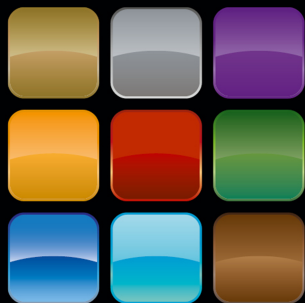

NAUCZYCIEL W BIBLIOTECE PEDAGOGICZNEJ – KLIENT WYRÓŻNIONY

pod redakcją naukową

Agnieszki Fludy-Krokos

Beaty Janik

**NAUCZYCIEL
W BIBLIOTECE PEDAGOGICZNEJ
– KLIENT WYRÓŻNIONY**

Forum Bibliotek Pedagogicznych nr 3

NAUCZYCIEL W BIBLIOTECE PEDAGOGICZNEJ – KLIENT WYRÓŻNIONY

pod redakcją naukową

Agnieszki Fludy-Krokos

Beaty Janik

Recenzenci

dr hab. Ewa Andrysiak, prof. Uniwersytetu Łódzkiego

dr hab. Krzysztof Walczak, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe UP & Authors, Kraków 2016

Publikacja powstała w wyniku współpracy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. H. Koffłataja w Krakowie i Instytutu Nauk o Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

redakcja i korekta Anna Siedlik
projekt okładki Janusz Schneider

logo na IV stronie okładki Agnieszka Byra, absolwentka Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

ISBN 978-83-7271-993-5

Wydawca

Wydawnictwo Naukowe

Redakcja/Dział Promocji

30-084 Kraków, ul. Podchorążych 2

tel./faks 12 662-63-83, tel. 12 662-67-56

e-mail: wydawnictwo@up.krakow.pl

Zapraszamy na stronę internetową:

<http://www.wydawnictwoup.pl>

układ typograficzny Janusz Schneider

druk i oprawa Zespół Poligraficzny UP, zam. 34/16

Celem bibliotek pedagogicznych tworzonych w latach 20. XX w. było wspieranie pracy nauczycieli i szkoły. Zadania te biblioteki prowadziły w czasach kolejnych reform oświatowych, zmieniania podstaw programowych i reorganizacji systemu szkolnictwa.

Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z 28 lutego 2013 r. o zasadach działania bibliotek pedagogicznych podkreśla te szczególne wytyczne związane ze wspomaganiami szkół i bibliotek szkolnych w realizacji ich zadań (Dz.U. 2013 poz. 369). Biblioteki pedagogiczne zatem od 2013 r. stopniowo modyfikowały i wdrażały nowe działania w zakresie procesowego wspomaganie pracy szkół oraz organizowania sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli, które stały się dla nich obowiązkowe od 1 stycznia 2016 r. Wynikiem tej działalności są nie tylko nowe formy współpracy z nauczycielami i szkołami, doświadczenia pracowników bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomaganie i powiększający się bank dobrych praktyk, ale też istotne przemyślenia dotyczące pracy biblioteki jako całości w nowych warunkach i konieczności poszerzania kompetencji zawodowych nauczycieli bibliotekarzy tam pracujących.

Kolejny tom, trzeci już w serii Forum Bibliotek Pedagogicznych¹, jest poświęcony wspieraniu pracy nauczycieli – szczególnego i wyróżnionego klienta bibliotek pedagogicznych. Zawarte w nim artykuły odzwierciedlają sukcesy i trudności w realizowaniu zadań bibliotek.

Zbiór otwierają rozważania teoretyczne. W tekście Sławomira Iwasiowa, *Książka wśród ludzi. Znaczenie kultury w pedagogice społecznej Heleny Radlińskiej*, przedstawiona została sylwetka i dorobek naukowy wybitnej badaczki, w szczególności jej koncepcja pedagogiki społecznej oparta m.in. na książce. Artykuł Agnieszki Fludy-Krokos, *Ewolucja pojęcia nauczyciel – klient bibliotek pedagogicznych w świetle aktów prawnych*, pokazuje zmiany w rozumieniu zadań bibliotek pedagogicznych, które zawsze oscyływały wokół wspierania pracy nauczycieli i placówek oświatowych. Podobnie w szkicu Sylwii Czacharowskiej, *Biblioteki pedagogiczne dla nauczycieli – dynamika przemian*, omówione zostały zmiany zadań bibliotek pedagogicznych od chwili ich powołania do czasów współczesnych. Autorka zwraca szczególną uwagę na brak stabilności w pracy niektórych placówek, a zwłaszcza ich filii, utrudniający planowanie i wdrażanie działań przewidzianych w Rozporządzeniu z 2013 r.

W kolejnych artykułach autorzy przedstawili wybrane narzędzia i form wspierania nauczycieli: Agata Arkabus i Anna Płusa omówiły *Działania serwisu E-pedagogiczna SBP na rzecz wspomaganie szkół i bibliotek*, Paulina Knapik w tekście

¹ Poprzednie tomy: *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*, pod red. A. Fludy-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowskiej, Kraków 2014, oraz *Kolekcje w zbiorach bibliotek pedagogicznych*, pod red. A. Fludy-Krokos, B. Janik, Kraków 2015.

Coaching w pracy bibliotekarza przybliżyła metodę coachingu i możliwości jej wykorzystania przez biblioteki w kontakcie z czytelnikami a Wioletta Jednaka konkretne programy wspierające zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych i możliwości ich wykorzystania w pracy szkół i nauczycieli na przykładzie Prezi, Scribus i platformy Issuu. Specjalną grupę odbiorców bibliotek pedagogicznych zaprezentowała Małgorzata Wojnarowska w tekście *Doradca metodyczny – klient szczególnie wyróżniony w bibliotece pedagogicznej*.

Pomostem łączącym rozważania teoretyczne i przykłady ogólnego wsparcia dla nauczycieli i nauczycieli bibliotekarzy z konkretnymi opisami przedstawiającymi działania poszczególnych bibliotek pedagogicznych jest tekst Saby Kwiecień *Oczekiwania nauczycieli wobec bibliotek pedagogicznych*. Autorka przedstawiła wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród nauczycieli województwa małopolskiego.

Kolejne prace prezentują dokonania bibliotek pedagogicznych w zakresie realizacji działań na rzecz wspomagania szkół i nauczycieli. Są to artykuły: Agnieszki Bartnickiej i Lidii Ippoldt *Środowisko oświatowe gminy Skawina i formy jego wspierania przez Bibliotekę Pedagogiczną*, Jolanty Betkowskiej *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku – z „okrągłaka” nawet do najmniejszych szkół*, Beaty Janik *Wspomaganie szkół i placówek oświatowych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Hugona Kottłątaja w Krakowie*, Dagmary Kawoń-Nogi *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu na rzecz szkoły, ucznia i nauczyciela. Charakterystyka wybranych inicjatyw edukacyjno-kulturowych*, Marianny Marciniak i Małgorzaty Kołodziej *Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu placówką wspierającą pracę szkół i nauczycieli*, Elżbiety Mieczkowskiej *Trudne nowego początku. Pierwsze kroki w realizacji zadań z zakresu wspomagania szkół i doskonalenia nauczycieli na przykładzie Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu* oraz Anny Walskiej *Wykorzystanie terapeutycznych wartości literatury w pracy nauczyciela z dziećmi i młodzieżą – przykład Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie*.

Publikację kończą dwa komunikaty: w pierwszym pt. *Wspieranie uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych* Agnieszka Miśkiewicz przedstawiła w skrócie działania Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie w zakresie TIK, w drugim *Sprawozdanie z pracy sieci współpracy i samokształcenia pracowników bibliotek pedagogicznych przygotowujących się do nowych zadań na rzecz wspomagania szkół* Elżbieta Mieczkowska zrelacjonowała dokonania ogólnopolskiej sieci działającej w roku szkolnym 2014/2015.

Oddajemy do rąk Czytelników kolejny tom tekstów traktujących o teorii i praktyce w bibliotece pedagogicznej, placówce od blisko stu lat wspierającej nauczycieli, nieustannie bogacącej swą ofertę dla czytelników, a także doskonalącej formy kształtowania nie tylko przyszłych pedagogów.

Redaktorki

„Książka wśród ludzi”.
Znaczenie kultury w pedagogice społecznej
Heleny Radlińskiej

Bogaty dorobek naukowy Heleny Radlińskiej (1879–1954), autorki kanonicznych rozpraw z zakresu pedagogiki i dyscyplin społecznych, przenika do wielu nurtów humanistyki. Jej badania przetarły szlaki dla pedagogiki społecznej – nowatorskiego kierunku, który także dzisiaj znajduje swoje zastosowanie w kreowaniu przestrzeni oświaty i edukacji. Myśl H. Radlińskiej jest wciąż żywa i kontynuują ją współcześni naukowcy, nauczyciele i bibliotekarze.

Koncepcje badaczki mogą obecnie stanowić właściwy punkt odniesienia dla edukacji szkolnej, na co zwrócił uwagę Lech Witkowski w obszernej rozprawie *Niewidzialne środowisko. Pedagogika kompletna Heleny Radlińskiej jako krytyczna ekologia idei, umysłu i wychowania. O miejscu pedagogiki w przelomie dwoistości w humanistyce* (2014), w której przedstawiona została, m.in., idea pedagogiki społecznej. L. Witkowski twierdzi, że: „Radlińska jest czytana jako pedagog «kompletny», intuicyjnie wyczuwający wiele z tropów myślowych dopiero przebijających się w latach 20. po 40. na świecie, jak myślenie cybernetyczne, rozumienie ekologiczne, rozważania społeczne o kulturze i kulturowe o zjawiskach społecznych czy «komunitaryzm»”¹.

Z taką świadomością – pewnej „kompletności” wpisanej w projekt pedagogiki społecznej, a także mając na uwadze postulowaną przez L. Witkowskiego konieczność dyskusji o przemianach w polskiej edukacji – chciałbym spojrzeć na problematykę kulturową, a szczególnie na zagadnienia bibliotekoznawstwa, czytelnictwa oraz książki zawarte w dorobku badawczym H. Radlińskiej.

¹ L. Witkowski, *Niewidzialne środowisko: pedagogika kompletna Heleny Radlińskiej jako krytyczna ekologia idei, umysłu i wychowania: o miejscu pedagogiki w przelomie dwoistości w humanistyce*, Kraków 2014, s. 19.

„Każdą chwilę musimy wyzyskać” – życie i twórczość Heleny Radlińskiej

Dokonania H. Radlińskiej dałoby się przedstawić metaforą dwóch płynących w tym samym kierunku, w pewnych miejscach przecinających się ze sobą, rzek.

Z jednej strony badaczka pozostawiła po wieloletniej pracy naukowo-dydaktycznej dużą liczbę tekstów – by wymienić tylko tomy: *Książka wśród ludzi* (1929), *Stosunek wychowawczy do środowiska społecznego. Szkice z pedagogiki społecznej* (1935) oraz *Oświatę dorosłych* (1947) – które nieodmiennie są źródłem wiedzy dla humanistów zainteresowanych teoretycznymi oraz praktycznymi ujęciami pedagogiki w jej różnych odmianach – społecznej, kulturalnej, bibliotecznej. Ta rzeka, mimo oczywistej nieobecności H. Radlińskiej, wciąż płynie, ponieważ pojawiają się nowe wydania i przedruki jej dzieł.

Z drugiej strony nurt równoległe płynącej rzeki cały czas wzbiera, ponieważ dorobek H. Radlińskiej był wielokrotnie omawiany i komentowany. Na przestrzeni lat pojawiło się niemało znaczących rozpraw na temat jej życia i twórczości naukowej, m.in.: Ireny Lepalczyk *Biblioteka pedagogiczna Heleny Radlińskiej* (1974) oraz *Helena Radlińska. Życie i twórczość* (2001), Wiesława Theissa *Radlińska* (1984), Bohdana Cyrańskiego *Aksjologiczne podstawy pedagogiki społecznej Heleny Radlińskiej. Przykład zastosowania interpretacji hermeneutycznej* (2012) czy też wspomniana wyżej wyczerpująca rozprawa Lecha Witkowskiego *Niewidzialne środowisko. Pedagogika kompletna Heleny Radlińskiej jako krytyczna ekologia umysłu, idei i wychowania. O miejscu pedagogiki w przelocie dwoistości w humanistyce* (2014). O pedagogice społecznej i samej H. Radlińskiej pisali ponadto: Bogdan Suchodolski, Ewa Marynowicz-Hetka, Mariusz Chichosz i inni.

Z tych wymienionych tomów oraz wielu rozproszonych artykułów, w których przedstawione zostały zarówno biografia, jak i teorie H. Radlińskiej, jawi się postać profesorki, nauczycielki, wychowawczynie; badaczki interdyscyplinarnej, zainteresowanej filologią, historią, pedagogiką, socjologią i bibliotekoznawstwem; a przede wszystkim działaczki skupionej na przemianach społecznych w kluczowych dla państwa polskiego momentach dziejowych. L. Witkowski, jako motto *Niewidzialnego środowiska*, wybrał cytat z książki *Stosunek wychowawczy do środowiska społecznego*, który trafnie oddaje poglądy H. Radlińskiej na sprawy historii, społeczeństwa i kultury: „Przed wielkimi ojcami schylać czoło i wielkość ich rozpamiętywać – to nie znaczy jeszcze: ku ich drogom wieść”². H. Radlińska zawsze pamiętała o przeszłości, ale z reguły skupiała się na przyszłości, przede wszystkim projektując edukację w Polsce – na tym polegała siła jej koncepcji i teorii, które nie utknęły na grząskim gruncie resentymentów. Być może dlatego była w historii

² H. Radlińska, *Stosunek wychowawczy do środowiska społecznego: szkice z pedagogiki społecznej*, Warszawa 1935, s. 7.

polskiej akademii jedną z najbardziej wpływowych intelektualnie profeserek, za którą podążały kolejne pokolenia uczennic i uczniów.

H. Radlińska urodziła się 2 maja 1879 r. w Warszawie. Jej rodzina pochodziła ze środowiska inteligenckiego, co miało znaczący wpływ na wychowanie, edukację i życiowe wybory Heleny. Jej ojciec, Aleksander Rajchman, był pierwszym dyrektorem Filharmonii Warszawskiej w latach 1901–1904, a także wydawał i redagował pismo „Echo Muzyczne, Teatralne i Artystyczne”. Matka Heleny, Melania, która była znana pod pseudonimem literackim „Orka”, wspólnie z mężem prowadziła działalność wydawniczą, jak również udzielała się w międzynarodowym ruchu kobiecym. Mieli troje dzieci: Ludwika – lekarza, współzałożyciela i dyrektora UNICEF-u, Aleksandra – wybitnego matematyka, oraz oczywiście córkę Helenę, która przyczyniła się do rozwoju bibliotekoznawstwa, pedagogiki społecznej oraz wielu instytucji edukacyjnych w okresie zaborów, w czasach II Rzeczypospolitej i po drugiej wojnie światowej³.

Anna Czyńska tak przedstawiła atmosferę panującą w domu Rajchmanów: „Dziadek Heleny, Stanisław Hirszfild, był znanym warszawskim bankierem, mecenasem artystów i filantropem, który, prócz licznych inicjatyw, finansował również powstanie styczniowe. Rodzice, wręcz przeciwnie, skoncentrowani na działalności społeczno-artystycznej, stronili od zaangażowania w «sprawę polską». Helena doskonale pamiętała popłoch, w który wpadł ojciec, współzałożyciel oraz pierwszy dyrektor Filharmonii Narodowej, na wieść o udanym zamachu na życie cara Aleksandra II. Nagle, zamaszystym ruchem rzucił gazetę i poderwał się z łóżka na równe nogi – tak nieostrożnie, że stracił siedzącą obok dwuipółletnią córkę”⁴.

Życie H. Radlińskiej było interesujące, natomiast w dużej mierze podporządkowane studiom, badaniom i dydaktyce. Biografowie wyróżniają cztery okresy w jej pracy naukowej. Przywołana już I. Lepalczyk, jedna z najwybitniejszych kontynuaterek myśli H. Radlińskiej, w książce *Helena Radlińska. Życie i twórczość* podzieliła biografię bohaterki w następujący sposób:

Okres I: Warszawa (1897–1906)

W tych latach H. Radlińska, studiując i publikując, skupiła się na historii Polski oraz osiągnięciach rodzimej kultury, m.in. opracowując debiutancką broszurę pod tytułem *Kto to był Mickiewicz?* (1897), wydaną przez tajne wydawnictwo

³ I. Lepalczyk, *Pedagogika biblioteczna Heleny Radlińskiej*, Łódź 1974, s. 11. Rozdział pierwszy tej książki, przedstawiający biografię H. Radlińskiej, jest rozwinięciem wstępu do zbioru tekstów wydanych po śmierci badaczki pod tytułem *Zagadnienia bibliotekarstwa i czytelnictwa*; zob. I. Lepalczyk, *Helena Radlińska – praktyk i teoretyk bibliotekarstwa*, [w:] H. Radlińska, *Zagadnienia bibliotekarstwa i czytelnictwa*, wstęp i oprac. I. Lepalczyk, Wrocław 1961, s. V–XXVIII.

⁴ A. Czyńska, *Silaczka: notatki do biografii Heleny Radlińskiej*, „Refleksje: Zachodniopomorski Miesięcznik Oświatowy” 2013, nr 2, s. 32.

Warszawskie Koło Oświaty Ludowej. Młoda badaczka angażowała się w sprawy społeczne, studenckie i uniwersyteckie.

Okres II: Kraków (1906–1917)

W tym czasie H. Radlińska głównie koncentrowała się na współpracy z Uniwersytetem Ludowym im. Adama Mickiewicza, Oddział Krakowski, gdzie wykładała od 1906 r., zajmując się szkolnictwem i reformą szkolną. Powstały pierwsze pomysły na sformułowanie założeń pedagogiki społecznej, które wyrażone zostały m.in. w tekście *Z zagadnień pedagogiki społecznej*, opublikowanym na łamach periodyku „Muzeum” w 1908 r. Najważniejszym dokonaniem z tego okresu jest zbiorowy tom *Praca oświatowa, jej zadania, metody, organizacja* (1913) – pierwszy polski podręcznik prezentujący dzieje, tradycję, teorię oraz metodykę pracy społeczno-oświatowej.

Okres III: Warszawa (1918–1945)

Najdłuższy i według biografów najpłodniejszy twórczo i naukowo okres w życiu H. Radlińskiej. Głównym przedmiotem zainteresowania badaczki były teoria i praktyka pedagogiki społecznej. H. Radlińska rozwijała myśl naukową, społeczną, wiele publikowała. Przełomowy dla prac nad pedagogiką społeczną okazał się rok 1925, kiedy powstało Studium Pracy Społeczno-Oświatowej w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Badania przerwała wojna, ale mimo okupacji H. Radlińska prowadziła w podziemiu działalność dydaktyczną.

Okres IV: Łódź (1945–1954)

Po wojnie H. Radlińska kontynuowała przerwane badania naukowe w Łodzi, gdzie na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Łódzkiego została kierowniczką Katedry i Zakładu Pedagogiki Społecznej. W 1947 r. otrzymała nominację profesora zwyczajnego pedagogiki społecznej. Opiekowała się naukowo licznym gronem współczesnych polskich pedagogów. Studenci nadali jej pseudonim „Babcia”. Zmarła 10 października 1954 r. w Łodzi⁵.

Mikołaj Brenk stwierdził jednoznacznie, że: „Dorobek naukowy Heleny Radlińskiej trwale zapisał się w polskiej pedagogice. W pierwszej połowie ubiegłego stulecia udało się jej stworzyć polską szkołę pedagogiki społecznej, z której (...) czerpiemy po dzień dzisiejszy”⁶. O randze dzieła profesorki mogą świadczyć również dokonania jej następczyń. Wśród uczennic H. Radlińskiej znalazły się m.in. Wanda Wyrobkowska-Pawłowska oraz I. Lepalczyk, badaczki nie mniej od swojej mistrzyni zasłużone dla polskiej pedagogiki.

Jednakowoż w myśli H. Radlińskiej nietrudno znaleźć wyróżniające się, wspólne dla uprawianych przez nią nurtów humanistyki kategorie, do których należą

⁵ I. Lepalczyk, *Helena Radlińska: życie i twórczość*, Toruń 2001.

⁶ M. Brenk, *Praca socjalna w pedagogice społecznej Heleny Radlińskiej: zarys tematu*, [w:] *Ad novum fructum: z okazji jubileuszu poznawskich historyków wychowania*, red. W. Jamrozek, K. Ratajczak, D. Żołądź-Strzelczyk, Poznań 2007, s. 85.

m.in.: książka, czytelnik i biblioteka. To właśnie w „kulturze czytania” – zjawisku rodzącym się w Europie wraz z nowoczesnością, mechanizacją, industrializacją – H. Radlińska upatrywała przyszłości dla rozwijającego się na przełomie XIX i XX stulecia społeczeństwa polskiego i polskiej edukacji, przeto działalności badaczki przypadła na burzliwy okres najnowszej historii Polski. W liście z 25 października 1906 r. adresowanym do Ludwika Krzywickiego tak pisała o kondycji Uniwersytetu Ludowego im. Adama Mickiewicza w Krakowie: „Dzieją się tu tak smutne rzeczy, że udział uczonych – postępowych ma olbrzymie znaczenie moralne”⁷. „Postępowość” – także w znaczeniu lewicowości o przedwojennym rodowdzie – była na stałe wpisana w jej program utworzenia, praktycznie od podstaw, teorii pedagogicznych, w których ważne miejsce zajmowały pytania o kulturę. Według H. Radlińskiej nie sposób tworzyć kultury bez lektury. Książki – co wynika m.in. z prowadzonej dość często korespondencji z różnymi osobami – miała zawsze pod ręką. Profesorka nieustannie zajmowała się czytaniem, pisaniem, pożyczaniem, omawianiem czy rekomendowaniem lektur. Natomiast biblioteka była dla niej fundamentalną instytucją kultury. „Każdą sposobność i każdą chwilę musimy wyzyskać, żeby uświadomić lud narodowo i pogłębić budujące się pojmowanie obowiązków politycznych. Jednym ze sposobów jest zakładanie bibliotek niepodległościowych, które w wielkiej ilości mają być stworzone w dniach najbliższych”⁸ – pisała w liście z 24 lipca 1915 r. do Bolesława Wysłoucha.

Badaczka przejawiała specyficzne podejście do książek – traktowała je bowiem tak, jakby były nowoczesnymi mediami, dzięki którym ludzie mogą podejmować między sobą komunikację, tworzyć więzi społeczne, wzbogacać kulturę. Nie przez przypadek jej być może najważniejsza, wielokrotnie wznawiana praca nosi tytuł *Książka wśród ludzi* (1929). Pisała w niej z przekonaniem o roli książki: „Jest ona nie tylko wyrazicielką umiowań, dążeń, przemyśleń jednostki, z gruntu ojczystego wyrosłej, lecz również – twórcą narodu. Kto obcuje z wielkimi pisarzami, poetami, myślicielami uczonymi – jednoczy się z tym, co w narodzie jest najpotężniejsze i najbardziej twórcze”⁹.

Trzeba by rzec, że dla H. Radlińskiej książka była nie tyle zwierciadłem przechadzającym się gościńcem, ile sama ów gościniec tworzyła. Podobnie postrzegała bibliotekę, bibliotekarzy i czytelników – to za ich sprawą powstaje przecież określona wspólnota kulturowa, dzieląca te same języki, te same kody i znaki, dzięki którym dochodzi do komunikacji, dyskusji, zrozumienia. To właśnie książka stoi w centrum pedagogiki społecznej, ponieważ bez książek, bibliotek i czytelnictwa

⁷ H. Radlińska, *List do Ludwika Krzywickiego z dn. 25 X 1906*, [w:] *Listy o pedagogice społecznej: Helena Radlińska, Aleksander Kamiński, Adam O. Uziembło*, red. W. Theiss, Warszawa 1997, s. 14.

⁸ H. Radlińska, *List do Bolesława Wysłoucha z dn. 24 VII 1915*, [w:] *Listy o pedagogice społecznej...*, s. 17.

⁹ H. Radlińska, *Książka wśród ludzi*, Warszawa 2003, s. 23 (oryg. wyd. Warszawa 1929).

nie jest możliwe nawiązywanie i podtrzymywanie więzi międzyludzkich. Oczywiście, można to samo stwierdzić o innych mediach – prasie, radiu, telewizji, internecie – i w tym sensie pomysł H. Radlińskiej na włączenie książki w budowanie struktur społecznych i wartości kulturowych wciąż powinien stanowić drogowskaz dla współczesnej edukacji.

„Kultura nie ginie” – założenia pedagogiki społecznej

Mimo że z przebogatej twórczości H. Radlińskiej nie wyłania się spójna definicja pedagogiki społecznej, dałoby się – przede wszystkim w perspektywie bibliotekoznawstwa, czytelnictwa i edukacji – wskazać najważniejsze cechy tego nurtu. H. Radlińska, tworząc swoją teorię, niejednokrotnie odwoływała się do roli i znaczenia kultury w wychowaniu i wskazywała na trudne do przecenienia znaczenie mediów, jakie kultura ze sobą niesie: książek, czasopism, dzieł sztuki itd.

Zręby pedagogiki społecznej H. Radlińska utworzyła już w pierwszym okresie swojej twórczości, a rozwinęła ją w pełni w okresie drugim. Między innymi znaczący jest w tym wypadku referat wygłoszony przez trzydziestoletnią wówczas badaczkę na Polskim Kongresie Pedagogicznym we Lwowie w dniach 1–2 listopada 1909 r. Tekst *Podstawy wychowania narodowego*, zgodnie z tytułem adekwatnym do atmosfery politycznej pierwszej dekady XX w., dotyczył głównych założeń wychowania w duchu narodowo-wyzwoleńczym. Już w tym wczesnym wystąpieniu H. Radlińska sformułowała główne tezy pedagogiki społecznej: „Określenie naukowe możliwe jest tylko na tle zasad pedagogiki społecznej, tj. tego ujęcia nauki wychowania, które w każdej jednostce widzi dziecię swego narodu i czasu, spadkobiercę całej kultury i współtwórcę jej przyszłości”¹⁰. Pedagogika społeczna, najprościej rzecz ujmując, dotyczy wychowania z punktu widzenia rozmaitych obszarów życia społecznego człowieka – jednostki, która funkcjonuje w określonym środowisku, jest przez to środowisko kształtowana i co najważniejsze, sama to środowisko kształtuje.

W innym tekście, zatytułowanym *Egzamin z pedagogiki społecznej*, który w pierwotnej wersji był skryptem dla studentów wydanym w latach 50. przez Koło Naukowe Pedagogów Społecznych Uniwersytetu Łódzkiego, H. Radlińska postulowała korzystanie z dorobku nauk praktycznych. Z jednej strony, nauki praktyczne tworzą teorie dotyczące konkretnych dziedzin życia, a z drugiej strony – odnoszą się do działań podejmowanych w ramach tych dziedzin. Pisała H. Radlińska o naukach praktycznych, że: „Łączą każdy zawód, każdą pracę utylitarną

¹⁰ H. Radlińska, *Podstawy wychowania narodowego*, [w:] W. Theiss, *Radlińska*, wyd. 2 popr. i rozsz., Warszawa 1997, s. 206.

z badaniem zachodzących zjawisk, stwarzają nowe metody poznania ludzkiego”¹¹. W związku z tym badaczka tak kreśliła obszar pedagogiki społecznej: to nauka praktyczna, która rozwija się na przecięciu medycyny, biologii, socjologii, etyki i kulturoznawstwa¹². Przy czym dokładne wyznaczenie jej ram uważała nie tyle za trudne, ile za niekoniecznie potrzebne. „Dziedziny badań i przemyśleń pedagogiki społecznej rozszerzają się w związku z występowaniem w życiu nowych zagadnień. Wpływają na nie osiągnięcia zarówno myśli teoretycznej, jak i doświadczeń praktycznych”¹³ – twierdziła. Dlatego „społecznym pedagogiem” jest na przykład bibliotekarz, który z jednej strony tworzy teorię książki, bibliotekarstwa czy też czasopiśmiennictwa, a z drugiej strony – wprowadza te założenia w życie kierując biblioteką, udostępniając zbiory, tworząc środowisko kulturowe w ramach działań lokalnej społeczności.

Zatem pedagogika społeczna ogarnia znacznie szersze pole niż pojedyncze dyscypliny i staje się dla nich zarówno teoretycznym spoiwem, jak i sposobem praktycznego wykorzystania badań, wynikających z kompetencji poszczególnych, wchodzących w jej skład dziedzin nauki. Idee H. Radlińskiej były nowatorskie, ponieważ stanowiły propozycję holistycznego ujęcia społecznej aktywności człowieka. A zatem: „Wychowanie tak pojęte opiera zamierzoną działalność wychowawczą na spożytkowaniu wszystkich dziedzin twórczości. Obejmuje cały przebieg życia człowieka, wszelką działalność, w której człowiek, stykając się z instytucjami i z ludźmi, poddając się ich wpływowi, wnosi własne wartości”¹⁴. W jakimś sensie – i na to trzeba zwrócić uwagę – H. Radlińska była prekursorką pedagogiki holistycznej czy też koncepcji *Long Life Learning*¹⁵, które obecnie wyznaczają standardy edukacji na świecie.

Oryginalne było jednakowoż myślenie badaczki o szkole i jej zadaniach; pedagogika społeczna nie jest tożsama z edukacją szkolną i to też – z punktu widzenia współczesności – koncept nowatorski i wart namysłu. Szkoła, a zatem i nauczyciele, tracą przecież na początku XXI w., głównie za sprawą dostępności nowych mediów, dominującą pozycję przekazników informacji, wiedzy, zasad moralnych itp. H. Radlińska myślała o szkole w ten sposób: to jedna z tych istotnych dla społeczeństwa instytucji, gdzie każdy może zasięgnąć informacji, zdobyć wiedzę i doskonalić zdolności. Tego rodzaju instytucją jest choćby biblioteka, zajmująca w teorii H. Radlińskiej ważne miejsce jako sposób na przechowywanie, udostępnianie i odnawianie kultury: „Dobra wytworzone przez kulturę (kulturowe) istnieje-

¹¹ Tamże, s. 148.

¹² Tamże, s. 148–149.

¹³ Tamże, s. 149.

¹⁴ Tamże, s. 151.

¹⁵ *Long Life Learning* (ang.) – uczenie się przez całe życie.

ją, gdy są cenione i spożywane. Wpływają na postępowanie ludzi, stają się składnikami wzorów społecznych¹⁶ – podkreślała badaczka, akcentując jednocześnie ciągłość kulturotwórczych procesów społecznych: „Kultura nie ginie, gdyż stanowi wciąż czynnik odnawianej twórczości”¹⁷. Obecnie kultura odnawia się na różne sposoby – choćby w przestrzeni internetowej, która jest wolna od ograniczeń, nastawiona na osobistą twórczość i nieskrępowane wyrażanie poglądów.

Wśród pism H. Radlińskiej na uwagę zasługuje również rozdział ze wspomnianej wyżej książki *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego*, zatytułowany *Postawa wychowawcy wobec środowiska społecznego*. Jest to w pewnym sensie jeden z wielu manifestów nurtu pedagogiki społecznej, do którego i sama H. Radlińska, i jej kontynuatorzy nierzadko nawiązywali, rozwijając zawarte w nim pewne założenia teoretyczne.

I znowu należałoby stwierdzić, że w gruncie rzeczy mimo dość swobodnego potraktowania definicji pedagogiki społecznej, H. Radlińska zajmuje się dość dokładnie jej zakresem, kondycją, zadaniami. „Pedagogika społeczna – w odróżnieniu od polityki społecznej – kładzie szczególny nacisk na stosunek wzajemnych czynników biologicznych i społecznych”¹⁸ – pisała. Znamienne, że z punktu widzenia H. Radlińskiej więzi społeczne są tworzone za sprawą kultury, która powinna być ogólnodostępna, otwarta, egalitarna: „Wartości nie rozpoznane lub pominięte są odszukiwane w odpowiedniejszej chwili”¹⁹. Chciałoby się dodać, że potrzebny jest ktoś, kto te wartości przedstawi, pokaże, podsunie. H. Radlińska twierdziła jednak inaczej, słusznie upatrując w nauczycielach jedynie roli pomocniczej: „Wychowawcy nie mogą wykonać pracy za młodzież: dawanie nie zastępuje szukania; mogą jednak dopomóc i dla postawionego problemu ważna jest sprawa rodzaju tej pomocy”²⁰. Wartości poznaje się (tworzy) m.in. dzięki literaturze, rozumianej nie tylko jako kanon, muzeum, skansen kultury, ale przede wszystkim pojmowanej jako siła, która pobudza do działania.

Innymi słowy to jednostki, w przeciwieństwie do mas, są zdolne do tworzenia załączków społeczności; to połączenia między ludźmi stanowią o sile społeczeństwa, które może funkcjonować dzięki inicjatywom podejmowanym przez pojedyncze osoby, w małych grupach społecznych, za sprawą lokalnych instytucji kultury. H. Radlińska podkreślała: „Liczne przykłady wskazują, że siły jednostek stają się częścią wielkiej całości narodowej poprzez skupienie w węższej grupie, w której żyją i działają, z którą się jednoczą, i że osiągnięcie celów społecznych wy-

¹⁶ Tamże, s. 153.

¹⁷ Tamże, s. 154.

¹⁸ H. Radlińska, *Postawa wychowawcy wobec środowiska społecznego*, [w:] W. Theiss, *Radlińska...*, s. 158.

¹⁹ Tamże, s. 163.

²⁰ Tamże, s. 163.

chowania jest możliwe przy poszanowaniu grup istniejących i spożytkowaniu dla celów ogólnych ich więzi wewnętrznej²¹. Dlatego też pedagogika społeczna jest nie tylko teoretycznym zapleczem dla kierunków wychowania, ale także powinna być rozpatrywana jako diagnoza celów, potrzeb i sposobów praktycznego rozwijania społecznej aktywności: „Badanie i działanie są ze sobą splecione w wychowaniu szczególnie mocno; skuteczna praca wychowawcza opiera się na ciągłej obserwacji, planowaniu, ocenie”²² – wyliczała H. Radlińska.

„Książka wśród ludzi” – próba obserwacji

H. Radlińska niejednokrotnie postulowała potrzebę nawiązywania relacji międzyludzkich w najbliższym dla nas otoczeniu. Dlatego wszelkie formy aktywności związane z instytucjami społecznymi – obserwowanie, branie udziału w przedsięwzięciach, praca na rzecz społeczności, tworzenie nowych instytucji, projektowanie ich statutów itp. – należy uznać za część pedagogiki społecznej.

Na mapie Szczecina taką instytucją, która mogłaby przypaść do gustu kulturowo uwrażliwionej H. Radlińskiej, jest Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica. To nie tylko okazały budynek – z imponującym księgozbiorem liczącym około półtora miliona woluminów – ale przede wszystkim centrum sztuki, ośrodek naukowy i miejsce spotkań mieszkańców miasta. Oświeceniowe idee patrona, propagującego onegdaj budowanie i rozwijanie wspólnotowości, wciąż są tutaj żywe. S. Staszic to ważna postać zarówno dla bibliotekarzy, którzy często obierają go za wzór dla swoich placówek i instytucji bibliotecznych, jak i dla samej H. Radlińskiej, w jakimś sensie spadkobierczyni oświeceniowych ideałów. Badaczka stwierdziła nierzadko, by sparafrazować jej słowa, że bibliotekę tworzą przede wszystkim ludzie, a nie zbiory książek. Książka musi zawsze funkcjonować społecznie, ponieważ inaczej stanie się jedynie bezdusznym, bezsensownym, bezużytecznym, aż w końcu zapomnianym przedmiotem. Obecnie ten postulat również wydaje się aktualny i to nie tylko w odniesieniu do książki, ale też innych mediów, dzięki którym umacnia się nowoczesna kultura.

Wracając do Książnicy – w szczecińskiej bibliotece czas spędzają rozmaici czytelnicy. Można się tutaj natknąć zarówno na licealistów przygotowujących się do matury, jak i na autorów rozpraw pisanych na kolejne stopnie naukowe. W czytelni czasopism spotkamy i polityka przygotowującego się do obrad Rady Miasta, i mieszkańca, który dla zabicia czasu przegląda lokalną gazetę. Na schodach mi-

²¹ Tamże, s. 167.

²² Tamże, s. 175.

jają się studenci i profesorowie tych samych uczelni. Biblioteka oczywiście staje się czymś więcej niż tylko księgozbiorem w momencie, gdy ludzie postanawiają, żeby umówić się w jej murach i po prostu – wbrew obowiązującym w czytelniach i wypożyczalniach zasadom – ze sobą porozmawiać. Zatem Książnica istnieje i ma się dobrze właśnie dlatego, że niezmiennie stanowi dla czytelników „centrum komunikacji”. Rozmowy o książkach nie są przecież przypadkowe – od bibliografii na egzamin można gładko przejść do takich tematów, jak kultura, społeczeństwo czy polityka.

W Książnicy, chyba bardziej niż w jakimkolwiek innym miejscu Szczecina, widać i słyhać europejską różnorodność kultur – czytelnicy mówią wieloma językami, przy półkach z książkami rozmawiają Polacy, Niemcy, Norwegowie, Rosjanie, Turcy, słyhać ponadnarodowy szum... W ten sposób powstaje zupełnie barwna i interesująca mikrospołeczność, jakże różna od homogenicznej struktury społecznej Szczecina, czy też – w ogólniejszej perspektywie – odmienna od niezróżnicowanego pod względem kulturowym społeczeństwa polskiego.

Krótko rzecz ujmując, w Książnicy dochodzi do jedynej w swoim rodzaju wymiany narodowej, językowej, społecznej, która odbywa się właśnie za sprawą książek, lektur, rozmów o przeczytanych albo – co bardziej prawdopodobne – o nieprzeczytanych stronach opasłych woluminów. To banalne, ale prawdziwe stwierdzenie: ludzie w bibliotece mają okazję do podjęcia komunikacji, do nawiązania ze sobą kontaktu, do znalezienia porozumienia mimo wszelkich dzielących ich różnic. I co ważne: to właśnie „kultura czytania” staje się dla określonej grupy społecznej wspólnym doświadczeniem. To specyficzni ludzie tworzą bibliotekę, choć trzeba także pamiętać, że biblioteki mają wpływ na kształtowanie postaw, gustów oraz intelektu pojedynczych osób.

Tego rodzaju myślenie jest zgodne z teorią pedagogiki społecznej H. Radlińskiej – biblioteka nie jest według tej koncepcji jedynie „instytucją”, miejscem, w którym gromadzi się zbiory książkowe, ale przede wszystkim stanowi pole wytwarzania komunikacji między ludźmi, którzy – z takich czy innych powodów – postanowili wspólnie spędzić czas, ucząc się, pracując czy po prostu rozmawiając. Nie przez przypadek przecież wojewódzka biblioteka pedagogiczna w Szczecinie nosi imię wybitnej profesorki pedagogiki. Biblioteka Pedagogiczna im. Heleny Radlińskiej jest częścią Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, instytucji, która w duchu społecznego egalitaryzmu wspiera czynnych zawodowo nauczycieli, pedagogów, dyrektorów szkół. Biblioteka jest tym samym centralnym miejscem ZCDN-u i to właśnie w takim sensie, w jakim chciała widzieć biblioteki sama Radlińska: to nie tylko księgozbiory, ale przede wszystkim czuwający nad ich przeznaczeniem ludzie tworzą to wszystko, co zwykło się określać mianem nowoczesnej kultury.

Podsumowanie

Jak sądzę, warto nawiązywać do oryginalnych koncepcji H. Radlińskiej, które rzeczywiście wydają się aktualne – przede wszystkim dlatego, że wybitna pedagoga opisywała zjawiska kultury w ogniskowej kształtujących się struktur społecznych. W. Theiss jednoznacznie stwierdzał, że: „Dziś dziedzictwo to jest doniosłym źródłem wiedzy o wychowaniu i demokracji. Nie tylko przypomina, iż edukacja jest ważną drogą budowania demokracji, ale mówi także o tym, jaka to ma być edukacja i kto powinien ją realizować”²³.

Obecnie chyba również znajdujemy się na etapie formowania nowych sposobów rozumienia i postrzegania kultury polskiej, m.in. w stosunku do zróżnicowania europejskich tradycji. Być może druga dekada XXI w. to moment przesilenia, podobny do tego, jaki H. Radlińska obserwowała w dwudziestoleciu międzywojennym. Jest całkiem prawdopodobne, że nasze „dwudziestolecie” chyli się ku końcowi i wkrótce będziemy obserwatorami i uczestnikami znaczących zmian, także tych, które zadecydują o kształcie edukacji.

Wnioski z lektury wybranych prac H. Radlińskiej, jak również z wielu komentarzy oraz opracowań jej twórczości, mogłyby zatem brzmieć następująco:

Książka jest nowoczesnym medium, które stanowi jeden ze sposobów komunikacji między ludźmi. Książki są nośnikami komunikatów i same z siebie są powodem do tego, żeby nawiązywać komunikację. Dzięki komunikacji powstaje kultura.

Społeczeństwo powstaje, istnieje i funkcjonuje m.in. dzięki książce, zbiorom bibliotecznym i kulturze czytania, które są łącznikami pomiędzy przeszłością a przyszłością kulturową danego narodu.

Zgromadzona w książkach wiedza nie powinna jednak służyć jedynie konserwatywnemu pielęgnowaniu pamięci o przeszłości, ale musi być postępową siłą inspirującą kolejne pokolenia do tworzenia wartościowych myśli, komunikatów, dzieł sztuki itp.

Filologia, bibliotekoznawstwo, pedagogika biblioteczna – są to nauki praktyczne, które niczym rolnictwo, medycyna czy cybernetyka mają trudny do przecenienia, namacalny wpływ na życie człowieka.

Bez bibliotek i bibliotekarzy (bez instytucji kultury) trudno wyobrazić sobie nowoczesną edukację, która nie może istnieć w środowisku oderwanym od mediów i rozmaitych sposobów przekazywania informacji.

Nowoczesność biblioteki – jako instytucji społecznej – polega przede wszystkim na tym, że tworzy ona przestrzeń wymiany informacji i nawiązywania kontaktów między użytkownikami-czytelnikami.

²³ W. Theiss, *Przedmowa do drugiego wydania*, [w:] tegoż, *Radlińska...*, s. 7.

Zadaniem bibliotekarza nauczyciela jest nie tyle przekazywanie konkretnych informacji, ile inspirowanie czytelników-uczniów do zdobywania i „konstruowania” własnych zasobów wiedzy. Rozluźnia się zatem – szczególnie w obliczu digitalizowania kolekcji bibliotecznych – tradycyjnie pojmowana relacja „nauczyciela” jako dysponenta wiedzy, oraz „ucznia”, który przestaje być biernym odbiorcą informacji.

Biblioteka – na równi z innymi instytucjami edukacyjnymi, takimi jak przedszkola, szkoły i uniwersytety – tworzy otwartą, przyjazną i egalitarną przestrzeń wymiany myśli.

Bibliotekarze, podobnie jak nauczyciele czy wykładowcy, aktywnie uczestniczą w procesie uczenia się przez całe życie (*Long Life Learning*). W takiej perspektywie wiedza jest wytworem nie instytucji, ale jej użytkownika, który na własną rękę poszerza swoje kompetencje.

Sprawa wszelkich instytucji tworzących kulturę (w tym bibliotek, muzeów, klubów itp.) jest zawsze sprawą wagi narodowej, społecznej i politycznej, ponieważ to te instytucje – bezpośrednio i pośrednio – są nośnikami tradycji zawartych w piśmiennictwie, nauce, sztuce.

Czuję się mimo wszystko w obowiązku zaznaczyć, że nie roszczę sobie prawa do całościowego opisu twórczości H. Radlińskiej, ponieważ to zostało zrobione w sposób substancjalny i w znacznej mierze wyczerpujący. Sama badaczka nie zgodziłaby się jednak, co wynika z tezy pedagogiki społecznej, na jedną rzecz – mianowicie na zaprzestanie rozwijania jej myśli. I to, jak sądzę, wystarczająco dobry powód, żeby nie tylko wracać do pism H. Radlińskiej, ale też tworzyć nowe zagadnienia, pomysły i wątki w oparciu o zawarte w nich inspirujące założenia.

Bibliografia

- Brenk M., *Praca socjalna w pedagogice społecznej Heleny Radlińskiej: zarys tematu*, [w:] *Ad novum fructum: z okazji jubileuszu poznańskich historyków wychowania*, red. W. Jamrożek, K. Ratajczak, D. Żołądź-Strzelczyk, Poznań 2007, s. 85–94.
- Czyńska A., *Silaczkza: notatki do biografii Heleny Radlińskiej*, „Refleksje: zachodniopomorski miesięcznik oświatowy” 2013, nr 2, s. 32–35.
- Lepalczyk I., *Helena Radlińska: życie i twórczość*, Toruń 2001.
- Lepalczyk I., *Pedagogika biblioteczna Heleny Radlińskiej*, Łódź 1974.
- Listy o pedagogice społecznej: Helena Radlińska, Aleksander Kamiński, Adam O. Uziembło*, red. W. Theiss, Warszawa 1997.
- Radlińska H., *Książka wśród ludzi*, Warszawa 2003 (oryg. wyd. Warszawa 1929).
- Radlińska H., *Stosunek wychowawczy do środowiska społecznego: szkice z pedagogiki społecznej*, Warszawa 1935.
- Theiss W., *Radlińska*, wyd. 2 popr. i rozsz., Warszawa 1997 (oryg. wyd. Warszawa 1984).

Witkowski L., *Niewidzialne środowisko: pedagogika kompletna Heleny Radlińskiej jako krytyczna ekologia idei, umysłu i wychowania: o miejscu pedagogiki w przełomie dwoistości w humanistyce*, Kraków 2014.

Abstract: The following article presents the main assumptions of the social pedagogy, the branch created by Helena Radlińska. The achievements of this outstanding pedagogue to this day inspire generation after generation of researchers and teachers, who both creatively develop her bases, and use them in everyday school practice. The theses presented by Radlińska are still up to date: the knowledge is not “given”, it is “assigned” - it needs to be created using social processes.

Keywords: Social pedagogy, library pedagogy, theory of upbringing, constructivism in education

Ewolucja pojęcia nauczyciel – klient bibliotek pedagogicznych w świetle aktów prawnych

Na przestrzeni wieków relacja biblioteka – użytkownik ulegała wielu zmianom: od czytelnika jako członka grupy wtajemniczanej w starożytności i średniowieczu, ponieważ tylko wybrańcy umieli czytać i pisać, do klienta hipermarketu informacji – biblioteki. Wraz z wynalazkiem Gutenberga słowo drukowane trafiało do coraz szerszego grona odbiorców, książka stawała się zatem towarem bardziej dostępnym (choć nadal niewyobrażalnie drogim). Jednak wraz z rozwojem nauk i wzrostem produkcji wydawniczej ten zamknięty krąg przyjmował coraz więcej osób zainteresowanych – pierwsze do pulpitów, do których łańcuchami przytwierdzano zbiory, potem do bibliotek publicznych – i tu najszlachetniejsza i pierwsza w Polsce – ufundowana przez braci Załuskich w Warszawie. Wciąż jednak było to wypożyczenie czy też raczej jeszcze tylko korzystanie na miejscu, czytanie w specjalnie wyznaczonych do tego pomieszczeniach. Mamy zatem czytelnika *sensu stricto*. Gdy wreszcie książkę mogliśmy jako czytelnicy zabrać do domu, a nawet skorzystać w bibliotece nie tylko z książek, ale też np. z komputerów, ewoluowaliśmy do rangi użytkowników. A kim jesteśmy teraz? Klient to według *Słownika języka polskiego* „osoba kupująca coś w sklepie, korzystająca z usług banku, adwokata itp. lub załatwiająca sprawę w jakiejś instytucji”¹. W przypadku biblioteki będziemy mieć zatem osobę korzystającą z niej, jej usług (nie tylko wypożyczenia książek), wyszukującą informacje różnego rodzaju, doształcającą się (kursy i szkolenia).

Biblioteki pedagogiczne są tworem stosunkowo młodym, powołanym w Polsce pod koniec pierwszej ćwierci wieku XX. Ich powstanie było niezbędne dla odrodzenia się szkolnictwa państwa, które niedawno odzyskało niepodległość. Zarys działalności placówek określono wstępnie w zarządzeniu Ministerstwa

¹ *Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/klient.html>, [dostęp: 5 września 2015].

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 23 sierpnia 1921 r., zaś jako główne cele ich działania przyjęto polepszenie warunków pracy nauczycieli, pomoc w ich samokształceniu. Regulacje działalności poszczególnych bibliotek pedagogicznych zawarte zostały w okólnikach publikowanych przez poszczególne kuratoria.

Za pierwszą bibliotekę pedagogiczną uznaje się powołaną w 1917 r. Bibliotekę Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie, która pełniła także funkcję centralnej biblioteki pedagogicznej. Cztery lata później, w 1921 r., powstała Okręgowa Biblioteka Pedagogiczna Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomorskiego w Toruniu.

W *Okólniku w sprawie bibliotek pedagogicznych dla nauczycielstwa szkół powszechnych i prenumeraty czasopism pedagogicznych*² dotyczącym teŝ biblioteki, z dnia 4 maja 1932 r. podpisanym przez Kuratora Okręgu Szkolnego dra M. Pollaka, zapisane zostały zasady powoływania bibliotek pedagogicznych oraz role nauczycieli w ich powstawaniu i funkcjonowaniu. I tak w podpunkcie c czytamy: „nauczycielstwo zebrane na tej konferencji [chodzi o konferencje powiatowe szkolne, zwoływane przez Inspektora Szkolnego – AFK] decyduje, jaka ma być biblioteka, i uchwała miesięczną składkę na cele biblioteczne, nieprzekraczając jednego zł”. Następnie: „nauczycielstwo wybiera dwie komisje: biblioteczną i rewizyjną”. Pierwsza z nich miała się składać najwyŝej z trzech osób, druga z dwóch. Do zadań komisji bibliotecznej naleŝało nabywanie ksiąŝek na podstawie zgłoszeń nauczycieli, pisemne comiesięczne powiadamianie o nowo nabytych ksiąŝkach, prowadzenie korespondencji z nauczycielami według zapotrzebowania oraz wypoŝyczanie ksiąŝek między rejonami i nauczycielstwem w powiecie. Komisja rewizyjna sprawdzała rachunki, stwierdzała stan kasy i informowała o tym nauczycieli na konferencji rejonowej. Składka miesięczna przyjęta przez zgromadzenie była pobierana z pensji, a całość przekazywana wraz z imiennym wykazem do Komisji Bibliotecznej. Zakupione z tych funduszy ksiąŝki stawały się dobrem wspólnym nauczycieli z danego regionu i bez wiêkszości głosów nie można ich było likwidować ani przeprowadzać selekcji.

Rok później, w 1922 r. zatwierdzono Centralną Bibliotekę Nauczycielską Okręgu Szkolnego Krakowskiego w Krakowie. Księgozbiór podstawowy utworzono z części zbiorów krakowskich szkół średnich (12) oraz szkół w Tarnowie i Nowym Sączu. To z tych zasobów powstał cenny zbiór starych druków³, sprawozdań

² *Okólnik w sprawie bibliotek pedagogicznych dla nauczycielstwa szkół powszechnych i prenumeraty czasopism pedagogicznych* dotyczący teŝ biblioteki, z dnia 4 maja 1932 r.

³ A. Fluda-Krokos, *Z problemów badań proveniencyjnych na przykładzie zbioru starych druków Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie: wstęp do badań*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja: między podziałami a wspólnotą. III*, pod red. J. Dzieniakowskiej i M. Olczak-Kardas, Kielce 2012, s. 343–361.

szkolnych⁴ czy czasopism pedagogicznych znajdujących się obecnie w zbiorach tej placówki. Z ówczesnego regulaminu wyłania się następujący obraz relacji nauczyciel – biblioteka. Nauczyciele okręgu szkolnego mogli korzystać ze zbiorów danej biblioteki, inni za zgodą kierownika i pod innymi jeszcze warunkami, studenci – przyszli nauczyciele – także bezpłatnie. Zapis w statucie biblioteki głosił, iż jednym z jej zadań jest „ułatwić nauczycielom dalsze kształcenie się w dziedzinie przede wszystkim pedagogiczno-dydaktycznej, nadto naukowej”.

Trzy lata później powołano Państwową Centralną Bibliotekę Pedagogiczną przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego, gdzie korzystać ze zbiorów można było po opłaceniu należnych składek, a w 1929 r. powstała Państwowa Centralna Biblioteka Pedagogiczna w Równem. Warunki jej funkcjonowania opisano w Okólniku Kuratorium Okręgu Szkolnego Wołyńskiego z dnia 31 grudnia 1929 r.⁵ I tak za wypożyczenie książek – kaucja 3 zł, za korzystanie z biblioteki i czytelnicy miesięczna opłata członkowska – 1 zł. Nauczyciele – członkowie mogą zgłaszać zapotrzebowanie na konkretne tytuły, a biblioteki mają pomóc w samokształceniu. Współpraca zatem jest dwustronna – nauczyciele współfinansują i zgłaszają zapotrzebowanie, a placówki dostarczają, zaopatrują i stymulują do edukacji permanentnej.

Również w 1929 r. powołano Okręgową Bibliotekę Pedagogiczną Kuratorium Okręgu Szkolnego w Poznaniu, w której korzystanie ze zbiorów było bezpłatne.

*Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*⁶ nie wspomina o bibliotekach pedagogicznych, jednak wśród członków Państwowej Rady Bibliotecznej wymienia w punktach 2) „stowarzyszenia oświatowe” i 5) „organizacje zawodowe nauczycielskie”. Do zadań Państwowej Rady Bibliotecznej należało: „1) badanie potrzeb bibliotekarstwa i czytelnictwa w całym kraju i składanie wniosków w tej sprawie Ministrowi Oświaty, 2) opiniowanie na zlecenie Ministra Oświaty projektów ustaw i innych zarządzeń normatywnych ogólnych z zakresu bibliotekarstwa i czytelnictwa, 3) zgłaszanie wniosków ustawodawczych w sprawach bibliotecznymi”. Jednocześnie w wojewódzkich komitetach bibliotecznych znaleźć powinni się przedstawiciele „1) stowarzyszeń naukowych i oświatowych działających na terenie województwa, 2) wojewódzkich związków zawodowych nauczycielskich”. W *Dekrecie* nie ma bibliotek pedagogicznych, jest za to nauczyciel, który bierze aktywny udział w polityce bibliotecznej.

⁴ A. Fluda-Krokos, *Kolekcja sprawozdań szkolnych w zasobach Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie jako źródło do badań*, [w:] *Kolekcje w zbiorach bibliotek pedagogicznych*, pod red. A. Fludy-Krokos, B. Janik, Kraków 2015, s. 88–106.

⁵ *Okólnik Kuratorium Okręgu Szkolnego Wołyńskiego z dnia 31 grudnia 1929 r.*

⁶ *Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi* (Dz.U. 1946 nr 26 poz. 163).

Dokumentem *stricte* dotyczącym bibliotek pedagogicznych było *Zarządzenie z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie statutu pedagogicznych bibliotek wojewódzkich*⁷. Miały one zaspokajać potrzeby intelektualne i naukowe nauczycieli oraz innych osób związanych z pedagogiką i oświatą, a także kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Z kolei pięć lat później, 27 kwietnia 1956 r. w *Ustawie o prawach i obowiązkach nauczycieli*⁸ pojawił się zapis mówiący o zatrudnianiu nauczycieli w bibliotekach pedagogicznych.

W *Ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty*⁹, w art. 2. punkcie 10 widnieje zapis mówiący o tym, że system oświaty obejmuje biblioteki pedagogiczne. I tak w art. 71.1, podpunkcie 3. – minister oświaty określa szczegółowe zasady działania publicznych bibliotek pedagogicznych, które „[...] powinno uwzględniać realizację przez biblioteki pedagogiczne zadań w zakresie wspierania procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli oraz pomocy bibliotekom szkolnym”.

Również najważniejszy obecnie dokument prawa bibliotecznego, czyli *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*¹⁰ jasno określa miejsce księżnic pedagogicznych w systemie oświaty. W rozdz. 7. Biblioteki szkolne i pedagogiczne, w art. 22.1. podaje: „Biblioteki szkolne oraz biblioteki innych placówek systemu oświaty służą realizacji programów nauczania i wychowania, edukacji kulturalnej i informacyjnej dzieci i młodzieży oraz kształceniu i doskonaleniu nauczycieli”, zaś art. 22.2. „Biblioteki pedagogiczne prowadzą działalność służącą potrzebom oświaty i wychowania, w tym kształceniu i doskonaleniu kadry pedagogicznej”. Zapisy te są bardzo ogólne, jednak w art. 22.3. umieszczono odesłanie do odrębnych przepisów dotyczących m.in. tych placówek: „Zasady organizowania i działalności bibliotek szkolnych i pedagogicznych określają odrębne przepisy”¹¹. Jest to obecnie sześć dokumentów – z lat 1951, 1993, 1999, 2003 (dwa) i 2013.

Pierwszy akt prawny (wspomniany już) określający zadania bibliotek pedagogicznych wobec nauczycieli to *Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie statutu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej z 21 maja 1951 r.*¹² W § 10. pierwszego rozdziału wymieniono trzy cele placówki: „a) kształtowanie światopoglądu naukowego oraz podnoszenie poziomu ideologicznego i zawodowego nauczycieli i innych pracowników oświatowych, oparte na zasadach marksizmu-leninizmu i pedago-

⁷ *Zarządzenie w sprawie statutu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej* (Dz.Urz. Min. Ośw. 1951 nr 10 poz. 116).

⁸ *Ustawa o prawach i obowiązkach nauczycieli z 27 kwietnia 1956 r.* (Dz.U. 1956 nr 12 poz. 63).

⁹ *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425).

¹⁰ *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz.U. 2012 nr 85 poz. 539).

¹¹ Obecnie jest to *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 poz. 369).

¹² *Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie statutu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej z 21 maja 1951 r.* (Dz.U. Min. Ośw. 1951 nr 10, poz. 116).

giki socjalistycznej, b) umożliwienie prac naukowo-badawczych z zakresu oświaty i wychowania, c) poradnictwo i instruowanie bibliotekarzy bibliotek posiadających księgozbiór z zakresu oświaty i wychowania¹³. Każdy był istotny z punktu widzenia nauczyciela jako klienta.

W drugim z nich, *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*¹⁴, określono jedno główne zadanie placówek: „Biblioteka pedagogiczna służy potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów oraz innych osób zainteresowanych sprawami kształcenia i wychowania”¹⁵, poszerzając grono odbiorców o nowe grupy.

Sześć lat później, w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lipca 1999 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie organizacji i zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*¹⁶, zawężono krąg adresatów usług bibliotek pedagogicznych, wskazując jednoznacznie nauczycieli lub osoby przygotowujące się do tego zawodu: § 2 ust. 1. „Publiczna biblioteka pedagogiczna, zwana dalej «biblioteką», służy w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli”, by dalej wskazać współpracę z innymi placówkami kształcącymi nauczycieli jako jeden z elementów zaspokajania tychże potrzeb, zwłaszcza w doskonaleniu zawodowym nauczycieli.

Z kolei opublikowane w 2003 r. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie ramowego statutu publicznej biblioteki pedagogicznej z dnia 29 kwietnia 2003 r.*¹⁷, wskazało elementy, jakie powinien zawierać statut tego typu bibliotek: § 2. „Statut biblioteki określa cele i zadania biblioteki oraz sposób wykonywania tych zadań, z uwzględnieniem w szczególności współpracy w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli ze szkołami wyższymi, zakładami kształcenia nauczycieli i placówkami doskonalenia nauczycieli oraz innymi bibliotekami”. Z tą samą datą opublikowano *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*¹⁸: § 1.1. „Publiczna biblioteka pedagogiczna, zwana dalej

¹³ Tamże.

¹⁴ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 1993 poz. 243).

¹⁵ Tamże.

¹⁶ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lipca 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie organizacji i zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 1999 nr 67 poz. 754).

¹⁷ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie ramowego statutu publicznej biblioteki pedagogicznej z dnia 29 kwietnia 2003 r.* (Dz.U. 2003 nr 89 poz. 825).

¹⁸ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 1993 nr 89 poz. 824).

„biblioteką”, służy w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli”, a także § 1.2. „Do zadań biblioteki należy: 5) wspieranie nauczycieli w realizacji zajęć dydaktycznych i wewnątrzszkolnego doskonalenia”.

Najnowszym dokumentem regulującym działalność sieci bibliotek pedagogicznych jest *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 poz. 369)¹⁹. Zgodnie z zapisem, biblioteki pedagogiczne mają służyć m.in. wspieraniem procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli, czyli tym samym wypełniać swoją podstawową funkcję znaną od początków istnienia. Powinny zatem organizować i prowadzić wspomaganie szkół i placówek w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych (m.in. wdrożenie do pracy z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi). Do tych samych zadań zobligowane zostały także inne organy systemu oświaty – placówki doskonalenia nauczycieli i poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Adresatem wsparcia (określonego terminem ‘wspomaganie’) ze strony tych trzech ośrodków, polegającego na pomocy w rozwiązywaniu problemów, ma być ogólnie szkoła, poddana analizie, która niezbędna jest do zdiagnozowania potrzeb placówki i na ich podstawie określenia konkretnych procesów wspomagających. Tak rozumiane wspomaganie jest nastawione na kompleksowe doskonalenie placówki szkolnej zgodne z jej potrzebami, z wykorzystaniem zasobów (materialnych i osobowych) trzech wymienionych jednostek tworzących sieć współpracy i samokształcenia. Elementem objętym wspomaganiami w zakresie organizacji i zarządzania są także biblioteki szkolne, służące uczniom i nauczycielom.

Placówki objęte rozporządzeniem do końca roku 2015 r. miały czas na przygotowanie się do wypełniania jego zapisów. Realizacje przez nie podjęte podzielić można na dwie główne grupy – oparte na zaplanowaniu i przeprowadzeniu w związku z potrzebami szkoły działań mających na celu poprawę jakości pracy oraz organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, opartych na doskonaleniu, wymianie doświadczeń i dobrych praktyk.

Aby zrealizować cel nazwany poprawą jakości pracy, należy wypełnić pięć podstawowych punktów: diagnoza, potrzeba, sposób jej zaspokojenia, realizacja i ewaluacja. W przypadku drugiej formy – tzw. sieciowania, jako przykłady wskazać można następujące działania: sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy przy Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Krakowie, sieć Technologie informacyjno-komunikacyjne i biblioterapia w edukacji czytelnicy i medial-

¹⁹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 poz. 369).

nej w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej w Częstochowie, Klub Polonisty – sieć nauczycieli języka polskiego przy Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku.

W wyniku przeprowadzonej analizy stron WWW 22 bibliotek pedagogicznych²⁰, opartej na następujących słowach kluczowych: wspomaganie, sieć, oferty dla użytkowników (np. zestawienia, zajęcia, warsztaty, doskonalenie, materiały itp.), stwierdzono, że 19 placówek czytelnie oznaczyło na swoich witrynach realizację obowiązków wynikających z Rozporządzenia z 2013 r. (np. poprzez czytelne i jednoznaczne nazwy na stronach: Przemysł – *Organizowanie i prowadzenie wspomagania*, Słupsk – *Wspomaganie szkół i placówek oświatowych*, Katowice – *Sieci współpracy*). We wszystkich są to różnorodne formy wspomagania (np. zestawienia, lekcje biblioteczne, warsztaty, konferencje, konsultacje, bazy, technologie informacyjno-komunikacyjne) oraz zróżnicowanie oferty – od podstawowej, statutowej (np. zestawienia, lekcje biblioteczne, konferencje), poprzez sieci współpracy i zespoły samokształceniowe, po ofertę specjalistyczną (np. Bydgoszcz – „Miejski Program Wspierania Ucznia Zdolnego”, Kraków – „Laboratorium Dydaktyki Cyfrowej”, Krosno – „Niezawodna Szkoła Zawodowa”).

W sierpniu 2014 r. w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej pojawił się projekt zmian w *Rozporządzeniu z 2013 r.*²¹, który w znaczny sposób ograniczał działania bibliotek pedagogicznych i wspomagania przez nie nauczycieli, wdrażane od lutego 2013 r.

Było (2013 r.)	Proponowane zmiany (2015 r.)
2) organizowanie i prowadzenie wspomagania: a) szkół i placówek w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej,	2) organizowanie i prowadzenie wspomagania: a) szkół i placówek w wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych,
b) bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną.	b) bibliotek szkolnych w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną.

Jak widać z powyższego zestawienia, zasadnicze jest zawężenie obowiązków poprzez zastąpienie szerszego określenia ‘w tym’, konkretnymi, pojedynczymi

²⁰ Wybrano strony następujących bibliotek: Białystok, Bielsko-Biała, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Kielce, Koszalin, Kraków, Krosno, Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Przemysł, Rybnik, Rzeszów, Słupsk, Szczecin, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra.

²¹ Informacje i załączniki: *Projekt rozporządzenia MEN zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*, <http://www.sbp.pl/artykul/?cid=14690&xprev=260> [dostęp: 5 września 2015].

propozycjami. Już nie wspomaganie „szkół i placówek w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej, lecz tylko w wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych”. Podobnie – już nie wspomaganie bibliotek szkolnych, „w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną, lecz bibliotek szkolnych w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną”. Po konsultacjach społecznych, do których zaproszono 49 organizacji (m.in. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i Konferencję Dyrektorów Bibliotek Pedagogicznych) nie zapadły jeszcze żadne wiążące, zmieniające *Rozporządzenie z 2013 r.*, decyzje.

Podsumowując, zgodnie z ostatnim rozporządzeniem (2013 r.) – biblioteka przychodzi do szkoły i nauczyciela, by zdiagnozować jego potrzeby i pomóc je zaspokoić. Oferuje także szeroki wachlarz usług – od tradycyjnych zestawień tematycznych, po profesjonalne szkolenia. Jak zatem ewoluowały kontakty nauczycieli – klientów i bibliotek dla nich przeznaczonych? Od form płatnych – stałej kwoty comiesięcznej przeznaczonej na funkcjonowanie placówek w dwudziestolecie międzywojennym, po udział nauczycieli w szeroko rozumianej polityce bibliotecznej. Przez kilkadziesiąt lat po drugiej wojnie światowej biblioteki pedagogiczne miały wspierać nauczycieli pracujących, jak i przyszłych adeptów kierunków pedagogicznych. Owo wspieranie w 2013 r. zastąpiono wspomaganie, otwierającym przed placówkami i ich głównymi klientami nowe pola współpracy i działania, oparte na wieloletnich doświadczeniach w zakresie współpracy z nauczycielami.

Bibliografia

Źródła drukowane:

- Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi* (Dz.U. 1946 nr 26 poz. 163).
- Okólnik Kuratorium Okręgu Szkolnego Wołyńskiego z dnia 31 grudnia 1929 r.*
- Okólnik Kuratora Okręgu Szkolnego Pomorskiego w sprawie bibliotek pedagogicznych dla nauczycielstwa szkół powszechnych i prenumeraty czasopism pedagogicznych z dnia 4 maja 1932 r.*
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie ramowego statutu publicznej biblioteki pedagogicznej z dnia 29 kwietnia 2003 r.* (Dz.U. 2003 nr 89 poz. 825).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 1993 nr 89 poz. 824).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lipca 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie organizacji i zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 1999 nr 67 poz. 754).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 poz. 369).

- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 1993 poz. 243).
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz.U. 2012 nr 85 poz. 539).
- Ustawa o prawach i obowiązkach nauczycieli z 27 kwietnia 1956 r.* (Dz.U. 1956 nr 12 poz. 63).
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425).
- Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie statutu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej z 21 maja 1951 r.* (Dz.U. Min.Ośw. 1951 nr 10 poz. 116).

Opracowania:

- Andrzejewska J., *Czy biblioteki pedagogiczne w Polsce są niezbędnie potrzebne*, [w:] *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty: materiały konferencji naukowej Kalisz 11–12 maja 2006*, red. D. Wańka, Kalisz 2008, s. 7–16.
- Atamańczyk K., *Biblioteki pedagogiczne we współczesnym systemie oświaty i kultury*, „Poradnik Bibliotekarza” 2013, nr 4, s. 4–8.
- Ciechorski J., *Biblioteki pedagogiczne – wybrane zagadnienia*, „Bibliotekarz” 2012, nr 3, s. 30–32.
- Czacharowska S., *Co dalej z bibliotekami pedagogicznymi?*, „Bibliotekarz” 2012, nr 1, s. 1–3.
- Czacharowska S., Leonowicz G., Zych B., *Odpowiedź na Propozycje zmian w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 poz. 369).
- Drzewiecki M., *Biblioteka pedagogiczna jako ośrodek informacji dla nauczycieli*, [w:] *Kształcenie bibliotekarzy szkolnych*, red. J. Jarowiecki, Kraków 1993, s. 94–118.
- Drzewiecki M., *Biblioteki szkolne i pedagogiczne w Polsce: rola w procesie dydaktycznym i miejsce w krajowej sieci biblioteczno-informacyjnej*, Warszawa 1990.
- Dzieniakowska J., *Państwowe biblioteki dla nauczycieli w Drugiej Rzeczypospolitej*, Kielce 2009.
- Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna*, <http://e-pedagogiczna.edu.pl/> [dostęp: 5 września 2015].
- Hajdukiewicz M., Kordziński J., *Biblioteki pedagogiczne partnerem szkoły, czyli nowy model doskonalenia nauczycieli*, „Biblioteka w Szkole” 2015, nr 2, s. 38–40.
- Klak Cz., *Zadania bibliotek pedagogicznych w świetle postanowień ustawy o rozwoju systemu oświaty i wychowania*, „Z Doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych” 1961, s. 108–112.
- Konieczna J., *Biblioteki pedagogiczne zawsze ważne i niezbędne ogniwu polskiego systemu oświatowego (1945–2005)*, [w:] *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty: materiały konferencji naukowej Kalisz 11–12 maja 2006*, red. D. Wańka, Kalisz 2008, s. 81–86.
- Mieczkowska E., *Nowe zadania bibliotek pedagogicznych czy adaptacja realizowanych działań edukacyjnych – przykłady dobrych praktyk*, https://www.doskonaleniewsieci.pl/Upload/Files/1/samouczki/poradnik-biblioteki/modul_II/ekran1/E.%20Mieczkowska,%20Nowe%20zadania%20bibliotek%20pedagogicznych.pdf [dostęp: 5 września 2015].
- Plusa A., *Sieci współpracy i samokształcenia jako nowa forma doskonalenia zawodowego nauczycieli bibliotekarzy*, „Poradnik Bibliotekarza” 2014, nr 1, s. 4–8.
- Plusa A., *TIK i biblioterapia w edukacji czytelnicznej i medialnej – sieć współpracy nauczycieli bibliotekarzy Częstochowy i regionu: praktyczne refleksje i wnioski*, „Poradnik Bibliotekarza” 2015, nr 3, s. 16–20.
- Przybyszewska M., *Nowe kierunki działania Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu*, „Poradnik Bibliotekarza” 2012, nr 12, s. 26–27.
- Skarzyński D., *Wspomaganie szkół przez biblioteki pedagogiczne: projektowane zmiany*, „Biblioteka w Szkole” 2012, nr 11, s. 12–13.

Walczak B., *Kompleksowe wspomaganie pracy szkół i nauczycieli – nowe zadanie dla bibliotek pedagogicznych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2014, nr 10, s. 14–18.

Wieczorek B., *Konferencja na temat roli bibliotek pedagogicznych w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli*, Warszawa 18.11.1974, „Przegląd Biblioteczny” 1975, z. 2, s. 190–193.

Abstract: The role of pedagogical libraries during nearly 100 years of their functioning in Poland has undergone changes – not only the circle of the addressees has been broadened, but also the offer and meaning of libraries in the process of education. The article briefly presents the legal acts regulating the functioning of pedagogical libraries. Special attention has been put on the highest one - Regulation of the Minister of National Education of 28 February 2013 on detailed principles of public pedagogical libraries (Journal of Laws 2013 pos. 369) (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych), and the proposed amendments. By analysing the individual documents, main focus was put on paragraphs and points indicating the main users of the facilities - teachers.

Keywords: Pedagogical library, teacher, law, act, regulation

Biblioteki pedagogiczne dla nauczycieli – dynamika przemian

Biblioteki pedagogiczne powołano do istnienia w Polsce w latach 20. ubiegłego wieku po to, by „służyły fachową pomocą nauczycielstwu” m.in. we Lwowie, Toruniu, Krakowie.

Po drugiej wojnie światowej i niemal zupełnej utracie elit, istnienie specjalnych bibliotek okazało się nieodzowne; w latach 1946–1955 powstały one we wszystkich miastach wojewódzkich w Polsce, zaczęto również tworzyć pedagogiczne biblioteki powiatowe. Rolą tych bibliotek wówczas i przez kolejne dwudziestopięciolecie, był udział w odtwarzaniu i doskonaleniu fachowej kadry nauczycielskiej dla szkół wszystkich poziomów. Realizowano to zadanie głównie przez gromadzenie i udostępnianie literatury fachowej, czyli książek i czasopism, oraz docieranie z nimi bądź informacją o nich do każdej, nawet najmniejszej placówki szkolnej. Trzeba dodać, że rynek książki w tamtych czasach był rynkiem niedoboru – książki, zarówno naukowe, jak i popularna literatura, nie były łatwo dostępne. Właściwie kupować je mogły głównie biblioteki i one właśnie były pierwszym miejscem otrzymywania literatury fachowej – czyli jedynej, praktycznie, pomocy dydaktycznej dla nauczyciela. Stąd wzięły się ówczesne normatywy zakupów – kupowano tyle egzemplarzy książek metodycznych, ilu było zatrudnionych na terenie miasta nauczycieli przedmiotu. Wówczas problemem nie były pieniądze na zakupy książek, ale niedostateczna liczba egzemplarzy w księgarniach.

Z czasem do upowszechniania literatury fachowej w różnych formach i sposobach (np. dowożenie książek do szkół wiejskich) doszły także inne działania: współorganizowanie konferencji nauczycielskich, udział w tzw. radach postępu pedagogicznego, wspieranie nauczycieli uzupełniających kwalifikacje zawodowe (tzw. studia „retro”, czyli egzamin kwalifikacyjny równoważny wyższym studiom

zawodowym, umożliwiającą absolwentom Studium Nauczycielskiego uzyskanie kwalifikacji) poprzez przygotowywanie zestawień literatury do prac dyplomowych. Wszakże były to zawsze formy uzupełniające działanie priorytetowe – udostępnianie fachowej wiedzy za pośrednictwem książki i czasopisma. Nauczyciele byli najważniejszą grupą użytkowników bibliotek; do końca lat 70. aktywnymi czytelnikami naszych placówek było średnio 75–80 % czynnych zawodowo nauczycieli. Nieco upraszczając, można ten okres działalności bibliotek pedagogicznych nazwać tradycyjnym – poprzez literaturę – udziałem w edukacji nauczycieli.

Początek lat 90. ubiegłego wieku to zmiana ustrojowa państwa i idąca za nią reforma systemu edukacji. W założeniach reforma ta stawiała na zwiększenie autonomii szkół, wprowadzenie nowych podstaw programowych i standardów egzaminacyjnych, zasadę doboru programów nauczania i podręczników przez szkoły i nauczycieli, zmiany w organizacji i metodach kształcenia. Całkowita przebudowa systemu szkolnictwa – sześcioklasowa szkoła podstawowa, trzyletnie gimnazjum i liceum – wszystko to razem spowodowało konieczność przygotowania kadry nauczycielskiej do tak ogromnej zmiany.

Część związanych z tym zadań od razu podjęły biblioteki pedagogiczne, począwszy od obowiązku gromadzenia i upowszechniania ogromnej liczby nowych podręczników szkolnych; władze oświatowe odstąpiły bowiem od jednego obowiązującego podręcznika do przedmiotu, umożliwiając nauczycielom ich swobodny wybór. Przez dziesięciolecie 1989–1999 biblioteki pedagogiczne były miejscem, w którym można było zapoznać się z kompletną (ogromną) ofertą podręczników i rosnącą liczbą materiałów je uzupełniających. Często wspólnie z ośrodkami doskonalenia nauczycieli organizowały one wystawy i konferencje metodyczne, pomagające nauczycielom w wyborze najwartościowszych podręczników i ich edukacyjnej obudowy.

Ale reforma przyniosła także radykalną zmianę wymagań wobec nauczycieli, co spowodowało konieczność budowy systemu wsparcia i doskonalenia dla ogromnej rzeszy kadry nauczycielskiej. Począwszy od systemu kaskadowych szkoleń w projekcie „Nowa Szkoła”, realizowanym w latach 1997–1999, który zasadniczo uczył pozytywnego podejścia do zmiany jako takiej, poprzez liczne konferencje tematyczne i metodyczne – we wszystkich takich formach biblioteki pedagogiczne współuczestniczyły, często bywając organizatorami wspólnie z ośrodkami doskonalenia nauczycieli. Dopełnieniem tego okresu zmian było wprowadzenie od roku 2001 systemu awansu zawodowego nauczycieli.

Trzeba z całą mocą podkreślić, że był to czas bardzo dużej aktywności bibliotekarstwa pedagogicznego, pomijając już nawet wspomnianą kwestię gromadzenia programów nauczania i podręczników. Powstające jak grzyby po deszczu oficyny edukacyjne wydawały ogromną liczbę materiałów dydaktycznych, często o bardzo różnej wartości – rozpoznanie tego dobra bez udziału bibliotekarki i doradców

metodycznych było niemożliwe. Biblioteki pedagogiczne były także często inicjatorami i współorganizatorami licznych konferencji, seminariów, warsztatów poświęconych nowej problematyce edukacyjnej, wynikającej ze zmian programowych i strukturalnych w polskiej szkole.

System awansu zawodowego nauczycieli (etapy zawodowego awansu począwszy od nauczyciela-stażysty, przez kontraktowego, mianowanego, do dyplomowanego) od początku miał wpisany niezbędny kontakt z najnowszą literaturą fachową, wymagał nadto od nauczycieli umiejętności tworzenia autorskich materiałów dydaktycznych, opisywania własnej działalności dydaktycznej i wychowawczej. Powodowało to konieczność poszukiwania wzorców, orientacji w istniejącej literaturze przedmiotu – co najlepiej zapewniała, wraz z fachową pomocą bibliograficzną, właśnie biblioteka pedagogiczna.

Domknięciem strukturalnej i programowej reformy systemu edukacji stały się egzaminy zewnętrzne, wprowadzane stopniowo po każdym (poza pierwszym) etapie edukacyjnym – sprawdzian po sześcioletniej szkole podstawowej, egzamin po gimnazjum oraz tzw. nowa matura. Ich testowa formuła – konieczna dla zapewnienia porównywalności efektów nauczania – wpłynęła na priorytety w pracy z uczniem, którego należało przygotować do sprawnego rozwiązywania testów.

W tym samym czasie dokonywała się gigantyczna zmiana cywilizacyjna – rewolucja technologiczna, która przesunęła zasoby wiedzy z tradycyjnych źródeł do sieci (Internet), dając niespotykane wcześniej możliwości korzystania ze wszystkich niemal wytworów myśli ludzkiej. Globalna sieć stała się globalnym zasobem informacji – podstawowym budulcem dla wiedzy i najczęściej odwiedzanym środowiskiem intelektualnym. Szkoła w sposób naturalny stała się jednym z beneficjentów tych możliwości, co przynosi zarówno skutki znakomite, jak i liczne straty.

Nauczyciele już od przełomu lat 1999/2000 coraz aktywniej wykorzystywali w szkole możliwości technologii informacyjno-komunikacyjnych; jeszcze chętniej, choć nie zawsze w tym samym celu, wykorzystują ją uczniowie. Atrakcyjność technologii, łatwość poszukiwań, szybkość i dostępność do „całej wiedzy” to ważne argumenty za stosowaniem technologii w edukacji. Multimedia, głębokie zasoby Internetu zaczęły wypierać tradycyjne źródło wiedzy – książkę. Nie mogło się to nie odcisnąć na czytelnictwie (w rozumieniu kontaktu czytelnika z książką tradycyjną) i korzystaniu z bibliotek.

Na początku XXI w. biblioteki pedagogiczne w Polsce rejestrowały jako swoich stałych użytkowników już tylko ok. 30% zatrudnionych nauczycieli, co jest wskaźnikiem uśrednionym, i niestety, malejącym. Najprościej komentując, książka w swej tradycyjnej postaci, jako dopełnienie wiedzy przedmiotowej i fachowej, przestaje być nauczycielom potrzebna. Natomiast coraz silniejsza okazuje się potrzeba „wartości dodanej do książki”, czyli możliwość skorzystania w bibliotece z oferty różnorodnych zajęć bibliotecznych, opartych o pracę z książką.

W Warmińsko-Mazurskiej Bibliotece Pedagogicznej początkiem takich działań były klasyczne lekcje biblioteczne, uczące dzieci i młodzież – w formie dostosowanej do wieku – poszukiwania informacji, korzystania z różnych typów zbiorów, promowania dobrej książki, by z czasem podjąć realizację kompleksowego wspierania edukacji szkolnej w postaci zajęć edukacyjnych, realizowanych w bibliotece dla uczniów wszystkich poziomów nauczania. Mówiąc najkrócej, nauczyciel przychodzący z klasą szkolną do biblioteki otrzymuje atrakcyjnie formalnie i treściowo zajęcia edukacyjne, uzupełniające program szkolny. Ale pomoc w dydaktyce, jakkolwiek chętnie wykorzystywana i wysoko oceniana przez nauczycieli, nie jest ani główną, ani jedyną formą działania bibliotek pedagogicznych na rzecz szkoły i edukacji. Coraz ważniejszą częścią działalności bibliotek pedagogicznych stało się wspieranie doskonalenia nauczycieli, realizowane w bardzo różnorodnych formach. Jest to zgodne z wizją Ministerstwa Edukacji Narodowej, które w rozporządzeniu o zasadach działania bibliotek pedagogicznych z 28 lutego 2013 r. znacząco rozbudowało zadanie: organizowanie i prowadzenie wspomaganie, a) szkół i placówek w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno – komunikacyjnej, b) bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną. (Dz.U. 2013 poz. 369).

Zadanie to biblioteki pedagogiczne, zwłaszcza większe (wojewódzkie), wykonują od dawna, dostosowując formy realizacji do potrzeb lokalnego środowiska edukacyjnego oraz do własnych możliwości kadrowych, lokalowych i finansowych. Natomiast od stycznia 2016 r., w myśl cytowanego rozporządzenia, będą zobowiązane realizować to zadanie w sposób systemowy. A zatem działanie winno objąć całość potrzeb szkoły lub placówki w zakresie doskonalenia jakości pracy, uprzednio potrzeby te diagnozując, następnie wybierając optymalne sposoby ich zaspokojenia, planując i realizując formy wspomaganie, a na koniec wspólnie oceniając efekty. Realizacja takiego zadania, zgodnie z ideą wspomaganie systemowego wdrażanego jako projekt systemowy Ośrodka Rozwoju Edukacji, bez wątplenia wymaga doskonalenia naszych bibliotekarzy (zajęcia Szkolnych Organizatorów Rozwoju Edukacji) w tym zakresie, a także wzmocnienia samych bibliotek, zwłaszcza filialnych (małoobsadowych), zapewnienia im możliwości stabilnego (!) funkcjonowania.

Dlatego warto pokusić się o pokazanie zasobów bibliotek pedagogicznych, zasobów, którymi realizujemy powyższe zadania systemowego wspomaganie szkół. W 2014 r. z inicjatywy Konferencji Dyrektorów Bibliotek Pedagogicznych podjęto próbę zbadania stanu naszych bibliotek, zwłaszcza pod względem liczby placówek głównych i filialnych oraz kadry merytorycznej. Rok później powtórzono to badanie, aby sprawdzić, czy sytuacja bibliotek pedagogicznych w Polsce stabilizuje się, czy też nadal podlega niepokojącej dynamice zmierzającej w kierunku likwidowa-

nia bądź restrukturyzowania filii, ograniczania kadry merytorycznej. Rozszerzono badanie o podstawowe pytania dotyczące zbiorów bibliotecznych oraz statystyki udostępniania.

Ankiety – tym razem w wersji elektronicznej, co spowodowało jednak pewne perturbacje i nieścisłości w wynikach – wypełniły 44 (z 46) biblioteki główne, czyli te zlokalizowane w obecnych i dawnych miastach wojewódzkich. W założeniu pytania dotyczyły osobno właśnie bibliotek głównych, a osobno filii. Niestety, w części dotyczącej czytelnictwa najwyraźniej nie zostało to precyzyjnie zrozumiane i uzyskane wyniki pozwalają domniemywać, że wiele bibliotek podało dane wspólne z filiami.

Sytuacja strukturalna bibliotek pedagogicznych w porównaniu do roku 2013 (objętego poprzednim badaniem) przedstawia się następująco:

- nadal funkcjonuje 11 bibliotek połączonych w zespoły z ośrodkami doskonalenia nauczycieli, pozostałe 35 to biblioteki autonomiczne,
- nie wszystkie z bibliotek prowadzą filie; w dwu województwach (warmińsko-mazurskim i podlaskim) biblioteki główne nie mają już żadnej filii; tym samym sieć filii zmniejszyła się w 2014 r. o kolejne 24 placówki,
- nieco zwolniła redukcja kadry merytorycznej, w bibliotekach głównych zlikwidowano 10,35 etatów, zaś w filiach 29 etatów, co spowodowało jednakże spadek średniego zatrudnienia w filii – do 2,46 etatu; porównując te dane z 2013 r., kiedy kadrę bibliotekarską zmniejszono o 184 etaty, w 2014 r. – o 37 etatów.

Tym razem w ankietach nie było możliwości opisanie sytuacji *in statu nascendi*, czyli zamierzeń organów prowadzących do dalszych działań restrukturyzacyjnych. Niestety, nie jest to dowód na stabilizowanie naszej sytuacji, a raczej, wnosząc z doświadczeń, chwilowa przerwa związana z sekwencją wyborczą. Pojawiają się sygnały z kilku województw (podlaskie, warmińsko-mazurskie, dolnośląskie, opolskie, lubelskie) o pracach urzędów marszałkowskich nad koncepcjami tworzenia zespołów „rozwoju edukacji”, przyjmując terminologię ORE, czyli łączenia bibliotek pedagogicznych z ośrodkami doskonalenia nauczycieli. Trudno wyrokować, czy takie rozwiązanie w każdej sytuacji wzmocni bibliotekę w realizacji kompleksowego wspomaganie szkół i nauczycieli, czy nie wpłynie ograniczająco na jej funkcje *stricte* biblioteczne, czy wreszcie – nie spowoduje zmniejszenia kadry nie tylko administracyjnej czy obsługowej, ale też i merytorycznej. Z doświadczenia wiadomo, że jeśli zasadniczym kryterium restrukturyzacji jest ekonomia, to wiąże się ona z redukcjami etatów, co w żadnym razie nie wpływa pozytywnie na realizację zwiększonych przecież zadań bibliotek pedagogicznych.

Z danych związanych z działalnością bibliotek warto spojrzeć na statystyki czytelnictwa nauczycieli – naszej grupy docelowej. Tak jak wcześniej wspomniałam, to wskaźnik, niestety, malejący, aktualnie ogólnopolska średnia to 25,8%. Pytanie o liczbę czytelników naszych bibliotek nie dało odpowiedzi miarodajnej – część

respondentów potraktowała łącznie statystyki czytelnicze biblioteki głównej i prowadzonych filii, toteż te dane wymagają jeszcze weryfikacji. Generalnie nasze badania z tego i ubiegłego roku miały na celu zebranie danych specyficznych dla naszego typu bibliotek, takich, których nie można uzyskać ze sprawozdania K-03. Nie do końca się to, niestety, udało.

Biblioteki pedagogiczne już od bardzo dawna nie są „wypożyczalniami książek dla nauczycieli”. Taką rolę spełniały tylko w początkowym okresie swej działalności. Od wielu dziesięcioleci są instytucjami oświatowymi wspomagającymi znacząco system edukacji, w bardzo zróżnicowanych formach, z wysoko ocenianymi w ewaluacjach efektami. Zespoły nauczycieli bibliotekarzy podążają za zmianami w polskim systemie edukacji, zdobywając nowe umiejętności i wiedzę. Będą zatem realizować także wspomaganie systemowe szkół, dzieląc ten obowiązek z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz ośrodkami doskonalenia nauczycieli, w wielu przypadkach, jak to się już dzieje, współpracując. Wszystkie te działania współtworzą system edukacji i doskonalenia nauczycieli w Polsce. Biblioteki pedagogiczne mają w tym systemie mocną pozycję.

Bibliografia

Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP – Konferencja Dyrektorów Bibliotek Pedagogicznych, <http://e-pedagogiczna.edu.pl/336,11.html> [dostęp: 15 września 2015].

K-03: sprawozdanie biblioteki, <http://form.stat.gov.pl/formularze/2015/passive/K-03.pdf> [dostęp: 15 września 2015].

Ośrodek Rozwoju Edukacji, <http://www.ore.edu.pl/> [dostęp: 15 września 2015].

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2013 poz. 369).

Abstract: The article concerns changes of the structure and specifics of the pedagogical libraries activity from their creation to modern times. It presents different forms of supporting schools and teachers in accordance to the system changes in the Polish education system throughout the last several dozen years.

Keywords: Pedagogical libraries, specifics, tasks, librarian teachers, schools

Działania serwisu E-pedagogiczna SBP na rzecz wspomagania szkół i bibliotek

Serwis Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP, funkcjonujący w ramach Sekcji Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich stanowi ogólnokrajową edukacyjną platformę cyfrową bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych i szkolnych oraz kadry zarządzającej tymi placówkami. Jest miejscem integracji środowiska bibliotekarzy, wspierania ich w pracy zawodowej, wymiany doświadczeń, dostarczania wiedzy służącej doskonaleniu, samokształceniu i ustawicznemu podnoszeniu poziomu umiejętności. Serwis skupia także całość informacji dotyczących funkcjonowania bibliotek pedagogicznych.

Podstawowe zadania serwisu to dostarczanie wiedzy fachowej (przez publikacje elektroniczne) oraz porad i informacji bieżącej, niezbędnej w pracy zawodowej bibliotekarzy, gromadzenie i usprawnienie obiegu informacji zawodowej, wspomagającej pracę bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych i szkolnych, upowszechnienie nowoczesnych standardów pracy bibliotecznej, podnoszenie poziomu edukacji kadr placówek bibliotecznych, rekomendowanie nowych metod zarządzania bibliotekami pedagogicznymi oraz wzmacnianie roli bibliotek pedagogicznych jako centrów informacji edukacyjnej.

Serwis jest tworzony przez bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych i adresowany do tych właśnie bibliotekarzy. Zamiarem jego twórców jest integracja środowiska bibliotekarzy wokół idei doskonalenia zawodowego i podnoszenia efektywności pracy każdej z placówek.

Misją serwisu jest wspieranie pracy zawodowej bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych oraz prezentacja nowej filozofii myślenia o swojej pracy, przejawiającej się nastawieniem na jakość, ustawiczne podnoszenie poziomu umiejętności i aktualizację wiedzy. Wyznaczone cele realizowane są poprzez gromadzenie informacji,

wymianę doświadczeń i pomysłów oraz dostarczanie wiedzy wspomagającej praktykę zawodową, doskonalenie i samokształcenie. Prezentowane są nowe formy pracy oraz możliwości wzbogacania tradycyjnego warsztatu bibliotek a z czasem, zastępowania go narzędziami informatycznymi.

Serwis Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP jest redagowany od roku 2002 przez pracowników bibliotek pedagogicznych. Od roku 2008 funkcjonuje w ramach Sekcji Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych SBP.

Wspomaganie pracy szkół i placówek w zakresie stosowania TIK – wykorzystanie technologii i otwartych zasobów w procesie edukacyjnym

Koordinowanie prac sieci współpracy i samokształcenia biblioteki pedagogiczne, zgodnie z obowiązującym *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 369), będą realizowały obowiązkowo od 1 stycznia 2016 r. Zgodnie z zapisami wymienionego wyżej dokumentu jednym z głównych zadań bibliotek pedagogicznych jest organizowanie i prowadzenie wspomagania: a) szkół i placówek w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej, b) bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną (ust. 2 pkt 2). Wspomaganie to polega m.in. na prowadzeniu sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, którzy w zorganizowany sposób współpracują ze sobą, w szczególności przez wymianę doświadczeń w celu doskonalenia swojej pracy (ust. 4 pkt 2).

W roku szkolnym 2014/2015 Serwis E-pedagogiczna SBP podjął się tego zadania, jeszcze fakultatywnego, w celu wypracowania najefektywniejszych metod i form działalności sieci, które przyniosą pełną realizację zaplanowanych celów i pozwolą jej uczestnikom w zorganizowany sposób pracować skuteczniej wtedy, kiedy zadanie to zacznie funkcjonować jako zadanie obligatoryjne. Na podstawie analizy wyników diagnozy potrzeb rozwojowych nauczycieli bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych całej Polski sformułowane zostały tytuł, plan oraz harmonogram prac sieci: *Wspomaganie szkół i placówek w zakresie stosowania TIK – wykorzystanie technologii i otwartych zasobów w procesie edukacyjnym*. Po opracowaniu tematyki prac sieci przystąpiono do rekrutacji. Wykorzystany został do tych działań formularz Dysku Google, który został rozesłany do wszystkich bibliotek pedagogicznych w Polsce. Sam Dysk był miejscem pracy zdalnej uczestników sieci. Finalnie w sieci współpracy i samokształcenia swoje umiejętności z zakresu zagadnień technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz otwartych zasobów edukacyjnych

w roku szkolnym 2013/2014 doskonalilo 35 nauczycieli bibliotekarzy z całej Polski. Ich prace koordynowali nauczyciele bibliotekarze – członkowie zespołu redakcyjnego serwisu: Agata Arkabus i Anna Płusa. Nauczyciele bibliotekarze serwisu występowali również w roli ekspertów. Należeli do nich m.in. Magdalena Brewczyńska i Agata Safian. Koordynatorów oraz ekspertów cały czas wspierali swoją merytoryczną i organizacyjną wiedzą pozostali członkowie zespołu redakcyjnego, w szczególności pracownicy Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie, Biblioteki Pedagogicznej Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku, Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu oraz Biblioteki Pedagogicznej im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu. Prace sieci realizowane były przez pół roku od 1 grudnia 2014 r. do 29 maja 2015 r. Działania podejmowane w ramach sieci związane z realizacją celów miały dwojaki charakter. Zgodnie z założeniami, że sieć miała być formą współpracy dającą możliwość wymiany doświadczeń, analizy dobrych praktyk, tworzenia innowacyjnych rozwiązań albo poszerzania kompetencji w trakcie regularnych spotkań oraz przez platformę internetową, jej działania organizowane były w formach spotkań stacjonarnych oraz na Dysku Google. Spotkania stacjonarne przybrały formę m.in. warsztatów z wykorzystaniem urządzeń mobilnych.

Uczestnicy pracowali głównie w tzw. chmurze, która umożliwiła bibliotekarzom łatwy dostęp do materiałów samokształceniowych oraz możliwość upowszechniania wypracowanych materiałów, pomysłów i przykładów wdrożenia wypracowanych rozwiązań. Dysk Google wspierał również prace organizacyjne koordynatorów sieci. Doskonale sprawdzał się w koordynowaniu pracy uczestników, np. poprzez zamieszczanie harmonogramu i planowanie, informowanie o terminach spotkań czy wygodny kontakt mailowy. Platforma udostępniała również narzędzia do tworzenia dokumentów, prezentacji i ankiet oraz panel dyskusyjny i pracę w grupach.

„Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy”

„Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy” to ogólnopolskie czasopismo elektroniczne, które stanowi integralną część serwisu Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP. Powstał z myślą o potrzebach bibliotek pedagogicznych i szkolnych, aby zapewnić im możliwość szerszej prezentacji i popularyzacji własnych dokonań, pomysłów oraz wymianę informacji i doświadczeń. Z założenia, każdy numer „BNB” ma charakter tematyczny. Dotychczas ukazały się cztery roczniki, zatytułowane *E-learning w bibliotekach pedagogicznych* (2012), *Biblioteka pedagogiczna wsparciem dla nauczycieli* (2013), *Wspomaganie szkół i placówek oświatowych* (2014) oraz *TIK w edukacji* (2015). Na łamach czasopisma zamieszczane są artykuły teoretyczne

i praktyczne, sprawozdania, komunikaty, recenzje i omówienia oraz materiały przydatne w praktyce bibliotecznej, które wpisują się w tematykę poszczególnych numerów. Schemat stałych działów jest następujący: *Z teorii, Z praktyki, Materiały, Relacje i sprawozdania, Komunikaty, Polecane lektury*. Wszystkie prace związane z przygotowaniem tekstów i redakcją czasopisma są wykonywane społecznie. Biuletyn jest publikowany na licencji Creative Commons. Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne 3.0.

Webinaria – seminaria on-line

Webinar, webinarium, którego nazwa powstała z połączenia dwóch angielskich słów: *web* – sieć, *seminar* – spotkanie, w polskim tłumaczeniu oznacza właśnie wykład, warsztat lub seminarium on-line. Jest to internetowe spotkanie, które ma przypominać tradycyjne szkolenie z trenerem prowadzącym oraz umożliwić organizowanie spotkań na odległość. Webinarium jest realizowane i prowadzone za pomocą technologii *webcast*, umożliwiającej przy pomocy wirtualnych narzędzi obustronną komunikację między prowadzącym spotkanie a jego uczestnikami.

Do zorganizowania internetowego spotkania zazwyczaj realizator posługuje się przede wszystkim specjalnym, ogólnodostępnym oprogramowaniem, a narzędzia, jakich może użyć to udostępnianie plików dla uczestników szkolenia, prezentacja z pokazem slajdów, tablica, na której można zapisywać pewne informacje, emisja głosu, tworzenie obrazu video przy użyciu kamery internetowej, dzielenie pulpitu z odbiorcami szkolenia, prowadzenie *chat room*, prowadzenie krótkich testów i quizów.

Serwis E-pedagogiczna w roku szkolnym 2014/2015 zainicjował tę nowoczesną formę szkoleń on-line, organizując następujące webinaria:

- *Crowdfunding jako alternatywne źródło pozyskiwania funduszy na projekty biblioteczne*
- *Crowdsourcing – wykorzystanie potencjału intelektualnego użytkowników w działalności bibliotek*
- *Badanie satysfakcji użytkowników bibliotek. Projekt Analiza Funkcjonowania Bibliotek*
- *Metoda SERVQUAL w badaniach bibliotek*
- *Secretclient – badanie jakości obsługi w bibliotece przez ocenę satysfakcji użytkowników*

Realizacja organizowanych webinarium poprzedzona była badaniem ankietowym, sprawdzającym zainteresowanie potencjalnych uczestników proponowanymi tematami. Analiza wyników pozwoliła dostosować treści i optymalne godziny realizacji spotkań do oczekiwań respondentów.

Kursy e-learningowe

E-learning jest formą nauczania, w której stosuje się różnorodne techniki elektronicznego przekazywania informacji. Szczególną rolę odgrywają tu techniki komputerowe, w tym technologie webowe. E-learning wywodzi się z dwu podstawowych trybów przekazywania wiedzy: nauczania tradycyjnego i nauczania zdalnego, czasem nazywanego nauczaniem na odległość.

Serwis E-pedagogiczna SBP proponuje bibliotekarzom kursy e-learningowy *Język angielski dla bibliotekarzy* oraz *Infobrokering i zarządzanie informacją*. Z kolei *Język angielski dla bibliotekarzy* skierowany jest do osób posiadających podstawową znajomość języka angielskiego, chcących poszerzyć znajomość słownictwa o terminologię z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej. Celem kursu jest podniesienie poziomu znajomości języka angielskiego bibliotekarzy poprzez:

- doskonalenie umiejętności czytania i słuchania tekstów specjalistycznych,
- pogłębienie wiedzy w zakresie gramatyki i słownictwa specjalistycznego,
- poszerzenie wiedzy zawodowej.

Uczestnikami kursu mogą być bibliotekarze wszystkich typów bibliotek, którzy przeszli etap kwalifikacyjny i legitymują się znajomością języka angielskiego na poziomie A2 (*pre-intermediate*).

Infobrokering i zarządzanie informacją skierowane jest do osób, które pragną nabyć wiedzę i umiejętności z zakresu organizacji i zarządzania zasobami informacyjnymi we współczesnym świecie oraz doskonalić sposoby profesjonalnego wyszukiwania, oceny, selekcji, przetwarzania, opracowania i przekazywania informacji.

Celem kursu jest dostarczenie niezbędnej wiedzy, umiejętności i kompetencji w zakresie organizacji i zarządzania zasobami informacyjnymi oraz świadczenia usług informacyjnych dla różnych podmiotów.

Analiza Funkcjonowania Bibliotek (AFB)

Analiza Funkcjonowania Bibliotek (AFB) to projekt, którego celem jest opracowanie i wdrożenie jednolitych metod oraz narzędzi systematycznej oceny działania bibliotek naukowych, pedagogicznych i publicznych opartych na analizie i porównaniach danych statystycznych oraz wskaźników funkcjonalności w obrębie poszczególnych typów bibliotek, włączając w to badania satysfakcji odbiorców usług bibliotecznych. Projekt realizowany jest przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich przy współpracy Konferencji Dyrektorów Wojewódzkich Bibliotek Publicznych, Konferencji Dyrektorów Bibliotek Pedagogicznych oraz Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Partnerem wspierającym SBP w realizacji projektu jest Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, która utrzy-

muje powstającą w ramach AFB bazę danych statystycznych i wskaźników funkcjonalności. Projekt AFB jest kontynuacją prac Zespołu ds. badania efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych prowadzonych od 2010 r. w ramach realizacji Strategii SBP na lata 2010–2021, dotowanych przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (FRSI) oraz projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych (AFBN) realizowanego od 2002 r. przez biblioteki naukowe. Obecnie prowadzone prace są współfinansowane przez FRSI i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach dotacji na projekt SBP *Obserwatorium bibliotek: analiza funkcjonowania bibliotek*.

Podsumowanie

Serwis poprzez wszystkie swoje działania utrwała wizerunek nauczyciela bibliotekarza z biblioteki pedagogicznej jako reprezentanta szczególnej grupy zawodowej w systemie oświaty – nauczyciela świadomego swych zadań, doświadczonego, ambitnego, wykorzystującego w swej pracy usługowej technologię elektroniczną, a przede wszystkim niezbędego w realizowaniu zadań nałożonych na całe środowisko oświaty przez reformę.

Bibliografia

- Analiza Funkcjonalności Bibliotek: wskaźniki funkcjonalności i statystyka biblioteczna*, <http://afb.sbp.pl/> [dostęp: 27 września 2015].
- Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, <http://bnb.oeiizk.waw.pl/> [dostęp: 27 września 2015].
- Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP*, <http://e-pedagogiczna.edu.pl/index.php> [dostęp: 27 września 2015].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 369).
- Wspomaganie szkół i placówek w zakresie stosowania TIK – wykorzystanie technologii i otwartych zasobów w procesie edukacyjnym*, <http://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wspomaganie-szkol-i-placowek-w-zakresie-stosowania-tik-wykorzystanie-technologii-i-otwartych-zasobow-w-procesie-edukacyjnym/> [dostęp: 27 września 2015].

Abstract: The article presents the actions of the national service E-pedagogiczna SBP for supporting schools and libraries. The topic of the material concentrates on new tasks of pedagogical libraries, which are set upon by the legislative power by the *Regulation of the Minister of National Education of 28 February 2013 on detailed principles of public pedagogical libraries* (*Journal of Laws 2013 pos. 369*) and the forms of their realisation by the service. This regulation obligates the libraries to organize and conduct support for schools and units in the realisation of the didactic, upbringing and caretaking tasks, including using the information-communication

technologies and school libraries, also in the range of organisation and managing the school library. That support is supposed to inter alia organising and conducting the cooperation and self-developing network for teachers, who in an organised way cooperate in order to improve their work especially through exchanging experiences. The ministry requirements are met by the initiatives of creating networks by the E-pedagogiczna SBP service.

Keywords: Pedagogical library, information technologies, computerisation, networks, e-learning, Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP service

Coaching w pracy bibliotekarza

Biblioteki XXI w. to nie tylko miejsca, gdzie wypożycza się książki, ale również centra informacji, ośrodki prowadzące działalność kulturalną, edukacyjną, wychowawczą, informacyjną itp. Współczesny i kompetentny bibliotekarz, oprócz wykształcenia kierunkowego, powinien posiadać wiele cech pedagoga i trenera. Rozwój bibliotek wymusza na bibliotekarzach nieustanny proces dokształcania, poznawania nowych metod i technik pracy z użytkownikami. Pracownik tego typu placówki musi posiadać odpowiednie kompetencje komunikacyjne i predyspozycje, które potrafi wykorzystać podczas rozmowy z najmłodszymi czytelnikami, nastolatkami, a także seniorami. Szerokie spektrum odbiorców wymusza posiadanie odpowiednich kompetencji interpersonalnych. We współczesnym świecie dąży się do tego, by zgodnie z teorią Raya Oldenburga, amerykańskiego socjologa miejskiego, biblioteka stawała się „trzecim miejscem”. Jest to miejsce – trzecie po domu i pracy – gdzie osoby w nieformalnej atmosferze spędzają wolny czas. Mogą tam odpocząć, spotkać się z przyjaciółmi, nawiązać kontakty, prowadzić luźne rozmowy, rozwijać swoje pasje. Realizacja tych założeń w dużej mierze zależy od pracowników biblioteki, to oni pracują na wizerunek instytucji i są najważniejszym czynnikiem decydującym o jakości miejsca i usług.

Podstawy coachingu

Sprostanie wymaganiom współczesnych użytkowników bibliotek nie jest łatwe. Przygotowanie, wdrożenie i realizacja wybranych celów wymaga wiedzy, rozwoju i poszukiwania nowych form pracy. Jedną z nich, mającą wpływ na doskonalenie

warsztatu pracy jest coaching, często porównywany do poradnictwa. Według Jenny Rogers „coach pracuje z klientami, aby dzięki ukierunkowanemu szkoleniu szybko, znacząco i trwale poprawili swoją efektywność w życiu osobistym i zawodowym. Jedynym celem coacha jest praca nad tym, aby klient rozwinął swój potencjał – tak, jak go sam zdefiniuje”¹. Inaczej mówiąc, jest to oparty na dialogu proces wspierania w indywidualnym rozwoju. Jego celem jest uruchomienie potencjału osoby i wzmocnienie jej w skutecznym i samodzielny przeprowadzeniu zamierzonej przez nią zmiany. Opiera się na autostymulacji, uruchamia własne zasoby klienta, jego pomysły i kreatywność². Istnieją dwa rodzaje coachingu – indywidualny i zespołowy. W indywidualnym właściwie zorganizowana praca z klientem opiera się na sześciu zasadach:

- a) klient jest źródłem zasobów, na których należy pracować przy rozwiązywaniu problemów,
- b) zadając odpowiednie pytania, stawiając wyzwania i udzielając wsparcia, coach sprawia, że klient zaczyna korzystać z własnych zasobów, sam dochodzi do właściwego rozwiązania problemu, z którym sobie nie radzi, i zastanawia się nad kwestiami, na które do tej pory nie zwracał uwagi,
- c) coaching dotyczy całej osoby – z jej przeszłością, teraźniejszością i przyszłością, chodzi o całościowe podejście do problemu, o popatrzenie na niego nie tylko z perspektywy zawodowej, ale i prywatnej,
- d) klient wybiera temat, porusza z coachem problemy, które go najbardziej absorbują i wiążą się z niepowodzeniami,
- e) coach i klient są sobie równi, jedna z najważniejszych zasad, jakie obowiązują w tym procesie – współpraca, musi opierać się na partnerstwie, szacunku, a przede wszystkim na nieocenianiu,
- f) celem coachingu jest zmiana i działanie, klient chce dokonać zmiany w swoim życiu, zmiana ta może dotyczyć np. wzrostu efektywności wykonywanej pracy, komunikacji interpersonalnej, lepszego zarządzania czasem³.

Stosowanie się do powyższych zasad, właściwe określenie tematu oraz przyjęcie całościowej perspektywy prowadzi do tego, że współpraca coacha z klientem układa się właściwie, a każda sesja przynosi wymierne korzyści obu uczestnikom procesu. Sesja coachingowa to seria około dwugodzinnych spotkań, które odbywają się regularnie przez kilka miesięcy. Najważniejszym punktem jest wyznaczenie celów, które będą osiągane podczas realizowanego programu. Należy pamiętać, że poszczególne zmiany dokonywane w życiu klienta zachodzą pomiędzy spotkaniami z coachem, nowe sytuacje życiowe, doświadczenia wpływają na jego postępo-

¹ J. Rogers, *Coaching: podstawy umiejętności*, Gdańsk 2015, s. 14.

² M. Bennewicz, *Coaching, kreatywność, zabawa: narzędzia rozwoju dla pasjonatów i profesjonalistów*, Gliwice 2014, s. 57.

³ J. Rogers, *Coaching: podstawy...*, s. 14–16.

wanie i spostrzeganie. Ważne jest, by na bieżąco kierować do klienta informację zwrotną o osiągniętych efektach i sukcesach. Coach ma być przewodnikiem, a nie nauczycielem. Celem jest osiągnięcie pozytywnego stanu psychofizycznego, wynikającego z zaspokojenia potrzeb przez osiągnięcie sukcesu według własnej miary⁴. W coachingu ważne jest odwrócenie tradycyjnych zasad i norm edukacyjnych obowiązujących na wszystkich etapach edukacji. Jeżeli klient czegoś nie wie, to dzięki obserwacjom, rozmowom z innymi i doświadczeniu zdobywa potrzebą wiedzę i umiejętności. Nacisk kładziony jest na naukę przez działanie, poznawanie i doświadczanie. Szczególnie istotne jest to w pracy z dziećmi i młodzieżą.

Techniki coachingu

Podczas sesji coachingowych stosowane są różnorodne techniki, metody i narzędzia. Działania opierają się na eksperymentach, zadaniach, przy użyciu rekwizytów, przestrzeni, kinestetyki, tańca, muzyki, technik kreatywnych i metod projektowych. Najczęściej stosowaną metodą w coachingu jest sztuka prowadzenia rozmowy z wykorzystaniem trafnych, inspirujących i odpowiednio mocno dobranych pytań. Pytania te najczęściej mają charakter otwarty, mają angażować, mobilizować, pobudzać aktywność, zachęcać, ale i prowokować do działania. Uzupełnieniem wypowiedzi są pytania zamknięte, dzięki którym doprecyzowane zostają problemy poruszane w rozmowie. Taka hierarchia pytań tworzy tzw. lejek pytań⁵. Zdarza się, że coach stosuje odwrócony lejek pytań, zaczyna wtedy od pytań zamkniętych, które nakreślą tor rozmowy, by przejść do pytań otwartych i mocnych, kiedy klient poczuje atmosferę zaufania i współpracy. John Whitmore, propagator coachingu, zaproponował zestaw dziesięciu pytań, które mają prowadzić klienta przez cały proces coachingu. Wśród nich znalazły się pytania o cele, czas i sposoby ich realizacji, ewentualne przeszkody i możliwości przezwyciężenia, rodzaje potrzebnego wsparcia, o osoby, które należy poinformować o planach i które mogą pomóc. Na końcu listy znalazło się pytanie o ocenę pewności siebie, gdzie klient w skali od 1–10 samodzielnie dokonuje oceny swoich możliwości do zrealizowania wyznaczonych celów⁶. Nie zawsze jednak praca przebiega w sposób łatwy i zorganizowany, bardzo często pierwsze spotkania to praca nad przełamaniem oporu dotyczącego programu i sesji. Sztuką jest, by coach zachęcił do współpracy i budował pozytywne relacje z klientem. Dopiero rozmowa i wspólna praca prowadzi do tego, że klient zaczyna zastanawiać się nad swoją pozycją w życiu prywatnym i zawodo-

⁴ M. Bennewicz, *Coaching, kreatywność...*, s. 66.

⁵ Tamże, s. 80.

⁶ Tamże, s. 84–85.

wym. Istotnym elementem jest również zadanie domowe, które od razu kojarzy się ze szkolnym systemem edukacji. W tym przypadku jest ono dobrowolne, uczestnik sam wyraża zgodę na to, czy chce je realizować i co najważniejsze, zadanie to może, ale nie musi być wykonane. Najczęściej dotyczy zagadnień poruszanych podczas danej sesji, a jego głównym celem jest zainspirowanie do poszukiwania odpowiedzi na nurtujące pytania, tematy.

W procesie coachingowym wyróżnić można cztery etapy postępowania⁷. Pierwszy dotyczy uświadomienia, tzn. klient samodzielnie ma uświadomić sobie potrzebę zmiany w swoim dotychczasowym działaniu. Drugi polega na opracowaniu właściwego planu rozwoju osobistego, który może wiązać się zarówno z celami biznesowymi, jak i indywidualnymi aspiracjami. Istotne jest, by plan nie obejmował kilkunastu celów, często niemożliwych do zrealizowania, a skupiał się na dwóch (trzech) najważniejszych, które będą konkretne, ograniczone czasowo, mierzalne i realne. Kolejnym etapem jest realizacja wyznaczonego planu z uwzględnieniem odpowiednio dobranych stylów, technik i umiejętności. Podsumowanie procesu stanowi ocena osiągniętych wyników, czyli jak realizowane były cele, czy udało się je osiągnąć, czy należałoby wprowadzić jakieś zmiany do planu oraz czy pojawiły się trudności na poszczególnych etapach. Działania coachingowe powinny być prowadzone systematycznie, dzięki temu rozwijane są umiejętności, a wiedza klienta zostaje znacznie poszerzona.

Praca coacha i klienta powinna przebiegać w sposób żywy, interesujący i we właściwym tempie. Istnieje wiele technik coachingu, które wspomagają proces. Prowadzenie spotkania wymaga odpowiedniego tempa, by nie było ono zbyt monotonne i nużące. Istotne jest, by zmieniać tempo, często można w to włączyć spacer, elementy rysunku, ćwiczenia, np. z kartami⁸. Kolejną techniką jest „spirala praktyki” składająca się z czterech etapów: wyjaśniania i demonstracji, przemyślenia na temat zdobytej wiedzy, oceny postępów prowadzących do wyznaczonego celu oraz planowania dalszych ćwiczeń⁹. Po zakończeniu całego cyklu proces zaczyna się od nowa i trwa do czasu osiągnięcia wyższych poziomów kompetencji. Przez cały czas trener prowadzi klienta, by poszczególne etapy zostały właściwie zrealizowane. Spirala najczęściej stosowana jest w przypadkach, kiedy klient ma opanować mechaniczną umiejętność. Jeżeli ma jednak opanować tzw. umiejętności miękkie, to lepiej wtedy zastosować „tabelę umiejętności”¹⁰. Jest to technika, w której trener dysponuje ogólną listą kontrolną wraz z pomocniczymi listami szczegółowymi. Pomaga to we właściwym rozpoznaniu umiejętności i możliwo-

⁷ E. Parsloe, M. Wray, *Trener i mentor. udział coachingu i mentoringu w doskonaleniu procesu uczenia się*, Kraków 2002, s. 49.

⁸ J. Rogers, *Coaching: podstawy...*, s. 200.

⁹ E. Parsloe, M. Wray, *Trener i mentor...*, s. 63.

¹⁰ Tamże, s. 64.

ści oraz w wybraniu właściwych metod do rozwijania umiejętności wymagających największej uwagi. W wielu sytuacjach przydatna będzie również znana wszystkim technika burzy mózgów, która w coachingu stosowana jest głównie w celu odblokowania klienta i wygenerowania jego pomysłów. W pierwszym etapie burzy mózgów należy pamiętać o tym, by nie oceniać pomysłów, dopiero po wyczerpaniu propozycji następuje moment wyboru kryteriów ich oceny, a potem szczegółowa analiza. W przypadku, kiedy pojawi się nagła sytuacja i klient potrzebuje szybkiego kontaktu z coachem, pomocna może być technika „trójwymiarowa”, która polega na analizie problemu w trzech wymiarach – przeszkody (sytuacje, ludzie, klient), opcje, właściwe działanie, czyli wybór odpowiedniej opcji, która następnie zostanie wdrożona¹¹. Zaletą tej techniki jest szybkość działania i natychmiastowe rozwiązanie zaistniałego problemu. Kolejną propozycją może być technika pustego krzesła¹², która polega na zamianie punktu widzenia, a to ułatwia wczucie się w rolę kogoś innego, np. dziecka, rodzica, nauczyciela, dyrektora i spojrzenie na problem z innej perspektywy, a w rzeczywistości zmiana zachowania. Podobny mechanizm pojawia się podczas odgrywania ról, kiedy odtwarzana jest dana sytuacja. Dzięki temu klient może pozwolić sobie na większą swobodę, eksperymentowanie i wykazanie się poczuciem humoru. Nie wolno jednak zapomnieć, że po zakończeniu ćwiczenia musi nastąpić analiza tego, co się wydarzyło. GROW¹³ to kolejny przykład techniki stosowanej w coachingu. Została opracowana przez J. Whitmore’a. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter angielskich słów oznaczających cel, rzeczywistość, opcje i wolę. Technika ta opiera się na zadawaniu pytań ściśle wiążących się z celem, który ma zostać osiągnięty. Następnie uwaga kierowana jest na rzeczywistość, w jakiej funkcjonuje klient, potem rozpatrywane są opcje, jakie mogą zostać wybrane, a w dalszej kolejności następuje praca nad wolą podjęcia odpowiednich działań. Najbardziej efektywnie stosowana jest w sporcie, lecz wymaga wysokich umiejętności trenera oraz dużej ilości czasu klienta na realizację podjętych działań.

Coaching w bibliotece

Tempo współczesnych zmian doprowadza do tego, że biblioteki muszą szybko reagować na zmiany i adaptować się do nowych okoliczności. Styl coachingowy jest jednym ze sposobów pozwalających efektywnie radzić sobie z wyzwaniem środowiska, by sprostać oczekiwaniom użytkowników. Pozytywnych stron sto-

¹¹ E. Parsloe, M. Wray, *Trener i mentor...*, s. 67.

¹² J. Rogers, *Coaching: podstawy...*, s. 205.

¹³ E. Parsloe, M. Wray, *Trener i mentor...*, s. 69.

sowania coachingu w bibliotece jest wiele, wśród nich m.in. wzmacnianie indywidualnych wyników pracy, co motywuje do działania, rozwijania umiejętności i pogłębiania wiedzy, lepsze poznanie siebie i zespołu, wprowadzenie pozytywnych zmian, odkrycie własnego potencjału, który można wykorzystać w pracy zawodowej, tworzenie wspólnej wizji działania i realizacji wyznaczonych celów instytucji. Wprowadzenie w bibliotece coachingu rozpoczyna się od procesu uświadamiania, że taka forma będzie potrzebna w realizacji określonej misji instytucji. Dalsze kroki to planowanie pod kątem odpowiedzialności, czyli wyznaczenie grupy osób odpowiedzialnych za wyniki wdrożenia procesu. Kolejny etap dotyczy ustalenia przebiegu procesu w bibliotece, polega na wyznaczeniu poszczególnych etapów postępowania, sposobów ich realizacji oraz wszelkich uwag doprecyzowujących szczegóły. Ostatnim elementem, jaki należy przygotować, jest opracowanie indywidualnych programów rozwoju uczestników i ich realizacja. Wprowadzenie coachingu w bibliotece może pomóc w lepszej obsłudze użytkowników, w poprawie relacji interpersonalnych między pracownikami oraz w kontaktach z czytelnikami. Praca z coachem wzmacnia poczucie własnej wartości, ułatwia panowanie nad emocjami, co przekłada się na profesjonalizm i pozytywną kulturę pracy podczas wykonywania codziennych obowiązków, pomaga zrozumieć i przezwyciężyć trudności. Coach to osoba, która udziela informacji zwrotnej, konfrontuje z rzeczywistością, inspirowanie, motywuje do podejmowania działań oraz pomaga klientowi w dostrzeżeniu jego indywidualnych możliwości, co z kolei kształtuje jego potencjał i prowadzi do rozwoju. Istotne jest, by została wytworzona autentyczna relacja między coachem a uczestnikiem sesji. Do każdej osoby należy podejść w sposób indywidualny i koncentrować się na wyznaczonym celu działania.

W bibliotece coaching może być stosowany w dwóch kierunkach. Z jednej strony dyrektor może korzystać z coachingu dla pracowników, natomiast jego pracownicy mogą być coachami dla indywidualnych użytkowników biblioteki. Należy pamiętać, że właściwie prowadzona wymiana zdań wpływa na zwiększenie świadomości, odpowiedzialności i wydajności podejmowanych działań. W bibliotece można zastosować zarówno coaching indywidualny, jak i zespołowy. Podczas indywidualnych sesji uwalniany jest potencjał jednostki, rozwijane są umiejętności i wiedza, dąży się do osiągnięcia lepszych wyników w pracy i efektywnego uczenia się. Natomiast coaching zespołowy jest skuteczny, gdy grupę stanowi 12–15 osób. Pozwala łagodzić konflikty wewnątrz jednego zespołu lub między zespołami, podnosić jakość komunikacji grupy z otoczeniem. Dzięki temu członkowie grupy integrują się wokół wspólnych celów, wzajemnie się motywują do działania i angażują w różne inicjatywy. Niezależnie od zastosowanej formy coachingu stosowane są cztery etapy postępowania. Pierwszym jest zawarcie kontraktu z uczestnikiem oraz ustalenie celu rozpoczynanego procesu. Dalsza część to rozmowa prowadząca do diagnozy, czyli analizy sytuacji, a następnie poszukiwanie rozwiązania oraz praca

nad rozwojem. Ostatnim etapem jest opracowanie planu działania i sposobu jego wdrożenia, a następnie realizacja. Jednym z najlepszych modeli do prowadzenia coachingu w bibliotece jest wspomniana technika GROW. Podczas sesji ustalany jest główny cel rozwojowy, który powinien być pozytywny i motywujący do działania. Właściwie sformułowany cel to taki, który został opracowany zgodnie z modelem SMART. W modelu tym cel powinien być skonkretyzowany, mierzalny, angażujący, realny i terminowy. Właściwe ustalenie celu jest kluczowe podczas realizacji kolejnych etapów procesu. Kolejną fazą w stosowanej technice GROW jest tworzenie opisu rzeczywistości, wypracowane zostają różne opcje i rozwiązania, by następnie podsumować dotychczasowe osiągnięcia i wybrać właściwy dla klienta sposób działania. Rezultatem przeprowadzonego procesu coachingu w bibliotece jest zgrany, solidarny i efektywny zespół pracowników. O takim zespole marzy każdy dyrektor, ponieważ każda jednostka pracuje na całościowy wizerunek instytucji. Głównym więc zadaniem trenera jest wyeliminowanie lub zredukowanie wszelkich nieporozumień i zakłóceń, które przeszkadzają w efektywnej działalności zespołu. Praca zespołowa nie ogranicza się tylko do działań z grupą, trener powinien pracować również indywidualnie z poszczególnymi jej członkami. Pracodawcy wiedzą, że stwarzając pracownikom możliwości rozwoju, przyczyniają się do rozwijania innowacyjnych rozwiązań, pobudzania kreatywności i doskonalenia umiejętności. Dzięki coachingowi bibliotekarz jest zmotywowany, zaangażowany, twórczy, pomysłowy, bierze odpowiedzialność za powierzone zadania, samodoskonali się, potrafi samodzielnie rozwiązać wiele problemów. Jest to zgodne z teorią Y Douglasa McGregora, który opracował optymistyczną wizję pracownika wyzwolonego, ambitnego, kierującego się pragnieniem samodoskonalenia i motywami społecznymi¹⁴. Należy jednak pamiętać, że nie można prowadzić ukrytego coachingu. Należy poinformować klienta o zasadach prowadzenia sesji, etyce oraz spodziewanych efektach. Właściwe wyznaczenie zasad współpracy skutkuje pozytywnymi reakcjami na działania coachingu i zaufanie do prowadzącego zajęcia. Dzięki temu zostaje wzmocnione poczucie pewności siebie, rozwijane są umiejętności komunikacyjne, podniesienie wiary we własne możliwości itp.

Coach będący osobą z zewnątrz może wzbudzać większe zaufanie, co ułatwi zbudowanie właściwych relacji z uczestnikami sesji. Stosowanie coachingu w bibliotece prowadzi do osiągnięcia konstruktywnych zmian wśród pracowników, wspomaga ich w pokonywaniu trudności występujących w miejscu pracy, co prowadzi do efektywnej i motywującej pracy. Zmieniające się środowisko i warunki pracy wymagają od dyrektorów innego sposobu zarządzania organizacją i zasobami ludzkimi, niż był stosowany dotychczas. Pracownicy chcą być dostrzegani, chcą

¹⁴ M. Lasota, A. Wojczyńska, *Wdrożenie programu coachingu w organizacji*, [w:] *Coaching: inspiracje z perspektywy nauki, praktyki i klientów: praca zbiorowa*, pod red. P. Smółki, Gliwice 2009, s. 251–266.

uczestniczyć w życiu zawodowym, chcą mieć prawo głosu. Połączenie wszystkich oczekiwań pracowników z zarządzaniem instytucją nie jest łatwe. Z pomocą na wspomniane oczekiwania może przyjść właśnie coaching jako forma edukacyjna. Warto więc zastanowić się, czy zastosować ją w bibliotece.

Druga wspomniana możliwość stosowania coachingu w bibliotece dotyczy relacji bibliotekarz – czytelnik. Szczególnie przydatne jest to w pracy z młodzieżą, której można pomóc w znalezieniu odpowiedniej drogi życiowej, wytyczeniu celów oraz w układaniu planów związanych z karierą zawodową. Niezależnie od profilu biblioteki, w każdej placówce tworzy się lokalne środowisko. Należą do niego osoby z najbliższego otoczenia, często zaprzyjaźnione z bibliotekarzami, spędzające wolny czas w bibliotece. Warto wykorzystać te spotkania na rozwój osobisty tych ludzi. Wielu z nich szuka pracy, właściwej drogi zawodowej czy naukowej. Bibliotekarz będący coachem może pracować z tymi osobami, by pomóc im w realizacji własnych celów i w rozwoju osobistym, a dzięki temu wydobyć oraz ukazać ich potencjał i kompetencje. Często podczas prowadzonych rozmów z czytelnikami, dzięki dialogowi, bibliotekarze nieświadomie pomagają im. Od tego już niedaleka droga do profesjonalnego coachingu społecznego i edukacyjnego¹⁵. Pracując z młodzieżą należy pamiętać, żeby na bieżąco wyjaśniać wszelkie problemy i wątpliwości, przyczyniać się do stabilizacji emocjonalnej i społecznej oraz poszerzać możliwości wsparcia. Warto w racjonalny sposób zagospodarować wolny czas młodych ludzi i wykorzystać go z korzyścią dla obu stron. Można się więc zastanowić, czy nie warto by było przygotować do takiej roli kilku bibliotekarzy, którzy sukcesywnie prowadziliby sesje coachingowe.

Podsumowanie

Coaching to proces wspierania w rozwoju oparty na dialogu. Można w tym odnaleźć nawiązania do sokratejskiej metody zadawania pytań, by skłonić rozmówcę do niezależnego myślenia, a w przypadku coachingu do poszukiwania rozwiązania problemu. Działania coachingowe najczęściej rozwijane są w biznesie, ale coraz częściej adaptowane na potrzeby innych organizacji i instytucji. Również w bibliotekach takie działania są możliwe. Najważniejszą wartością dodaną będzie zmiana sposobu myślenia pracowników oraz zmiana nastawienia wobec użytkowników. Niezależnie od wyznaczonych celów trzonem każdej biblioteki jest wysoko wykwalifikowana kadra, która poszukuje nowych metod pracy oraz sama bierze udział

¹⁵ J. Surzykiewicz, *Podstawy teoretyczne coachingu w pedagogice społecznej i pracy socjalnej: ku coachin-gowi społecznemu*, [w:] *Coaching społeczny: w poszukiwaniu efektywnych form wsparcia osób w trud-nych sytuacjach życiowych: praca zbiorowa*, pod red. M. Kuleszy, J. Surzykiewicza, Warszawa 2013, s. 15–141.

w różnych formach doskonalenia. W artykule zasygnalizowane zostały tylko niektóre zagadnienia dotyczące coachingu. Jest jeszcze wiele obszarów tematycznych, które warto poznać, by profesjonalnie prowadzić sesje. Głównym jednak celem tekstu było zasygnalizowanie, że coaching może być wykorzystywany w bibliotece, szczególnie przy budowaniu właściwych relacji w zespołach bibliotekarzy.

Bibliografia

- Bennewicz M., *Coaching, kreatywność, zabawa: narzędzia rozwoju dla pasjonatów i profesjonalistów*, Gliwice 2014.
- Lasota M., Wojczyńska A., *Wdrożenie programu coachingu w organizacji*, [w:] *Coaching: inspiracje z perspektywy nauki, praktyki i klientów, praca zbiorowa*, pod red. P. Smółki, Gliwice 2009.
- Parsloe E., Wray M., *Trener i mentor: udział coachingu i mentoringu w doskonaleniu procesu uczenia się*, Kraków 2002.
- Rogers J., *Coaching: podstawy umiejętności*, Gdańsk 2015.
- Surzykiewicz J., *Podstawy teoretyczne coachingu w pedagogice społecznej i pracy socjalnej: ku coachingowi społecznemu*, [w:] *Coaching społeczny: w poszukiwaniu efektywnych form wsparcia osób w trudnych sytuacjach życiowych: praca zbiorowa*, pod red. M. Kuleszy, J. Surzykiewicza, Warszawa 2013.
- Whitmore J., *Coaching: trening efektywności*, Warszawa 2011.

Abstract: The article describes the basic rules of the process of support called coaching. It characterizes the basic and most commonly used techniques and presents the possibilities of using coaching in the librarian's work in relation to relations between the library workers themselves, as well as between the reader and librarian. Special attention has been put on using the techniques in working with adolescents. It has been underlined that coaching in the library may help better serve the users.

Keywords: coaching, coaching techniques, library, librarian, teacher

Prezi, Scribus i platforma Issuu – innowacyjne narzędzia do prezentacji i publikacji treści

Wykorzystanie narzędzi technologii informacyjnych w edukacji stało się w ostatnich czasach bardzo popularne. Z innowacyjnych narzędzi informatycznych korzystają nie tylko uczniowie, ale coraz częściej również nauczyciele, dla których stają się one niezbędnymi pomocami dydaktycznymi. Są wsparciem dla nauczycieli w podnoszeniu atrakcyjności lekcji, kontaktach z uczniami i rodzicami, poznawaniu nowych treści oraz ich powtarzaniu. Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej kwestia wyposażenia szkół w sprzęt informatyczny uległa znacznej poprawie, a co za tym idzie, nastąpił wzrost wykorzystywania narzędzi informatycznych na lekcjach. Zastosowanie nowych technologii w edukacji stało się także tematem wielu opracowań naukowych. Problem ten był badany i opisywany przez Małgorzatę Maciejewską¹. Według przeprowadzonych badań 99% nauczycieli ma dostęp do Internetu, a ponad 60% nauczycieli korzysta ze sprzętu informatycznego co najmniej kilka razy w tygodniu. Według autorki 67% nauczycieli jest zainteresowanych zastosowaniem nowych technologii w szkole. Podczas zajęć wykorzystywane są różnego rodzaju materiały multimedialne, takie jak: multibooki, podręczniki elektroniczne, materiały on-line i prezentacje multimedialne. Nauczyciele w szczególności sięgają po prezentacje multimedialne, które stanowią ponad 47% wszystkich wykorzystywanych materiałów multimedialnych. Prezentacje multimedialne najczęściej są wsparciem na lekcjach w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Rzutnikiem multimedialnym posługuje się codziennie 1/3 nauczycieli.

Badania na temat wykorzystywania nowych technologii prowadził także serwis Edunews.pl². Według badań przeprowadzonych wśród 189 nauczycieli, wyposażenie szkół w najnowocześniejsze pomoce edukacyjne, jak i te najbardziej podsta-

¹ M. Maciejewska, *Nowe technologie w szkole*, Warszawa 2013.

² *Jak nowe technologie pomagają uczyć?: wyniki badań Edunews.pl wśród nauczycieli polskich szkół, 2009–2010*, <http://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/993> [dostęp: 15 października 2015].

wowe, jest zróżnicowane. Niewiele placówek jest wyposażonych w najbardziej pożądaną przez nauczycieli narzędzia edukacyjne, czyli tablice interaktywne. Według badań Instytutu Badań Edukacyjnych tylko 6% nauczycieli wskazało, że wszystkie zajęcia lub ich większość prowadzone są w sali wyposażonej w tablicę multimedialną³. Uczniowie wykorzystują strony internetowe, odrabiając lekcję, a także przygotowując zadania domowe w formie prezentacji multimedialnych. Według badań, zdecydowana większość nauczycieli korzysta z zasobów internetowych, przygotowując się do lekcji, a około 80% ankietowanych twierdzi, że wykorzystuje prezentacje i filmy video na lekcji⁴. Jak twierdzą autorzy, prezentacje są, zdaniem badanych, często używane w nauczaniu i stosowane na wszystkich przedmiotach przez zdecydowaną większość nauczycieli. Nauczyciele doceniają siłę oddziaływania obrazu i możliwość ilustrowania lekcji adekwatnymi zdjęciami czy fragmentami filmu lub muzyki. Stosują je głównie przy prezentacji nowych zagadnień lub przy powtórce materiału⁵.

Nauczyciele sięgają po pokazy slajdów w celu urozmaicenia wykładów, wykorzystują je jako pomoc dydaktyczną oraz zadają prace domowe w tej formie⁶. Do niedawna na lekcjach języka polskiego uczniowie tworzyli prezentację na określony temat, przygotowując się do egzaminu maturalnego. Na lekcjach informatyki uczniowie tworzą prezentacje w ramach nauki korzystania z pakietu Office. Niestety, brakuje danych na temat rodzaju narzędzi wykorzystywanych przez nauczycieli do tworzenia prezentacji. Można domniemywać, że nauczyciele najczęściej posługują się popularnym programem PowerPoint, wchodzącym w skład pakietu Office, gdyż w szkołach uczy się obsługi tego właśnie programu.

Całkiem nowym narzędziem do tworzenia prezentacji multimedialnych na lekcjach jest Prezi. Program umożliwia zupełnie inne podejście do przekazywania informacji. Zrezygnowano tutaj z tradycyjnych slajdów, często używanych przez nauczycieli i mało interesujących dla uczniów, na rzecz kompozycji graficznej, która umożliwia przemieszczanie się elementów w wydodrębnionych polach obrazu. Treść prezentacji dodawana jest na tablicę w formie mapy myśli. Użytkownicy sami decydują o wielkości i kształcie swojej prezentacji. Wszystkie elementy są dodawane w prosty sposób, w dowolnym miejscu mapy. Dzięki temu dużo łatwiej skupić się na temacie i przygotować logiczny ciąg następujących po sobie zagadnień. Elementy dodane na mapę możemy przybliżać i oddalać, w zależności od wcześniej ustalonego schematu. Prezi umożliwia dodanie do naszej prezentacji tekstu, grafiki, video czy schematów. Platforma „łamie stereotyp slajdowego

³ *Czas i warunki pracy w relacjach nauczycieli*, Warszawa 2013, s. 48–53, <http://www.ibe.edu.pl/pl/component/content/article/2-uncategorised/205-lista-publicacji> [dostęp: 15 października 2015].

⁴ *Jak nowe technologie pomagają uczyć...*

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

porządku prezentacji z planszami przeładowanymi tekstem odczytywanym przez prowadzącego⁷. Jest bardzo dobrym narzędziem wspomagającym pracę metodą projektu, gdzie uczniowie przygotowują rozwiązania, uwzględniając wskazówki nauczyciela.

Prezi to przede wszystkim aplikacja internetowa, ale ma również wersję mobilną, przeznaczoną na iPada oraz dla użytkowników pracujących w trybie off-line. Nie wymaga żadnego dodatkowego oprogramowania – wystarczy przeglądarka i dostęp do Internetu. Wszystkie prezentacje zostają zapisane na naszym koncie, utworzonym na platformie. Dzięki posiadaniu maila w domenie edukacyjnej uzyskujemy wystarczającą ilość miejsca na tworzenie swoich projektów. Korzystając z wirtualnego serwera (chmury), mamy dostęp do prezentacji z każdego urządzenia i miejsca z dostępem do Internetu. Wszystkie nasze projekty zapisywane są na dysku sieciowym, na wyodrębnionym koncie dostępnym po zalogowaniu. Nie ma konieczności przenoszenia prezentacji z dysków zewnętrznych. Prezentacja przygotowana w Prezi „robi rewelacyjne wrażenie, a – co najważniejsze – program jest niezwykle funkcjonalny i gwarantuje sukces”⁸.

Prezi to bardzo ciekawe narzędzie, umożliwiające kreatywne podejście do tworzenia prezentacji. Dzięki Prezi uatrakcyjnimy lekcje i przekazemy wiedzę w ciekawy sposób. Warto zapoznać uczniów z możliwościami tego serwisu i zaproponować stworzenie własnych prezentacji przedmiotowych, np. w ramach semestralnego zaliczenia albo pracy domowej dla chętnych.

Ciekawym i darmowym narzędziem, które może być wykorzystywane przez nauczycieli, jest Scribus – program umożliwiający tworzenie publikacji, zarówno elektronicznych, jak i przeznaczonych do druku. Tego programu nie należy mylić z popularnymi edytorami tekstu, takimi jak Word czy Writer, które mogą być wykorzystywane do tworzenia wszelakich publikacji, ponieważ oferują różne funkcje wspomagające, ale ich podstawowym zadaniem jest edycja tekstu. Klasyczny pakiet biurowy nie umożliwia nam profesjonalnego składu publikacji. Wprowadzenie łamów czy odpowiednie rozmieszczenie zdjęć lub grafik może okazać się problematyczne, jeśli nie skorzystamy w tym celu z odpowiedniego narzędzia.

Scribus pozwala na precyzyjne i łatwiejsze rozmieszczenie wszystkich elementów. Przydaje się to zwłaszcza w cyklicznych publikacjach, opartych na tym samym, powtarzającym się schemacie. Program może być wyjątkowo przydatny i ciekawy dla nauczycieli, którzy zajmują się przygotowaniem gazetek szkolnych lub innych wydawnictw. Notatki dla uczniów, materiały czy kronika szkolna opracowana w Scribusie zachwyci nie tylko uczniów, ale również ich rodziców. Osoby początkujące mogą skorzystać z jednego z dostępnych w programie szablonów.

⁷ K. Kwaśniewski, *Prezi.com – prawie idealne narzędzie cyfrowego nauczyciela*, <http://www.cyfrowynauczyciel.pl/prezi-prawie-idealne-narzedzie-cyfrowego-nauczyciela/> [dostęp: 15 października 2015].

⁸ Tamże.

Interfejs programu jest intuicyjny i łatwy w obsłudze. Wszystkie opcje znajdują się na pasku narzędzi bądź w górnym menu. Gotowa publikacja, zapisana w formacie PDF, może zostać umieszczona na stronie internetowej lub wydrukowana.

Ciekawym pomysłem na „drugie życie” naszej gazetki szkolnej jest bezpłatna publikacja w Internecie, na platformie Issuu, zwanej „drukarnią czynną całą dobę”⁹. Znajdziemy tam większość popularnych magazynów i różnego rodzaju publikacje. Platforma została uruchomiona w 2007 r. W ramach darmowego pakietu zarejestrowany użytkownik może załadować na platformę jeden plik miesięcznie. Opublikowany plik PDF będzie dostępny na Issuu w formie elektronicznej publikacji, imitującej wygląd tradycyjnej, papierowej książki czy gazety. Proces publikacji jest bardzo łatwy i zajmuje zaledwie kilka minut. Zamieszczony na platformie materiał możemy udostępnić na naszym blogu, stronie internetowej lub w mediach społecznościowych. Issuu to także świetne narzędzie do rozpowszechniania własnych treści w sytuacji, gdy szkole brakuje środków na stworzenie profesjonalnej publikacji do druku. Niezbędny jest jedynie dowolny edytor, np. Scribus, w którym wykonamy skład. Dużą zaletą platformy Issuu jest przystosowanie publikacji do urządzeń mobilnych z Androidem czy systemem iOS. Kolejnym atutem są bezpłatne statystyki, z których dowiemy się, ile osób wyświetliło naszą publikację, ile czasu spędzono na jej lekturze, a także które treści były czytane najchętniej.

Wymienione programy i aplikacje są innowacyjnymi i przydatnymi narzędziami w pracy każdego nauczyciela. Są darmowe i nie wymagają zaawansowanej wiedzy informatycznej, a poprzez urozmaicenie nimi prowadzonych lekcji zrealizujemy nowy materiał w znacznie ciekawszy sposób.

Bibliografia

- Czas i warunki pracy w relacjach nauczycieli*, Warszawa 2013, <http://www.cyfrowynauczyciel.pl/prezi-prawie-idealne-narzedzie-cyfrowego-nauczyciela/> [dostęp: 15 października 2015].
- Jak nowe technologie pomagają uczyć?: wyniki badań Edunews.pl wśród nauczycieli polskich szkół, 2009–2010*, <http://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/993> [dostęp: 15 października 2015].
- Kwaśniewski K., *Prezi.com – prawie idealne narzędzie cyfrowego nauczyciela*, <http://www.cyfrowynauczyciel.pl/prezi-prawie-idealne-narzedzie-cyfrowego-nauczyciela/> [dostęp: 15 października 2015].
- Maciejewska M., *Nowe technologie w szkole*, Warszawa 2013.
- O poprawę efektywności kształcenia*, red. L. Pawelski, Szczecinek 2013.

⁹ J. Syposz, *Drukarnia, która otwarta jest całą dobę? Tak jest – w Internecie*, http://portalwiedzy.onet.pl/9459,1278116,,1638302,,drukarnia_ktora_otwarta_jest_cala_dobe_tak_jest_w_internecie,tematyczne.html [dostęp: 15 października 2015].

Polak M., *Jak nowe technologie pomagają uczyć?*, <http://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/993> [dostęp: 15 października 2015].

Syposz J., *Drukarnia, która otwarta jest całą dobę? Tak jest – w Internecie*, http://portalwiedzy.onet.pl/9459,1278116,,1638302,,drukarnia_ktora_otwarta_jest_cala_dobe_tak_jest_w_internecie,tematyczne.html [dostęp: 15 października 2015].

Abstract: Information technology tools are more and more often used at schools. They are free and do not require advanced information technology knowledge. Teachers at schools most often use presentations that can become even more interesting due to the innovative solutions of the Prezi platform. In turn, Scribus is a tool to compile didactic materials prepared by teachers or school newspapers editors. Publication of texts and didactic materials is possible due to the free “open 24/7 printer”, which is the Issuu platform.

Keywords: Information technology tools, modern technologies, multimedia, free platforms, materials compilation

Doradca metodyczny – klient szczególnie wyróżniony w bibliotece pedagogicznej

*Gdyby każdy miał to samo,
nikt nikomu nie byłby potrzebny.*
ks. Jan Twardowski

W związku ze zmianami w systemie doskonalenia nauczycieli od 1 stycznia 2016 r. biblioteki pedagogiczne i placówki doskonalenia nauczycieli stanęły przed nowymi wyzwaniami, czyli organizacją procesowego wspomagania oraz tworzeniem sieci współpracy i samokształcenia. Nakłada to nowe obowiązki także na doradców metodycznych, którzy powinni organizować sieci dla nauczycieli. Warto w związku z tym zadać sobie pytanie o relacje między doradcami metodycznymi a biblioteką pedagogiczną. Stało się ono jeszcze bardziej aktualne, dlatego że na nowy rok szkolny 2015/2016 Ministerstwo Edukacji Narodowej wytyczyło podstawowe kierunki polityki oświatowej państwa, wśród których jest „rozwijanie kompetencji czytelnicy oraz upowszechnianie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży”¹.

Podjęte tu rozważania odnoszą się do wspólnych działań obu podmiotów (doradców i bibliotekarzy): po co jesteśmy sobie potrzebni, co ze wspólnych doświadczeń trzeba kontynuować, jakie nowe formy współpracy możemy podjąć?

Zadania doradcy metodycznego określa rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli. Stanowi ono, że: do zadań nauczyciela-doradcy metodycznego należy w szczególności wspomaganie nauczycieli oraz rad pedagogicznych w:

¹ *Kierunki realizacji polityki oświatowej na rok szkolny 2015/2016 – Rok Otwartej Szkoły*, <https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-na-rok-szkolny-20152016-rok-otwartej-szkoly.html> [dostęp: 21 września 2015].

- 1) planowaniu, organizowaniu i badaniu efektów procesu dydaktyczno-wychowawczego,
- 2) opracowywaniu, doborze i adaptacji programów nauczania,
- 3) rozwijaniu umiejętności metodycznych,
- 4) podejmowaniu działań innowacyjnych.

Nauczyciel-doradca metodyczny realizuje zadania przez:

- 1) udzielanie indywidualnych konsultacji,
- 2) prowadzenie zajęć edukacyjnych, zajęć otwartych oraz zajęć warsztatowych,
- 3) organizowanie innych form doskonalenia wspomagających pracę dydaktyczno-wychowawczą nauczycieli,
- 4) organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli oraz dyrektorów szkół i placówek².

To ostatnie zadanie obowiązuje od 1 stycznia 2016 r. Od tego momentu sieć współpracy i samokształcenia stała się obowiązkową formą realizacji zadań doradcy metodycznego.

Powyższe rozporządzenie określa także podmioty, z którymi powinien współpracować doradca, realizując swoje zadania. Jest wśród nich m.in. biblioteka pedagogiczna i biblioteki szkolne: nauczyciel-doradca metodyczny planuje działania stosownie do potrzeb, we współpracy z placówkami doskonalenia, bibliotekami pedagogicznymi i bibliotekami szkolnymi, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi oraz organami sprawującymi nadzór pedagogiczny³.

Sieć współpracy i samokształcenia jest nową formą pracy dla doradców oraz pracowników bibliotek pedagogicznych, dlatego warto połączyć siły i wspierać się wzajemnie w realizacji tego zadania. Sieć współpracy i samokształcenia to międzyszkolny zespół nauczycieli lub dyrektorów współpracujących ze sobą w ramach wybranego zagadnienia. Celem funkcjonowania sieci jest wspólne rozwiązywanie problemów, dzielenie się pomysłami, spostrzeżeniami i propozycjami – zarówno za pośrednictwem internetowej platformy traktowanej jako forum wymiany doświadczeń, jak i spotkań osobistych. Członkowie sieci korzystają z własnych doświadczeń, analizują dobre praktyki stosowane w macierzystych szkołach, tworzą wspólnie nowe rozwiązania. Jeśli zachodzi taka potrzeba, mogą również sięgać po wsparcie zewnętrznych ekspertów. Pracują pod kierunkiem koordynatora sieci współpracy i samokształcenia⁴. Dzięki takim działaniom poszerzają się kompetencje uczestników sieci i nawiązuje się współpraca między ich szkołami.

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, §22 ust. 2 i 3 (Dz. U. z 2014 poz. 1041 z późn. zm.).

³ Tamże, §22 ust. 4.

⁴ *Przewodnik metodyczny dla koordynatorów sieci współpracy i samokształcenia*, M. Kocurek [i in.], Warszawa 2012, s. 4, <http://ore.edu.pl/koordynatorzy-sieci/rola-i-zadania> [dostęp: 21 września 2015].

Sieci mogą być dwojakiego rodzaju: problemowe lub przedmiotowe. Te pierwsze mają charakter interdyscyplinarny i skupiają uczestników wokół pewnego zagadnienia, np. technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), projektu edukacyjnego, oceniana kształtującego itp. Sieci przedmiotowe są przeznaczone dla nauczycieli określonego przedmiotu.

Ramy organizacyjne sieci nie są sztywne. Pewne rozwiązania zastosowano w pilotażu nowego systemu doskonalenia nauczycieli⁵. Można ten model wykorzystać, elastycznie dostosowując go do własnych warunków. O liczbie uczestników sieci decyduje koordynator, ale optymalna wydaje się grupa 20–25-osobowa. Pozostałe sprawy organizacyjne oraz stopień sformalizowania powinny być wynikiem ustaleń między uczestnikami sieci (częstotliwość spotkań, zasady współpracy, formuła działań pomiędzy spotkaniami itp.).

Przykładowa organizacja pracy sieci

Spotkania bezpośrednie (kilka razy w roku)	Praca na platformie internetowej (pomiędzy spotkaniami)
1. SPOTKANIE ORGANIZACYJNE – integracja uczestników sieci, – określenie potrzeb i zasobów, – ustalenie celów, zaplanowanie działań. 2. SPOTKANIA ROBOCZE – wymiana doświadczeń, – spotkania z ekspertami, – wypracowywanie nowych rozwiązań. 3. SPOTKANIE PODSUMOWUJĄCE – podsumowanie, ewaluacja.	– dyskusje, – wymiana informacji, – tworzenie wspólnych rozwiązań, – publikowanie efektów pracy (scenariusze, karty pracy, narzędzia pomiaru itp.), – dzielenie się zasobami (dokumenty, prezentacje, filmy itp.), – szkolenia e-learningowe.

Opracowanie własne na podstawie: *Przewodnik metodyczny dla koordynatorów sieci współpracy i samokształcenia*, M. Kocurek [i in.], Warszawa 2012, s. 4, <http://ore.edu.pl/koordynatorzy-sieci/rola-i-zadania> [dostęp: 21 września 2015]

Ważne, aby poza bezpośrednimi spotkaniami uczestnicy mieli możliwość kontaktowania się i współdziałania za pośrednictwem Internetu. Platforma e-learningowa nie jest konieczna. Można skorzystać z innych możliwości współpracy z uwzględnieniem nowoczesnych technologii i narzędzi internetowych, np.: portali społecznościowych, forów edukacyjnych, narzędzi Google'a itp. Przydają się też komunikatory czy zwykłe kontakty mailowe w obrębie grupy adresowej uczestników sieci. Niezwykle istotna jest osoba koordynatora, którego zadaniem jest animowanie pracy sieci. Jego działania to jeden z kluczowych czynników decydujących o jakości pracy. Doradca metodyczny czy pracownik biblioteki pedagogicznej pełniący tę funkcję, powinien skupić się przede wszystkim na zapewnianiu członkom

⁵ *System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganii szkół, Poddziałanie 3.3.1 PO Kapitał Ludzki.*

sieci odpowiednich warunków do współpracy, aktywności i zaangażowania, tak by w możliwie najlepszy sposób korzystać z ich doświadczeń i efektywnie rozwiązywać problemy. Zadania koordynatora sieci dotyczą zarówno zarządzania pracą całej sieci, jak i organizowania poszczególnych wydarzeń edukacyjnych, jakie na całoroczną pracę sieci będą się składać. Do prowadzenia szkoleń czy warsztatów koordynator może zapraszać specjalistów. Mogą być nimi wzajemnie – doradca u nauczyciela bibliotekarza i odwrotnie (przykłady w dalszej części artykułu). Taki zewnętrzny ekspert może być inspiracją dla tworzenia nowych rozwiązań, które nie były wcześniej stosowane. Uczestnicy sieci być może zaangażują się w opracowanie własnych propozycji i przetestują je w swoich szkołach. Wspólne prace i tworzenie, wypracowywanie czegoś razem, a także dzielenie się doświadczeniami w trakcie tego procesu może okazać się bardzo wzmacniające i mobilizujące dla uczestników sieci. Uczestnicy powinni brać udział w ustalaniu wszystkich aspektów działania sieci. Ani tematyka, ani liczba spotkań, zasady współpracy czy inne ważne czynniki wpływające na efektywność sieci i zaangażowanie uczestników nie mogą być narzucone przez koordynatora. Pełni on rolę służebną wobec uczestników, a oni sami powinni mieć maksymalny wpływ na pracę sieci. To znacząco podnosi poziom motywacji do angażowania się w różne działania. Inne czynniki motywujące, którymi dysponuje koordynator, to dostosowanie programu spotkań do rozpoznanych potrzeb uczestników, budowanie przyjaznej atmosfery pracy, eksponowanie korzyści rozwojowych związanych z udziałem w pracach sieci, pomiar postępów w drodze do samodzielnie uzgodnionych celów i stwarzanie uczestnikom okazji do dostrzegania własnych sukcesów⁶.

Niezwykle ważny jest wkład własny uczestników sieci. Warto trochę czasu poświęcić nie tylko na rozpoznanie potrzeb, ale także potencjału uczestników. Każdy z nich powinien zadeklarować, co może zaoferować innym. Zaspokajanie potrzeb powinno być równoważone przez wkład własny, zgodnie z zasadą „brać można tyle, ile samemu się daje”⁷. Może to nastroić trudności, gdyż wieloletnie nawyki sprawiają, że nauczyciele są nastawieni przede wszystkim na uzyskanie nowej wiedzy i gotowych rozwiązań. Często też nie są przekonani, że ich dorobek i doświadczenie są na tyle wartościowe, by się nimi dzielić z innymi. Tym bardziej istotne jest stworzenie bezpiecznej atmosfery, która ułatwi wymianę doświadczeń i proces wzajemnego uczenia się. Każdy nauczyciel ma coś do zaoferowania, może podzielić się swoim doświadczeniem i wątpliwościami, skonfrontować swoje myślenie i działanie z innymi, przedyskutować problemy, skorzystać z dobrodziejstw synergii oraz umocnić się w przekonaniu, że jego dorobek jest dla innych cennym przykładem.

⁶ Tamże, s. 23.

⁷ D. Elsner, *Sieci współpracy i samokształcenia: teoria i praktyka*, Warszawa 2013, s. 61.

Dla pracowników bibliotek i doradców metodycznych rola koordynatora w nowo tworzonych przez nich sieciach to duże wyzwanie. Wzajemne wsparcie może się tu bardzo przydać. Podczas zajęć warsztatowych z doradcami metodycznymi w Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie, 8 czerwca 2015 r., zadaliśmy sobie pytanie, jakiego wsparcia oczekujemy od bibliotekarzy oraz co możemy im zaoferować ze swej strony⁸. Doradcy podkreślali, że współpracują od lat z bibliotekami pedagogicznymi na swoim terenie, ale na pewno można byłoby jeszcze te relacje rozwijać i wzmocnić. Oczekują wsparcia od bibliotekarzy w postaci: materiałów tematycznych, zestawień bibliograficznych, zasobów multimedialnych, nowości wydawniczych, zasobów on-line, współorganizacji konkursów, prowadzenia (współprowadzenia) warsztatów dla nauczycieli. Tematyka tych warsztatów dotyczyć powinna przede wszystkim: rozwijania u uczniów umiejętności czytania ze zrozumieniem, wyszukiwania informacji z różnych źródeł i ich selekcji oraz nowoczesnych technologii (sprawnego poruszania się po zasobach sieci, bezpiecznego korzystania z Internetu, tworzenia profesjonalnych prezentacji, kursów e-learningowych, pracy w chmurze, niekonwencjonalnych zastosowań nowoczesnych technologii w dydaktyce, np. smartfony, tablety itp).

Doradcy metodyczni deklarowali, że mogą zaoferować bibliotekarzom wsparcie przedmiotowe, współorganizować wraz z nimi spotkania dla nauczycieli, przekazywać ciekawe materiały i informacje z innych szkoleń, udostępniać własne materiały metodyczne, scenariusze zajęć itp., przekazywać informacje z biblioteki nauczycielom na konferencjach metodycznych oraz prowadzić warsztaty trener-skie. Tematyka tych warsztatów mogłaby dotyczyć metodyki pracy z dorosłymi, niekonwencjonalnych metod i form pracy z nauczycielami, pracy z grupą, coachingu i tutoring w pracy z nauczycielami i uczniami, ćwiczeń integrujących, rozwijających twórcze myślenie itp. Możliwości współpracy jest więc bardzo wiele. Można to zilustrować konkretnymi przykładami.

Doradca metodyczny, będący koordynatorem sieci współpracy i samokształcenia na temat niekonwencjonalnych metod uczenia się matematyki, może zaprosić nauczyciela bibliotekarza do następujących działań:

- prowadzenia zajęć/fragmentu zajęć nt. otwartych zasobów edukacyjnych,
- przygotowania zestawienia bibliograficznego nt. odwróconej lekcji,
- udziału w dyskusji/wymianie doświadczeń na platformie nt. wykorzystania otwartych zasobów edukacyjnych do pracy w trybie odwróconej lekcji.

⁸ Autorka jest koordynatorem sieci współpracy i samokształcenia doradców metodycznych województwa małopolskiego, która działa od 1 września 2013 r. w MCDN ODN w Krakowie. W ramach sieci odbywają się spotkania stacjonarne (warsztaty, seminaria, wykłady) oraz prowadzone są działania na platformie e-learningowej.

Nauczyciel bibliotekarz, będący koordynatorem sieci lub procesowego wspomaganie nt. wykorzystania nowoczesnych technologii, może zaprosić doradcę metodycznego do następujących działań:

- konsultacji dla grupy nauczycieli nt. materiałów dydaktycznych, scenariuszy lekcji z wykorzystaniem TIK na danym przedmiocie,
- prezentacji własnych rozwiązań metodycznych,
- obserwacji koleżeńskiej lekcji z wykorzystaniem TIK,
- upowszechnienia wypracowanych materiałów na konferencji metodycznej.

W realizacji nowych, niełatwych zadań, które stoją przed placówkami doskonalenia i bibliotekami pedagogicznymi, warto się nawzajem wspierać. Dotychczasowe doświadczenia trzeba wzbogacać o nowe formy współpracy, szukać świeżych pomysłów, które zaowocują urozmaiceniem zajęć dla nauczycieli i wzbogacą ich warsztat pracy.

Bibliografia

Elsner D., *Sieci współpracy i samokształcenia: teoria i praktyka*, Warszawa 2013.

Jak wspomagać pracę szkoły?: poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomaganie, red. M. Hajdukiewicz, Warszawa 2015.

Kierunki realizacji polityki oświatowej na rok szkolny 2015/2016 – Rok Otwartej Szkoły, <https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-na-rok-szkolny-20152016-rok-otwartej-szkoly.html> [dostęp: 21 września 2015].

Przewodnik metodyczny dla koordynatorów sieci współpracy i samokształcenia, M. Kocurek [i in.], Warszawa 2015.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2014 poz. 1041 z późn. zm.).

Abstract: The article presents possibilities of cooperation between methodological advisors and pedagogical libraries workers facing the new challenges they have to face since 1st January 2016. One of them is organising and conducting the cooperation and self-development network. The need to realise the main directions of the state education policy for 2015/2016 is an additional context of that. These directions include developing the reader's competences and spreading readership among children and adolescents. The article also presents the core of the network's work, aims, kinds, work organisation rules and tasks of the coordinator. It also includes examples of mutual support and activities of advisors and librarians, developed during the workshop activities with methodological advisors in the Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli in Cracow.

Keywords: Methodological advisor, pedagogical library, teacher training institution, cooperation and self-development network, support for schools and institutions

Oczekiwania nauczycieli wobec bibliotek pedagogicznych

Biblioteka chroni przeszłość i tworzy przyszłość.

Michael Gorman

Biblioteki pedagogiczne, zaliczane do specjalistycznych placówek, mają m.in. za zadanie zaspokajać potrzeby nauczycieli, służyć im pomocą w kształceniu oraz uczestniczyć w pedagogizacji społeczeństwa. Jadwiga Andrzejewska w artykule *Czy biblioteki pedagogiczne są niezbędnie potrzebne?* zwraca uwagę na fakt, iż obecnie biblioteki te poszerzają grono odbiorców, nie koncentrując się jedynie na nauczycielach, dostosowują ofertę potrzeb informacyjnych do studentów czy uczniów szkół średnich oraz innych osób zainteresowanych kształceniem. Nie podlega jednak dyskusji, że to nauczyciel, pracownik pedagogiczny jest „najważniejszym klientem”. To właśnie jemu biblioteka pedagogiczna ma pomóc w kształceniu się i doskonaleniu zawodowym, w codziennej pracy dydaktyczno-wychowawczej, pracy twórczej, aktywizacji kulturalnej¹. Biblioteka pedagogiczna zmienia się, dostosowując ofertę do nowych oczekiwań użytkowników, już nie tylko służy warsztatem informacyjnym i specjalistycznym księgozbiorem, staje się aktywnym uczestnikiem działań zawodowych nauczycieli. Nasuwa się zatem pytanie, jak postrzegają biblioteki pedagogiczne główni adresaci? Czego oczekują?

Celem niniejszego tekstu jest określenie, w jakim stopniu nauczyciele są zainteresowani ofertą biblioteki pedagogicznej i z czego to zainteresowanie wynika.

Badanie oczekiwań nauczycieli wobec biblioteki pedagogicznej zostało przeprowadzone, aby sprawdzić, czy oferta tej placówki jest wystarczająca, i czy zainteresowanie biblioteką pedagogiczną maleje, czy wzrasta.

¹ J. Andrzejewska, *Czy biblioteki pedagogiczne są niezbędnie potrzebne?* [w:] *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty*, red. D. Wańka, Kalisz 2008, s. 7–8, 11.

Problematyka badawcza została zawarta w następujących pytaniach:

1. Jakie są powody korzystania z bibliotek pedagogicznych?
2. Jaka jest opinia użytkowników na temat oferty, usług, zasobów, pracy personelu biblioteki pedagogicznej?
3. Czy działania prowadzone przez bibliotekę pedagogiczną są zgodne z oczekiwaniami nauczycieli?
4. Czy nauczyciele mają propozycje dotyczące zmian oferty biblioteki pedagogicznej?

W badaniu wykorzystano najpopularniejszą z metod – sondaż, a jako technikę wybrano ankietę.

Badanie zostało przeprowadzone w okresie od kwietnia do maja 2015 r. na terenie województwa małopolskiego. Ankieta skierowana została do nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich. Z rozdanych 150 ankiet wróciły 93. W 84 przypadkach badani korzystali z usług bibliotek pedagogicznych, 7 ankiet zawierało odpowiedź negatywną, 2 ankiety zostały odrzucone. Ankieta składała się z 12 pytań. Pierwsze dwa pytania dotyczyły korzystania z usług i częstotliwości odwiedzin, kolejne powodów, dla których biblioteki są odwiedzane, opinii na temat godzin otwarcia, lokalu oraz informacji o placówce. Pytano, które z oferowanych usług są najważniejsze dla czytelników, o zadowolenie z oferty, ocenę katalogów, księgozbiorów, o personel. Ponadto proszono o opinię na temat propozycji, które wzbogaciłyby ofertę biblioteki i sprostały oczekiwaniom użytkowników biblioteki pedagogicznej.

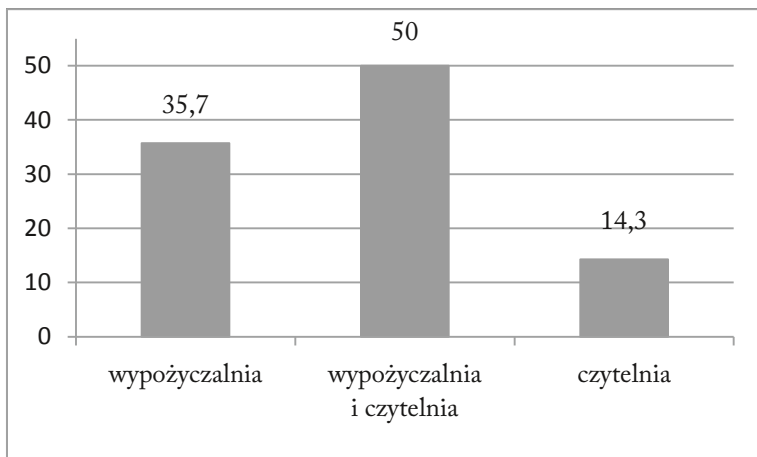
Wyniki badań ankietowych

Wśród 93 nauczycieli, którzy odpowiedzieli na ankietę, z oferty bibliotek pedagogicznych korzysta 84, najwięcej (50%) zarówno z wypożyczalni, jak i czytelnii. 35,7% respondentów korzysta tylko z wypożyczalni, a 14,3% tylko z czytelnii (wyk. 1).

Odpowiedzi na kolejne pytanie pokazały, że nauczyciele korzystają z bibliotek pedagogicznych okazjonalnie – 60%, choć jest też grupa czytelników systematycznie odwiedzająca placówki – 40%. Nikt z badanych nauczycieli nie zaznaczył, że jest częstym gościem biblioteki lub korzysta z niej raz w tygodniu.

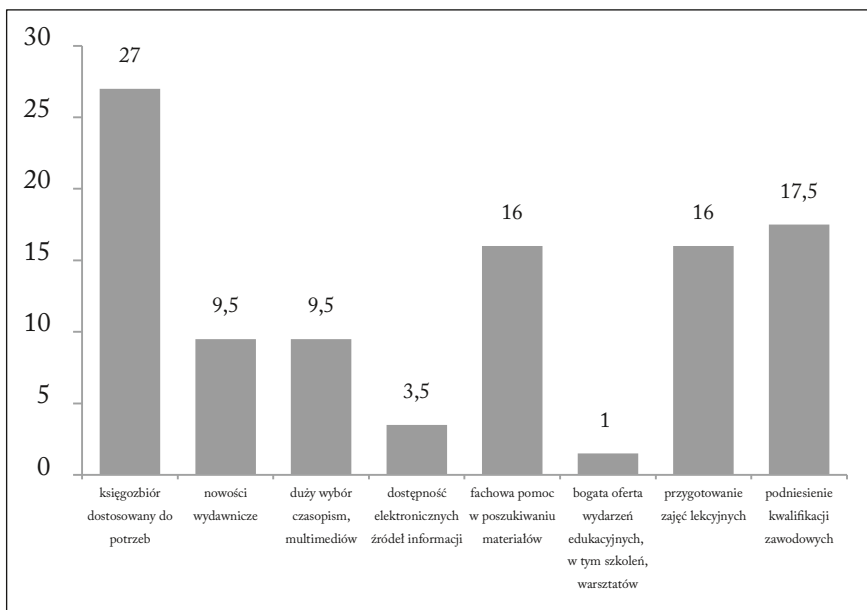
Ciekawych wniosków dostarczyła odpowiedź na pytanie dotyczące powodów korzystania z bibliotek pedagogicznych. Dla nauczycieli wciąż najważniejszy jest specjalistyczny księgozbiór tych placówek dostosowany do potrzeb pedagogicznych (27%). Nauczyciele korzystają z zasobów bibliotek pedagogicznych w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych (17,5%). 16% respondentów docenia fachową pomoc pracowników bibliotek przy poszukiwaniu i gromadzeniu materiałów dydaktycznych. Przygotowanie do zajęć dydaktycznych to powód wizyty w bibliotece dla 16% badanych, a dla 9,5% bogaty wybór czasopism. 9,5% respondentów

korzysta z bibliotek pedagogicznych ze względu na nowości wydawnicze. Inny podawany powód (niewymieniony w ankiecie, a dopisywany przez badanych) to mniejsza niż w innych bibliotekach liczba czytelników (wyk. 2).

Wyk. 1. Nauczyciele korzystający z usług biblioteki pedagogicznej (%)

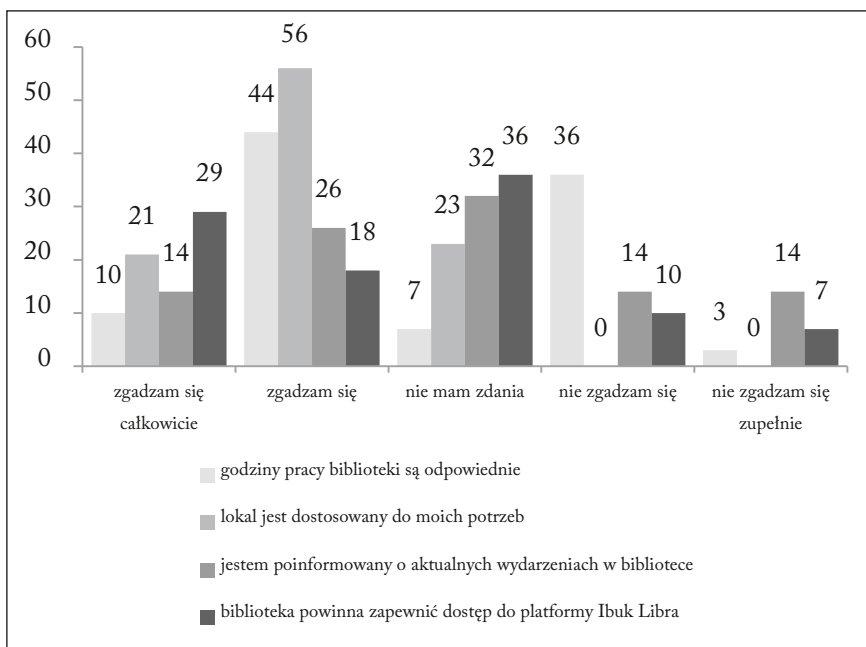
Źródło: obliczenia własne

Wyk. 2. Powody korzystania z bibliotek pedagogicznych przez nauczycieli wyrażone w %

Źródło: obliczenia własne

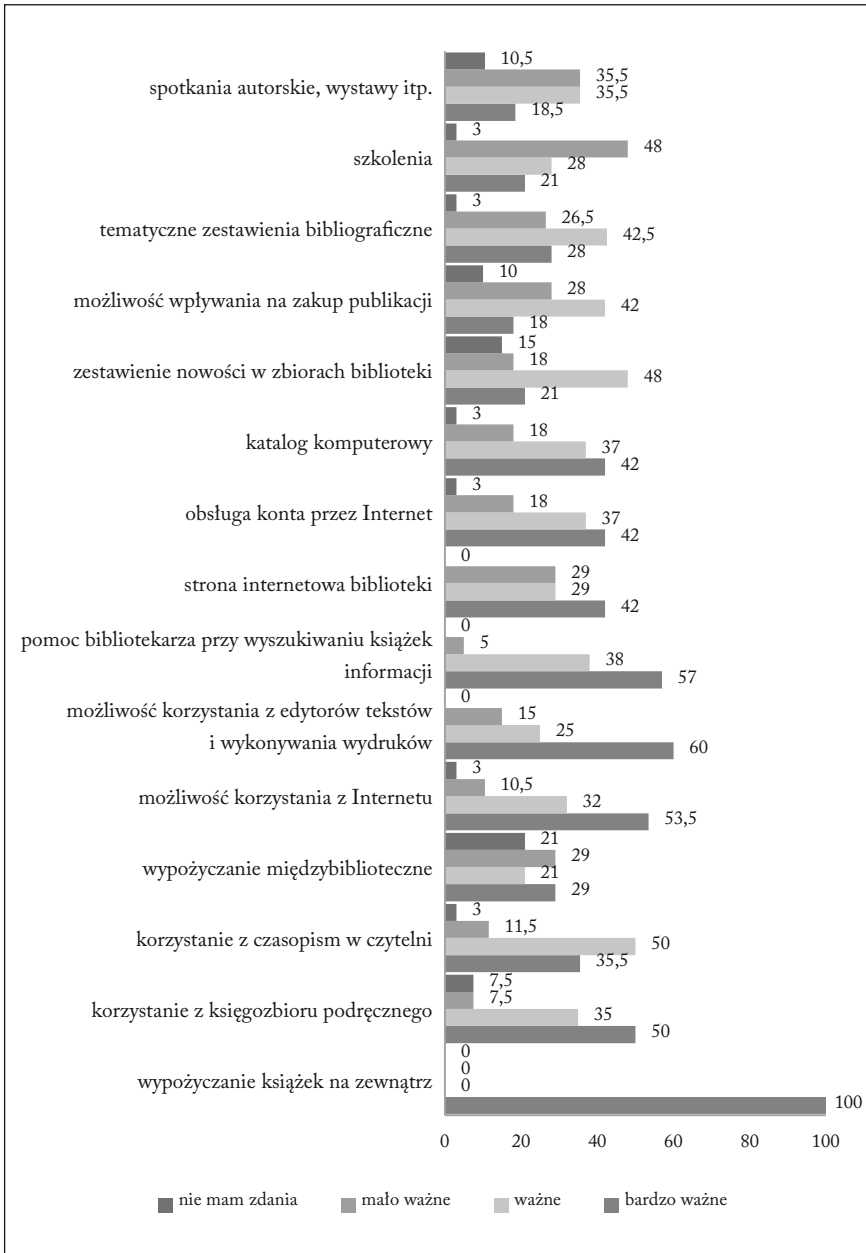
Zróznicowanych odpowiedzi badani udzielali na pytania dotyczące godzin pracy, lokalu, informacji o wydarzeniach w bibliotece. Uwagę zwraca jednak fakt, że większość uznała lokal za odpowiedni, różnice dotyczyły godzin otwarcia (niektórzy respondenci chcieli, aby biblioteka wydłużyła godziny pracy, zwłaszcza w soboty, a nawet była czynna w niedziele). Duża grupa badanych uważała, że nie jest informowana we właściwy sposób o ofercie biblioteki, oczekiwała, aby informacje były przekazywane do szkół (wyk. 3).

Wyk. 3. Zgodność ze stwierdzeniami wyrażona w %

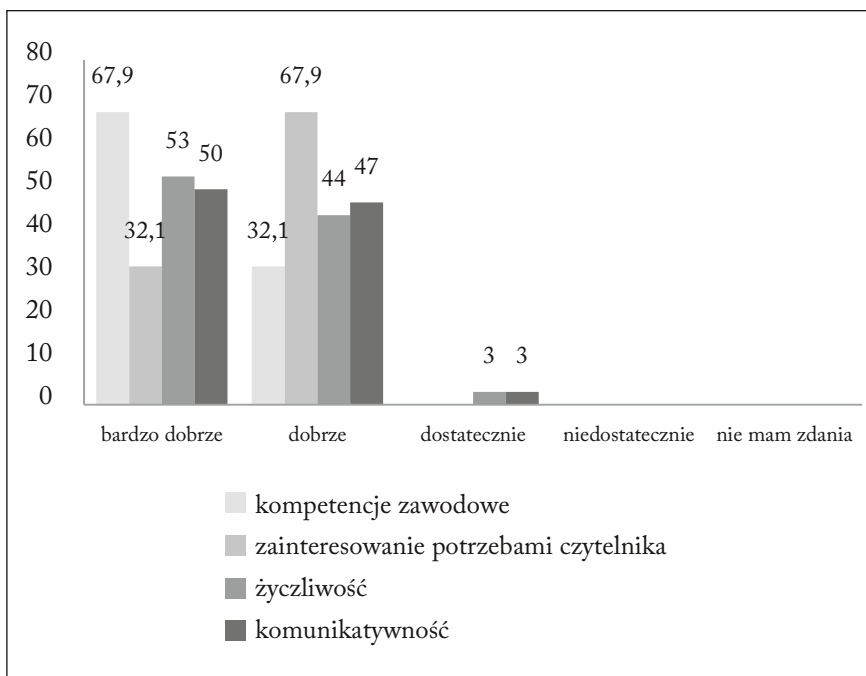
Źródło: obliczenia własne

Kolejne pytanie dotyczyło usług biblioteki pedagogicznej i ich znaczenia dla nauczycieli. Najważniejsza była możliwość wypożyczenia zbiorów na zewnątrz (bardzo ważne dla 100%). Szkolenia organizowane w bibliotece są bardzo ważne dla 21%, ważne dla 28%, mało ważne dla 48%. Z uwag odnotowanych przez respondentów wynika, że oczekują oni większej oferty on-line, stworzenia platformy, na której znajdą szkolenia w formie e-learningu. Niechęć do szkoleń uzasadniają brakiem czasu. Zauważają, że nie posiadają odpowiedniej motywacji, ponieważ „szkołą się ustawicznie”. Platforma obok oferty szkoleniowej powinna zawierać konspekty zajęć, multimedialne pomoce dydaktyczne, to dzięki niej nauczyciele mieliby wymieniać się informacjami i materiałami. Dla respondentów bardzo ważna była też możliwość skorzystania w bibliotece pedagogicznej z edytorów tekstów

Wyk. 4. Usługi biblioteki pedagogicznej i ich znaczenie dla nauczycieli (w %)

Źródło: obliczenia własne

Wyk. 5. Ocena kultury obsługi w bibliotece (w %)

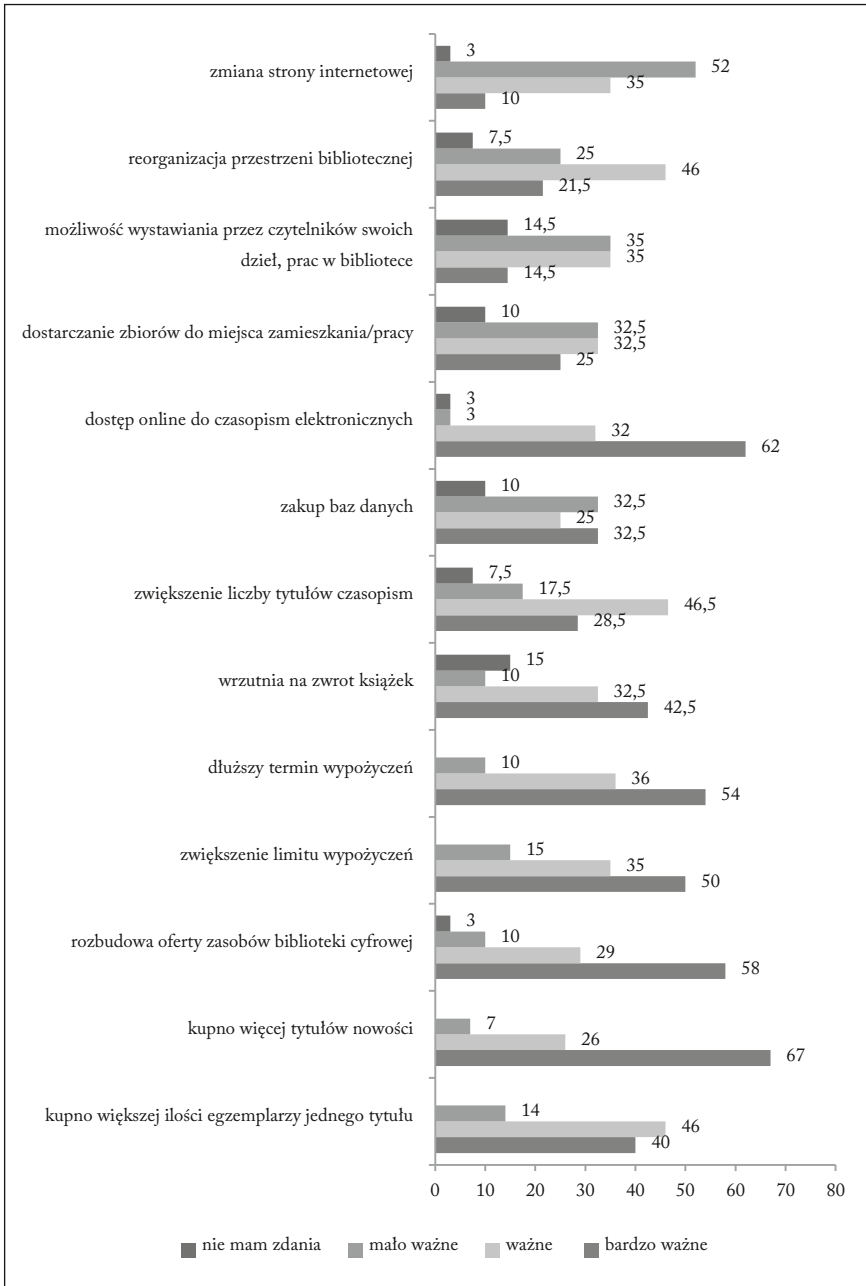
Źródło: obliczenia własne

i wykonania wydruków (60%), pomoc bibliotekarza przy wyszukiwaniu książek i informacji (57%), możliwość korzystania z Internetu (53,5%), księgozbiór podręczny (50%) (wyk. 4).

Po pytaniach na temat oczekiwań badani oceniali ofertę biblioteki pedagogicznej. Tylko 2% użytkowników uznało, że nie spełnia ich oczekiwań, 28% uznało, że jest dostosowana do ich potrzeb. Badani uważają, że powinno być więcej nowości książkowych (21,5%), w tym tytułów o większej liczbie egzemplarzy; więcej wydawnictw multimedialnych (15,5%); edukacyjnych, w tym np. gry (13,5%); zbiorów w formie elektronicznej (10,5%). 8,5% respondentów oczekuje, aby oferta biblioteczna zawierała większą liczbę tytułów prasowych.

Korzystanie z elektronicznego katalogu biblioteki pedagogicznej nie sprawia trudności większości badanych (92%). 75% uznało, że jest dość łatwe, 17% podkreśliło, że bardzo łatwe. Tylko 8% stwierdziło, że wyszukiwanie w katalogu komputerowym jest dość trudne.

Jak badani ocenili księgozbiór? Ponad połowa badanych (53,7%) uznała, że księgozbiór jest dobry. Wady w zbiorach, które dostrzegali respondenci, to brak nowości, pojedyncze egzemplarze danego tytułu, długi okres oczekiwania na dany

Wyk. 6. Wzbogacanie działalności biblioteki pedagogicznej według oczekiwań nauczycieli (w %)

Źródło: obliczenia własne

tytuł, słaba reprezentatywność literatury obcojęzycznej, brak baz tematycznych, brak baz z pomocami szkolnymi dostępnymi on-line (z konspektami do realizacji na lekcjach), brak baz pełnotekstowych. 32,7% wskazało, że zbiory spełniają ich oczekiwania w stopniu dostatecznym, a 14% stwierdziło, że księgozbiór nie spełnia ich oczekiwań.

Ankietowani nauczyciele bardzo wysoko ocenili pracowników biblioteki pedagogicznej, uznając ich kompetencje (bardzo dobrze 67,9%), życzliwość (bardzo dobrze 53%), zainteresowanie potrzebami czytelnika (bardzo dobrze 32,1%, a dobrze 67,9%), komunikatywność (bardzo dobrze 50%). Nie było ocen negatywnych (wyk. 5).

Ostatnie pytanie dotyczyło oczekiwań nauczycieli wobec biblioteki pedagogicznej. Pytano, w jaki sposób wzbogacić działalność placówki (wyk. 6). Propozycje, które się pojawiły, to:

- zwiększenie zakupów nowości,
- skuteczne i systematyczne egzekwowanie przetrzymanych przez innych czytelników książek,
- stworzenie bazy z pomocami szkolnymi (np. materiały repertuarowe, konspekty powinny być dostępne on-line),
- większa oferta on-line,
- większa reklama biblioteki, spoty, promocja biblioteki w szkołach (w szczególności informacja o nowych inicjatywach, ale nie szkoleniach),
- zmiana godzin otwarcia w weekendy,
- pomoce dydaktyczne (baza zasobów) dostosowane do pracy z nowymi podręcznikami.

Analiza badań ankietowych pokazała, że nauczyciele korzystają z bibliotek pedagogicznych okazjonalnie. Główne powody to specjalistyczny księgozbiór i chęć podniesienia kwalifikacji zawodowych. Wysoko oceniają kulturę pracy w bibliotekach, cenią fachową pomoc bibliotekarzy. Oczekują większej liczby nowości i bogatszej oferty on-line, platformy elektronicznej będącej pomocą w pracy dydaktycznej. Badanie pokazało, że nie zmieniają się rola i zadania biblioteki pedagogicznej – nadal pomaga i uczestniczy w procesie kształcenia i dokształcania pracowników pedagogicznych, a nauczyciele doceniają jej działalność.

Bibliografia

- Andrzejewska J., *Czy biblioteki pedagogiczne są niezbędnie potrzebne?* [w:] *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty*, red. D. Wańka, Kalisz 2008.
- Wojciechowski J., *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany*, Kraków 1996.
- Wojciechowski J., *Praca z użytkownikiem w bibliotece*, Warszawa 2000.

Abstract: The article presents the results of the study of teachers interests in pedagogical libraries. Survey research has been conducted among teachers of primary, secondary and high schools of the Malopolska voivodeship in 2015. 93 questionnaires were completed, among which 84 respondents used the pedagogical libraries functions, 7 questionnaires included a negative answer, 2 questionnaires have been discarded. The questionnaire research analysis showed that the main reasons teachers use libraries are specialist books collection and willingness to increase own professional qualifications. The respondents highly ranked the work culture in libraries, value the professional help of the librarians. They expect a greater number of new positions and broader online offer, as well as a platform to help in didactic work.

Keywords: Pedagogical library, teacher, survey study, needs

Środowisko oświatowe gminy Skawina i formy jego wspierania przez Bibliotekę Pedagogiczną

Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie od początku swego istnienia w tym mieście jest częścią środowiska oświatowego gminy. Pojęcie „środowisko oświatowe” można zdefiniować jako system oddziałujących na jednostkę elementów oświaty, istniejących w danej zbiorowości społecznej, do których należą:

1) instytucje (szkoły, przedszkola, placówki doskonalenia nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, biblioteki pedagogiczne, jednostki nadzoru pedagogicznego, szkoły wyższe, inne placówki oświatowo-wychowawcze);

2) osoby związane z oświatą (nauczyciele, uczniowie, rodzice, studenci)¹.

Każdy system, aby mógł poprawnie funkcjonować, musi bazować na wzajemnej współpracy. Biblioteka pedagogiczna może pochwalić się rozległą formą współdziałania z różnymi instytucjami. Poprzez te ostatnie dociera także indywidualnie do nauczycieli, uczniów, studentów, ale i rodziców.

Współpraca ze szkołami i przedszkolami, nauczycielami i uczniami

Jedną z wielu form współpracy z placówkami oświatowymi jest prowadzenie lekcji bibliotecznych na terenie naszej biblioteki. W roku szkolnym oferujemy szkołom i przedszkolom zajęcia popularyzujące czytelnictwo wśród dzieci i młodzieży, przybliżające im specyfikę zawodu bibliotekarza, a także warsztat informacyjno-bibliograficzny. Odpowiadamy też na zapotrzebowanie nauczycieli realizujących program szkolny i projekty edukacyjne, goszcząc u siebie uczniów uczestniczących w tych formach kształcenia.

¹ Definicja stworzona przez autorki na potrzeby artykułu.

Współpraca ze szkołami i przedszkolami odbywa się też poprzez tworzenie zestawień bibliograficznych dla rad pedagogicznych, które odpowiadają na aktualne potrzeby edukacyjne środowiska nauczycieli chcących poszerzyć swoją wiedzę. Placówki oświatowe coraz częściej zwracają się z zamówieniami tego typu, dostrzegając ważną rolę biblioteki pedagogicznej jako instytucji wspomagającej nauczycieli różnych specjalności. Z naszej pomocy w zakresie bibliografii korzystają szkoły i przedszkola poszukujące materiałów, m.in. w zakresie profilaktyki uzależnień, metod i form nauczania sześciolatków, kształtowania postaw społecznych, samodzielności dziecka, technik uczenia się i metod motywujących do nauki, współpracy rodziców i nauczycieli, pomiaru dydaktycznego oraz emocji. Nasze zestawienia przygotowywane są w oparciu o najnowsze pozycje naukowe i bogaty zbiór czasopism pedagogicznych i psychologicznych, którymi nie dysponują szkoły i przedszkola.

Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie wspiera również funkcjonowanie szkół i przedszkoli, włączając się w realizację przez nie programu wychowawczego bądź edukacyjno-terapeutycznego poprzez warsztaty biblio- i bajkoterapeutyczne. Są one kierowane głównie do dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym oraz do nauczycieli, którzy dzięki uczestnictwu w warsztatach i kursach w tym zakresie mogą wzbogacić swój warsztat pracy i poznać nowe metody wspomagania rozwoju ucznia.

Od lat wspieramy nauczycieli poprzez gromadzenie literatury metodycznej, na bieżąco aktualizując księgozbiór o nowości wydawnicze. Z myślą o nauczycielach gromadzimy również literaturę z zakresu pedagogiki, psychologii czy biblioterapii, tak aby pozycje, o które wzbogacamy nasz księgozbiór, jak najlepiej mogły przysłużyć się pedagogom w rozwiązywaniu aktualnych problemów dzieci i młodzieży.

W 2011 r. wraz z Urzędem Miasta i Gminy podjęliśmy decyzję o wydaniu bajek terapeutycznych. Do współpracy zaprosiliśmy nauczycieli, pedagogów i psychologów z gminy. Spotkało się to z ciepłym przyjęciem przez całe środowisko lokalne i nie tylko. Ośmieleni sukcesem kontynuowaliśmy działania i obecnie są to już dwie książeczki z bajeczkami oraz audiobook. Można powiedzieć, że staliśmy się centrum biblioterapeutycznym. W naszych zbiorach znajduje się dużo pozycji z zakresu biblioterapii, zarówno rozważań teoretycznych, jak i tekstów, które osoby zainteresowane tematem chętnie wykorzystują. Są wśród nich również rodzice. Dla ułatwienia korzystania z tej oferty stworzono na stronie Biblioteki Pedagogicznej specjalną zakładkę „Centrum Literatury Terapeutycznej”².

Bardzo dobrze układa się również współpraca z lokalnymi szkołami w kontekście wspólnej organizacji konkursów i imprez czytelniczych. Co roku przygotowujemy konkursy dla uczniów wszystkich etapów edukacyjnych, które mają na celu popularyzację czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Nauczyciele chętnie an-

² *Centrum Literatury Terapeutycznej*, <http://www.bibped.skawina.net/clt/clt.html> [dostęp: 10 września 2015].

gażują się w te działania, przygotowując dzieci do udziału w konkursach wiedzy, jak i wspierając ich działania artystyczne. Uczniowie z gminy mają tam możliwość wykazania się swoimi talentami. Dzięki wsparciu sponsorów, jak i Urzędu Miasta i Gminy możemy przygotować atrakcyjne nagrody dla uczestników konkursów. Organizujemy także pokonkursowe wystawy prac, co jest doskonałą okazją do spotkania się z naszymi najmłodszymi, teraz jeszcze potencjalnymi, ale może już wkrótce rzeczywistymi czytelnikami. Staramy się w ten sposób zaistnieć w świadomości dzieci i młodzieży jako placówka służąca im w przyszłości pomocą w doborze literatury do referatów czy prac dyplomowych i magisterskich.

W naszych działaniach nigdy nie zapominamy o uczniach. Dawno już odeszliśmy od stereotypu, że biblioteka pedagogiczna gości wyłącznie nauczycieli. Dla uczniów gromadzimy literaturę pomocną w usystematyzowaniu materiału do sprawdzianów końcowych na wszystkich etapach, w tym także do egzaminu maturalnego. Nasz księgozbiór jest bogaty w kompendia wiedzy, przykładowe testy i literaturę pomocną w przygotowaniu do konkursów przedmiotowych i olimpiad. Dla maturzystów od lat uzupełniamy teczki tematyczne o autorach, motywach literackich, epokach. Odkąd korzystamy z programu bibliotecznego, zestawienia tematyczne dostępne są również on-line. Rokrocznie wychodzimy do szkół z ofertą, w której zapraszamy wychowawców na lekcje biblioteczne i wycieczki edukacyjne do naszej placówki. Organizujemy i prowadzimy warsztaty bajkoterapeutyczne dla dzieci w przedszkolach i szkołach oraz na Targach Książki w Krakowie i Katowicach.

Wsparcie metodyczne dla nauczycieli bibliotekarzy i nauczycieli innych specjalności

W Skawinie nie ma wsparcia metodycznego dla nauczycieli bibliotekarzy, w związku z tym przejęliśmy to zadanie i od 2003 r. regularnie prowadzimy Zespół Samokształceniowy Nauczycieli Bibliotekarzy Gminy Skawina. Spotkamy się na szkoleniach kilka razy w roku. Tematykę spotkań ustalamy w oparciu o przeprowadzane wśród nauczycieli bibliotekarzy ankiety, tak aby nasza oferta wpisywała się w ich potrzeby. Głównymi tematami zajęć, do prowadzenia których zapraszamy specjalistów, są: metodyka pracy z czytelnikiem, opracowanie zbiorów, prawo biblioteczne, marketing w bibliotece, tworzenie stron WWW³. We współczesnym zmieniającym się świecie niezwykle ważne jest, aby dopasować formy pracy z uczniem do jego potrzeb i oczekiwań. Również zmieniające się prawo oświatowe zmusza do wprowadzania zmian. Technologia informacyjno-komunikacyjna roz-

³ K. Drożdżewicz, *Z działalności Biblioteki Pedagogicznej w Skawinie*, „Biuletyn UMiG w Skawinie” 2014, nr 33, s. 34.

wija się w błyskawicznym tempie i nauczyciele bibliotekarze, chcąc rozwijać zainteresowania uczniów, są zobligowani do ciągłego podnoszenia kwalifikacji. Książka i czytelnictwo jako formy spędzania wolnego czasu mają ogromną konkurencję, dlatego nauczyciele bibliotekarze mają ważne zadanie wskazywania atrakcyjności tej formy. Wiele naszych szkoleń poświęcamy marketingowi bibliotecznemu i metodom aktywizującym uczniów.

Obok sformalizowanych działań skierowanych do nauczycieli bibliotekarzy w postaci Zespołu Samokształceniowego, wspieramy tę grupę konsultacjami, instruktażami indywidualnymi w zakresie ewidencji zbiorów bibliotecznych czy metodyki pracy z czytelnikiem. Działamy również na płaszczyźnie szkoleniowej – dzięki współpracy z krakowskimi uczelniami pozyskujemy kadre do prowadzenia warsztatów i kursów dla nauczycieli, które możemy zorganizować w miejscu zamieszkania uczestników. Z tych zajęć korzystają zarówno nauczyciele bibliotekarze, jak i inni specjaliści poszukujący nowych metod aktywizujących, wskazówek do awansu zawodowego czy sposobów przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu. Oni są adresatami informatorów z semestralną ofertą szkoleniową, które rozsyłamy bezpośrednio do szkół i przedszkoli oraz umieszczamy na stronie internetowej biblioteki. Szkolenia te cieszą się coraz większym zainteresowaniem nie tylko nauczycieli z gminy Skawina, ale i z całej Małopolski. Ofertę udaje nam się realizować przy współpracy z Multicentrum, które powstało w Skawinie w 2012 r.⁴ jako baza warsztatów dla nauczycieli, gdzie mogliby poszerzać swoją wiedzę z różnych dziedzin.

Współpraca z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, bibliotekami pedagogicznymi, szkołami wyższymi i innymi instytucjami oświatowymi

Biblioteka Pedagogiczna chętnie włącza się w organizowanie konferencji i spotkań edukacyjnych, współpracując przy tych przedsięwzięciach z Uniwersytetem Pedagogicznym w Krakowie, Powiatowym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli czy Specjalistyczną Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Skawinie. Jest też aktywna na Forach Bibliotek Pedagogicznych organizowanych przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Krakowie i konferencjach biblioterapeutycznych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Opolu. Często jest jednym z głównych inicjatorów i współorganizatorów konferencji, m.in. trzech ogólnopolskich konferencji biblioterapeutycznych z udziałem władz Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego i nauczycieli biblioterapii z certyfikatem PTB. Spotkania te

⁴ *Multicentrum w Skawinie: multimedialny punkt dostępu do Internetu i usług publicznych*, „Biuletyn Informacyjny UMiG w Skawinie” 2012, nr 29, s.59.

cieszyły się ogromnym zainteresowaniem bibliotekarzy, nauczycieli, pedagogów i psychologów z całej Polski⁵. Te inicjatywy pozwalają nam na systematyczną wymianę doświadczeń, wzbogacanie warsztatu pracy, ale i aktywną obecność nie tylko w lokalnym, ale i ogólnopolskim środowisku oświatowym. Udaje się nam to również dzięki współpracy z innymi pozaoświatowymi instytucjami, jak wydawnictwa Media Rodzina czy Epideixis, organizującymi za naszym pośrednictwem konferencje i warsztaty.

Współpraca ze studentami i rodzicami

Nasza biblioteka pedagogiczna ma na uwadze również studentów. W Skawinie mieszka wielu młodych ludzi, którzy studiują na uczelniach krakowskich i chętnie korzystają z usług naszej placówki. Możemy pochwalić się bogatym księgozbiorem naukowym, ze szczególnym uwzględnieniem literatury pedagogicznej, psychologicznej i socjologicznej. Dbamy też o studentów innych kierunków, np. ekonomicznych. Tworzymy zestawienia bibliograficzne, które są wykorzystywane przy pisaniu prac dyplomowych. Gromadzimy 56 tytułów czasopism fachowych, w oparciu o nie sporządzamy kartotekę zagadnieniową. Oferta szkoleniowa, jaką przygotowujemy, cieszy się również zainteresowaniem studentów kierunków pedagogicznych. Zapraszamy ich na wycieczki edukacyjne do naszej biblioteki – głównie studentów bibliotekoznawstwa. Chętnie też przyjmuje studentów na obowiązkowe praktyki.

Literatura, jaką gromadzimy, przyciąga również rodziców. Znajdą oni u nas zarówno poradniki, jak i beletrystykę. We współpracy z przedszkolami i szkołami gminy Skawina i Krakowa prowadzimy spotkania z rodzicami poświęcone roli bajki terapeutycznej w rozwoju dziecka. We współpracy z Urzędem Miasta i Gminy poprzez Centrum Wspierania Rodziny organizujemy warsztaty biblio- i bajkoterapeutyczne na temat uzależnień dzieci i młodzieży. Na takich spotkaniach nieodpłatnie przekazujemy zbiory bajek, które wydaliśmy, popularyzując w ten sposób nasze działania i czytelnictwo.

Podsumowanie

Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie ciągle rozszerza swoją działalność, odpowiadając na zapotrzebowanie całego środowiska, wbrew opinii, że biblioteki pedagogiczne są miejscem, do którego przychodzą tylko nauczyciele i studenci kierun-

⁵ *Konferencje biblioterapeutyczne*, „Biuletyn Informacyjny UMiG w Skawinie” 2010, nr 23, s. 24.

ków pedagogicznych. Organizuje przedsięwzięcia, w których licznie uczestniczą nauczyciele, ale też uczniowie, a nawet rodzice. Wyprzedziła więc tym samym zapowiadane zmiany w zasadach działalności bibliotek pedagogicznych, które nastąpiły na początku 2016 r., od dawna poszerzając nie tylko sferę klientów biblioteki pedagogicznej, ale także ofertę ich wspomagania.

Bibliografia

Centrum Literatury Terapeutycznej, <http://www.bibped.skawina.net/ct/ct.html> [dostęp: 10 września 2015].

Drożdżewicz K., *Z działalności Biblioteki Pedagogicznej w Skawinie*, „Biuletyn UMIG w Skawinie” 2014, nr 33, s. 34.

Konferencje biblioterapeutyczne „Biuletyn Informacyjny UMIG w Skawinie” 2010, nr 23, s. 24.

Multicentrum w Skawinie: multimedialny punkt dostępu do internetu i usług publicznych, „Biuletyn Informacyjny UMIG w Skawinie” 2012, nr 29, s. 59.

Abstract: The Pedagogical Library in Skawina is constantly expanding its activity in response to the needs of the entire educational environment, contrary to the opinion that pedagogical libraries are a place for teachers and pedagogical students only. It organises undertakings, in which teachers, students and also parents take part in. It offers courses and trainings for teachers and students, pedagogisation for parents, mentioning the role of reading in their children's lives, and library lessons and library and story therapy sessions for school and preschool students. The Pedagogical Library can also boast itself with various forms of cooperation with numerous education and cultural institutions. It is therefore an institution present in the educational environment of the city, municipality and Małopolska region.

Keywords: Cooperation, educational environment, pedagogical library, Skawina

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku – z „okrągłaka” nawet do najmniejszych szkół

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku, jak wszystkie biblioteki pedagogiczne, służy pomocą przede wszystkim nauczycielom¹. Pomoc tę: informację naukową, książki, czasopisma, zbiory multimedialne², znajdują tu także inne osoby zainteresowane sprawami nauczania i wychowania, zatem studenci kierunków pedagogicznych miejscowej Akademii Pomorskiej i innych szkół wyższych czy pogłębiający swoją wiedzę na studiach podyplomowych, kursach i innych formach doskonalenia. Bogate zbiory z psychologii, w tym wychowawczej, trafiają do wychowawców i rodziców³.

Biblioteka pedagogiczna jednak starając się o satysfakcję wszystkich czytelników, szczególnie ma na uwadze nauczycieli, którzy są, czytelnikami, czy też, w nowej nomenklaturze, klientami wyróżnionymi. Rzeczywiście, dziś korzystanie z usług biblioteki wykracza poza miano czytelnictwa. Częściej pojawia się nazwa użytkownik⁴

¹ W tym celu biblioteki te zostały stworzone w latach 20. XX w., by konstytuującej się kadrze nauczycielskiej wolnej Polski zapewnić wsparcie w zdobywaniu i podnoszeniu kwalifikacji. Te same, podstawowe zadania, biblioteki wypełniają do dzisiaj, czyli wspierają kolejne roczniki nauczycieli i przyszłych nauczycieli w zdobywaniu i podnoszeniu kwalifikacji. W statucie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku pierwszy punkt dotyczący celów i zadań placówki wyróżnia „wspieranie procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli”.

² Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku wyodrębniła w swojej strukturze Wydział Multimedialny, którego zbiory liczą blisko 4500 jednostek: płyt DVD i CD, a także kaset VHS.

³ W wypożyczalni prezentowane są stałe regały tematyczne: Rodzina, Szkoła, Psychologia, na których widnieją nowości z tychże dziedzin. Czytelnicy, w tym rodzice, z chęcią wypożyczają pozycje, których poprzez katalog może nigdy by nie szukali.

⁴ Nazwą „użytkownik”, najbardziej obecnie rozpowszechnioną, posługuje się choćby Jacek Wojciechowski w swojej najnowszej książce, aczkolwiek nierzadko w tejże pozycji pojawia się słowo „publiczność” [zob.: J. Wojciechowski, *Biblioteki w nowym otoczeniu*, Warszawa 2014].

czy właśnie klient⁵. Klient zaś to ten, o którego należy zabiegać, wychodzić do niego z nową ofertą, dbać, by przyszedł i pozostał⁶. Jak sprawić, żeby nauczyciel, mając do wyboru tak wiele źródeł wiedzy, z internetowymi na czele, był nadal częstym gościem w bibliotece pedagogicznej?

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku podejmuje wiele działań, by nauczyciele czuli się owym klientem wyróżnionym. Działania te określić można jako „wewnątrz” i „na zewnątrz”. „Wewnątrz” to oczywiście komputerowy katalog zbiorów, udostępniany on-line⁷; czytelnik może przez swoje konto zamówić i zarezerwować książkę czy multimedia, prolongować, a system wysła mu przypomnienie o terminie zwrotu. To jednak standard obecny przecież we wszystkich bibliotekach. Kolejne działanie typowe to skanowanie potrzebnych materiałów. Wyróżnikiem Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku jest stworzona w 1990 r., a od 2006 r. udostępniona on-line kartoteka zagadnieniowa⁸. Nauczyciel zamawia np. e-mailowo zestawienie bibliograficzne na dany temat, wybiera potrzebne artykuły i pocztą elektroniczną otrzymuje skany. Wspomagamy nauczycieli programami profilaktycznymi, jak *Kultura języka i eliminacja wulgaryzmów* czy *Asertywność – dopalacze, narkotyki, witaminki*, zapraszamy na wystawy, konferencje – *Czy biblioteka może być cool*, *Cyfrowa szkoła – czyli jaka*, seminaria, warsztaty. Organizujemy i współorganizujemy konkursy dla uczniów, np.: *Czy znasz twórczość Barbary Kosmowskiej*. Na stronie internetowej biblioteki⁹ nauczyciele mogą skorzystać z bazy dobrych praktyk – nadsyłanych przez nauczycieli scenariuszy, konspektów i innych materiałów z dziedzin nauk humanistycznych i przyrodniczych. Dla emerytowanych nauczycieli prowadzimy zajęcia komputerowe, wprowadzające starsze osoby

⁵ Znamienny jest artykuł pod tytułem *Przychodzi klient do biblioteki... – o czym należy pamiętać przy obsłudze interpersonalnej* E.A. Cywińskiej („Poradnik Bibliotekarza” 2010, nr 10). Pojęcie klient w kontekście czytelnika pojawia się od ponad dziesięciu lat [zob.: J. Klonowski, *Doskonalenie umiejętności interpersonalnych bibliotekarzy: pierwszy kontakt z klientem*, „Bibliotekarz” 2004, nr 1].

⁶ Termin „klient” oznacza: „kupujący w sklepie; ten, kto korzysta z oferty, usług firm, zakładów, banków itp.; załatwiający sprawy w biurze, urzędzie” [zob.: B. Dunaj, *Język polski: współczesny słownik języka polskiego: A–N*, Warszawa 2007, s. 623]. W słowniku sprzed trzydziestu lat akcent w słowie „klient” jest zamieniony – korzystanie z usług jest na pierwszym miejscu: „interesant załatwiający jakieś sprawy w biurze, w urzędzie, korzystający z usług jakiegoś przedsiębiorstwa, zakładu, banku, adwokata itp., kupujący w jakimś sklepie” [zob.: *Słownik języka polskiego*, t. 1. A–K, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1978, s. 931].

⁷ Słupska biblioteka działa, wraz z kilkoma innymi bibliotekami pomorskimi, m.in. siostrzaną Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką w Gdańsku, w programie bibliotecznym Virtua.

⁸ Kartoteka zagadnieniowa jest autorskim programem komputerowym pracowników biblioteki. Tworzona jest baza artykułów na podstawie 150 tytułów czasopism prenumerowanych przez placówkę oraz wybranych pozycji książkowych. Obecnie baza zawiera 500 haseł przedmiotowych i osobowych. Stan bazy kartoteki zagadnieniowej przekracza 61 tysięcy rekordów (stan na wrzesień 2015).

⁹ *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku*, [on-line] www.pbw.slupsk.pl, a poprzez stronę wejście na profil biblioteki na Facebooku.

w cyberprzestrzeni. W cyberprzestrzeni obecni jesteśmy stale – profil biblioteki na Facebooku czy sieć współpracy i samokształcenia to codzienne narzędzia komunikacji.

Działania „wewnętrzne” biblioteki uzupełniane są przez działania zewnętrzne. Nie tylko współorganizujemy konferencje, dostarczając materiałów np. w formie zestawień bibliograficznych, nie tylko udostępniamy pozycje na wystawy innym placówkom; są to przecież standardowe akcje. Wchodzimy mianowicie w środowisko osobiście, a pochwalić się możemy m.in. biblioterapią w szpitalu i promocją biblioteki na radach pedagogicznych. Program biblioterapeutyczny *Książka – lekarstwem* realizowany jest na oddziale chirurgii dziecięcej śląskiego szpitala. Regularnie, raz, czasem dwa razy w tygodniu, nauczyciel bibliotekarz udaje się do hospitalizowanych dzieci, czyta im fragment książki i rozmawia o problemach w niej zawartych. Zawsze musi mieć przygotowany zestaw kilku pozycji, bo nie wiadomo, ile dzieci i w jakim wieku danego dnia będzie na oddziale. Jest to dla bibliotekarza wyzwanie, a jednocześnie i wielka satysfakcja, gdy uda mu się porozumieć z dzieckiem, zainteresować je tekstem i skłonić do rozmowy. Bywa, że dla chorego malucha jest to pierwszy kontakt z głośną lekturą, a dla starszego dziecka sytuacja, że ktoś naprawdę chce z nim porozmawiać. Nasze wizyty w szpitalu wspomagają nauczycieli ze szkoły podstawowej z oddziałów przyszpitalnych, pedagogizują rodziców, a dla chorego dziecka bywają wydarzeniem, które umocni rolę książki w jego życiu.

Kolejne nasze działanie zewnętrzne to udział w radach pedagogicznych w szkołach. Zespół przedstawicieli biblioteki udaje się do placówek i przedstawia nauczycielom na radzie ofertę Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku. Bibliotekarki zabierają z sobą nie tylko ulotki czy foldery biblioteki, ale i nowości książkowe oraz multimedialne. Nauczyciele zachęceni są do osobistej wizyty u nas, ale także do kontaktów wirtualnych, e-mailowych i za pośrednictwem Facebooka.

Wszystkie te działania biblioteki, wychodzenie naprzeciw potrzebom nauczycieli i komunikowania się za pośrednictwem Sieci sprawiają, że Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku jest placówką aktywną, reagującą na potrzeby środowiska oświatowego i stawiającą nauczyciela w centrum uwagi. Jednak dwie nasze inicjatywy, które w sposób szczególny odzwierciedlają temat niniejszego tekstu: z „okrągłaka”¹⁰ do najmniejszych szkół, to *Wiosna Literacka* i *Konkurs Literacki dla Nauczycieli*.

Wiosna Literacka, datująca swój początek w roku 1993 jako *Jesień Poezji*, następnie *Śłupska*, a od roku 2015 *Pomorska Wiosna Literacka*, to uhonorowana lic-

¹⁰ Popularny „okrągłak” to półokrągły budynek z czerwonej cegły u zbiegu ulic Lutosławskiego i Jaracza w Słupsku, w którym biblioteka ma swoją główną siedzibę (oprócz placówki macierzystej w Słupsku strukturę biblioteki tworzą także cztery filie: w Bytowie, Lęborku, Miastku i Człuchowie). PBW w Słupsku, powstała w roku 1954, do „okrągłaka” przeniosła się w roku 1976 i funkcjonuje w nim do dziś.

nymi nagrodami, w tym tak prestiżowymi jak IBBY, znacząca impreza czytelnicza. W ponad dwudziestoletniej działalności wiośnianej odbyło się więcej niż 1000 spotkań autorskich, a uczestniczących w nich uczniów, nauczycieli i wszystkich zainteresowanych szacuje się na 50 tysięcy. Organizujemy spotkania autorskie w szkołach, przedszkolach, bibliotekach, domach kultury, a docieramy do miejscowości najmniejszych – w roku 2015 w jednym majowym tygodniu, oprócz Słupska, Miastka, Lęborka i Człuchowa, goście *Wiosny Literackiej* spotkali się z uczniami i nauczycielami w Smołdzinie, Postominie, Sycewicach, Damnicy, Siemianicach, Dębnicy Kaszubskiej, Warszkwie, Suchorzu, Trzebielinie, Włynkówku, Kobylnicy, Łęczycach, Przerzem, Słonowicach, Wicku, Siemirowicach, Maszewie Lęborskim. Zaproszeni poeci, pisarze, ilustratorzy książek i profesorowie literatury każdego roku uświetniają wiośniany tydzień w Słupsku i województwie pomorskim. Gośćmi naszymi były zaś takie sławy, jak Wanda Chotomska, która została honorowym obywatelem miasta Słupska, prof. Jerzy Bralczyk, Leszek Długosz, Dorota Terakowska, Ernest Bryll, Janusz Leon Wiśniewski, Edward Lutczyn, Marcin Wolski, Jacek Dehnel, Zuzanna Celmer, Marcin Meller i wielu, wielu innych¹¹. W maju 2015 r. gościliśmy na *XXII Pomorskiej Wiosnie Literackiej* Ewę Chotomską, Barbarę Ciwoniuk, Barbarę Gawryluk, Barbarę Kosmowską, Jolantę Nitkowską-Węglarz, Daniela Odiję i Michała Rusinka. Spotkania autorskie to duże przeżycie dla dzieci i młodzieży, zwłaszcza z małych miejscowości i szkół wiejskich, gdzie „prawdziwy” pisarz może nigdy by nie dotarł. To wydarzenie także dla nauczycieli, okazja do rozmowy o literaturze, o odbiorze książek przez młodych czytelników. Wizyta autora w szkole to wielka pomoc dla nauczycieli – dzieci chętnie czytają książki „żywego” pisarza, a omówienia lektury na lekcji nabierają zupełnie innego, osobistego charakteru. *Tydzień wiośniany* to jeszcze inna oferta dla nauczycieli – spotkania otwarte, zespoły i konferencje metodyczne, warsztaty literackie (z Martą Fox, D. Odiją, Grzegorzem Leszczyńskim). Ważne miejsce w wiośnianych tygodniach zajmowały sesje naukowe, jak: *Czy Kopciuszce potrzebna jest nowa sukienka: wokół dzisiejszych zadań literatury dziecięcej i młodzieżowej*, z udziałem W. Chotomskiej, Ewy Nowak, G. Leszczyńskiego i Grzegorza Kasdepke; *Po co komu prawa dziecka – czy rzeczywistość dzieci należy traktować poważnie* (Grzegorz Gortat i G. Kasdepke), czy też z udziałem profesora G. Leszczyńskiego debaty *Czy kanon lektur ma dziś rację bytu?* oraz *Kontrowersyjne tematy we współczesnych książkach dla dzieci*. Jest to prawdziwe święto czytelnicze, zwłaszcza dla nauczycieli, bibliotekarzy i uczniów. Literaturze towarzyszą wystawy prac plastycznych gości¹², pikniki literackie (z W. Chotomską, B. Kosmowską, E. Lutczynem) i koncerty: L. Długosza, Grzegorza Tomczaka, Łejerów poznań-

¹¹ Gośćmi *Wiosen Literackich* w Słupsku była do tej pory ponad setka autorów.

¹² Były to prace tak znakomitych artystów, jak Edward Lutczyn, Janusz Stanny, Jacek Frankowski czy Joanna Olech.

skich. *Wiosna Literacka* skierowana jest do uczniów, nauczycieli, bibliotekarzy i wszystkich miłośników literatury, natomiast druga inicjatywa, dzięki której znów trafiamy z „okrągłaku” do szkół najmniejszych, to *Konkurs Literacki dla Nauczycieli*. Wiosna liczy sobie już dwadzieścia dwa lata, a konkurs jest działaniem wciąż jeszcze młodym, gdyż w roku 2015 odbyła się jego czwarta edycja. Konkurs powstał po to, by pokazać inne oblicze nauczycieli, odkrywać i promować talenty literackie pedagogów, rozbudzić twórczość w pomorskim środowisku oświatowym. Jednym słowem pokazać, że w ciele pedagogicznym drzemie duch literacki. Od pierwszej edycji konkurs znalazł oddźwięk w środowisku. Promocja tej inicjatywy, dotarcie z informacją także do placówek w małych miejscowościach i do szkół wiejskich, zaowocowała pracami spływającymi z różnych miejsc, z miast tak odległych od Słupska, jak Malbork i z wiosek w promieniu kilkudziesięciu kilometrów od biblioteki w „okrągłaku”. Swoją twórczość chcieli zaprezentować nauczyciele z Lęborka, Kwidzyna, Brus, Wicka, Prabut, Gdańska, Kępic, Żukowa, Kartuz, Redy, Lipnicy, Kościerzyny, Dębnicy Kaszubskiej, Jezierzyc.

W ostatniej edycji blisko pięćdziesięciu autorów przysłało ponad sto dwadzieścia tekstów, poezję i krótkie formy prozatorskie. Laureatów uroczystie uhonorowano, a ich teksty opublikowane zostały na stronie internetowej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku, w dodatku literackim dwumiesięcznika „Powiat Słupski”¹³ oraz w „Informatorze Oświatowym”¹⁴. *Wiosna Literacka, Konkurs Literacki dla Nauczycieli* i inne działania Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku są dla nauczycieli jasnym przekazem: „okrągłak” trafia ze swoją ofertą do wszystkich szkół, także tych najmniejszych.

Bibliografia

- Betkowska J., *III Konkurs Literacki dla Nauczycieli rozstrzygnięty*, „Informator Oświatowy” 2012, nr 3.
- Betkowska J., *Konkurs literacki dla nauczycieli*, „Informator Oświatowy” 2010, nr 1.
- Betkowska J., *Nauczyciele do piór!*, „Informator Oświatowy” 2011, nr 2.
- Betkowska J., *Oblicze pedagogów*, „Powiat Słupski” 2012, nr 5–6.
- Cywińska E.A., *Przychodzi klient do biblioteki... – o czym należy pamiętać przy obsłudze interpersonalnej*, „Poradnik Bibliotekarza” 2010, nr 10.
- Dunaj B., *Język polski: współczesny słownik języka polskiego*. T. 1, A–N, Warszawa 2007.

¹³ J. Betkowska, *Oblicze pedagogów*, „Powiat Słupski” 2012, nr 5–6.

¹⁴ Pismo to jest biuletynem Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. J. Betkowska, *Konkurs literacki dla nauczycieli*, „Informator Oświatowy” 2010, nr 1; J. Betkowska, *Nauczyciele do piór!*, „Informator Oświatowy” 2011, nr 2; J. Betkowska, *III Konkurs Literacki dla Nauczycieli rozstrzygnięty*, „Informator Oświatowy” 2012, nr 3.

Klonowski J., *Doskonalenie umiejętności interpersonalnych bibliotekarzy: pierwszy kontakt z klientem*, „Bibliotekarz” 2004, nr 1.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku, www.pbw.slupsk.pl [dostęp: 25 września 2015].
Słownik języka polskiego. T. 1, A–K, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1978.

Wojciechowski J., *Biblioteki w nowym otoczeniu*, Warszawa 2014.

Abstract: The Pedagogical Provincial Library in Słupsk tries to fulfil the needs of every reader, but it especially points its actions towards teachers, who are honoured readers/users/clients. The library's inner workings, apart from standard ones like the website, online catalogue or prevention programmes for students facilitating teachers' work, include also the online issue catalogue. The outer activities include inter alia the Książka - lekarstwem programme, supporting the work of teachers in hospital on the paediatric ward, visits with the library's offer in the pedagogical councils of schools and institutions, but most of all two leading events of the library: Słupsk (from 2015 - Pomeranian) Wiosna Literacka, taking place between for 22 years, and Konkurs Literacki dla Nauczycieli with its fourth edition in 2015. Thanks to its activities and existence in the cyberspace, the Pedagogical Provincial Library in Słupsk reaches from its office in the “okrągłak” to even the smallest schools.

Keywords: Pedagogical library, Słupsk, teacher

Wspomaganie szkół i placówek oświatowych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie¹

Wspomaganie szkół i nauczycieli zawsze było ważnym elementem działalności Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (dalej: PBW). Wraz z wprowadzeniem w 2013 r. rozporządzenia dotyczącego nowych zadań dla bibliotek pedagogicznych, działania te zostały wzbogacone o szereg nowych przedsięwzięć, zmierzających do wspierania pracy nauczycieli i uczniów. Nowa oferta edukacyjna biblioteki jest stale aktualizowana, a szkoły poprzez zgłaszanie tematów interesujących zajęć mają istotny wpływ na dostosowywanie jej do swoich potrzeb. Oferta wspomagania obejmuje zarówno zajęcia adresowane do nauczycieli, które umożliwiają im pogłębianie fachowej wiedzy, jak i zajęcia edukacyjne dla uczniów różnych typów szkół, z uwzględnieniem klas przedszkolnych i zerowych.

Doskonalenie warsztatu pracy nauczycieli

Organizacja działań wspomagających pracę nauczycieli była stosunkowo łatwym zadaniem ze względu na wieloletnią tradycję prowadzenia warsztatów, wykładów i szkoleń². Przy czym charakter zbiorów biblioteki pedagogicznej powodował, że najczęściej z zajęć tych korzystali nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, polonисти i historycy, pedagodzy szkolni i nauczyciele bibliotekarze.

¹ Artykuł przedstawia także wybrane formy działalności filii w zakresie wspomagania.

² *Z ksiąg zrodzona...: 90 lat pracy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie 1922–2012*, red. A. Piotrowska, M. Ślusarek, Kraków 2012, s. 78–83.

Dużą popularnością cieszą się coroczne konferencje metodyczne dla nauczycieli bibliotekarzy. W czasie konferencji ma miejsce prezentacja oferty edukacyjnej biblioteki na nowy rok szkolny, przedstawiane są też nowości wydawnicze. W ramach konferencji odbywają się wykłady prowadzone przez specjalistów (m.in.: Ewę Horwath *Kształcenie językowe od wiedzy do kompetencji językowych*, Jarosława Ligęzę *Nauczanie przyjazne mózgowi*, Pawła Górskiego *Skontrum – łatwe i przyjemne*, Agatę Tatarę *Nowe regulacje dotyczące podręczników w świetle prawa oświatowego*, Wandę Papugową *Komunikacja we współdziałaniu*)³.

W ciągu roku nauczyciele chętnie uczestniczą również w konferencjach tematycznych, odbywających się w formie wykładów i warsztatów (m.in. *Jak zorganizować udane wydarzenie artystyczne i nie wpaść w kłopoty?*, *eTwinning. Szkolenie dla nauczycieli bibliotekarzy i polonistów*, *Mobilna edukacja XXI wieku*, *Cyfrowa szkoła – czyli jaka?* *Pedagog szkolny we współczesnej szkole*, *Lekcja z Anią z Zielonego Wzgórza*, *Czytanie – najskuteczniejszą metodą wychowawczą*, *Multimedia w pracy nauczyciela bibliotekarza*, *Lekcje empatii – czytanie poezji dwudziestowiecznej w szkole ponadgimnazjalnej*, a także warsztaty metodyczne *Pomysł – Ułóż – Sprawdź*, prowadzone przez Dorotę Marcinkowską z wydawnictwa Epideixis⁴).

Niektóre zajęcia, organizowane we współpracy z różnymi instytucjami, są prowadzone systematycznie co roku i cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem. Należą do nich przede wszystkim warsztaty metodyczne z zakresu biblioterapii i bajkoterapii, prowadzone przez dr Lidię Ippoldt, wiceprezes Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego⁵. Również pracownicy biblioteki aktywnie włączają się w działalność edukacyjną na rzecz nauczycieli. W ostatnich latach prowadzone są następujące cykliczne zajęcia:

- *SOS dla nauczyciela bibliotekarza* – dotyczące codziennej pracy w bibliotece szkolnej,
- *Zastępstwo potrzebne od zaraz!* – warsztaty metodyczne z zakresu różnych form promocji czytelnictwa wśród uczniów⁶,
- *Warsztaty z zakresu podstaw biblioterapii* – adresowane do nauczycieli przedszkół i szkół podstawowych⁷.

³ *Konferencje*, <https://www.pbw.edu.pl/konferencje/nasze-konferencje/konferencje-metodyczne/504-relacja-z-konferencji-metodycznej-nauczycieli-bibliotekarzy-23-wrzesnia-2015-r> [dostęp: 31 października 2015].

⁴ *Oferta edukacyjna: dla nauczycieli*, <https://www.pbw.edu.pl/oferta/oferta-edukacyjna/dla-nauczycieli/odbyly-sie> [dostęp: 31 października 2015].

⁵ Tamże.

⁶ B. Janik, *Zastępstwo potrzebne od zaraz: promocja czytelnictwa i motywowanie uczniów do samodzielnej lektury* <http://doskonaleniewsieci.pl/Artykul.aspx?id=667> [dostęp: 31 października 2015].

⁷ A. Walska, *Wykorzystanie zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie z zakresu biblioterapii i arteterapii do pracy z najmłodszymi czytelnikami*, „Biblioterapeuta” 2015, nr 1, s. 22–23.

Konferencje, szkolenia i warsztaty dla nauczycieli odbywają się również w filiach biblioteki⁸:

- kursy z zakresu biblioterapii dla nauczycieli prowadzone przez dr Wandę Matras-Mastalerz z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie (w kilku filiach);

- warsztaty z bajkoterapii dla nauczycieli w Myślenicach, prowadzone również przez dr Wandę Matras-Mastalerz,

- wykłady dr Antoniny Sebesty (*Odczytywanie Nietzschego w XXI wieku, Poezja a myślenie ekologiczne*), dra Dariusza Dyląga (*Stanisław Vincenz – potrzeba własnej mitologii*) w Myślenicach⁹,

- warsztaty z dogoterapii prowadzone przez Katarzynę Rubinkowską-Wasyłowską z firmy „Przyjaciel-Pies” z Katowic wraz z psem-terapeutą, suczką rasy nowofundland, z certyfikatem uprawiającym ją do pracy w placówkach oświatowych. W zajęciach uczestniczyli głównie nauczyciele ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego i terapeuci ze Środowiskowego Domu Samopomocy w Oświęcimiu¹⁰,

- warsztaty z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych w Olkuszu: *Zaprojektowanie i uruchomienie strony internetowej na platformie WordPress, Tworzenie prezentacji za pomocą Prezi, Przetwarzanie grafiki cyfrowej w programie GIMP*¹¹,

- warsztaty dla nauczycieli różnych przedmiotów, organizowane w filii w Olkuszu: *Procedura wszystkich stopni awansu zawodowego, Jak napisać sprawozdanie z przebiegu stażu? Jak mówić wyraźnie, precyzyjnie i dokładnie*¹²,

- konferencje w Suchoj Beskidzkiej dla osób rozpoczynających pracę w szkole, dotyczące procedury awansu zawodowego na stopień nauczyciela kontraktowego, a także problemów związanych ze startem w zawodzie,

- warsztaty dla nauczycieli wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego *Cztery pory dzieci*, prowadzone na podstawie książki *Małopolska – Cztery pory dzieci* przez jej autorów, Annę Kaszubę-Dębską oraz Łukasza Dębskiego (w kilku filiach),

- konferencje tematyczne w filiach, wybrane tematy to: *Jak pomóc dziecku z problemem?, Jak pracować z uczniem zdolnym?, Agresja w szkole – źródła i profilaktyka, Uczeń w świecie mediów – szanse i zagrożenia, Poradnictwo zawodowe w szkole, Czy Internet jest realnym zagrożeniem dla dzieci i młodzieży oraz... dla czytelnictwa?*,

⁸ Więcej informacji na stronach internetowych filii w Myślenicach – <http://www.pedagogiczna.myslenice.pl>, Olkuszu – <http://pedagogiczna.olkusz.pl>, Oświęcimiu – <http://pbw.oswiecim.pl>, Suchoj Beskidzkiej – <http://www.pbwsucha.pl>.

⁹ *Działalność edukacyjna*, <http://www.pedagogiczna.myslenice.pl/dzialalnosc/punkt-konsultacyjny-dla-nauczycieli-bibliotekarzy> [dostęp: 31 października 2015].

¹⁰ *Wydarzenia*, <http://pbw.oswiecim.pl/wydarzenia.html> [dostęp: 31 października 2015].

¹¹ *Wydarzenia*, <http://pedagogiczna.olkusz.pl/kategoria/wydarzenia> [dostęp: 31 października 2015].

¹² Tamże.

Dzieci niepełnosprawne w placówkach wychowania przedszkolnego, Sprawdzone pomysły na realizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej z uczniem ryzyka dysleksji i nie tylko.

Ogromnym wsparciem dla nauczycieli bibliotekarzy w miejscowościach, w których brakuje ośrodków doskonalenia zawodowego, są zajęcia organizowane przez filie. Pracownicy filii przygotowują w szkołach tematyczne wystawy książek, towarzyszące radom pedagogicznym i wywiadówkom, dostarczają materiały dydaktyczne do pracy z uczniem (m.in. propozycje zajęć, metodyczne opracowania nowych lektur). W filii w Suchej Beskidzkiej ciekawą formą wsparcia pracy nauczycieli przedszkola w ich kontaktach z rodzicami jest organizowanie „Kącika Rodzica” z materiałami przydatnymi w procesie pedagogizacji rodziców¹³.

Interesującą formą wspomagania nauczycieli w filii w Nowej Hucie jest organizowanie wystaw na tematy związane z ważnymi problemami społecznymi. Odbywają się one z okazji obchodów Dnia Solidarności z Osobami Chorującymi Psychiczenie, Międzynarodowego Dnia Osób Starszych, Międzynarodowego Dnia Osób Niewidomych, Światowego Dnia Zespołu Downa czy Europejskiego Tygodnia Autyzmu i wielu innych. Na wystawach prezentowane są artykuły, książki i dokumenty audiowizualne, dotyczące tych zagadnień. Nauczyciele otrzymują drogą mailową zestawienia bibliograficzne materiałów użytych na wystawie, które mogą okazać się przydatne w prowadzeniu zajęć dla uczniów.

Przy planowaniu oferty edukacyjnej dla nauczycieli bibliotekarzy brane są pod uwagę aktualne problemy bibliotek szkolnych wynikające, szczególnie w ostatnich latach, ze zmian w prawie oświatowym i w innych dziedzinach, związanych z działalnością szkół. Stąd konieczność przygotowania i realizowania takich zajęć, jak ewidencja darmowego podręcznika MEN-u dla klas I–III, prawo autorskie i legalne korzystanie z zasobów Internetu, a także ochrona danych osobowych i rozpowszechnianie wizerunku uczniów. Oprócz otwartych szkoleń dla bibliotekarzy prowadzone są również indywidualne konsultacje, w czasie których pracownicy biblioteki udzielają pomocy i wskazówek dotyczących różnych problemów związanych z pracą biblioteki szkolnej¹⁴.

Podobną pomoc nauczycielom oferują pracownicy filii, którzy prowadzą punkty konsultacyjne dla bibliotekarzy szkolnych i organizują warsztaty samokształceniowe oraz spotkania informacyjno-szkoleniowe, związane z aktualnymi potrzebami i problemami. W Myślenicach konsultacje te prowadzone są od 2000 r.¹⁵

¹³ *Działalność edukacyjna*, <http://www.pbwsucha.pl/dzialalnosc-edukacyjna.html> [dostęp: 31 października 2015].

¹⁴ *Oferta edukacyjna: dla nauczycieli*, <https://www.pbw.edu.pl/oferta/oferta-edukacyjna/dla-nauczycieli/odbyly-sie> [dostęp: 31 października 2015].

¹⁵ *Działalność edukacyjna*, <http://www.pedagogiczna.myslenice.pl/dzialalnosc/punkt-konsultacyjny-dla-nauczycieli-bibliotekarzy> [dostęp: 31 października 2015].

W filii w Olkuszu nieprzerwanie od 2001 r. pracuje Zespół Metodyczny Nauczycieli Bibliotekarzy Powiatu Olkuskiego¹⁶ – kontynuacja Zespołu Samokształceniowego Bibliotekarzy Bibliotek Szkolnych, działającego już w latach 70. XX w.¹⁷ Uczestnicy wspólnie decydują o wyborze tematów i terminie odbywania spotkań, angażują się też w inne działania biblioteki.

Biblioteka realizując rozporządzenie MEN z 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, prowadzi również sieć współpracy i samokształcenia dla nauczycieli bibliotekarzy. Z uwagi na problemy związane z podręcznikami kupowanymi z dotacji celowej, wszystkie spotkania sieci poświęcone były ewidencji nowych podręczników, materiałów dydaktycznych i ćwiczeniowych, prowadzeniu ksiąg inwentarzowych oraz ewidencji ubytków podręczników zgubionych lub zniszczonych. Nauczyciele mogli też wspólnie wypracować różne praktyczne rozwiązania, które ułatwiają proces sprawnego przyjęcia i przekazania uczniom sporej liczby podręczników w krótkim czasie¹⁸. Podobne działania są prowadzone w filiach biblioteki głównej: sieć współpracy i samokształcenia dla nauczycieli z terenu powiatu olkuskiego¹⁹ oraz powiatu oświęcimskiego²⁰, zajmujące się bieżącymi sprawami związanymi z pracą bibliotek szkolnych.

Praca szkół i nauczycieli wspierana jest także poprzez systematyczną i stale aktualizowaną informację o zasobach biblioteki i poszczególnych filii. Na stronach internetowych przygotowane są zestawienia bibliograficzne na różne tematy pedagogiczne, prowadzona jest też baza materiałów repertuarowych i lista dokumentów audiowizualnych, przydatnych w czasie zajęć z wiedzy o kulturze lub pomocnych na lekcjach wychowawczych. Zestawienia tematyczne dotyczące problemów rozwoju i wychowania dzieci i młodzieży przygotowywane są dla nauczycieli biorących udział w zajęciach prowadzonych w bibliotece przez zaproszonych pedagogów i psychologów²¹. Zestawienia wykonywane są też na potrzeby uczestników programu *Nowa jakość edukacji w Gminie Miejskiej Kraków w ramach nowej formuły kompleksowego wspomaganie szkół*, prowadzonego przez Ośrodek Wczesnej Pomocy Psychologicznej i Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną nr 2 w Krakowie. Informacja o zasobach biblioteki głównej jest systematycznie rozpowszechniana na

¹⁶ H. Świtlicka, *Działalność Biblioteki Pedagogicznej w Olkuszu na rzecz edukacji*, s. 19–20, <http://pedagogiczna.olkuszk.pl/wp-content/uploads/2014/06/Dzia%C5%82ania-Biblioteki-Pedagogicznej-w-Olkuszu-na-rzecz-edukacji.pdf> [dostęp: 31 października 2015].

¹⁷ Tamże, s. 7.

¹⁸ *Sieci współpracy i samokształcenia*, <https://www.pbw.edu.pl/oferta/oferta-edukacyjna/dla-nauczycieli/sieci-wspolpracy-i-samokszaltcenia> [dostęp: 31 października 2015].

¹⁹ *Wspomaganie pracy szkoły*, <http://pedagogiczna.olkuszk.pl/wspomaganie-szkol-i-placowek> [dostęp: 31 października 2015].

²⁰ M. Bzibziak, *Sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy powiatu oświęcimskiego*, „Hejnal Oświatowy” 2014, nr 5, s. 33–34.

²¹ Materiały dostępne na stronie PBW <https://www.pbw.edu.pl/> [dostęp: 31 października 2015].

łamach czasopisma „Hejnał Oświatowy”. Od 2010 r. w zespole redakcyjnym pisma bibliotekę reprezentuje kierownik czytelnicy głównej Marzena Sula-Matuszkiewicz. Oprócz zestawień bibliograficznych związanych z tematem numeru, pracownicy przygotowują też recenzje nowości gromadzonych w placówce²².

Formą wspomagania pracy nauczycieli jest również platforma e-learningowa PBW, na której znajdują się kursy opracowane przez pracowników²³. Do najczęściej odwiedzanych należą *Ewidencja zbiorów w bibliotece szkolnej* oraz *Katalogowanie dokumentów elektronicznych*. Na platformie zamieszczane są także materiały z prowadzonych szkoleń, dzięki czemu nauczyciele mają zawsze dostęp do dokumentów przydatnych w codziennej pracy²⁴.

Zajęcia edukacyjne dla uczniów

Lekcje prowadzone dla uczniów w bibliotece głównej i w filiach są rozszerzeniem podstawy programowej realizowanej w szkole, zwłaszcza w zakresie edukacji czytelniczej, medialnej i informacyjnej²⁵. Spośród bogatej oferty na szczególne wyróżnienie zasługuje realizowany kolejny rok program zajęć z edukacji czytelniczej *Wczoraj i dziś spotkało się w bibliotece*. Jest on adresowany do uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum, obejmuje tematy z historii pisma oraz historii i budowy książki. Głównym celem jest przedstawienie ewolucji wytworów piśmienniczych, zwrócenie uwagi uczniów na przemijalność nośników oraz zmiany w sposobach zdobywania informacji. Filia w Oświęcimiu od kilku lat prowadzi warsztaty z tolerancji *Inny to także my*, adresowane do uczniów gimnazjów²⁶. Celem zajęć jest kształtowanie postawy tolerancji wobec innych ras, narodów, wierzeń i przekonań oraz likwidowanie stereotypów i uprzedzeń. Z kolei filia w Olkuszu prowadzi zajęcia dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych w cyklu *Matematyka ścisłe fajna*²⁷. W stałej ofercie zajęć dla uczniów w bibliotece głównej również znajdują się liczne propozycje dla wszystkich typów szkół²⁸.

²² *Z ksiąg zrodzona...*, s. 98.

²³ K. Mojska, *E-learning wyzwaniem dla bibliotek*, „Hejnał Oświatowy” 2013, nr 8–9, s. 15–16.

²⁴ *Szkolenia dla bibliotekarzy*, <http://pbw.moodle.com.pl/course/index.php?categoryid=6> [dostęp: 31 października 2015].

²⁵ A. Kruk-Gruca, *Historia i współczesność Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie*, „Bibliotekarz” 2013, nr 4, s. 28–29.

²⁶ *Oferta edukacyjna*, <http://pbw.oswiecim.pl/oferta.html> [dostęp: 31 października 2015].

²⁷ *Działalność edukacyjna*, <http://www.pedagogiczna.myslenice.pl/dzialalnosc> [dostęp: 31 października 2015].

²⁸ Informacje o pełnej ofercie edukacyjnej dla uczniów można znaleźć na stronie <https://www.pbw.edu.pl/oferta/oferta-edukacyjna/dla-uczniow> [dostęp: 31 października 2015].

Zajęcia z elementami bajkoterapii i biblioterapii wykorzystują terapeutyczne wartości literatury i są istotnym wsparciem procesów wychowawczych, odnoszą się do ważnych problemów, które przeżywają uczniowie, m.in. akceptacja w grupie rówieśników, poczucie odrzucenia, trudności w kontrolowaniu silnych emocji, brak poczucia własnej wartości i wiele innych; niektóre zajęcia prowadzone są z wykorzystaniem teatrzyku *kamishibai*, co dodatkowo zwiększa ich atrakcyjność, szczególnie dla najmłodszych uczestników. Tematy realizowanych spotkań to:

- *Złość: jak sobie z nią radzić?* – rozwijanie umiejętności rozpoznawania zachowań agresywnych, sposoby radzenia sobie ze złością poprzez odpowiednie jej wyrażanie; na podstawie opowiadania Eriki Meyer-Glitz pt. *Kiedy Kan-No-Mushi się obudzi*,

- *Brzydkie kaczątko może stać się pięknym labędziem* – zajęcia poświęcone problemom odrzucenia, tolerancji, akceptacji siebie oraz trudności w dostrzeganiu własnych zalet; celem zajęć jest również zainteresowanie uczniów baśniami,

- *Franklin i zazdrość* – rozmowa o emocjach i próba ich zrozumienia, tworzenie kart narracyjnych przez uczniów, do wymyślonej wspólnie opowieści, w której bohater potrafi poradzić sobie z zazdrością,

- *Szukamy z Franklinem zaginionej książki* – zachęcenie dzieci do odwiedzania bibliotek i do czytania, rozbudzenie ciekawości do książek, poruszenie problemu lęku przed nowym miejscem,

- *Dobry przyjaciel* – zajęcia poruszają kwestie przyjaźni i tolerancji, są również zachętą do czytania i nauki wartości,

- *Wpływ rodziny na niedostosowanie społeczne młodzieży – zajęcia z elementami biblioterapii* – próba odpowiedzi na pytanie, jaki wpływ ma rodzina i najbliższe otoczenie na kształtowanie charakteru, omówienie m.in. problemów empatii, niesienia bezinteresownej pomocy i wyboru życiowych celów.

Edukacja czytelnicza obejmuje szeroką tematykę od historii książki i pisma po nowoczesne nośniki informacji, od korzystania z katalogów tradycyjnych po biblioteki cyfrowe, proponowane są też zajęcia popularyzujące czytelnictwo i korzystanie z różnorodnych źródeł informacyjnych. W stałej ofercie znajdują się następujące propozycje zajęć:

- *Jak szukać, żeby znaleźć? Katalogi tradycyjne i elektroniczne* – budowa karty katalogowej, poszukiwanie informacji w katalogu elektronicznym i tradycyjnym,

- *Czasopisma – źródło wiedzy i rozrywki* – budowa, rodzaje i korzystanie z czasopism,

- *Tajemnice bibliotecznego kufierka* – różnorodność form zapisu słowa i obrazu, technologiczny rozwój nośników informacji, korzyści płynące z nauki czytania,

- *Od piktogramu do alfabetu – historia pisma* – podróż przez wieki rozwoju pisma, sztuka kaligrafii,

– *Zwój, kodeks, e-book* – dzieje książki od starożytności do czasów współczesnych, dawne książki w PBW, współczesne formy książki (audiobook, e-book, czytniki),

– *Pokażę ci piękną książkę* – budowa książki i jej elementy zdobnicze, obwoluty, karty tytułowe, ilustracje i zdobienia oraz ekslibrisy,

– *Co babcia miała w tornistrze, co mam ja?* – zmiany w zawartości dawnego i współczesnego tornistra, ewolucja podręcznika, ćwiczenia w pisaniu piórem ze stalówką,

– *Zwierzątka też mieszkają w bibliotece* – wspólne czytanie fragmentów książek o zwierzętach, rozwiązywanie zagadek i krzyżówek, historia kota Deweya, który mieszkał w amerykańskiej bibliotece (na podstawie książki Vicki Myron i Breta Wittera pt. *Dziewięć wcieleń kota Deweya*),

– Zajęcia adresowane do najmłodszych:

- Tworzenie własnej książeczki z ilustracjami w oparciu o teksty literackie, zapoznanie z budową książki i procesem jej powstawania oraz zwiedzanie biblioteki,

- Krótka historia książki, a zwłaszcza rękopisów, ilustrowanie inicjałów swoich imion i wykonanie z nich zakładki oraz zwiedzanie biblioteki.

– Z cyklu *Czytam sobie w bibliotece*:

- *Podróżnicy na tropie odkryć* – lekcja na podstawie książki Rafała Witka pt. *Maja na tropie jaja*, głośne czytanie i zabawy edukacyjne,

- *Przyjaciele Planety Ziemia* – zajęcia na podstawie książki Wojciecha Wiśniewskiego pt. *Marta i ufoludek*, dotyczące recyklingu, segregacji odpadów i możliwości wykorzystania surowców wtórnych.

– Z cyklu *Podróże z lekturą*:

- *W pustyni i w puszczy na żywo* – redagowanie przewodnika turystycznego w oparciu o tekst powieści, wykorzystanie tabletów i aplikacji 4D,

- *Krytonia, Aktynuria i inne planety Lema* – omówienie gatunku utworów i specyfiki języka autora, wykorzystanie narzędzi WordPress do tworzenia bloga bohaterów Stanisława Lema,

– *Utopia i antyutopia w literaturze i filmie* – wprowadzenie uczniów w świat literatury utopijnej i antyutopijnej, zapoznanie ich z dziełami literackimi i filmowymi, które poruszają te tematy,

– *Wizje przyszłości z przeszłości – retrofuturyzm z zasobów bibliotek cyfrowych* – wprowadzenie w świat zasobów cyfrowych, dostępnych dla każdego użytkownika Internetu, przykłady praktycznego wykorzystania materiałów z bibliotek cyfrowych.

Edukacja medialna z kolei pozwala uczniom poznać świat teatru i filmu:

– *Dydło poznaje świat kultury – teatr* – kształtowanie wrażliwości estetycznej, świadomego odbioru przedstawień teatralnych i uczestnictwa w życiu kulturalnym (na podstawie książki Zofii Staneckiej pt. *Dydło i teatr*),

– *Film i kino – fascynująca podróż przez historię i współczesność X Muzy* – przedstawienie historii ruchomych obrazów, prezentacja wybranych scen z najsławniejszych filmów, quiz z wykorzystaniem filmowych rekwizytów.

Edukacja informacyjna to przede wszystkim lekcje uświadamiające uczniom kwestie zachowania bezpieczeństwa w Internecie i różne przypadki cyberprzemocy; realizowane są też zajęcia z wykorzystaniem nowych technologii, zwracające uwagę na edukacyjne możliwości internetowych aplikacji, tabletów i smartfonów:

– *Bądź bezpieczny w Internecie!* – uwrażliwienie uczniów na zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu, przedstawienie sposobów, w jaki należy dbać o bezpieczeństwo swoje i swoich danych,

– *Kosmos w bibliotece* – wyjaśnienie budowy Układu Słonecznego, zajęcia z wykorzystaniem tabletów i aplikacji 4D,

– *Tablety i aplikacje edukacyjne* – zajęcia związane z obsługą tabletów, tworzenie nowoczesnych treści multimedialnych, praca z różnymi aplikacjami (do nauki języków, rysowania, tworzenia muzyki).

Edukacja patriotyczna i historyczna – biblioteka uczestniczy w realizacji Programu Edukacji Patriotycznej i Obywatelskiej w województwie małopolskim. Jedną z form wsparcia nauczycieli w tym zakresie jest realizowanie zajęć dla młodszych i starszych uczniów:

– *Warsztaty poświęcone symbolom narodowym* – prezentacja filmu edukacyjnego, układanie puzzli i wspólne ilustrowanie książki,

– Z cyklu *Znani krakowianie* – zajęcia dla najmłodszych, polegające na głośnym czytaniu i inscenizacji tekstu, uczestnicy wykonują ilustracje, rozwiązują krzyżówki i zagadki,

– *100 lat temu w Krakowie... odkrywamy tajemnice* – gra miejska, nawiązująca do Józefa Piłsudskiego i jego związków z Krakowem oraz okresu I wojny światowej,

– *Dzieje Krakowa w czasie Wielkiej Wojny* – gra miejska na temat życia codziennego mieszkańców miasta w okresie I wojny światowej, zadaniem uczestników jest m.in. pomoc sanitarna poszkodowanym, zbiórka materiałów na odbudowę gospodarczą miasta oraz akcja „Złoto za żelazo”, czyli kwesta na Chudą Emkę.

W stałej ofercie biblioteki znajdują się również lekcje biblioteczne i bibliograficzne, które nadal są często zamawiane przez nauczycieli. Realizowane są też zajęcia, których głównym celem jest rozwijanie kompetencji informacyjnych uczniów. Zasadniczą częścią takich lekcji są ćwiczenia, wykorzystujące elementy metody projektu i WebQuest. Uczniowie w niewielkich grupach poszukują odpowiedzi na pytania, znajdujące się w kartach pracy. Samodzielnie muszą zdecydować, w którym miejscu znajdą odpowiedź – w katalogu tradycyjnym czy komputerowym, w przygotowanych książkach, w Internecie czy w jednej z gablot wystawowych. Zaletą tak prowadzonych lekcji bibliotecznych jest oparcie ich na aktywności ruchowej i koleżeńskej rywalizacji. Wyszukiwanie i zapisywanie informacji staje się

dzięki temu atrakcyjnym zajęciem. Wykorzystanie wystaw bibliotecznych stwarza też nauczycielom okazję uzupełnienia lekcji realizowanych w szkole. Tematy zrealizowanych zajęć to: *Wypiański i jego Kraków, 100-lecie powieści „W pustyni i w puszczy”, Janusz Korczak – pisarz, pedagog, wychowawca, Tolkien – władca Śródziemia, Niezwykły świat braci Grimm, Patriotyzm pędzlem wyznawany – Jan Matejko, Jana Długosza Opus vitae*²⁹.

Popularną formą wsparcia pracy szkół i przedszkoli, z której chętnie korzystają nauczyciele, są organizowane w bibliotece konkursy o tematyce literackiej i historycznej³⁰. Ich celem jest przede wszystkim popularyzacja czytelnictwa, a także odkrywanie talentów plastycznych i literackich oraz rozwijanie umiejętności uczniów w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Największe konkursy organizowane w ostatnich latach to *Krakowski spacer z wierszem, Krakowski Szlak Solidarności – zobaczyć, przeżyć, zrozumieć...* oraz (we współpracy z krakowskim oddziałem Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich) *Niezwykły świat braci Grimm*³¹ i *100 lat temu w mojej miejscowości*³². Biblioteka włącza się też w ogólnopolskie akcje i konkursy, m.in. *2014! Młodzi dla Wolności* oraz do kolejnych edycji Tygodnia Bibliotek. Z tej okazji co roku przygotowywane są ciekawe zajęcia i spotkania dla szkół.

Interesujące konkursy organizowane są również w filiach. W Myślenicach w 2015 r. odbyła się już dwunasta edycja konkursu dla gimnazjalistów z wiedzy o mediach³³. Tematy poruszane w ostatnich latach to m.in. *Ale kino!, Co kłamię w reklamie?, Dziennikarze – kreatorzy czy kronikarze zdarzeń, Dlaczego dzieci surfują w sieci?, Komunikacja wirtualna – skomplikowana czy banalna?, Co wiecie o Internecie?, Tuży X Muzy*. Od wielu lat uczniowie biorą również udział w kolejnych edycjach konkursu dotyczącego ich regionu (m.in. *Ziemia Myślenicka w legendzie, Jestem dumny, bo mieszkam w..., Zachować dla potomności*). Konkurs ten wspomaga działania nauczycieli w realizacji zajęć z edukacji regionalnej³⁴. W Olkuszu od 2002 r. realizowany jest, cieszący się dużym powodzeniem, Powiatowy Konkurs Czytelniczy³⁵. Jego tematyka zmienia się co roku i obejmuje różne rodzaje literatury:

²⁹ *Oferta: konkursy: odbyły się*, <https://www.pbw.edu.pl/oferta/konkursy/odbyly-sie> [dostęp: 31 października 2015].

³⁰ Tamże.

³¹ B. Janik, *Świat wyobraźni młodych twórców: omówienie prac nadesłanych na konkurs „Niezwykły świat braci Grimm”*, „Hejnał Oświatowy” 2013, nr 8–9, s. 29–30.

³² K. Bartuś, M. Truszczyńska, *100 lat temu w mojej miejscowości*, „Hejnał Oświatowy” 2014, nr 8–9, s. 35.

³³ *Czy reklama może kłamać*, oprac. HKM <http://www.myslenicki.pl/pl/content/view/915/45/> [dostęp: 31 października 2015].

³⁴ *Działalność edukacyjna*, <http://www.pedagogiczna.myslenice.pl/dzialalnosc> [dostęp: 31 października 2015].

³⁵ H. Świtlicka, *Działalność Biblioteki ...*, s. 21.

Kryminał – Lubię to!, Na tropie sensacji, Świat książek Josteina Gaardera, Wróżki, czarodzieje, wampiry w literaturze dla młodzieży, Małgorzata Musierowicz znana czy nieznana?, Afryka w literaturze, Zwyczaje i tradycje w literaturze polskiej. Powoli w tradycję konkursów organizowanych przez filię w Olkuszu wpisuje się konkurs fotograficzny pod wspólnym tytułem *Moje miasto i mój region w obiektywie*³⁶. Każda edycja ma swój własny tytuł, wyznaczający temat w danym roku: *Pochwal się czymś, czego inni nie znają, Piękno przyrody ziemi olkuskiej, Dzika fauna ziemi olkuskiej, Stara architektura miast i wsi ziemi olkuskiej.*

Filia w Oświęcimiu, również przez kilka lat, prowadziła *Powiatowy Konkurs na Najlepszą Gazetkę Szkolną*³⁷ pod patronatem „Dziennika Polskiego” oraz Starosty Oświęcimskiego. Od 2011 r. organizowany jest *Ranking na najlepszego „Czytacza”* – konkurs przeznaczony dla wszystkich uczniów szkół powiatu oświęcimskiego, w którym o wygranej decyduje liczba książek przeczytanych w danym roku szkolnym³⁸.

Ciekawą odmianą dla nauczycieli i uczniów w sposobie uczestnictwa w konkursach są gry terenowe³⁹. O ich niesłabnącej popularności świadczy fakt, że szkoły, które chcą wziąć w nich udział, dopytują się o warunki uczestnictwa na kilka miesięcy przed planowanym terminem gry, a wolne miejsca kończą się zaledwie kilka godzin po ogłoszeniu zapisów. Tematy organizowanych konkursów wiążą się z edukacją patriotyczną, w ostatnich latach były to: *Droga do wolności. Piłsudski w Krakowie*⁴⁰ oraz *Dzieje Krakowa w czasie Wielkiej Wojny*⁴¹. Mimo niezbyt popularnej i niełatwej tematyki, uczestnicy entuzjastycznie przystępują do konkurencji. Chętnie też korzystają z materiałów przygotowanych dla nich na platformie e-learningowej⁴². Taki sposób prezentacji wiedzy, potrzebnej do wykonania konkursowych zadań, okazał się bardzo efektywny i wygodny zarówno dla uczniów, jak i nauczycieli. Popularność gier terenowych jest dla pracowników wyraźnym sygnałem wskazującym na to, czego nie może zabraknąć w ofercie edukacyjnej biblioteki. Wśród różnorodnych form wspierania szkół warto też wspomnieć o organizacji

³⁶ Tamże, s. 60.

³⁷ M. Bzibziak, *Biblioteka Pedagogiczna w Oświęcimiu 1956–2006: zarys dziejów*, Oświęcim 2007, s. 114.

³⁸ *Aktualności*, <http://pbw.oswiecim.pl/index.html> [dostęp: 31 października 2015].

³⁹ K. Baranowski, *Gry terenowe: nowa jakość w życiu szkoły i biblioteki*, „Biblioteka w Szkole” 2015, nr 10, s. 6–[9].

⁴⁰ M. Stachurska, „*Droga do wolności. Piłsudski w Krakowie*”: gra miejska: konkurs patriotyczny dla uczniów, „Hejnal Oświatowy” 2014, nr 8–9, s. 34–35.

⁴¹ M. Sula-Matuszkiewicz, *Konkurs patriotyczny „Kraków w czasie Wielkiej Wojny”: gra miejska*, „Hejnal Oświatowy” 2014, nr 4, s. 32.

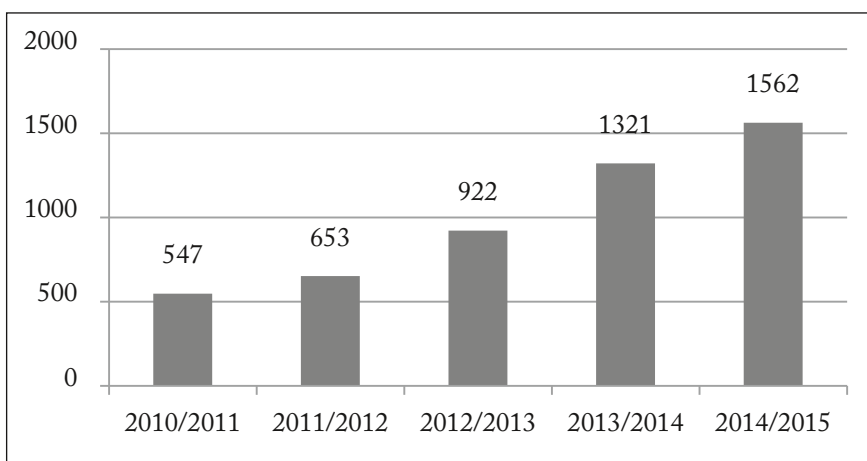
⁴² K. Bartuś, *Wykorzystanie platformy e-learningowej w konkursie historycznym, czyli jak łatwo i przyjemnie nauczyć się czegoś nowego*, „Biblioteka w Szkole” 2015, nr 7/8, dod. „Biblioteka Centrum Informacji”, s. 19; *Konkurs „Dzieje Krakowa w czasie Wielkiej Wojny”*, <http://pbw.moodle.com.pl/course/index.php?categoryid=13> [dostęp: 31 października 2015].

wernisaży wystaw uczniów Państwowego Liceum Plastycznego w Krakowie. Mają one już w bibliotece wieloletnią tradycję i stwarzają młodym artystom niepowtarzalną możliwość publicznego przedstawienia swoich prac⁴³.

Do starszych uczniów kierowane są również wykłady z naukowcami, m.in.: prof. Franciszkiem Ziejką, prof. Andrzejem Dróżdżem, drem Stanisławem Dziezdicem oraz drem Jackiem Ladoruckim. Organizowane są też spotkania autorskie z popularnymi pisarzami. Uczniowie mogą w ten sposób osobiście zetknąć się z autorami swoich lektur. W ostatnich latach odbyły się spotkania z m.in.: Ewą Stadtmüller, Ewą Lipską i o. Leonem Knabitem⁴⁴.

Różnorodność tematyki i formy zajęć dla uczniów powodują, że w ostatnich latach systematycznie rośnie zainteresowanie ofertą edukacyjną biblioteki (wyk. 1).

Wyk. 1. Udział uczniów w zajęciach organizowanych w PBW w Krakowie

Źródło: badania własne

Podsumowanie

Pracownicy biblioteki głównej i filii dbają o atrakcyjność realizowanych form wspomagania nauczycieli i uczniów. Poszukują nowych pomysłów i tematów zajęć, przyłączają się do ciekawych projektów adresowanych do uczniów, współpracują też z różnymi placówkami oświatowymi i kulturalnymi na swoim terenie. Efektem tych działań jest coraz wyższa jakość i skuteczność Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie jako instytucji wspierającej pracę szkół.

⁴³ M. Galos, M. Ślusarek, *Galeria prac plastycznych uczniów*, „Hejnał Oświatowy” 2012, nr 5, s. 30.

⁴⁴ *Wydarzenia*, <https://www.pbw.edu.pl/wydarzenia> [dostęp: 31 października 2015]; *Z ksiąg zrodzona...*, s. 96.

Bibliografia

- Aktualności*, <http://pbw.oswiecim.pl/index.html> [dostęp: 31 października 2015].
- Baranowski K., *Gry terenowe: nowa jakość w życiu szkoły i biblioteki*, „Biblioteka w Szkole” 2015, nr 10, s. 6–[9].
- Bartuś K., *Wykorzystanie platformy e-learningowej w konkursie historycznym, czyli Jak łatwo i przyjemnie nauczyć się czegoś nowego*, „Biblioteka w Szkole” 2015, nr 7/8, dod. „Biblioteka Centrum Informacji”, s. 4.
- Bartuś K., Truszczyńska M., *100 lat temu w mojej miejscowości*, „Hejnał Oświatowy” 2014, nr 8–9, s. 35.
- Biblioteka Pedagogiczna w Myslenicach*, <http://www.pedagogiczna.myslenice.pl> [dostęp: 31 października 2015].
- Biblioteka Pedagogiczna w Olkusz*, <http://pedagogiczna.olkusz.pl> [dostęp: 31 października 2015].
- Biblioteka Pedagogiczna w Oświęcimiu*, <http://pbw.oswiecim.pl> [dostęp: 31 października 2015].
- Biblioteka Pedagogiczna w Suchej Beskidzkiej*, <http://www.pbwsucha.pl> [dostęp: 31 października 2015].
- Bzibziak M., *Biblioteka Pedagogiczna w Oświęcimiu 1956–2006: zarys dziejów*, Oświęcim 2007.
- Bzibziak M., *Sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy powiatu oświęcimskiego*, „Hejnał Oświatowy” 2014, nr 5, s. 33–34.
- Czy reklama może kłamać*, oprac. HKM, <http://www.myslenicki.pl/pl/content/view/915/45/> [dostęp: 31 października 2015].
- Działalność edukacyjna*, <http://www.pbwsucha.pl/dzialalnosc-edukacyjna.html> [dostęp: 31 października 2015].
- Działalność edukacyjna*, <http://www.pedagogiczna.myslenice.pl/dzialalnosc/punkt-konsultacyjny-dla-nauczycieli-bibliotekarzy> [dostęp: 31 października 2015].
- Galos M., Ślusarek M., *Galeria prac plastycznych uczniów*, „Hejnał Oświatowy” 2012, nr 5, s. 30.
- Janik B., *Świat wyobraźni młodych twórców: omówienie prac nadesłanych na konkurs „Niezwykły świat braci Grimm”*, „Hejnał Oświatowy” 2013, nr 8–9, s. 29–30.
- Janik B., *Zastępstwo potrzebne od zaraz: promocja czytelnictwa i motywowanie uczniów do samodzielnej lektury*, <http://doskonaleniewsieci.pl/Artykul.aspx?id=667> [dostęp: 31 października 2015].
- Konferencje*, <https://www.pbw.edu.pl/konferencje/nasze-konferencje/konferencje-metodyczne/504-relacja-z-konferencji-metodycznej-nauczycieli-bibliotekarzy-23-wrzesnia-2015-r> [dostęp: 31 października 2015].
- Konkurs „Dzieje Krakowa w czasie Wielkiej Wojny”*, <http://pbw.moodle.com.pl/course/index.php?categoryid=13> [dostęp: 31 października 2015].
- Konkursy*, <https://www.pbw.edu.pl/oferta/konkursy/odbyly-sie> [dostęp: 31 października 2015].
- Kruk-Gruca A., *Historia i współczesność Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Hugona Kolltataja w Krakowie*, „Bibliotekarz” 2013, nr 4, s. 28–29.
- Mojska K., *E-learning wyzwaniem dla bibliotek*, „Hejnał Oświatowy” 2013, nr 8–9, s. 15–16.
- Oferta edukacyjna*, <http://pbw.oswiecim.pl/oferta.html> [dostęp: 31 października 2015].
- Oferta edukacyjna: dla nauczycieli*, <https://www.pbw.edu.pl/oferta/oferta-edukacyjna/dla-nauczycieli/odbyly-sie> [dostęp: 31 października 2015].

- Oferta edukacyjna: dla uczniów*, <https://www.pbw.edu.pl/oferta/oferta-edukacyjna/dla-uczniow> [dostęp: 31 października 2015].
- Platforma e-learningowa PBW*, <http://pbw.moodle.com.pl/> [dostęp: 31 października 2015].
- Sieci współpracy i samokształcenia*, <https://www.pbw.edu.pl/oferta/oferta-edukacyjna/dla-nauczycieli/sieci-wspolpracy-i-samokszaltcenia> [dostęp: 31 października 2015].
- Stachurska M., „*Droga do wolności. Piłsudski w Krakowie: gra miejska: konkurs patriotyczny dla uczniów*,” *„Hejnał Oświatowy”* 2014, nr 8–9, s. 34–35.
- Sula-Matuszkiewicz M., *Konkurs patriotyczny: Kraków w czasie Wielkiej Wojny: gra miejska*, „*Hejnał Oświatowy*” 2014, nr 4, s. 32.
- Świtlicka H., *Działalność Biblioteki Pedagogicznej w Olkuszu na rzecz edukacji*, s. 19–20, <http://pedagogiczna.olkusz.pl/wp-content/uploads/2014/06/Dzia%C5%82ania-Biblioteki-Pedagogicznej-w-Olkuszu-na-rzecz-edukacji.pdf> [dostęp: 31 października 2015].
- Szkolenia dla bibliotekarzy*, <http://pbw.moodle.com.pl/course/index.php?categoryid=6> [dostęp: 31 października 2015].
- Walska A., *Wykorzystanie zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie z zakresu biblioterapii i arteterapii do pracy z najmłodszymi czytelnikami*, „*Biblioterapeuta*” 2015, nr 1, s. 22–23.
- Wspomaganie pracy szkoły*, <http://pedagogiczna.olkusz.pl/wspomaganie-szkol-i-placowek> [dostęp: 31 października 2015].
- Wydarzenia*, <https://www.pbw.edu.pl/wydarzenia> [dostęp: 31 października 2015].
- Wydarzenia*, <http://pbw.oswiecim.pl/wydarzenia.html> [dostęp: 31 października 2015].
- Wydarzenia*, <http://pedagogiczna.olkusz.pl/kategoria/wydarzenia> [dostęp: 31 października 2015].
- Z ksiąg zrodzona...: 90 lat pracy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie 1922–2012*, red. A. Piotrowska, M. Ślusarek, Kraków 2012, s. 78–83.
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <https://www.pbw.edu.pl/> [dostęp: 31 października 2015].

Abstract: Since the introduction in 2013 of the Ministry of National Education’s Regulation on the detailed principles of pedagogical libraries, the activity of the Pedagogical Provincial Library in Cracow and its divisions is constantly updated and modified so that it conforms to the needs reported by teachers and educational institutions. The article presents actions in the range of supporting schools, teachers and students. It describes educational activities for students, which include issues from the range of readership, media, patriotic-historic and information technology education in the form of lessons and contests. It also presents the differentiated offer for teachers of different subjects, with special consideration for the specific needs of librarian teachers. The forms of trainings addressed to this group of readers mainly include conferences, workshops and cooperation and self-development networks.

Keywords: Support for schools and institutions, cooperation and self-development networks, pedagogical libraries, educational activity of libraries, Hugo Kołłątaj’s Pedagogical Provincial Library in Cracow

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu na rzecz szkoły, ucznia i nauczyciela. Charakterystyka wybranych inicjatyw edukacyjno-kulturowych

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu funkcjonuje na lokalnym rynku instytucji oświatowych nieprzerwanie od 1951 r. Jej potencjał stanowią: infrastruktura, zasoby, kadra, spójny system zarządzania i otwarta współpraca ze środowiskiem pedagogicznym. Działa w siedzibie głównej w Opolu oraz filiach terenowych w Brzegu, Kędzierzynie-Koźlu, Kluczborku i Nysie¹. Realizuje klasyczne procesy i działania biblioteczne od gromadzenia i katalogowania, poprzez warsztat informacyjny, do udostępniania zasobów piśmienniczych. W zbiorach znajduje się ok. 400 tys. książek i ok. 100 tytułów czasopism, a także kolekcja starych druków, wydawnictw przedwojennych, multimediiów i zbiorów ilustracyjnych. Wszystkie materiały biblioteczne ujęte są w katalogu on-line, podlegają systematycznej kontroli poczytności i przydatności, a także są kompletowane i uzupełniane². Rocznie w bibliotece odnotowuje się ponad 75 tys. tradycyjnych odwiedzin³, ok. 500 tys. odwiedzin wirtualnych⁴ oraz ponad 130 tys. wypożyczeń. Odbiorcami usług bibliotecznych, informacyjnych i edukacyjnych są uczestnicy szeroko pojętego środowiska wychowawczego⁵ – pracownicy resortu oświaty, nauczyciele, pedagodzy, uczniowie oraz studenci (szczególnie dużą grupę stanowią słuchacze kierunków pedagogicznych, psychologicznych, socjologicznych).

¹ Do 2013 r. funkcjonowały również filie w Oleśnie, Krapkowicach, Prudniku, Głubczycach, Grodkowie, Strzelcach Polskich i Namysłowie.

² Nakłady na zakupy nowości wydawniczych od roku 2012 systematycznie się zmniejszają.

³ W tym odbiorcy oferty edukacyjno-kulturalnej.

⁴ W tym „wejścia” do zestawień bibliograficznych zamieszczonych na stronie internetowej PBW w Opolu.

⁵ A. Załona, *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu: historia i współczesność (1951–2011)*, Opole 2011, s. 60.

Szczegółowa analiza raportów statystycznych i sprawozdań z pracy biblioteki pokazuje obraz zmieniającej się rzeczywistości w zakresie zapotrzebowania środowiska na wykorzystanie potencjału książki. Tę charakterystyczną sytuację opisuje wielu autorów⁶. Z relacji pracowników bibliotek (nie tylko pedagogicznych) wynika, że jest to tendencja powszechnie występująca. Ujawnia się poprzez obniżenie tradycyjnej aktywności czytelniczej (mierzonej w liczbach wypożyczonych książek) i jednocześnie istotny wzrost zainteresowania specjalnymi, dedykowanymi przedsięwzięciami z obszaru ogólnie rozumianej kultury i kultury pedagogicznej, podejmowanymi przez kadrę biblioteki⁷. Zespół merytoryczny w opolskich bibliotekach pedagogicznych stanowi ponad 30 nauczycieli bibliotekarzy, w większości dyplomowanych, z dużym doświadczeniem i silnym zaangażowaniem zawodowym. Pracownicy ustawicznie rozwijają kompetencje profesjonalne w ramach ćwiczeń, kursów i szkoleń. Wykonują określone obowiązki w obrębie wydziałów w pionie merytorycznym⁸ oraz dodatkowe prace w ramach zespołów zadaniowych⁹. Przedsięwzięcia szczególnie złożone i wymagające dużych nakładów pracy, przygotowania merytorycznego i procesów organizacyjnych realizowane są we współpracy z innymi instytucjami. Placówka współpracuje z bibliotekami, centrami doskona-

⁶ Problematyka podejmowana m.in. w publikacjach: P. Szeligowski, *Udział i rola biblioteki pedagogicznej w projekcie „Kompleksowe wsparcie szkół”*, „Poradnik Bibliotekarza” 2015, nr 4, s. 7–9; J. Kordziński, *Biblioteki i sieci*, „Poradnik Bibliotekarza” 2015, nr 3, s. 13–15; B. Walczak, *Kompleksowe wspomaganie pracy szkół i nauczycieli – nowe zadanie dla bibliotek pedagogicznych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2014, nr 10, s. 14–18; U. Tobolska, *Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu jako placówka rozszerzająca przestrzeń wiedzy i komunikacji*, „Poradnik Bibliotekarza” 2014, nr 7–8, s. 34–37; K. Atamańczuk, *Biblioteki pedagogiczne we współczesnym systemie oświaty i kultury*, „Poradnik Bibliotekarza” 2013, nr 4, s. 4–8; M. Jarocka, *Bazy bibliograficzne artykułów z czasopism jako specjalistyczne źródło wyszukiwarowe*, „Biblioteka w Szkole” 2013, nr 11, dod. „Biblioteka – Centrum Informacji”, nr 4, s. 17–20; K. Maciąg, *Biblioteki pedagogiczne są przydatne uczniom szkół średnich*, „Bibliotekarz” 2012, nr 2, s. 5–11; D. Skrzyński, *Wspomaganie szkół przez biblioteki pedagogiczne: projektowane zmiany*, „Biblioteka w Szkole” 2012, nr 11, s. 12–13; Z. Woźniak-Lipińska, *Być twórczym, być wzorcem, być blisko ucznia*, „Przegląd Oświatowy” 2012, nr 6, s. 18–19; K. Maciąg, *Czy biblioteki pedagogiczne są potrzebne nauczycielom? – na podstawie przeglądu piśmiennictwa pedeutologicznego*, „Bibliotekarz” 2011, nr 6, s. 5–11; J. Jędrzych, *Elementy marketingu w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Łodzi na przykładzie Nocy Muzeów*, „Przegląd Edukacyjny” 2011, nr 1, s. 3–6; J. Baran, *II Opolska Konferencja Biblioterapeutyczna*, „Biblioterapeuta” 2015, nr 2, s. 29–30; A. Walska, *Wykorzystanie zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie w zakresie biblioterapii i arteterapii do pracy z najmłodszymi czytelnikami*, „Biblioterapeuta” 2015, nr 1, s. 21–24; *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*, pod red. A. Fludy-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowskiej, Kraków 2014.

⁷ *Sprawozdanie z pracy PBW w Opolu w roku 2014, Sprawozdanie z pracy PBW w Opolu w roku 2013, Sprawozdanie z pracy PBW w Opolu w roku 2012, Sprawozdanie z pracy PBW w Opolu w roku 2011.*

⁸ Wydział Gromadzenia, Selekcji i Kontroli Zbiorów, Wydział Opracowania Zbiorów, Wydział Udostępniania Zbiorów, Wydział Informacji i Bibliografii, Wydział Edukacji i Promocji oraz Wydział Informatyzacji (pracujący na rzecz pionu merytorycznego i administracyjnego).

⁹ Np.: zespoły ds. ewaluacji wewnętrznej, organizacji danego wydarzenia, koordynacji sieci wsparcia i samokształcenia, tworzenia oferty PBW w zakresie wsparcia szkół i placówek i in.

lenia nauczycieli, szkołami i przedszkolami, ośrodkami opiekuńczo-wychowawczymi, uczelniami wyższymi, a także instytucjami, które realizują zadania kulturowe, społeczne i artystyczne.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu przechodzi obecnie kolejny etap w procesie ewolucji branżowej – przejścia „od wypożyczania do zarządzania informacją”¹⁰. W tym stadium wiele uwagi skupia na: analizie potrzeb środowiska odbiorców usług, poszukiwaniu alternatywnych kanałów komunikacji z nowymi potencjalnymi czytelnikami i użytkownikami, opracowaniu atrakcyjnej oferty edukacyjnej i kulturowej oraz marketingu bibliotecznego. W warunkach dynamicznie zmieniających się trendów czytelniczych, coraz to nowych metod uczenia się i nauczania, a także nowoczesnych sposobów pozyskiwania informacji oraz rozwijania wiedzy, naturalnym środowiskiem oddziaływania staje się szkoła i placówka oświatowa. W zakresie uprawiania bibliotekarstwa pedagogicznego niezmiennie uprzywilejowanym czytelnikiem (użytkownikiem) pozostaje nauczyciel – pedagog, wychowawca i edukator. To jego potrzeby zawodowe, w tym czytelnicze, wyznaczają kierunki postępu organizacyjnego i merytorycznego w pracy sieci bibliotek pedagogicznych. Biblioteka manifestuje ponadto duże zaangażowanie w działania na rzecz dzieci i młodzieży szkolnej i systematycznie poszerza ofertę dostosowaną do edukacyjnych i kulturowych potrzeb tego środowiska. Koncentrowanie się na populacji nauczycieli i uczniów jako głównych odbiorcach usług bibliotecznych jest zgodne z nowym modelem kompleksowego wspomagania szkół i doskonalenia nauczycieli, który jest realizowany od 2016 r. na terenie całego kraju na gruncie współpracujących ze sobą bibliotek pedagogicznych, ośrodków doskonalenia nauczycieli oraz poradni pedagogiczno-psychologicznych¹¹.

Funkcje i zadania dedykowane kadrze pedagogicznej z regionu, realizowane są w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Opolu ze szczególną starannością. Zakres ich potencjalnego oddziaływania jest bardzo istotny, bo dotyczy ponad dwunastotysięcznej rzeszy polskich nauczycieli (tab. 1).

Potrzeby nauczycieli w zakresie czytelnictwa i wyszukiwania informacji oświatowej uwzględnia się na etapie podstawowych procesów bibliotecznych, w kierowaniu polityką gromadzenia zbiorów, strategii budowania katalogów i baz bibliograficznych oraz udostępniania zbiorów. Istotną część zasobów stanowią materiały pedagogiczne, metodyczne, dydaktyczne oraz wydawnictwa z pokrewnych dziedzin nauk społecznych, podręczniki akademickie i opracowania pragmatyki nauczycielskiej (ok. 40%). Uniwersalne piśmiennictwo naukowe i popularne z wszystkich niemal dziedzin wiedzy stanowi ok. 45% zasobów. Literatura piękna

¹⁰ Sformułowanie zaczerpnięte z artykułu: K. Jakubczyk, *Nowe formy wspomagania szkół i nauczycieli – szansą i wyzwaniem dla bibliotek pedagogicznych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2015, nr 9, s. 9.

¹¹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. poz. 369).

polska i światowa to ok. 15% księgozbioru¹². Cenne treści zawierają liczne czasopisma, w tym komplet branżowych periodyków metodycznych i bibliotekarskich.

Tab. 1. Nauczyciele zatrudnieni w szkołach województwa opolskiego w roku szkolnym 2012/2013 według stopnia awansu zawodowego¹³

Nauczyciele	Liczba ¹²
Stażysta	342,02
Kontraktowy	1845,15
Mianowany	2970,61
Dyplomowany	6981,97
Bez stopnia	116,25
Suma	12 256,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego¹⁴

Na uwagę zasługuje rozbudowany warsztat informacyjno-wyszukiwawczy. Katalogi i bazy bibliograficzne funkcjonują w trybie on-line w zintegrowanym systemie Aleph. Katalog centralny obejmuje wszystkie zbiory biblioteki. Baza bibliograficzna Omnibus wykazuje ponad 80 tys. artykułów z czasopism, wydawnictw ciągłych i zwartych, dotyczących różnych dziedzin wiedzy ze szczególnym uwzględnieniem literatury, pedagogiki, psychologii, historii, socjologii oraz metodyki nauczania różnych przedmiotów. Baza Oświata na Śląsku Opolskim zawiera artykuły z czasopism lokalnych i ogólnopolskich dokumentujące stan oświaty w regionie. Znajdują się tu m.in. reportaże dotyczące polityki oświatowej, pracy szkół i organizacji środowiska wychowawczego, a także publikacje nauczycieli. Centrum informacyjne uzupełniają tematyczne zestawienia bibliograficzne, zestawienia dla Szkolnych Organizatorów Rozwoju Edukacji, rejestry materiałów repertuarowych.

W celu usprawnienia procedury korzystania z wydawnictw zwartych, ciągłych i audiowizualnych, na stronie internetowej biblioteki www.pedagogiczna.pl funkcjonuje czytelnia elektroniczna Ibuk, a także autorskie (stworzone przez pracowników) systemy Scan-Press i Multimedia. Czytelnia internetowa Ibuk Libra umożliwia dostęp on-line do wybranych książek pedagogicznych. Pedagogiczny System Czasopism Scan-Press umożliwia digitalizację i elektroniczną archiwizację zbiorów czasopiśmienniczych. To swoiste repozytorium artykułów z ponad 100 tytułów czasopism pedagogicznych, metodycznych oraz społecznych, w formie baz pełno-

¹² Struktura zbiorów według rodzaju literatury – stan na 30.06.2015 r.

¹³ W przeliczeniu na etaty.

¹⁴ *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013*, Warszawa 2013 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/oswiata-i-wychowanie-w-roku-szkolnym-20122013,1,7.html> [dostęp: 30 września 2015].

tekstowych, udostępnianych lokalnie we wszystkich agendach PBW. Na podobnej zasadzie funkcjonuje platforma Multimedia, która umożliwia przeglądanie filmów edukacyjnych. Nauczyciele są traktowani priorytetowo, mają dodatkowe niż inni czytelnicy przywileje, m.in. przysługuje im większy limit wypożyczeń jednorazowych, mogą wypożyczać zbiory na dłuższy okres¹⁵.

Biblioteka jest organizatorem systemu doskonalenia nauczycieli, w którym szczególnie uwzględnia się potrzeby nauczycieli bibliotekarzy, nauczycieli przedmiotów humanistycznych oraz psychologów i pedagogów szkolnych. System ten stanowi cykl warsztatów, w tym zajęć rozwojowych, szkoleń, konsultacji grupowych i instruktaży indywidualnych. Obejmują one merytorycznie obszary m.in. wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych, technik efektywnego korzystania z baz danych, otwartych zasobów edukacyjnych, baz pełnotekstowych, a także promocji czytelnictwa, biblioterapii, efektywnych metod pracy umysłowej, samokształcenia i motywacji oraz metodyki pracy biblioteki szkolnej. Ważnym obszarem działalności jest organizacja konferencji metodycznych i naukowych. Szczególnie dużym zainteresowaniem cieszą się m.in.: *Opolska Konferencja Biblioterapeutyczna* w pierwszej odsłonie prowadzona pod hasłem *Książka lekiem na niepokoje duszy* (10.04.2013 r.) i w drugiej *Książka lekiem na niepokoje codzienności* (28.04.2015 r.), cykl *Opolskich Sesji Nauczycieli Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych* (*Biblioteka szkolna a zmiany w systemie oświaty* – 24.09.2014 r., *Czytam, więc jestem* – 29.09.2015 r.), *Dorosły w świecie praw dziecka* (24.04.2013 r.), *Coaching w edukacji* (15.04.2015 r.), *Podejście coachingowe w pracy nauczyciela* (23.09.2014 r.), *Regionalne Forum Tutoringu* (12.02.2015 r.). Warto wymienić również międzynarodową konferencję *Biblioteki w kulturze Kresów* (28.10.2013 r.), prelekcję dla historyków *Rosja: społeczeństwo, kultura, polityka, na przestrzeni wieków* (12.06.2014 r.) czy panele szkoleniowe dla nauczycieli bibliotekarzy: *Kreatywny bibliotekarz – twórczy uczeń* (23.02.2015 r.), *Autorskie programy bajkoterapeutyczne* (6.12.2014 r.), a także dla nauczycieli języka polskiego *Diagnoza – dysleksja... i co dalej* (24.04.2015 r.) oraz nauczycieli wychowania przedszkolnego *Od kreatywnego niemowlęcia do aktywnego przedszkolaka* (2.06.2015 r.).

Zakres oddziaływania biblioteki na lokalne placówki opiekuńcze i wychowawcze jest szeroki. W województwie opolskim funkcjonuje ponad tysiąc instytucji oświatowych (tab. 2). Należą do nich m.in. przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, licea, technika, zasadnicze szkoły zawodowe, zespoły szkół specjalnych, szkoły specjalne przysposabiające do pracy, ośrodki szkolno-wychowawcze, szkolne schroniska młodzieżowe, a także szkoły uzupełniające, z oddziałami integracyjnymi, dla dorosłych, policealne, muzyczne, plastyczne, sportowe oraz centra kształcenia ustawicznego. Pobiera w nich naukę rocznie ok. 150 tys. uczniów, w tym przedszkolaków i dorosłych słuchaczy (tab. 2).

¹⁵ Regulaminy wewnętrzne PBW w Opolu.

Tab. 2. Szkoły i uczniowie w województwie opolskim w roku szkolnym 2012/2013

Typ placówki	Liczba placówek	Liczba uczniów
Przedszkole (w tym: przedszkola, zespoły wychowania przedszkolnego, punkty przedszkolne, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych)	458	30 456
Szkoła podstawowa (w tym szkoły specjalne)	397	49 716
Gimnazjum (w tym: sportowe i mistrzostwa sportowego, z oddziałami przysposabiającymi do pracy, specjalne, dla dorosłych)	180	29 057
Zasadnicza szkoła zawodowa	54	6216
Liceum ogólnokształcące / Liceum uzupełniające	146	17 909
Liceum profilowane	12	560
Technikum / Technikum uzupełniające	66	14 695
Szkoła artystyczna dająca uprawnienia zawodowe	5	522
Szkoła artystyczna nienadająca uprawnień zawodowych	18	1628
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	18	284
Szkoła policealna	brak danych	6824
Suma	1354	157 867

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego¹⁶

Z analizy, której poddano statutowe¹⁷ działania biblioteczne, edukacyjne i kulturotwórcze, opracowywane dla przedszkoli, szkół i placówek opiekuńczo-wychowawczych, wynika, że są one systematycznie rozwijane. Biblioteka gromadzi literaturę potrzebną uczniom do nauki szkolnej: podręczniki przedmiotowe, językowe, zbiory zadań i wademeka, a także dysponuje zestawem szkolnych lektur obowiązkowych. Instytucja prowadzi otwartą współpracę ze szkołami i przedszkolami oraz innymi instytucjami systemu edukacji.

Istotną rolę pełnią organizowane przez PBW spotkania autorskie z pisarzami, poetami, twórcami, animatorami. W cyklu tym, realizowanym również w szkołach, odbyły się spotkania m.in. z: Krzysztofem Czyżewskim, animatorem kultury pogranicza, Andrzejem Stasiukiem, pisarzem, autorem powieści *Wschód*, Antonim Bartoszem, dyrektorem Muzeum Etnograficznego w Krakowie, Jackiem Pod-

¹⁶ *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013...*

¹⁷ Statut PBW w Opolu z 4.11.2013 r.

siadłą, poetą, Mariuszem Urbankiem, autorem książek: *Broniewski: miłość, wódka, polityka*, *Brzechwa nie dla dzieci*, *Turwim: wylękniony bluźnierca*, Markiem Zagańczykiem, teatrologiem, zastępcą redaktora naczelnego „Zeszytów Literackich”, wydawcą i eseistą, a także autorkami książek dla dzieci: Renatą Piątkowską, Anną Czerwińską-Rydel, Małgorzatą Żółtaszek, Urszulą Kozłowską¹⁸.

W nurcie promocji czytelnictwa dzieci i młodzieży zwraca uwagę rosnące zainteresowanie lekcjami bibliotecznymi, maratonami i warsztatami czytelniczymi, a także różnorodnymi zajęciami edukacyjnymi. Zespół pedagogów, który kreuje ofertę czytelnictwa, zwraca uwagę na to, by była ona dostosowana do poziomu intelektualnego, psychicznego i fizycznego odbiorców oraz by zaspokajała potrzeby poznawcze i emocjonalne. Niejednokrotnie w PBW modyfikuje się i dostosowuje treści i metodykę pracy z dziećmi i młodzieżą (oraz dorosłymi) na życzenie poszczególnych placówek korzystających z oferty. Biblioteka pracuje również na rzecz osób ze specyficznymi problemami w uczeniu się, czytaniu, pisaniu, problemami związanymi z zaburzeniami okresu dzieciństwa albo opóźnionymi w rozwoju umysłowym i niepełnosprawnymi ruchowo.

Atrakcyjną formę na płaszczyźnie upowszechniania aktywności czytelnictwa dzieci i młodzieży szkolnej stanowią liczne konkursy, plebiscyty i przeglądy. Warto w tym miejscu wymienić choćby: *Konkurs na najlepszą gazetkę szkolną województwa opolskiego*¹⁹, *Przylapani na czytaniu* (konkurs fotograficzny), *Zostań recenzentem filmowym* (konkurs literacki prowadzony przy okazji premier kinowych: *Wałęsa, człowiek z nadziei*, *Kamienie na szaniec*, *Baczyński*, *Hobbit. Bitwa pięciu armii*), *Międzyprzedszkolny Konkurs Plastyczny* (w różnych edycjach: *Jaką postacią z bajki chcę zostać?*, *Jestem ilustratorem ulubionej bajki*, *Praca plastyczna inspirowana przedstawieniem teatralnym*), a także konkursy czytelnictwa: *Czytelnik Miesiąca*, *Czytelnik Roku*, *Przyjaciel Biblioteki*.

Ważną rolę w procesie kształtowania dojrzałych postaw czytelnictwa oraz wdrażania do świadomego uczestnictwa w szeroko pojętej kulturze pełni Wydział Informacji i Bibliografii. Agenda od wielu lat prowadzi specjalny program pomocy maturzystom. Założeniem programu jest przygotowanie uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych do samodzielnego opracowania prac pisemnych, korzystania z różnorodnych źródeł informacji, skutecznego przeszukiwania bibliotecznych katalogów i baz, umiejętnego korzystania z informacji zamieszczanych w Internecie, otwartych zasobów edukacyjnych, a także nauka sporządzania bibliografii załącznikowych. Program dla maturzystów dopełnia budowa warsztatu informacyjnego w formie zestawień bibliograficznych odnoszących się do poszczególnych motywów literackich, motywów w kulturze i adaptacji filmowych.

¹⁸ Wybrane z lat 2012–2015.

¹⁹ Od 2014 r. organizowany jako *Konkurs na najlepszą gazetkę szkolną i blog szkolny województwa opolskiego*.

Z roku na rok PBW jest organizatorem lub współorganizatorem coraz większej liczby różnorodnych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i kulturowym oraz kulturotwórczym. Nie chodzi jednak o rosnącą liczbę tych wydarzeń, ale przede wszystkim o ich jakość merytoryczną, oprawę dydaktyczną i metodyczną oraz bogactwo tematyczne. W samym roku 2014 opolska biblioteka pedagogiczna zorganizowała ok. 100 wystaw, 10 konkursów, szereg lekcji bibliotecznych w zakresie 30 tematów, cykle warsztatów artystycznych i arteterapeutycznych, 10 spotkań autorskich²⁰. Ofertę tą dopełnia udział w licznych akcjach, w tym społecznych: *Cała Polska czyta dzieciom*, *Narodowe czytanie*, *Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom*, *Ogólnopolski Tydzień Bibliotek*, *Noc Kultury*, *Noc Bibliotek*, *Zaczytani*, *Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich*, *Zaadoptuj książkę*, *Kilometry dobra*, *Pomaganie w dobrym tonie* i inne, a także uczestnictwo w regionalnych targach edukacyjnych.

Wiele propozycji zawiera się w projektach edukacyjnych: *Rok Kolberga* (szereg przedsięwzięć o charakterze wychowawczym i artystycznym), *Akademia Pedagogiczna* (spotkania z pracownikami naukowo-dydaktycznymi, podczas których wykorzystuje się kreatywne metody nauczania), *Dzień gier logicznych* (nauka przez zabawę), *Kultura z różnych stron widziana* (spotkania autorskie), *Spotkania z tradycją* (warsztaty bożonarodzeniowe, wielkanocne), *Nauka języka obcego paszportem w świat od najmłodszych lat* (nauka języka angielskiego w formie interaktywnych przedstawień teatralnych), *Bezpieczna szkoła*, *Bezpieczne wakacje* (spotkania z policjantami, strażakami, ratownikami medycznymi), *Kreatywne niemowlę* (zajęcia rozwojowe dla małych dzieci), *Klub Czytających Rodzin* (systematyczne spotkania czytelnicze).

Formalna i merytoryczna strona oferty PBW pokazuje, że instytucja stara się pracować przede wszystkim na rzecz dwóch środowisk – pedagogów i nauczycieli oraz młodzieży szkolnej i dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, czyli organizatorów i realizatorów systemu edukacji z jednej strony oraz jego odbiorców – z drugiej. W podziale propozycji bibliotecznych, który wynika ze specyfiki funkcjonowania biblioteki pedagogicznej, zwracają uwagę te przedsięwzięcia, które dedykowane są (jednocześnie) i nauczycielom, i uczniom. W naturalny sposób integrują one te środowiska, zmniejszają dystans między nimi a tym samym budują dobre relacje i są okazją do współpracy. Należą do nich m.in.: Festiwal Arteterapii „Homo Creator”, maratony filmowe Kino na Temat, projekty edukacyjne *Unsung Heroes*.

Pierwszy Festiwal Arteterapii odbył się w Opolu 12–15 maja 2014 r. pod hasłem *Homo Creator* i był przedsięwzięciem interdyscyplinarnym. Złożyła się nań konferencja problemowa kierowana do nauczycieli oraz szereg warsztatów arteterapeutycznych, przygotowanych dla zorganizowanych grup dzieci i młodzieży szkolnej. Zasadniczym celem sesji teoretycznej była popularyzacja arteterapii

²⁰ *Sprawozdanie z pracy PBW w Opolu w roku 2014 r.*

w środowisku lokalnym jako działania terapeutycznego, edukacyjnego i wychowawczego. Arteterapię stanowi dyscyplina wiedzy i umiejętności, wywodząca się z obszaru nauki o wychowaniu, psychologii i psychiatrii. To dziedzina ukierunkowana na wielopłaszczyznową działalność twórczą: plastykę, muzykę, dramę, taniec i literaturę piękną. „Podstawą arteterapii jest całokształt działań artystyczno-estetycznych w procedurach psychosocjopedagogicznych, skoncentrowanych na zdrowieniu pacjenta (podopiecznego)”²¹. Konferencyjna część festiwalu stała się okazją do debaty na temat uprawiania terapii poprzez sztukę w różnych środowiskach wychowawczych. Wykorzystania jej walorów w szeroko pojętej działalności profilaktycznej. Zaprezentowano tu bardzo rozbudowany raport ze stanu wiedzy o arteterapii w świetle najważniejszych publikacji i bibliografii²², a także twórcze projekty samorozwoju i arteterapii²³. Teza postawiona przez jedną z prelegentek: „Po co mi ruch?”, doczekała się odpowiedzi w pogłębionym wywodzie na temat terapii tańcem jako medium zmiany zaobserwowanej podczas pracy z więźniami²⁴. Interesujące okazało się spektrum wytworów działań fotograficznych, których autorami były osoby z zespołem Downa²⁵. Prezentacja licznych zdjęć z jednej strony służyła wykazaniu, że sam proces tworzenia fotografii kwalifikuje się do ujęcia jako działanie terapeutyczne, a z drugiej strony, jakby przy okazji, pokazała, w jaki sposób chorzy postrzegają świat.

Głównym zamysłem festiwalu było rozpowszechnienie idei rozwoju poprzez sztukę na przestrzeni całego życia człowieka oraz żywa prezentacja różnorodnych rodzajów sztuki artystycznej jako nośników terapeutycznych. Istotą było stworzenie okazji do prawdziwego doświadczenia i przeżycia arteterapii poprzez udział w warsztatach i ćwiczeniach edukacyjnych. Biblioteka, wspólnie z partnerami festiwalu, sporządziła harmonogram warsztatów z choreoterapii, technik dramowych, improwizacji teatralnej, muzykoterapii, terapii tańcem i ruchem, sztuk plastycznych, fotografii, filmu, rękodzieła, biblioterapii, a także talasoterapii (leczenie za pomocą czynników związanych z morzem) i hortikuloterapii (inaczej: hortiterapia, ogrodoterapia). Uczestnicy zwracali uwagę na to, że byłoby pożądane wzbogacenie standardowych działań dydaktyczno-wychowawczych o metody pracy arteterapeutycznej. W opinii większości, zarówno nauczycieli, jak i uczniów, terapia przez

²¹ T. Rudowski, *Arteterapia: inspiracje i wartości*, Warszawa 2014, s. 7.

²² W. Szulc, *Stan wiedzy o arteterapii w Polsce w świetle bibliografii*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1, s. 13–20.

²³ W. Karolak, *Mandala w twórczym samorozwoju i arteterapii*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1, s. 20–25.

²⁴ A. Glińska-Lachowicz, *Talasoterapia – niekoniecznie na plaży*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1, s. 25–29.

²⁵ K. Krause Katarzyna, *Twórcze działania fotograficzne z osobami z zespołem Downa*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1, s. 42–44.

sztukę, z całym bogactwem jej rodzajów i metod pracy, powinna być częściej stosowana w szkołach i ośrodkach opiekuńczych i wychowawczych²⁶. Zwraca tu uwagę potrzeba doskonalenia kadr pedagogicznych w tym zakresie. Z obserwacji organizatorów wynika nadto, że festiwal stał się okazją do promocji opolskich placówek, organizacji, a czasami indywidualnych osób, które wykorzystują metody arteterapii w swojej działalności pedagogicznej. Okazało się, że środowisko oświatowe nie miało świadomości funkcjonowania, a nawet istnienia wielu z nich. Wydaje się, że tego typu działalność jest niepopularna i należy do aktywności niszowych. Można też odnieść wrażenie, że impreza przyczyniła się do integracji środowiska lokalnych edukatorów, pracujących metodami terapeutycznymi poprzez wykorzystanie wytworów artystycznych i różnych dziedzin sztuki.

Kolejnym projektem, który skierowany jest do szkół – do nauczycieli i ich uczniów – jest Kino na Temat. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka jest partnerem działania, na które składa się cykl imprez tematycznych realizowanych przez sieć kin Helios, „Gazetę Wyborczą” i Centrum Edukacji Obywatelskiej. Sesje adresowane są do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Dotyczą aktualnych problemów społecznych, takich jak wykluczenie społeczne, bezrobocie młodych ludzi, bezdomność, nietolerancja, agresja, cyberprzemoc oraz innych tematów ważnych z punktu widzenia młodych ludzi. Każdy temat ilustruje wybrany przez organizatorów film z ambitnego repertuaru. Kino na Temat to jednak nie tylko seans filmowy, to przede wszystkim rozmowa młodzieży z zaproszonymi ekspertami: psychologami, pedagogami, edukatorami, filmoznawcami, prawnikami, dziennikarzami i swoimi wychowawcami, możliwość zabrania głosu w dyskusji na trudne i ważne tematy, możliwość wymiany opinii i doświadczeń poza szkołą, na neutralnym gruncie. To w końcu udział w głosowaniu nad postawioną tezą. W ramach programu prezentowano m.in. następujące tematy: *Spotkanie z innym. Tolerancja*²⁷ (projekcja filmu *Chce się żyć*, reż. Maciej Pieprzycza), *Cyberprzemoc* (projekcja filmu *Przytul mnie*, reż. Kaspar Munk), *Przemoc wśród rówieśników. Mechanizmy powstawania przemocy* (projekcja filmu *Fala*, reż. D. Gansel), *Czy swój świat budujesz na marzeniach z dzieciństwa?*²⁸ (projekcja filmu *Dziewczynka w trampkach*, reż. Hafifaa Al-Mansour), *Czy dialog z rodzicami jest możliwy?*²⁹ (projekcja filmu *Moja łódź podwodna*, reż. Richard Ayooode), *Młodociane macierzyństwo*³⁰ (projekcja filmu *Juno*, reż. Jason Reitman).

²⁶ Wynika to z ankiet ewaluacyjnych.

²⁷ K. Hermasz, *Spotkanie z Innym: tolerancja*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1, s. 64–67.

²⁸ K. Hermasz, *Czy swój świat budujesz na marzeniach z dzieciństwa?*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1, s. 67–69.

²⁹ K. Hermasz, *Czy dialog z rodzicami w okresie dorastania jest możliwy?*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1, s. 69–71.

³⁰ K. Hermasz, *Zagrożenia wieku dorastania – młodociane macierzyństwo*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1, s. 60–62.

Rola PBW w tym projekcie jest niebagatelna. Jej udział ma bowiem gwarantować na gruncie klasy szkolnej kontynuację dialogu, rozwój kreatywności, skłonności do poszukiwania argumentów, zaszczepiania tolerancji dla poglądów innych i umacniania aktywnej postawy uczniów i nauczycieli. Pracownicy biblioteki opracowują specjalne pakiety edukacyjne, zestawienia bibliograficzne, konspekty lekcji, scenariusze zajęć wychowawczych i rozwojowych, które nawiązują do tematów poszczególnych spotkań w kinach. Materiały te powstają w PBW jako integralna część projektu i stanowią dodatkowe wsparcie dla nauczycieli i wychowawców, którzy po wizycie w kinie zechcą zmierzyć się z poruszonymi tam kwestiami.

Interesującą inicjatywą jest także projekt *Unsung heroes (Nieznani bohaterowie)* realizowany od kilkunastu lat w Stanach Zjednoczonych, a na grunt opolskiej oświaty przeniesiony dzięki zabiegom i współpracy Miejskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Opolu i Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu. Program został opracowany w The Lowell Milken Center. Fundacja skłania do odkrywania i propagowania historii nieznanymi bohaterów, którzy mieli znaczący wpływ na bieg historii. Nawracające konflikty o podłożu antysemitycznym i rasistowskim pokazują potrzebę edukacji na rzecz tolerancji i szacunku. „W praktyce The Lowell Milken Center jest *think-tankiem* dla młodzieży i nauczycieli, wspomagając ich na każdym etapie realizacji projektu, począwszy od konsultacji dotyczących wyboru bohatera, pracy badawczej i sposobu prezentacji, jakim może być przedstawienie, strona internetowa, wystawa lub esej. Dodatkową motywacją dla młodzieży i nauczycieli jest ogłaszany co roku konkurs na najlepszy projekt pt. *Discovery Award*³¹. W zakresie projektu *Unsung heroes* biblioteka pedagogiczna i ośrodek doskonalenia stanowią platformę szkoleniową i informacyjną. Urządzają swoiste punkty konsultacyjne, a także specjalne warsztaty dla nauczycieli i uczniów zainteresowanych realizacją programu w szkołach. Tworzą materiały edukacyjne. Organizują konferencje metodyczne i spotkania z pedagogami, w tym to najgłośniejsze, które odbyło się 1 października 2014 r., kiedy PBW gościła Normana Conarda. Amerykański nauczyciel, „odkrywca” Ireny Sendlerowej, opowiedział o projekcie zrealizowanym z uczennicami w jednej ze szkół w USA – *Life in a jar (Życie w słoiku)*.

Prezentacja zasobów, usług i oferty edukacyjnej PBW w Opolu skłania do kilku refleksji. Zwraca uwagę tendencja do rozwarstwienia misji biblioteki. Aktualnie misja ta wychodzi z jednej strony od potrzeb kultury i edukacji, a z drugiej od potrzeb nauczycieli i uczniów, a także wszystkich innych użytkowników i czytelników biblioteki. Wydaje się też, że mamy do czynienia z zaprzeczeniem obiegowych opinii, zgodnie z którymi biblioteka to archiwum książek pedagogicznych przydatnych wyłącznie badaczom – pasjonatom i nadgorliwym edukatorom. Biblio-

³¹ M. Pogorzelska, *Od Ireny Sendlerowej do współczesności*, <http://uczyc-sie-z-historii.pl/pl/projekty/zobacz/181> [dostęp: 30 września 2015].

teka wyraźnie koncentruje się na możliwie wyczerpującym wykorzystaniu całego jej potencjału. Oczywiście stanowi ona przede wszystkim instytucję zajmującą się magazynowaniem, przetwarzaniem i udostępnianiem zbiorów. Podstawowe procesy realizowane są w oparciu o nowoczesne, zintegrowane, a także autorskie narzędzia i systemy informacyjne. Ale jawi się PBW również jako ważna instytucja edukacyjna, kulturowa i kulturotwórcza, a także liczące się centrum metodyczne, konferencyjne i szkoleniowe. Stanowi ona silny ośrodek oddziaływania społecznego, szczególnie na terenach funkcjonowania siedziby głównej i poszczególnych oddziałów filialnych. Jest swoistą platformą wymiany wiedzy i doświadczeń nauczycieli z regionu, działającej w poszanowaniu wzajemnego zaufania i otwartej komunikacji. Charakter przedsięwzięć realizowanych w PBW wskazuje na gotowość do budowania „wizji partnerstwa edukacyjnego”³² wspólnie ze szkołami, nauczycielami i uczniami.

Bibliografia

- Atamańczuk K., *Biblioteki pedagogiczne we współczesnym systemie oświaty i kultury*, „Poradnik Bibliotekarza” 2013, nr 4.
- Baran J., *II Opolska Konferencja Biblioterapeutyczna*, „Biblioterapeuta” 2015, nr 2.
- Glińska-Lachowicz A., *Talassoterapia – niekoniecznie na plaży*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1.
- Hermasz K., *Czy dialog z rodzicami w okresie dorastania jest możliwy?*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1.
- Hermasz K., *Czy swój świat budujesz na marzeniach z dzieciństwa?*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1.
- Hermasz K., *Spotkanie z Innym: tolerancja*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1.
- Hermasz K., *Zagrożenia wieku dorastania – młodociane macierzyństwo*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1.
- Jakubczyk K., *Nowe formy wspomagania szkół i nauczycieli – szansą i wyzwaniem dla bibliotek pedagogicznych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2015, nr 9.
- Jarocka M., *Bazy bibliograficzne artykułów z czasopism jako specjalistyczne źródło wyszukiwarcze*, „Biblioteka w Szkole” 2013, nr 11, dod. „Biblioteka – Centrum Informacji”, nr 4.
- Jędrych J., *Elementy marketingu w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Łodzi na przykładzie Nocy Muzeów*, „Przegląd Edukacyjny” 2011, nr 1.
- Karolak W., *Mandala w twórczym samorozwoju i arteterapii*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1.
- Kordziński J., *Biblioteki i sieci*, „Poradnik Bibliotekarza” 2015, nr 3.
- Krause K., *Twórcze działania fotograficzne z osobami z zespołem Downa*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1.
- Maciąg K., *Biblioteki pedagogiczne są przydatne uczniom szkół średnich*, „Bibliotekarz” 2012, nr 2.

³² Wyrażenie użyte w artykule: K. Sygulskiej, *Polska szkoła – wczoraj, dziś, jutro*, „Kultura i Edukacja” 2014, nr 3, s. 380–384.

- Maciąg K., *Czy biblioteki pedagogiczne są potrzebne nauczycielom? – na podstawie przeglądu piśmiennictwa pedeutologicznego*, „Bibliotekarz” 2011, nr 6.
- Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*, pod red. A. Fludy-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowskiej, Kraków 2014.
- Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013*, Warszawa, 2013 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/oswiata-i-wychowanie-w-roku-szkolnym-20122013,1,7.html> [dostęp: 30 września 2015].
- Pogorzelska M., *Od Ireny Sendlerowej do współczesności*, <http://uczyc-sie-z-historii.pl/pl/projekty/zobacz/181> [dostęp: 30 września 2015].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*, Dz.U. poz. 369.
- Rudowski T., *Arteterapia. Inspiracje i wartości*, Warszawa 2014.
- Skrzyński D., *Wspomaganie szkół przez biblioteki pedagogiczne: projektowane zmiany*, „Biblioteka w Szkole” 2012, nr 11.
- Sprawozdanie z pracy PBW w Opolu w roku 2011; toż: w roku 2012; toż: w roku 2013; toż: w roku 2014.*
- Statut PBW w Opolu z dn. 4.11.2013 r.*
- Sygułska K., *Polska szkoła – wczoraj, dziś, jutro*, „Kultura i Edukacja” 2014, nr 3.
- Szeligowski P., *Udział i rola biblioteki pedagogicznej w projekcie „Kompleksowe wsparcie szkół”*, „Poradnik Bibliotekarza” 2015, nr 4.
- Szulc W., *Stan wiedzy o arteterapii w Polsce w świetle bibliografii*, „Modelowe Nauczanie” 2014, nr 1.
- Tobolska U., *Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu jako placówka rozszerzająca przestrzeń wiedzy i komunikacji*, „Poradnik Bibliotekarza” 2014, nr 7–8.
- Walczak B., *Kompleksowe wspomaganie pracy szkół i nauczycieli – nowe zadanie dla bibliotek pedagogicznych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2014, nr 10.
- Walska A., *Wykorzystanie zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie z zakresu biblioterapii i arteterapii do pracy z najmłodszymi czytelnikami*, „Biblioterapeuta” 2015, nr 1.
- Woźniak-Lipińska Z., *Być twórczym, być wzorcem, być blisko ucznia*, „Przegląd Oświatowy” 2012, nr 6.
- Zaclona A., *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu: historia i współczesność (1951–2011)*, Opole 2011.

Abstract : Pedagogical Provincial Library in Opole is systematically expanding its spectrum of education, culture and artistic activities. Apart from the classic processes accompanying “the way of the book” and “the way of the reader” in a library, it realises a rich offer turned to the education community. In the system of supporting schools and education institutions, they draw attention most of all to the integration projects for members of the didactic and upbringing process, requiring engagement of both students and teachers. These include inter alia Art Therapy Festival “Homo Creator”, Kino na Temat and Unsung Heroes, realised in cooperation with friendly institutions, gaining a lit of social and media interest.

Keywords: Education, culture, readership, promotion, school, student, teacher

Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu placówką wspierającą pracę szkół i nauczycieli

Adresatem usług biblioteki pedagogicznej jest środowisko oświatowe: nauczyciele, studenci, uczniowie, pracownicy oświaty oraz wszystkie osoby podnoszące swoje kwalifikacje lub uzupełniające wykształcenie. To właśnie potrzeby tego środowiska muszą być zaspokajane w najwyższym stopniu i do niego muszą docierać przygotowywane działania biblioteki. Żyjemy w społeczeństwie opartym na informacji. Dlatego jej wymiana jest istotna dla każdego rodzaju ludzkiej działalności. Przeciętny człowiek nie zawsze radzi sobie w świecie nadmiaru informacji, chaosu i szumu informacyjnego, dlatego biblioteka powinna być w tym zakresie przewodnikiem, stanowić bazę łatwego dostępu do wiedzy i do kształcenia ustawicznego, stwarzać możliwość wzrostu poziomu życia. W tym celu gromadzi, opracowuje i udostępnia materiały, prowadzi działalność informacyjną i bibliograficzną.

Przyglądając się dotychczasowym doświadczeniom, widać, że obok realizacji tradycyjnych zadań, biblioteki organizują różnorodne zajęcia, których celem jest przede wszystkim przygotowywanie dzieci i młodzieży do samodzielnego korzystania z zasobów biblioteki oraz kształcenie umiejętności wyszukiwania informacji, budowanie nawyku czytania i rozwijanie twórczego myślenia.

Książnica Pedagogiczna w Kaliszu od 65 lat realizuje w środowisku funkcje edukacyjne (poznawczą, kształcącą, wychowawczą), informacyjne, naukowe, rekreacyjne, kulturotwórcze. Prowadzimy działania wspierające pracę szkół i nauczycieli. Dysponujemy największym księgozbiorem spośród placówek, działających na terenie Kalisza. W skład zbiorów wchodzi książki, czasopisma oraz zbiory specjalne. Czytelnicy mają do dyspozycji ponad 180 000 woluminów książek, blisko 7600 wol. czasopism, 85 tytułów prenumerowanych na bieżąco, blisko 3900 jednostek zbiorów specjalnych. Odwiedza nas ponad 15 000 osób, wypoży-

czając 51 000 wol. (2014 r.). Świetnie wykształcona, fachowa i kompetentna kadra to kolejny atut placówki.

Z takim zapleczem Książnica weszła w rok 2016, który obliguje biblioteki do realizacji polityki oświatowej państwa w zakresie wspomaganie szkół i placówek oświatowych w realizacji ich zadań. Priorytetem w tej chwili jest dotarcie z informacją do określonej grupy czytelników, w tym przypadku nauczycieli bibliotekarzy oraz pozostałych nauczycieli, a za ich pośrednictwem do uczniów¹. Działania Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu realizowane w tym zakresie prowadzone są od wielu lat. Do podstawowych form wsparcia szkół i placówek oświatowych należy gromadzenie literatury fachowej z zakresu pedagogiki, psychologii, socjologii i metodyki nauczania, udostępnianie zbiorów, tworzenie oferty informacyjno-bibliograficznej.

W artykule przybliżamy te działania, które sprawdziły się w trakcie całego okresu działalności, jak i nowe, które wypracowaliśmy w ostatnich latach i właśnie tymi dobrymi praktykami dzielimy się z innymi. Pracownicy poszczególnych działów prowadzą szkolenia dla nauczycieli i studentów kierunków pedagogicznych. Spośród bogatej oferty przedstawimy najczęściej realizowane.

Konsultacje i warsztaty indywidualne dla bibliotekarzy szkolnych

Żaden nauczyciel bibliotekarz zgłaszający się po poradę nie zostaje bez pomocy. Pracownicy poszczególnych działów, każdy w zakresie swoich kompetencji, udzielają porad, wskazują źródła i kierunki poszukiwań. Najczęściej bibliotekarze potrzebują informacji z zakresu organizacji i zarządzania biblioteką, awansu zawodowego bibliotekarzy, prowadzenia dokumentacji bibliotecznej. Często zadają pytania dotyczące opracowania formalnego i rzeczowego zbiorów, sporządzania opisów bibliograficznych, zestawień bibliograficznych. W zakresie udostępniania interesuje ich wyszukiwanie książek według hasła przedmiotowego.

Oferta informacyjno-bibliograficzna

Pracownicy poszczególnych działów przygotowują zestawienia bibliograficzne na różne tematy, także spisy bibliograficzne na temat ustalonych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej kierunków realizacji polityki oświatowej państwa w danym roku szkolnym, rok 2015/2016 ustanowiono „Rokiem otwartej szkoły”. Przygotowujemy zatem zestawienia – literaturę na podstawie naszych zbiorów,

¹ M. Marciniak, *Książnica Pedagogiczna w Kaliszu jako instytucja wspierająca pracę szkół i doskonalenie zawodowe nauczycieli*, „Bliżej Biblioteki” 2014, nr 1, s. 6–9.

związane z rocznicami ogłaszanych każdego roku przez Sejm RP, które powinny w danym roku zostać objęte specjalnym patronatem. Z rocznic 2015 r. wybraliśmy: rocznicę śmierci i kanonizacji Ojca Świętego Jana Pawła II (*10. rocznica śmierci i 1. rocznica kanonizacji wielkiego Polaka, Ojca Świętego Jana Pawła II*) oraz rocznice związane z Witkiewiczami: 130. rocznica urodzin Stanisława Ignacego Witkacego oraz 100. rocznica śmierci jego ojca, Stanisława Witkiewicza. Ich działalność oraz twórczość wywarła i nadal wywiera wpływ na kolejne pokolenia Polaków, nie tylko artystów i badaczy literatury, ale też szerokie grono odbiorców.

Wybieramy tematy, które mogą zainteresować nauczycieli i służyć im pomocą w realizacji zadań dydaktycznych z danego zakresu oraz stanowić urozmaicenie lekcji. Zestawienia, oprócz prezentowania ich na miejscu w Książnicy oraz na stronie internetowej, przekazywane są w różnej formie nauczycielom wszystkich typów szkół i placówek oświatowych w trakcie spotkań i konferencji w ODN w Kaliszu czy wizyt w bibliotekach szkolnych.

Wspomaganie nauczycieli w zakresie edukacji czytelniczej i medialnej

W tym zakresie bibliotekarze z poszczególnych działów proponują tematy związane ze specyfiką swojej pracy.

Podczas wycieczek zapoznających uczestników z biblioteką najczęściej realizowany jest temat *Warsztat informacyjny, zbiory, zasady korzystania z czytelni i informatorium*.

Korzystanie z tradycyjnych i elektronicznych źródeł informacji, sporządzanie bibliografii załącznikowej – to oferta skierowana głównie dla uczniów i maturzystów. Bardzo popularną formą zajęć, szczególnie przydatną nauczycielom przygotowującym swoich uczniów do różnego rodzaju konkursów i olimpiad wszystkich szczebli, są zajęcia realizowane pod hasłem: *Kalisz – poszukujemy informacji o naszym mieście*. Uczniów przy zbieraniu materiału zachęcamy do sięgania do źródeł.

Proponujemy również zajęcia na temat zasad korzystania ze źródeł encyklopedycznych i słownikowych (*Encyklopedie dawniej i dziś. Jak korzystać z encyklopedii i słowników*) oraz z cyfrowych źródeł informacji (*Internet jako źródło wiedzy wzbogacające warsztat pracy nauczyciela bibliotekarza*).

Szeroko pojęte zbiory, w tym o charakterze edukacyjnym, nieksiążkowe, np. przezroczka, grafika, mikrofilmy, rękopisy, multimedialne: muzyka, filmy, kasety, płyty DVD oraz szereg innych, gromadzi Dział Zbiorów Specjalnych, który przygotował kilka tematów promujących swoje działania. Można tu wymienić zajęcia pt.: *Odkrywamy skarby biblioteki: specyfika zbiorów specjalnych Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu; Szkolnej ławy czar: prezentacja zbiorów Książnicy związanych z dzie-*

jami szkolnictwa; Dokumenty życia społecznego w zbiorach Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu; Relikt przeszłości czy rarytas: płyty gramofonowe w zbiorach Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu. Odnalezienie nieznanymi roczników wydawanego w Kaliszu w czasach zaboru rosyjskiego „Kaliszanina” przedstawia prelekcja pt. „Kaliszanin” – gazeta miasta Kalisza i jego okolic. Z Petersburga do kaliskiej biblioteki². Podczas zajęć zatytułowanych *Kolekcje historyczne w zbiorach Książnicy Pedagogicznej*³ uczestnicy zapoznają się z przechowywaniem w bibliotece spuścizną, m.in. Władysława Kościelniaka, Cypriana Kościelniaka, Eligiusza Kor-Walczaka, Alfonsa Parczewskiego, Anny i Ryszarda Templewiczów, rodziny Wilkomirskich.

W dziale gromadzone są ponadto kolekcje dotyczące organizacji i instytucji, takich jak Kaliskiego Oddziału Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu, Technikum Budowy Fortepianów w Kaliszu, Technikum Ekonomicznego w Kaliszu. Dzieci i młodzież z zainteresowaniem oglądają „białe kruki” Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu, czyli cenne i stare zbiory, porównując je do tych współczesnych. Niektóre tematy przedstawiane są w formie prezentacji multimedialnych.

W zakresie edukacji czytelniczej i medialnej nauczycielom i grupom uczniów przedstawiamy specyfikę zbiorów Książnicy Pedagogicznej. Omawiamy różne typy bibliotek, ich rolę i zadania oraz zasady korzystania ze zbiorów (zapisanie się do biblioteki, zasady wypożyczeń). Chociaż czytelnikami placówki mogą być osoby pełnoletnie, to wizyta dzieci jest dla nich okazją do zobaczenia dużej biblioteki, funkcjonującej inaczej niż szkolna czy publiczna. Bardzo często wracają do nas już później jako studenci. Prezentujemy, jak poszukiwać książki w systemie SOWA oraz poruszać się w katalogu on-line. Dużo czasu poświęcamy na ćwiczenia polegające na znalezieniu potrzebnej książki, nie znając autora ani jej tytułu. Do tego służy hasło przedmiotowe – bardzo często myłone ze sposobem poszukiwań w wyszukiwarkach internetowych.

Nauczycielom oraz bibliotekarzom bibliotek szkolnych, podczas różnych spotkań, m.in. spotkania w sieci nauczycieli bibliotekarzy, prezentujemy katalog SOWA jako źródło informacji o zbiorach (np. zajęcia pt. *Zbiory Książnicy Pedagogicznej warsztatem pracy nauczyciela*). Stała ekspozycja *Historia książki* ukazuje dzieje książki od czasów najdawniejszych po współczesność. Jej uzupełnieniem jest prezentacja multimedialna pod tym samym tytułem. W ramach organizowanych akcji uwalniania książek, w wydzielonym miejscu przygotowujemy dla czytelników publikacje, które mamy już w naszych zbiorach a otrzymujemy w darze. *Stwórz*

² B. Celer, *Zbiory specjalne Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu i ich wykorzystanie w dydaktyce i badaniach regionalnych*, [w:] *Kolekcje w zbiorach bibliotek pedagogicznych*, pod red. nauk. A. Fludy-Krokos, B. Janik, Kraków 2015, s. 67–76.

³ K. Walczak, *Idea kolekcji w dziejach i współczesnej działalności polskich bibliotek pedagogicznych*, [w:] *Kolekcje w zbiorach...*, s. 7–12.

książce nowy dom to hasło, które znalazło już stałych odbiorców, często zaglądających na półkę w poszukiwaniu czegoś dla siebie.

Kolejna jednostka książnicy, Dział Gromadzenia, Opracowania i Uzupelniania Zbiorów, oprócz statutowej działalności prowadzi Punkt Biblioteczny. Od 2012 r. bibliotekarze organizują punkty biblioteczne w szkołach. Na okres trzech miesięcy wypożyczamy bibliotekom szkolnym 50 książek z zakresu pedagogiki, psychologii, socjologii i nauk pokrewnych. Przez ten czas nauczyciele danej szkoły mogą wypożyczać książki do domu. Jest to forma prezentowania naszych zbiorów. Często nauczyciele zachęteni ciekawymi tytułami zapisują się do biblioteki i chętnie sięgają po nowe książki.

Kolejna interesująca propozycja to prezentacje multimedialne. Bardzo dużym zainteresowaniem cieszy się pokaz *Z jakich podręczników uczyli się nasi pradziadkowie*. Przypominamy podręczniki do nauczania różnych przedmiotów z lat 1870–1963, będące w zbiorach Książnicy. Sztandarowy jest *Elementarz* Mariana Falskiego z sentymentem wspominany przez wielu nauczycieli. Uczniowie po obejrzeniu slajdów mogą zapoznać się z prezentowanymi książkami. Ciekawostką jest krótka lekcja kaligrafii, podczas której mogą poćwiczyć piękne pisanie według przygotowanych schematów.

Pamiętamy także o najmłodszych. Przedszkolaki, nasi potencjalni przyszli czytelnicy, stanowią bardzo wdzięczną grupę zainteresowaną biblioteką i zgromadzonym księgozbiorem. Przygotowujemy dla nich prelekcje, pogadanki, czytanie bajek. Są to działania prowadzone zarówno w budynku biblioteki, jak i na zaproszenie – w przedszkolu. Dla dzieci, które przychodzą do naszej placówki z rodzicami, przygotowaliśmy *Kącik Malucha*. Tu mogą kolorować obrazki, oczywiście o tematyce bibliotecznej, obejrzeć książki, układać klocki. Rodzice mają w tym momencie spokojny czas na poszukanie potrzebnych książek lub konsultację z bibliotekarzem.

Wystawy

Ciekawą metodą dla przypomnienia czy uczczenia ważnego w danym momencie wydarzenia stanowią wystawy, na których można pokazać interesujące materiały, dokumenty, zbiory specjalne z zasobów biblioteki⁴. Na przykład mapy historyczne jako materiał do nauczania geografii i historii eksponowano na wystawie zatytułowanej *Kartografia w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*.

⁴ A. Wojtyńska, *Wystawa jako forma promocji biblioteki pedagogicznej: z doświadczeń Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*, [w:] *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej: funkcje i wyzwania w XXI w.*, red. S. Skórka, współpr. E. Piotrowska, Kraków 2015, s. 195–199.

Doskonały materiał badawczy dla obecnych i przyszłych adeptów sztuki dziennikarskiej prezentowała wystawa kaliskiej prasy szkolnej; z kolei historię walki o możliwość uczenia się i nauczania w języku polskim przypomniła wystawa *Strajki szkolne z lat 1901–1907*. Propozycje wycieczek w dawne czasy i możliwość poznania utrwalonych w tej formie dziejów miasta dawały kolejne wystawy poświęcone dokumentom życia społecznego (DŹS-y), np. *Zatrzymać chwilę... Dokumenty życia społecznego w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*, oraz innym zbiorom specjalnym, np. *Dawne fotografie, pocztówki, przezrocza w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*.

Szkołom i ośrodkom kultury oferujemy bezpłatne wypożyczenie gotowych wystaw tematycznych. Wiele z nich można obejrzeć on-line na stronie internetowej. Mniejsze wystawy tematyczne przygotowujemy w wypożyczalni, łącząc je z prezentacją własnego księgozbioru związanego z wydarzeniem. Są to najczęściej prezentacje okolicznościowe, dotyczące np. świąt, ich tradycji, Dnia Edukacji Narodowej, Dnia Matki, Dnia Dziecka, Europejskiego Tygodnia Autyzmu, Tygodnia Zakazanych Książek itp. Do wystaw dołączone są zawsze zestawienia bibliograficzne dotyczące tematu. Popularnością cieszą się materiały repertuarowe dotyczące uroczystości szkolnych.

Szkolnej ławy czar

Inicjatywą, na którą warto zwrócić uwagę, jest stała wystawa w dziale zbiorów specjalnych, zatytułowana *Szkolnej ławy czar*. Prezentowane tu eksponaty związane są z dziejami szkolnictwa. Są to elementy wyposażenia klasy szkolnej, tornister ucznia czy warsztat nauczyciela. Kącik historyczny cieszy się dużym zainteresowaniem młodzieży, a nauczycielom przypomina czasy ich młodości.

Sieć bibliotekarzy

Sieć powstała na zapotrzebowanie nauczycieli bibliotekarzy bibliotek szkolnych. Od wielu lat w naszym środowisku brakowało bibliotekom szkolnym doradztwa metodycznego i fachowej pomocy w wielu sprawach bibliotekarskich. Staramy się poprzez stworzenie sieci wypełniać tę lukę i dzięki postulatam bibliotekarzy służyć im fachową pomocą⁵. Na fali zainteresowania współpracą zorganizowaliśmy konferencję *Czytelnicy oporni w bibliotece. Zjawisko – metody pracy – dobór literatury z udziałem dra Michała Zająca*, pracownika Instytutu Bibliotekoznawstwa i In-

⁵ M. Antczak, *Sieć nauczycieli bibliotekarzy*, <http://www.kp.kalisz.pl/siec.html> [dostęp: 4 września 2015].

formacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego⁶. Skala zainteresowania uczestników uświadomiła nam, jak potrzebne są w środowisku nauczycieli bibliotekarzy spotkania w sieci. Przygotowywane są kolejne tego typu imprezy.

Działalność wydawnicza

Od roku 2014 Książnica Pedagogiczna wydaje lokalne czasopisma bibliotekarskie „Blżej Biblioteki – pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej”. Półrocznik ukazuje się w wersji drukowanej i elektronicznej, a jego celem jest m.in. wspomaganie pracy nauczycieli bibliotekarzy, rozpowszechnianie informacji o inicjatywach podejmowanych przez Książnicę Pedagogiczną, biblioteki publiczne i szkolne. Do współpracy redakcja zaprasza wszystkich, którzy chcą upowszechniać wiedzę z zakresu bibliotekarstwa oraz szeroko rozumianych nauk humanistycznych. Pracownicy Książnicy są również autorami licznych publikacji, wydawanych zarówno przez bibliotekę, jak i we współpracy z innymi instytucjami naukowymi Kalisza.

Księgozbiory historyczne

Specyfiką tych księgozbiorów są zawarte w nich książki historyczne. Do biblioteki trafiają często we fragmentach, przynosząc jednak cenne egzemplarze dawnych edycji, odnajdywanych m.in. w księgozbiorach darowanych bibliotece przez instytucje lub osoby prywatne. Do najliczniejszych księgozbiorów tego typu w zasobach Książnicy należy biblioteka Związku Nauczycielstwa Polskiego w Kaliszu, księgozbiór Gimnazjum Żeńskiego im. Anny Jagiellonki w Kaliszu, dawne polskie podręczniki szkolne⁷ czy zbiór druków podziemnych i emigracyjnych 1976–1989⁸.

Konkursy

Pracownicy Książnicy zapraszani są do udziału w jury różnych konkursów, m.in. *Nasza mała ojczyzna – konkurs wiedzy o Kaliszu i okolicach* dla uczniów szko-

⁶ Konferencja dla nauczycieli: 26 marca 2015 r., <http://www.kp.kalisz.pl/konferencja2.html> [dostęp: 4 września 2015].

⁷ K. Walczak, *Wstęp*, [w:] *Dawne polskie podręczniki szkolne...*, s. 7.

⁸ M. Antczak, *Druki podziemne i emigracyjne 1976–1989 w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu: katalog*, Kalisz 2014.

ły Podstawowej w Jankowie Pierwszym, *Młodzi dla wolności* – konkurs dla szkół wszystkich szczebli nauczania organizowany przez Prezydenta RP dla uczczenia 25. rocznicy Okrągłego Stołu.

Nie zapominamy o reklamie

Pozytywny wizerunek Książnicy sprzyja nawiązaniu więzi ze społecznością lokalną i tworzy powszechne przekonanie o niezbędności biblioteki dla jej rozwoju. Najskuteczniej promują placówkę bezpośrednie kontakty z użytkownikami, wysoka jakość świadczonych usług i atrakcyjny sposób prezentacji oferty. Naszą wizytówką jest okazywanie zainteresowania potrzebami użytkownika, kultura obsługi i kompetencje w zakresie udzielanych informacji oraz porad. Podstawową informacją o Książnicy i jej zbiorach są tradycyjne ulotki wręczane czytelnikom przy zapisie – zawierają dane teleadresowe, fragmenty z regulaminu. Przy okazji spotkań z bibliotekarzami i nauczycielami rozdawane są druki zawierające wyżej wymienione dane oraz krótką charakterystykę naszych zbiorów. Przygotowujemy zakładki do książek, zawierające ciekawy cytat, motto, sentencję o książce lub bibliotece. W wypożyczalni, w Kąciku Nowości, prezentujemy najnowsze nabytki pedagogiczne, co przy braku wolnego dostępu do półek cieszy się ogromnym zainteresowaniem. Czytelnicy dzięki temu otrzymują wiele interesujących tytułów, których nie potrafią odnaleźć w katalogu.

W Kąciku Malucha dla dzieci znajdują się kolorowanki o tematyce bibliotecznej. Kolejna forma reklamy to lokalne media: prasa, radio, telewizja – za ich pośrednictwem informujemy o ciekawych akcjach, inicjatywach, wydarzeniach. W dzisiejszym świecie nie sposób bagatelizować roli technologii informacyjnej. Dlatego strona internetowa zawiera wszystkie niezbędne dane o Książnicy, informuje o aktualnych wydarzeniach i działaniach. Podobnie *fanpage* na portalu społecznościowym Facebook – obok funkcji informacyjnej, stanowi forum wymiany myśli, poglądów, pozwala komentować na bieżąco różne pomysły, inicjatywy, prezentować ciekawostki z życia świata bibliotekarskiego⁹.

Wszystkie te działania mają na celu budowanie pozytywnego wizerunku wśród użytkowników i odbiorców naszych usług. W ramach nowych działań bibliotek pedagogicznych przedstawiciele kaliskiej biblioteki w 2013 r. weszli w skład Grup Monitorujących powiatowe programy wspomagania szkół oraz przedszkoli¹⁰ w ra-

⁹ PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu, www.facebook.com/PBP-Książnica-Pedagogiczna-im-A-Parczewskiego-w-Kaliszu-180433198658339/timeline/ [dostęp: 4 września 2015].

¹⁰ Kołodziej M., *Powiatowy Program Wspomagania – Powiat Grodzki, Miasto Kalisz, województwo wielkopolskie*, Kalisz 2014.

mach projektu pilotażowego *System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym wspomaganii szkół*.

Zaprezentowane przykładowe działania Książnicy służą wspomaganii nauczycieli w dokształcaniu, doskonaleniu, także pomocą instrukcyjno-metodyczną bibliotekom i bibliotekarzom szkolnym. Biblioteka jest otwarta na każdą twórczą propozycję współpracy ze strony środowiska oświatowego Kalisza.

Podsumowując, można stwierdzić, że warunkami sukcesu Książnicy w pełnieniu edukacyjnej roli i wypełnianiu zadań w środowisku są: świadomość celów, gotowość do współpracy, określenie wzajemnych potrzeb i oczekiwań, tworzenie odpowiedniego klimatu i warunków, wspólne realizowanie przedsięwzięć, upowszechnianie i promowanie dorobku.

Bibliografia

- Antczak M., *Druki podziemne i emigracyjne 1976–1989 w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu: katalog*, Kalisz 2014.
- Antczak M., *Siec nauczycieli bibliotekarzy*, <http://www.kp.kalisz.pl/siec.html> [dostęp: 4 września 2015].
- Celer B., *Zbiory specjalne Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu i ich wykorzystanie w dydaktyce i badaniach regionalnych*, [w:] *Kolekcje w zbiorach bibliotek pedagogicznych*, pod red. A. Fludy-Krokos, B. Janik, Kraków 2015, s. 67–76.
- Konferencja dla nauczycieli: 26 marca 2015 r.*, <http://www.kp.kalisz.pl/konferencja2.html> [dostęp: 4 września 2015].
- Marciniak M., *Książnica Pedagogiczna w Kaliszu jako instytucja wspierająca pracę szkół i doskonalenie zawodowe nauczycieli*, „Bliżej Biblioteki” 2014, nr 1, s. 6–9.
- Walczak K., *Wstęp*, [w:] *Dawne polskie podręczniki szkolne w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*, opisy bibliogr. zebra. I. Maciejewska, Kalisz, 2010, s. 5–9.
- Walczak K., *Idea kolekcji w dziejach i współczesnej działalności polskich bibliotek pedagogicznych*, [w:] *Kolekcje w zbiorach bibliotek pedagogicznych*, pod red. A. Fludy-Krokos, B. Janik, Kraków 2015, s. 7–12.
- Wojtyńska A., *Wystawa jako forma promocji biblioteki pedagogicznej: z doświadczeń Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*, [w:] *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej: funkcje i wyzwania w XXI w.*, red. S. Skórka, współpr. E. Piotrowska, Kraków 2015, s. 195–199.

Abstract: The article is a presentation of the activities of the Pedagogical Library in Kalisz in the range of supporting the work of teachers and educational community. New duties of pedagogical libraries, set upon them by the Regulation of the Ministry of Education of 28th February 2013 would let the institutions broaden and improve the offer directed at teachers as honoured clients. The library in Kalisz offers inter alia interesting lessons, meetings, workshops, compilations and support at any stage of education.

Keywords: Pedagogical Library in Kalisz, teacher, offer, support, resources

Trudne nowego początku. Pierwsze kroki w realizacji zadań z zakresu wspomaganie szkół i doskonalenia nauczycieli na przykładzie Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu

Działania Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu (dalej: WMBP w Elblągu¹) na rzecz procesowego wspomaganie pracy szkół i organizowania sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli rozpoczęły się w roku szkolnym 2013/2014, a więc ponad dwa lata wcześniej niż zakładało *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia z 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasadach działania publicznych bibliotek pedagogicznych*².

Przedsięwzięcia te (będące przedmiotem niniejszego opracowania) miały dość szczególny charakter – nie tylko ze względu na fakt, że były pionierskimi działaniami wśród bibliotek pedagogicznych, ale głównie dlatego, że przebiegały w warunkach i środowisku, które nie było wystarczająco przygotowane na tego typu działalność nauczycieli bibliotekarzy. Działalność elbląskiej księżnicy pedagogicznej na rzecz wspierania rozwoju szkół i doskonalenia nauczycieli była jednak ważnym doświadczeniem dla WMBP w Elblągu. Stała się z jednej strony wyzwaniem dla personelu biblioteki pedagogicznej: kadry zarządzającej procesem zmiany, dla realizatorów działań, pracowników pośrednio zaangażowanych w zmianę, a z drugiej dla odbiorców usług edukacyjnych.

Rada Pedagogiczna WMBP w Elblągu wiosną 2013 r. podjęła decyzję, że biblioteka rozpocznie w roku szkolnym 2013/2014 realizację zadań w zakresie wspomaganie szkół i placówek oświatowych, w tym prowadzenie sieci współpracy dla

¹ Zgodnie z § 1, ust. 4 *Statutu Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu* „Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Karola Wojtyły w Elblągu używa skrótu w brzmieniu „WMBP w Elblągu”, http://bip.warmia.mazury.pl/urząd_marszalkowski/209/Statut/ [dostęp: 4 listopada 2015].

² *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 poz. 369).

nauczycieli bibliotekarzy szkół. W związku z planowanym wdrożeniem nowych zadań, wprowadzono stosowne zapisy w Statucie WMBP w Elblągu³, zmodyfikowano dotychczasową strukturę organizacyjną biblioteki i dokonano zmian w zakresach obowiązków pracowników. Powołano Wydział Wspomaganie Edukacji i Multimediów, który miał realizować nowe zadania⁴.

Jednocześnie przeanalizowano mocne i słabe strony kompetencji nauczycieli bibliotekarzy, które mogły mieć wpływ na realizację procesowego wspomaganie szkół i placówek oraz prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli. W wyniku powyższej analizy podjęto decyzję o zmianie priorytetów doskonalenia członków Rady Pedagogicznej i zabezpieczono środki na doskonalenie nauczycieli bibliotekarzy w kierunku nabywania wiedzy, umiejętności i kreowania postaw sprzyjających nowym działaniom bibliotek wspierających polską szkołę. Tym samym obok bogatej oferty Ośrodka Rozwoju Edukacji⁵ w Warszawie realizowanej w ramach projektu *System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół*⁶ stworzono warunki i przestrzeń na wewnątrzbiblioteczne uczenie się. Kadra biblioteki w ramach spotkań szkoleniowych Rady Pedagogicznej miała okazję poznać, czym jest coaching oraz wspólnie z konsultantem placówki doskonalenia nauczycieli szukać odpowiedzi na pytanie: Jak biblioteki pedagogiczne mogą realizować projektowane wspomaganie?

Kadra WMBP w Elblągu poszukiwała wzorców w trwających od 2013 r. powiatowych projektach pilotażowych, realizowanych w ramach Działania 3.5 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki *Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkół*, oraz podpatrywała przykłady dobrych praktyk wśród placówek bibliotecznych w kraju, w tym w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej. Szukała też w środowisku lokalnym sojuszników do realizacji ciągle jeszcze fakultatywnego zadania: procesowego wspomaganie szkół oraz prowadzenia sieci współpracy. Determinacja była następstwem restrukturyzacji biblioteki i konieczności przetestowania nowych zadań w zmienionej strukturze organizacyjnej placówki, w której zatrudnionych w latach 2013–2015 było 11, a potem 10 nauczycieli bibliotekarzy, w tym dyrektor.

W ciągu roku siedmiu z 11 pracowników biblioteki ukończyło szkolenie w zakresie realizacji zadań SORE (Szkolni Organizatorzy Rozwoju Edukacji), a sześciu pracowników zdobyło kompetencje w zakresie organizowania i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli na trzydniowych kursach dla koordynatorów sieci. Tak liczny udział kadry w proponowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji szkoleniach wymagał mobilności i elastyczności pozostałych pracowni-

³ Tamże.

⁴ E. Mieczkowska, *Schemat struktury organizacyjnej WMBP w Elblągu*, http://bip.warmia.mazury.pl/urzed_marszalkowski/210/Struktura_Organizacyjna/ [dostęp: 4 listopada 2015].

⁵ *Ośrodek Rozwoju Edukacji*, <http://www.ore.edu.pl/> [dostęp: 4 listopada 2015].

⁶ *O projekcie*, <http://www.ore.edu.pl/o-projekcie-38980> [dostęp: 4 listopada 2015].

ków, by pracująca na dwie zmiany biblioteka funkcjonowała bez zakłóceń. W roku szkolnym 2013/2014 grono pedagogiczne biblioteki postanowiło zmierzyć się ze wspomaganiami szkół i zdobyć choćby niewielkie doświadczenie w realizacji, obco brzmiących wówczas, zapisanych do obowiązkowej realizacji od 2016 r. – zadań bibliotek pedagogicznych.

Pracownicy WMBP w Elblągu mieli doświadczenie w realizacji działań edukacyjnych kierowanych do uczniów i nauczycieli⁷. Nauczyciele bibliotekarze w ramach wspierania procesu dydaktycznego szkół i przedszkoli prowadzili od lat różnorakie zajęcia, umożliwiające nauczycielom realizację podstawy programowej poza klasą szkolną, zachęcali do edukacji równoległej i pracy metodą odwróconej lekcji. Kadra posiadała doświadczenie w pracy z zespołami nauczycieli bibliotekarzy szkół oraz umiejętności i doświadczenie w pracy z nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym pięcioletnią praktykę w kształceniu na odległość⁸. Mimo szczerych chęci do implementowania założeń nowego systemu doskonalenia, zadanie okazało się trudniejsze, niż wcześniej zakładaliśmy. Miasto Elbląg, powiat elbląski oraz dwa sąsiednie powiaty – braniewski i ostródzki, nie znalazły się wśród powiatów, które podjęły się realizacji projektów pilotażowych w ramach Działania 3.5 PO KL. Dyrektorzy szkół nie byli informowani na bieżąco o nowych zadaniach i możliwościach bibliotek pedagogicznych ani przez przedstawicieli Kuratorium Oświaty w Olsztynie, ani przez pracowników organów prowadzących lokalne szkoły i placówki. Działania nasze obok równie pionierskich przedsięwzięć Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu były jedynymi w tej części województwa warmińsko-mazurskiego.

Kampania informacyjna o nowej ofercie usług WMBP w Elblągu prowadzona przez nią samą nie spełniła pokładanych w niej oczekiwań. Poprzez umieszczenie informacji na stronie WWW biblioteki oraz elektroniczny kolportaż biuletynów informacyjnych do sekretariatów szkół, nie zachęcono dyrektorów do współpracy „po nowemu”. Placówki oświatowe nadal widziały w bibliotece pedagogicznej partnera do współpracy na rzecz doskonalenia nauczycieli bibliotekarzy szkół i promocji czytelnictwa, ale bez entuzjazmu odnosiły się do propozycji procesowego wspomaganie. Zdecydowanie łatwiej było przebić się ze swoją nową ofertą Warmińsko-Mazurskiemu Ośrodkowi Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu, który od lat utożsamiano z doskonaleniem, poprawą jakości pracy szkół i z diagnozowaniem ich potrzeb rozwojowych. Pierwsze kroki w trudnej drodze wspomaganie szkół postawiono dzięki otwartości zaprzyjaźnionych dyrektorów placówek

⁷ Zob. E. Mieczkowska, *Edukacyjne funkcje bibliotek pedagogicznych: szanse i zagrożenia*, <http://www.ore.edu.pl/materialy-do-pobrania> [dostęp: 4 listopada 2015].

⁸ Zob. E. Mieczkowska, *E-learning w Warmińsko-Mazurskiej Bibliotece Pedagogicznej w Elblągu efektywnym narzędziem wspomaganie szkół*, <https://www.ore.edu.pl/materialy-do-pobrania> [dostęp: 4 listopada 2016].

oświatowych, którzy wcześniej korzystali z proponowanych przez bibliotekę form doskonalenia w zakresie e-learningu oraz wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w pracy dydaktycznej nauczycieli⁹.

Korzystając z przychylności dyrektorów i kilku członków grona pedagogicznego spróbowano przekonać dwie szkoły do zacieśnienia współpracy. Wzorem projektów konkursowych i Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu przygotowano w sierpniu 2013 r. katalog dziewięciu ofert wspomagania i przedstawiono go wybranym szkołom. Zachęteni ofertą dyrektorzy, po przeprowadzonej przez siebie diagnozie potrzeb, zwrócili się do WMBP w Elblągu z prośbą o realizację wspomagania w dwóch obszarach: *TIK w promocji czytelnictwa* oraz *Platforma e-learningowa w pracy nauczyciela*. Podpisano stosowne porozumienia o współpracy i zaproponowano katalog działań eksperckich. Powoli rozwijająca się współpraca, która zaowocowała kilkoma szkoleniami w zakresie TIK, zakończyła się nagle z chwilą zalania pomieszczeń elbląskiej księżnicy pedagogicznej w następstwie awarii instalacji wodno-kanalizacyjnej. Biblioteka musiała ograniczyć swoją dotychczasową aktywność i zająć się odtwarzaniem zbiorów, wyposażenia oraz infrastruktury.

Działania fakultatywne na rzecz procesowego wspomagania szkół w roku szkolnym 2013/2014 ograniczyły się do szkoleń i kilku lekcji dla uczniów w zakresie korzystania z aplikacji TIK w promocji czytelnictwa, zajęć dla nauczycieli na temat cyberprzemocy oraz tworzenia kursów e-learningowych (e-lekcji) i zajęć na temat cyberprzemocy dla uczniów. Obok aktywności odpowiadającej zadaniom SORE nauczyciele bibliotekarze opracowali również koncepcję uruchomienia sieci współpracy i samokształcenia. Zaproponowali dwie sieci: przedmiotową sieć nauczycieli bibliotekarzy oraz tematyczną *TIK w pracy nauczyciela*. Zainteresowanie nową formą doskonalenia było niewielkie. Sieć tematyczna skupiła (wbrew zamierzeniom) również nauczycieli bibliotekarzy. W związku z tym postanowiono stworzyć tylko przedmiotową sieć współpracy nauczycieli bibliotekarzy. Sieć ta mimo regularnych spotkań pod czujnym okiem jej koordynatora (nauczyciela bibliotekarza WMBP w Elblągu) zgromadziła w pierwszym roku zaledwie 10 osób. Uczestnicy chętnie korzystali z eksperckich działań nauczycieli bibliotekarzy Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu, rzadko sięgali do własnych zasobów i sceptycznie zapatrywali się na spotkania na platformie internetowej.

WMBP w Elblągu zakończyła rok szkolny 2013/2014 w obszarze realizacji nowego modelu doskonalenia szkół i nauczycieli z wynikiem dużo skromniejszym niż zakładane wcześniej cele. Pierwszy rok aktywności w zakresie wspomagania szkół,

⁹ Zob. E. Mieczkowska, *Norwe zadania bibliotek pedagogicznych czy adaptacja realizowanych działań edukacyjnych – przykłady dobrych praktyk*, http://www.doskonaleniewsieci.pl/Upload/Files/1/samuczki/poradnik-biblioteki/modul_II/ekran1/E.%20Mieczkowska,%20Nowe%20zadania%20bibliotek%20pedagogicznych.pdf [dostęp: 4 listopada 2015].

który był bardzo trudny dla elbląskiej księżnicy pedagogicznej, zmusił kadre zarządzającą oraz nauczycieli bibliotekarzy WMBP w Elblągu do analizy rozpoczętych działań, doskonalenia podejmowanych wcześniej metod i szukania nowych rozwiązań. Okazało się, że Wydział Wspomagania Edukacji i Multimediów nie jest w stanie sam realizować działań wspierających pracę szkół – zajęć edukacyjnych, szkoleń stacjonarnych i e-learningowych dla nauczycieli, prowadzić dwie sieci współpracy i wspomagać dwie szkoły. Wobec braku rezerw kadrowych, postawiono na pracę zespołową. Powstał nieformalny zespół zadaniowy, rekrutujący się z pracowników: Wydziału Udostępniania Zbiorów, Wydziału Wspomagania Edukacji i Multimediów oraz dyrektora, który czynnie włączył się w realizację nowych zadań.

Nauczyciele zgłaszali konieczność dalszego doskonalenia swoich kompetencji celem poznania specyfiki pracy szkół i czynników warunkujących jakość ich pracy: przesłanek niezbędnych do spełnienia wymagań państwa, zasad egzaminów zewnętrznych i analizy ich wyników, w końcu metodyki nauczania. Kontynuowano więc inwestowanie w kapitał społeczny WMBP w Elblągu. W ramach środków na doskonalenie kompetencji członków Rady Pedagogicznej zamówiono dodatkowe formy doskonalenia w W-MODN w Elblągu, które wzmocniły wiedzę i umiejętności nauczycieli bibliotekarzy w zakresie edukacyjnej wartości dodanej (EWD), diagnozowania potrzeb szkoły, ewaluacji pracy szkoły, doskonalenia technik coachingowych. Nadal chętnie korzystano z kolejnych spotkań informacyjnych ORE, w tym licznie uczestniczono w seminariach i konferencjach, pogłębiających wiedzę przyszłych SORE i koordynatorów sieci. Poddano analizie postawę potencjalnych odbiorców nowych usług bibliotek pedagogicznych: organy prowadzące, dyrektorów szkół, w końcu nauczycieli. Uznano, że małe zainteresowanie ofertą placówki na rzecz procesowego wspomaganie i organizowania sieci współpracy nauczycieli wynika z braku wiedzy środowisk oświatowych o nowych zadaniach księżnic pedagogicznych. Podjęto decyzję o zintensyfikowaniu działań informacyjnych i konieczności promowania nowych usług poprzez udział przedstawicieli biblioteki w konferencjach dla dyrektorów i nauczycieli. Nauczyciele bibliotekarze wyposażeni w nowe kompetencje, rekomendacje realizatorów projektów pilotażowych w powiatach, w tym bezpośrednie informacje SORE i koordynatorów sieci oraz własne refleksje, podjęli decyzję o modyfikacji swoich wcześniejszych działań.

Celem usprawnienia realizacji procesowego wspomaganie szkół oraz organizacji sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli w roku szkolnym 2014/2015 rozszerzono krąg realizatorów nowych działań poza osoby związane z Wydziałem Wspomagania Edukacji i Multimediów – powstał zespół zadaniowy. Już w czerwcu rozpoczęto kampanię promującą nasze nowe usługi, koncentrując się na bezpośrednich rozmowach z dyrektorami szkół. Podjęto rozmowy z dotychczasowymi partnerami celem utrzymania ich lojalności i zacieśniono współpracę z konsultantami W-MODN w Elblągu i wystąpiono z propozycją tworzenia i koordynowa-

nych wspólnie dodatkowych dwóch sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli (koordynatorami takich sieci byli: nauczyciel bibliotekarz i konsultant). Ponadto postanowiono realizować procesowe wspomaganie parami (dwóch nauczycieli bibliotekarzy w roli liderów rozwoju edukacji w danej szkole), co dało nauczycielom bibliotekarzom rozpoczynającym przygodę ze wspomaganiami komfort pracy (poczucie bezpieczeństwa i merytoryczne wsparcie w trakcie pracy z radą pedagogiczną i zespołem zadaniowym). Liderzy procesowego wspomagania odeszli od diagnozy prowadzonej przez dyrektora szkoły na rzecz diagnozy pogłębionej prowadzonej przez nich we współpracy z radą pedagogiczną i zespołem zadaniowym. Zaproszono do roli ekspertów pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych, z którymi dotychczas WMBP w Elblągu współpracowała przy organizacji konferencji i seminariów. Skorelowano także aktywność pozostałych agend bibliotecznych celem tworzenia jednolitego frontu na rzecz wspierania szkół, zaczynając od zestawień bibliograficznych dedykowanych konkretnym szkołom, które szukają rozwiązywania problemów dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, poprzez wizyty z książkami w szkołach w ramach akcji *Ożywić książkę pedagogiczną*, po rozbudowę katalogu zajęć edukacyjnych dla uczniów, uwzględniając priorytety polityki oświatowej państwa. Postanowiono aktywnie uczestniczyć w konferencjach i seminariach lokalnych, dedykowanych pracownikom oświaty, by promować fachowe zasoby informacyjne z zakresu pedagogiki, psychologii i nauk pokrewnych oraz formy doskonalenia kierowane do nauczycieli celem promowania wizerunku WMBP w Elblągu – nowoczesnego, przyjaznego nauczycielom miejsca do rozwoju ich kompetencji. Stworzono w bibliotece warunki sprzyjające zespołowemu uczeniu się i realizacji nowych zadań, usprawniono przepływ informacji w obrębie biblioteki, co spowodowało wzrost współodpowiedzialności za efekty wdrażania nowych zadań.

W roku szkolnym 2014/2015 przystąpiono do kolejnej próby implementowania nowego modelu wspomagania szkół. Dyrektorom szkół obecnym na corocznej konferencji organizowanej przez organ prowadzący przekazano wydrukowane materiały informujące o usługach księżnicy pedagogicznej w Elblągu, proponowanych w nowym roku szkolnym. Następnie dyrektor biblioteki przeprowadził kilka indywidualnych rozmów z dyrektorami lokalnych placówek, zachęcając ich do współpracy na rzecz wspólnego testowania modelu procesowego wspomagania rozwoju szkół i doskonalenia nauczycieli. Po uzyskaniu wstępnej akceptacji odelegował doń pracowników. Do pracy z każdą ze szkół przystąpili wyznaczeni parami nauczyciele bibliotekarze (liderzy rozwoju edukacji – projektowi SORE). Wcześniej zapoznali się z informacjami o szkole: stronami WWW szkół, raportami z ewaluacji zewnętrznej na www.npseo.pl¹⁰, informacjami w lokalnych mediach. Liderzy odwiedzili dyrektorów, aby potwierdzić chęć współpracy, określić

¹⁰ *Nadzór Pedagogiczny – System Ewaluacji Oświaty*, <http://www.npseo.pl/> [dostęp: 4 listopada 2015].

wzajemne oczekiwania oraz poznać rekomendowane przez dyrektorów obszary pracy szkoły, które wymagają wzmocnienia.

W rozmowie z dyrektorami liderzy uzyskali dodatkowe informacje o pracy szkół, zapoznali się z wnioskami ze sprawowanego przez dyrektora nadzoru pedagogicznego oraz z wnioskami z ewaluacji wewnętrznych. Uzbrojeni w pokaźny pakiet informacji o pracy szkoły mieli czas, by przygotować się na spotkanie z radami pedagogicznymi. Spotkanie z radą pedagogiczną każdej ze szkół odbyło się w wyznaczonym przez dyrektora terminie. Liderzy przedstawili gronu pedagogicznemu zmiany systemu doskonalenia, rolę bibliotek pedagogicznych oraz zasady procesowego wspomaganiania, po czym dokonali wyboru obszaru pracy szkoły, którego wzmocnienie przyczynić się miało do lepszego spełnienia wymagań państwa stawianym szkołom. Wyboru obszarów dokonywano w oparciu o pracę zespołową. Liderzy pracowali metodami aktywnymi, głównie metodą kuli śniegowej, a następnie dokonywali w sposób demokratyczny wyboru obszaru zdaniem rady pedagogicznej priorytetowego. Tutaj przydatna była technika tzw. cenkowania. Ze względu na liczebność nauczycieli oraz ograniczenia czasowe diagnoza pogłębiona wybranych demokratycznie obszarów została scedowana na zespół zadaniowy (ZZ), składający się z nauczycieli wybranych jeszcze na tym samym posiedzeniu rady pedagogicznej.

Zespoły zadaniowe były reprezentantami pracowników pedagogicznych szkoły – skupiały nauczycieli różnych przedmiotów, legitymujących się krótszym i dłuższym stażem zawodowym. W tym gronie, przez miesiąc od pierwszej rady pedagogicznej, odbywała się pogłębiona diagnoza obszaru wybranego do wspomaganiania. Narzędziem do diagnozy była zalecana na szkoleniach dla SORE metoda szkieletu ryby, 5Q, metaplan. Praca nauczycieli bibliotekarzy z zespołem zadaniowym nie była łatwa. Nauczyciele nie zawsze byli refleksyjni, trudność sprawiało im spojrzenie z metapoziomu, wyartykułowanie potrzeb oraz odróżnienie przyczyn od skutków. Pracownicy biblioteki wspólnie z zespołami zadaniowymi wypracowali cele i określili działania, które miały zapewnić ich osiągnięcie, po czym sformułowali plany wspomaganiania na dany rok szkolny. Przedstawili dyrektorom plany wspomaganiania (PW), a po ich akceptacji gronu pedagogicznemu szkół na radach pedagogicznych. Właściwie przeprowadzona diagnoza oraz wytyczenie planu działań są kluczowymi etapami procesowego wspomaganiania, a ich rzetelność zwiększa szanse na pomyślną realizację procesu zmiany w poszczególnych szkołach. Mimo dobrego startu wdrożenie okazało się bardzo trudne. Dlaczego?

Zespoły zadaniowe stawiały sobie zbyt ambitne, niemożliwe do realizacji w tak krótkim czasie cele i wielorakie zadania. Niektóre z działań wymagały pomocy ekspertów zewnętrznych i środków finansowych na dodatkowe formy doskonalenia dla nauczycieli szkół. W innych konieczna była odwaga do dzielenia się wiedzą (co nie jest powszechne wśród grona pedagogicznego) i otwartość pojedynczych nauczycieli na informację zwrotną ze strony koleżanek i kolegów po fachu. Dru-

gim oprócz pieniędzy hamulcem wdrażania rocznych planów wspomaganie było niedostateczne zrozumienie przez szkoły idei zmian i wagi zaplanowanego procesowego wspomaganie. Nie dość wystarczające było również wsparcie działań zespołu zadaniowego przez dyrektorów szkół, co znacznie obniżało ich motywację do wdrażania planu wspomaganie, wspólnie i nie bez trudu wypracowanych propozycji zmian. Dyrektorzy nie monitorowali postępu toczącego się procesu i nie interweniowali u nauczycieli w ramach sprawowanego przez nich nadzoru pedagogicznego. To wszystko przyczyniło się do opóźnień w realizacji zadań, szczególnie na etapie wdrażania ich do praktyki szkolnej.

Szkolenia przewidziane w planie wspomaganie (PW) szkół, których realizatorami byli eksperci z WMBP w Elblągu, odbyły się terminowo, na bieżąco były również przygotowywane zestawienia bibliograficzne na tematy związane z wybranym obszarem, w tym z metodami pracy z uczniem i rodzicem. Biblioteka przygotowała prezentacje literatury fachowej dedykowane nauczycielom i rodzicom bezpośrednio w szkołach objętych wspomaganie. Placówki, w których odbywało się wspomaganie, były również częściej informowane o naszej ofercie zajęć edukacyjnych, tematyce szkoleń.

Liderzy zmiany byli w trudnej, a czasami niezręcznej sytuacji. Zespoły mentalnie nieprzygotowanych nauczycieli szkół rzadko korzystały z możliwości współpracy z nauczycielami bibliotekarzami. Obecność liderów w szkole nie była artykułowana, stąd oni sami nie dość mocno interweniowali w szkołach, chcąc przyspieszyć wdrożenia. Często musieli dyrektorowi i ZZ przypominać o planie wspomaganie, co stanowiło pewien dyskomfort dla nauczycieli bibliotekarzy. Wprawdzie we wszystkich placówkach objętych wspomaganie plany zostały przeniesione na nowy rok szkolny, ale mam wrażenie, że to nauczycielom bibliotekarzom bardziej niż samym szkołom zależało na kontynuacji.

Mimo pozytywnych informacji zwrotnych o poszczególnych etapach pracy nauczycieli bibliotekarzy, nie udało się w sposób satysfakcjonujący realizatorów przeprowadzić ewaluacji procesu wspomaganie w żadnej ze szkół. Kontynuacja planów wspomaganie została prolongowana na kolejny rok szkolny 2015/2016. Niektórzy dyrektorzy dopiero po udziale w szkoleniach na temat szkoły jako organizacji uczącej się i po zgłębieniu wiedzy na temat procesowego rozwoju placówki oraz poznaniu profilu szkoły – jednej z metod diagnozy pogłębionej – otworzyli się na nasze uwagi.

W roku szkolnym 2014/2015 WMBP w Elblągu, oprócz realizacji procesowego wspomaganie w trzech szkołach, stworzyła warunki do funkcjonowania trzech sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli:

- nauczycieli bibliotekarzy szkół,
- nauczycieli języka polskiego,
- sieci tematycznej *Rola nauczyciela w budowaniu wizerunku i promocji szkoły.*

Sieć nauczycieli bibliotekarzy, która wyrosła na bazie wcześniejszych działań WMBP w Elblągu na rzecz wspierania rozwoju zawodowego kadr bibliotek szkolnych oraz aktywności członków dawnego elbląskiego oddziału Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich, skupionego wokół elbląskiej księżnicy pedagogicznej, po dziesięciomiesięcznym okresie trudnego rozruchu, w roku szkolnym 2014/2015 wzmocniła swoją aktywność. Do sieci dołączyły nowe osoby, a grupa otworzyła się na współpracę i wzajemne uczenie się. „Sieciowiczki” brały udział w spacerach edukacyjnych do swoich bibliotek szkolnych, korzystały w sposób twórczy z materiałów zamieszczanych przez koordynatora sieci na platformie Bibliotecznego Centrum Zdalnej Edukacji (BCZE)¹¹ WMBP w Elblągu. Bardzo chętnie korzystały z zasobów eksperckich biblioteki pedagogicznej: w zakresie stosowania TIK w pracy nauczyciela bibliotekarza, poznawania metod biblioterapeutycznych oraz eksperckiej wiedzy pracownika poradni psychologiczno-pedagogicznej, którego koordynator sieci poprosił o nieodpłatne wsparcie. Nauczycielki bibliotekarki szkół w drugim roku działalności sieci były bardziej zaangażowane w implementację podpatrzonych bądź wspólnie wypracowanych scenariuszy, np. baza pomysłów na nagłe zastępstwa.

Sieć nauczycieli języka polskiego, prowadzona przez dwie osoby: nauczyciela bibliotekarza oraz konsultanta ds. języka polskiego W-MODN w Elblągu, miała pomóc nauczycielom polonistom w doskonaleniu umiejętności stosowania narzędzi TIK w procesie dydaktycznym. Po spotkaniu inauguracyjnym oraz określeniu katalogu zadań, koordynatorzy podczas kolejnych spotkań skoncentrowali się na zmianach w zasadach egzaminów zewnętrznych oraz konieczności ich wdrożenia. Pierwotnie wypracowane przez uczestników sieci nauczycieli języka polskiego obszary pracy na rok szkolny 2014/2015 zostały odsunięte na plan dalszy. Uczestnikom sieci, podzielonym na dwie grupy, zademonstrowano kilka narzędzi i aplikacji, które mogą być wykorzystywane na zajęciach z uczniami i pozwalają przenieść edukację szkolną do przestrzeni wirtualnej. Zainteresowanym uczestnikom sieci zaproponowano udział w specjalistycznych szkoleniach. Nauczyciel bibliotekarz WMBP w Elblągu wystąpił tu w roli eksperta – wykazał się znajomością narzędzi i praktyczną wiedzą w ich stosowaniu oraz gotowością do przeprowadzenia szkoleń i indywidualnych konsultacji. Posiadanie w zasobach kadrowych biblioteki eksperta od TIK oraz dysponowanie pracownią komputerową pozwoliło nieodpłatnie i profesjonalnie zrealizować formy szkoleniowe dedykowane uczestnikom sieci polonistów. Dostępność on-line koordynatora oraz możliwość indywidualnych konsultacji z ekspertem były ważnym elementem wsparcia dla tych nauczycieli, którzy wdrażali nowe narzędzia w praktyce szkolnej. Niestety, były to nieliczne osoby. Wydaje się, że elastyczność koordynatorów sieci nauczycieli języka polskiego, skądinąd ważna w koordynowaniu sieciami, nie przeszkodzi w powrocie do

¹¹ *Biblioteczne Centrum Zdalnej Edukacji*, <http://moodle.wmbp.edu.pl/> [dostęp: 4 listopada 2015].

pierwotnych założeń współpracy. Koordynatorzy mają również nadzieję na wzrost zainteresowania nauczycieli polonistów materiałami na platformie BCZE WMBP w Elblągu i podniesienie częstotliwości logowań.

Sieć *Rola nauczyciela w budowaniu wizerunku i promocji szkoły* była siecią tematyczną, skupiającą tylko sześciu nauczycieli gimnazjów zlokalizowanych w Elblągu i gminie wiejskiej Elbląg, odpowiedzialnych za promocję szkół i współpracę z różnymi placówkami w projektach lokalnych i międzynarodowych. Koordynacja sieci zajęli się: nauczyciel bibliotekarz WMBP w Elblągu (autorka tego artykułu) i konsultant ds. kadry kierowniczej z W-MODN w Elblągu. Obie koordynatorki wchodziły również w role eksperckie. Sieć spotykała się jedynie w realu, w sali konferencyjnej biblioteki. Mimo zaprezentowania platformy BCZE i zachęcania do spotkań w przestrzeni wirtualnej, uczestnicy przez osiem miesięcy pracy nie wyrazili chęci przeniesienia dyskusji do środowiska wirtualnego. „Sieciowicze” chętnie korzystali z zasobów Internetu i materiałów multimedialnych do samokształcenia w zakresie komunikacji społecznej i prezentowanej podczas spotkań w bibliotece literatury. Byli zaskoczeni bogactwem naszych zbiorów na temat problemów komunikacji społecznej. Chętnie czerpali z wiedzy eksperckiej pracowników WMBP w Elblągu i pracownika WMODN w Elblągu. W czasie ośmiu miesięcy odbyło się pięć spotkań, w tym inauguracyjne oraz ewaluacja pracy sieci.

Podczas spotkania inauguracyjnego sieci:

- omówiona została rola bibliotek pedagogicznych i ośrodków doskonalenia nauczycieli w nowym systemie doskonalenia,
- przedstawiono ideę sieciowania i zasady pracy (współpracy) uczestników sieci,
- zaprezentowane zostało Biblioteczne Centrum Zdalnej Edukacji (BCZE) WMBP w Elblągu jako miejsce spotkań wirtualnych,
- zdiagnozowane zostały potrzeby uczestników sieci,
- wybrano obszary pracy sieci,
- określono zadania i wstępny harmonogram pracy.

Uczestnicy sieci wyartykułowali szereg zagadnień, które chcieli poznać i omówić:

- sztuka kreowania wizerunku (autoprezentacja),
- rola komunikacji werbalnej i niewerbalnej w pracy nauczyciela,
- efektywny kontakt z rodzicami (świadomość tworzenia i unikania barier komunikacyjnych oraz właściwa organizacja spotkań),
- informacja zwrotna w pracy z uczniem, nauczycielem, rodzicem,
- promocja szkoły, w tym tworzenie materiałów promocyjnych (praktyczne rozwiązania),
- etyczne korzystanie z zasobów informacyjnych w promocji – poszanowanie prawa autorskiego i własności intelektualnej,
- etykieta i etyka w Internecie.

Pierwsze inauguracyjne spotkanie oprócz opisanych wyżej działań było wzbogacone o wykład i prezentację na temat proksemiki. Tym samym wywołało dyskusję o roli zachowania odległości interpersonalnych w relacjach z uczniami i rodzicami. Zwłaszcza że właśnie zbliżały się wywiadówki, a następnie wspólne klasowe wigilie. Uczestnicy żywo dyskutowali o dystansie społecznym, jaki zachowują w stosunku do uczniów i rodziców podczas spotkań oficjalnych i podczas indywidualnych konsultacji. Inne spotkania też przebiegały w żywej atmosferze. „Siecioviczki”, ucząc się od ekspertów, dzieliły się swoimi spostrzeżeniami i podawały przykłady wykorzystania informacji z zakresu komunikacji społecznej w swojej pracy (wdrożenia).

Na czerwcowym spotkaniu dokonano ewaluacji pracy sieci. Wykorzystano do tego celu metodę niedokończonych zdań oraz ankietę. Uczestnicy ocenili bardzo pozytywnie idee sieciowania, spotkania z ekspertami oraz możliwość wspólnego zastanowienia się nad zagadnieniami komunikacji społecznej, która ma wpływ na promocję szkoły i budowanie jej wizerunku. Mankamentem pracy sieci była jej liczebność – optymalnie byłoby skupić w sieci minimum 10–12 osób. Bardzo mała grupa daje niewielki potencjał w uczeniu się od siebie, absencja chorobowa trzech osób czyni wątpliwym i nieefektywnym organizację spotkań. Sieć tematyczna dedykowana dyrektorom w projektach pilotażowych cieszyła się ogromnym zainteresowaniem, podobna dedykowana nauczycielom elbląskich szkół nie zachęciła ich do uczestnictwa.

Powodów nskiej frekwencji w sieci upatrujemy nie w doborze tematu, ale w braku wiedzy o idei sieciowania i nawyków korzystania z takiej formy doskonalenia. Organizacja przez WMBP w Elblągu sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli zarówno przedmiotowych, jak i tematycznych sprawiała wiele trudności, ale po ich pokonaniu dała uczestnikom i koordynatorom wiele satysfakcji i przemyśleń. Poniżej kilka z nich.

Zanim zaczniemy organizować sieci współpracy, dokonajmy analizy predyspozycji nauczycieli bibliotekarzy – kandydatów na koordynatorów sieci. Zaczniemy od tworzenia sieci nauczycieli bibliotekarzy szkół – pozwoli nam to nabyć doświadczenia w koordynowaniu siecią. Pamiętajmy, że sieć to nie system szkoleń dedykowanych konkretnej grupie. Stawiamy nie na ilość szkoleń, ale na wzajemne uczenie się. Eksperska wiedza jest przydatna, ale najważniejsza jest jej implementacja w praktykę szkolną. Dokonajmy rzetelnej analizy potrzeb uczestników sieci. Zachęcajmy uczestników sieci do aktywności i motywujmy ich do dzielenia się wiedzą. Każde wdrożenie omawiamy, cieszymy się małymi sukcesami: udało mi się poprowadzić zajęcia w oparciu o wypracowany wspólnie scenariusz, zmieniłem dotychczasowe metody pracy, poznałem i zastosowałem nowe narzędzie TIK, zmieniłem ustawienie krzeseł w klasie celem poprawienia strefy komfortu rodziców podczas wywiadówki itp. Celebrowanie sukcesów uskrzydla uczestników sieci.

Nie dublujmy oferty placówek z terenu oddziaływania – miasta, gminy lub powiatu. Lepiej współpracować niż rywalizować. Poznajmy zasoby ludzkie i infrastrukturę partnerskich instytucji wspomagających szkołę i wspierajmy się wzajemnie ekspertami i sprzętem. Nie zmuszajmy uczestników sieci do korzystania z platformy – sieć nie musi się spotykać na platformie edukacyjnej. Pamiętajmy jednak, że to bardzo ułatwia pracę, zwłaszcza wtedy, gdy uczestnicy pracują w znacznej odległości i mają utrudniony dojazd na spotkania stacjonarne.

Wyżej opisany model jest szansą dla mniejszych kilkusobowych bibliotek pedagogicznych, gdzie, ze względu na szczupłość kadr, trzeba łączyć funkcje eksperta, realizatora i koordynatora procesów, a dyrektor jest zarówno liderem zmiany i wykonawcą konkretnych działań. Dyrektor elbląskiej ksiąźnicy pedagogicznej czuwał nad postępowaniem i efektywnością realizacji nowych usług dla szkół i nauczycieli, dbał o zachowanie synergii między wszystkimi zadaniami bibliotecznymi, by nie zgubić tożsamości biblioteki pedagogicznej, jej statutowych zadań i funkcji w systemie oświaty.

Dyrektor WMBP w Elblągu, realizując zadanie procesowego wspomaganie w szkole i koordynując sieć współpracy, miał okazję w sposób bezpośredni poznać kulisy wspomaganie, zgłębić proces grupowy, stając do pracy z radami pedagogicznymi szkół i nauczycielami w sieci oraz zmierzyć się z towarzyszącymi temu przeciwnościami. Doświadczenie to w połączeniu z autorefleksją jest nie do przecenienia dla rozwoju osobistego. Dla autora niniejszego opracowania to dowód, że nauczyciele bibliotekarze bibliotek pedagogicznych mają szansę na sprawdzenie się w roli realizatorów zadań na rzecz wspomaganie szkół.

Działania WMBP w Elblągu na rzecz wspomaganie pracy szkół i doskonalenia nauczycieli miały wzloty i upadki. Ich efekty wpłynęły na dalszy rozwój kadry ksiąźnicy pedagogicznej w Elblągu i jakość podejmowanych przez nią zadań po 1 stycznia 2016 r. Reasumując, należy pamiętać, że wdrażanie zmian w bibliotece pedagogicznej jest procesem, zespołem naczyn połączonech, które wypełniają się stosownie do możliwości i potrzeb. Zanim nauczyciele bibliotekarze zaczną wspierać rozwój szkół, muszą sami przejść proces transformacji. Biblioteki pedagogiczne muszą zacząć od organizacyjnego uczenia się, by być partnerem dla szkół jako organizacji uczących się. Nie uda się bez zmian mentalnych, organizacyjnych i kompetencyjnych efektywnie realizować nowego modelu wspomaganie. Zapewnienie bibliotekom pedagogicznym przez organy prowadzące optymalnych warunków organizacyjnych i kadrowych pozwoli efektywniej realizować nowe zadania na rzecz wspomaganie szkół i doskonalenia nauczycieli.

Trudne początku niech nie zrażają, ale będą wyzwaniem dla kadr bibliotek pedagogicznych, bo jak powiedział patron WMBP w Elblągu – Karol Wojtyła – dzisiaj Święty Jan Paweł II: „prawdziwie wielki jest ten człowiek, który chce się czegoś nauczyć”. Doskonalamy więc nasze umiejętności, podejmujemy próby implementa-

cji nowych zadań, uczmy się od siebie nawzajem, popularyzujmy dobre praktyki i miejmy odwagę mówić o trudnościach – wszystko po to, by lepiej służyć naszym najważniejszym klientom: nauczycielom i uczniom.

Bibliografia

- Biblioteczne Centrum Zdalnej Edukacji*, <http://moodle.wmbp.edu.pl/> [dostęp: 4 listopada 2015].
- Mieczkowska E., *Edukacyjne funkcje bibliotek pedagogicznych: szanse i zagrożenia*, <http://www.ore.edu.pl/materialy-do-pobrania>, [dostęp: 4 listopada 2015].
- Mieczkowska E., *E-learning w Warmińsko-Mazurskiej Bibliotece Pedagogicznej w Elblągu efektywnym narzędziem wspomagania szkół*, <https://www.ore.edu.pl/materialy-do-pobrania> [dostęp: 4 listopada 2015].
- Mieczkowska E., *Nowe zadania bibliotek pedagogicznych czy adaptacja realizowanych działań edukacyjnych – przykłady dobrych praktyk*, http://www.doskonaleniewsieci.pl/Upload/Files/1/samouczki/poradnik-biblioteki/modul_II/ekran1/E.%20Mieczkowska,%20Nowe%20zadania%20bibliotek%20pedagogicznych.pdf [dostęp: 4 listopada 2015].
- Mieczkowska E., *Schemat struktury organizacyjnej WMBP w Elblągu*, http://bip.warmia.mazury.pl/urząd_marszalkowski/210/Struktura_Organizacyjna/ [dostęp: 4 listopada 2015].
- Nadzór Pedagogiczny – System Ewaluacji Oświaty*, <http://www.npseo.pl/> [dostęp: 4 listopada 2015].
- O projekcie*, <http://www.ore.edu.pl/o-projekcie-38980> [dostęp: 4 listopada 2015].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji*, <http://www.ore.edu.pl/> [dostęp: 4 listopada 2015].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 28 lutego 2013r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 poz. 369).
- Statut Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu (tekst ujednolicony, stan prawny na 11 września 2014 r.)*, http://bip.warmia.mazury.pl/urząd_marszalkowski/209/Statut/ [dostęp: 4 listopada 2015].

Abstract: Implementing the services of processual support for schools and institutions and organising networks of support and self-development, started in the Warmia-Masurian Pedagogical Library in Elbląg in 2014, has had a great influence on organisational changes of the institution and competences development of its staff. The intellectual potential of librarian teachers, experience in educational activity, elasticity and openness to change allowed for overcoming the difficulties accompanying the innovative activities. The offered ways of realisation may be the answer for pedagogical libraries starting the implementation of new tasks for supporting schools and institutions. The described examples of activities, with their strengths and weaknesses, will allow the management staff to minimise the difficulties connected to the realisation of new tasks. The conducted implementation process confirms that the realisation of the undertakings for supporting schools, adequate to their real needs, has a chance to become one of many activities of pedagogical libraries directed towards educational communities.

Keywords: Improving, teacher, support, network, pedagogical library, Warmia-Masurian Pedagogical Library in Elbląg

Wykorzystanie terapeutycznych wartości literatury w pracy nauczyciela z dziećmi i młodzieżą – przykład Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie

*Czytamy książki, by odkryć, kim jesteśmy.
To, co inni ludzie robią, myślą i czują, jest bezcennym
przewodnikiem w zrozumieniu,
kim jesteśmy i kim możemy się stać...*

Ursula K. Le Guin

Prawdopodobnie każdy z nas doświadczył w życiu terapeutycznych wartości literatury. Mogło się to odbyć w sposób bardziej lub mniej świadomy. Spróbujmy sobie przypomnieć tekst, po przeczytaniu którego poczuliśmy, że „urośli nam skrzydła”, wzruszył nas czy też zachęcił do refleksji¹. Biblioterapia, którą nazywa się też „leczeniem przez czytanie”, jest czytaniem określonej literatury z intencją, by sobie lub komuś pomóc w uporaniu się z jakimiś problemami (emocjonalnymi)². Opiera się ona głównie na wykorzystaniu terapeutycznych wartości literatury³. Nazwa pochodzi od dwóch greckich słów: *biblion* – książka, i *therapia* – leczenie, uzdrażnianie. Biblioterapia to rodzaj psychicznego wsparcia, pomoc w rozwiązywaniu osobistych problemów, środek do zmiany punktu widzenia i postawy.

Dzięki odpowiednio dobranej literaturze czytanej dzieciom możemy wpłynąć na zmianę ich myśli, uczuć, zachowań, uczyć je wartości moralnych⁴, pomagać w budowaniu prawego i mocnego charakteru, pomóc w uwolnieniu się od stresu i w osiągnięciu stanu relaksu⁵.

¹ *Biblioterapia w praktyce: poradnik dla nauczycieli, wychowawców i terapeutów*, red. E.J. Konieczna, wyd. 2, Kraków 2006, s. 13.

² I. Koźmińska, E. Olszewska, *Wychowanie przez czytanie*, Warszawa 2010, s. 218.

³ I. Borecka, *Biblioterapia w szkole podstawowej i gimnazjum: materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy*, Wałbrzych 2002, s. 11.

⁴ Zob.: I. Koźmińska, E. Olszewska, *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa 2014.

⁵ I. Koźmińska, E. Olszewska, *Wychowanie przez...*, s. 218–219.

Zajęcia biblioterapeutyczne mogą być z powodzeniem realizowane w szkole, w bibliotece czy w świetlicy. Spośród szczególnych uczestników biblioterapii, takich, którzy nie potrafią poradzić sobie ze swoimi problemami, można wymienić:

- uczniów niepełnosprawnych (z myślą o nich zajęcia powinny poruszać zagadnienia np. przeciwdziałanie poczuciu mniejszej wartości czy akceptacji w grupie),

- uczniów przewlekle chorych (tematy poruszające przeciwdziałanie poczuciu mniejszej wartości, akceptacji w grupie, ale również zajęcia wzmacniające aktywizację intelektualną, np. metody szybkiego uczenia się),

- uczniów o zaburzonym zachowaniu, również takich, którzy weszli w kolidżę z prawem (odkrywanie samego siebie, poruszanie problemów dobra i zła, kary i nagrody, przeciwdziałanie zachowaniom agresywnym),

- uczniów bardzo zdolnych (umiejętności asertywnych zachowań),

- uczniów mających kłopoty z nauką (przeciwdziałanie poczuciu mniejszej wartości, zajęcia wspierające kreatywne działania, wyrównywanie deficytów intelektualnych i umiejętnościowych),

- uczniów z poczuciem krzywdy i odrzucenia (zajęcia korygujące postawę „ofiary”, wzmacniające poczucie własnej wartości)⁶.

Stosując biblioterapię, można oddziaływać na takie sfery życia człowieka, jak: sfera psychiczna, sfera intelektualna, sfera społeczna.

Podczas warsztatów biblioterapeutycznych realizowane są zwykle cele:

- 1) rewalidacyjny – skierowany do osób o obniżonej sprawności intelektu,
- 2) resocjalizacyjny – skierowany do osób niedostosowanych społecznie,
- 3) profilaktyczny – zapobiegający tworzeniu się problemów natury emocjonalnej,
- 4) ogólnorozwojowy – związany z danym wiekiem rozwojowym⁷.

W szkole ogólnodostępnej najczęściej realizowane będą więc cele 2–4.

W biblioterapii korzysta się z wielu metod i form pracy, które wpływają na rozwój człowieka. Spośród popularnych metod wymienić można: poszukujące (pogadanki humanistyczne, dyskusje, gry dydaktyczne), podające (opis, opowiadanie, wyjaśnienie), metody uczenia poprzez przeżycia emocjonalne (rozwijanie aktywności emocjonalnej, artystycznej i estetycznej), metody oparte na działaniu. Stosowane są też różnorodne formy pracy z tekstem: czytanie (lub słuchanie), zapoznawanie się z treścią utworu, streszczanie poszczególnych wątków, analiza i interpretacja, omówienie problemowe tekstu, cytowanie ze zrozumieniem, wyodrębnienie postaci, sąd nad bohaterami, ustalanie związku tekstu z ilustracjami,

⁶ I. Borecka, *Biblioterapia w szkole podstawowej...*, s. 19–20.

⁷ Zob. E. Tomasiak, *Zagadnienia pedagogiki specjalnej w literaturze: przewodnik bibliograficzny*, cz. 1 i 2, Warszawa 1992, s. 114.

układanie opowiadań twórczych, ilustrowanie treści czytanego tekstu wytworami plastycznymi, czytanie z podziałem na role i inne⁸.

Dlaczego warto wykorzystywać właśnie tę metodę, tak mocno związaną z czytelnictwem? Odpowiedź na to pytanie zawarta jest w słowach Ursuli K. Le Guin, amerykańskiej pisarki, będących mottem tego tekstu „Czytamy książki, by odkryć, kim jesteśmy. To, co inni ludzie robią, myślą i czują, jest bezcennym przewodnikiem w zrozumieniu, kim jesteśmy i kim możemy się stać...”⁹.

Dzieci mają problem ze zrozumieniem czytanego tekstu, ponieważ ich język jest bardzo ubogi. Poddawane są ciągłym toksycznym wpływom mass mediów, presjom środowiska, często pozbawione są emocjonalnego wsparcia ze strony najbliższych. Jako „najsłabsza część społeczeństwa” to właśnie dzieci „najmocniej reagują na trucizny środowiska społecznego i najszybciej je wchłaniają”¹⁰. W roku szkolnym 2014/2015 w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Krakowie zostały podjęte różne inicjatywy bazujące na wykorzystaniu terapeutycznych wartości literatury. Były to m.in. wykłady i warsztaty z podstaw biblioterapii dla nauczycieli, warsztaty bajkoterapeutyczne dla dzieci, warsztaty biblioterapeutyczne dla młodzieży.

Warsztaty dla nauczycieli

Zorganizowano spotkania przeznaczone dla konkretnych grup odbiorców: dla nauczycieli wychowania przedszkolnego, wczesnoszkolnego, klas IV–VI i nauczycieli bibliotekarzy oraz dla nauczycieli starszych klas szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, nauczycieli bibliotekarzy. Ponieważ organizowane przez PBW w Krakowie zajęcia dla nauczycieli były „warsztatami z zakresu podstaw biblioterapii”, nadrzędnym celem było zaznajomienie uczestników z pojęciem biblioterapii, jej rodzajami, celami, zadaniami, jak również zachęcenie ich do stosowania elementów biblioterapii we własnej pracy z uczniami. Dla nauczycieli pracujących z młodszymi dziećmi przygotowane zostały informacje dotyczące tego, jak zastosować w praktyce możliwości bajkoterapii. Nauczycielom starszych klas z kolei zaprezentowano możliwości wykorzystania biblioterapii. Każde ze spotkań składało się z części teoretycznej – wykładowej, i części praktycznej – warsztatowej. Spotkaniom towarzyszyła prezentacja literatury z zakresu bajko-, biblio- i arteterapii dostępnej w bibliotece, a także, co bardzo cenne, wymiana

⁸ Zob.: *Zespół Niepublicznych Szkół Specjalnych „Krok za krokiem” w Zamościu*, oprac. D. Margol, <http://www.szkoła.spdn.pl/metody-pracy/biblioterapia> [dostęp: 13 czerwca 2015].

⁹ I. Borecka, *Biblioterapia: teoria i praktyka*, Warszawa 2001, za: I. Koźmińska, E. Olszewska, *Wychowanie przez...*, s. 230.

¹⁰ Por. I. Koźmińska, E. Olszewska, *Wychowanie przez...*, s. 12–13.

doświadczeń. Inicjatywa została odebrana przez uczestników pozytywnie. W wypełnianych anonimowo ankietach docenili oni formułę zajęć, a także przygotowanie prowadzących (Anna Walska¹¹, Sabina Bienia¹²). Wszyscy (100% nauczycieli) wyrazili chęć uczestniczenia w przyszłości w kolejnych zajęciach z zakresu biblioterapii i tematyki pokrewnej.

Warsztaty dla przedszkolaków i uczniów

W roku szkolnym 2014/2015 PBW w Krakowie zrealizowała:

1) Warsztaty z elementami bajkoterapii *Dobry przyjaciel* – znaczenie wartości, przyjaźni, akceptacja siebie i innych, integracja grupy. Oparte one były na czytaniu bajki z wykorzystaniem kart narracyjnych i teatrzyku *kamishibai*, połączone z twórczymi działaniami plastycznymi i elementami muzykoterapii,

2) Zajęcia czytelnicze z elementami bajkoterapii *Z Franklinem szukamy książki z biblioteki* – zainteresowanie książką, dobre zachowanie, wartości, prawdomówność, problem strachu przed nowym miejscem i nieznanymi osobami; zajęcia wspierające dzieci z kl. „0”, oparte na opowiadaniu bajki przy pomocy kart narracyjnych i teatrzyku *kamishibai*. Zajęcia połączone były z elementami muzykoterapii, a także z poznaniem techniki plastycznej kółka-origami,

3) Zajęcia biblioterapeutyczne z edukacją czytelniczą *Złość – jak sobie z nią radzić?* – przeciwdziałanie agresji, zrozumienie emocji, jaką jest złość, sposoby radzenia sobie ze złością. Oparte były na głośnym czytaniu wspartym elementami muzykoterapii, pracy indywidualnej i grupowej oraz zabawach integracyjnych,

4) Warsztaty bajkoterapeutyczne z wykorzystaniem książki wielozmysłowej *Idziemy do zoo* – ukazanie silnych stron każdego człowieka, rozmowa o tym, czym jest atut i czy każdy z nas jakiś atut posiada. Dodatkowo wykorzystano zabawy przy muzyce oraz twórcze działania plastyczne,

5) Zajęcia bajkoterapeutyczne *Magiczny ogród dobrych słów* (gościnnie na Politechnice Krakowskiej) – kształtowanie pozytywnych nawyków, rozmowa o sile słów; wykorzystanie teatrzyku *kamishibai*, zabawy plastyczne i muzyczne.

Celem prowadzonych zajęć było zainteresowanie dzieci książką, rozbudzenie w nich miłości do czytania, omawianie potencjalnych problemów w prosty sposób, profilaktyka, a także realizacja wybranych kierunków polityki oświatowej na lata 2014/2015¹³.

¹¹ Nauczyciel bibliotekarz w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Krakowie, członek Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego, Koło Krakowskie.

¹² Bibliotekarz w Bibliotece Politechniki Krakowskiej, członek Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego, Koło Krakowskie.

¹³ „Wspieranie rozwoju dziecka młodszego na pierwszym i kolejnych etapach edukacyjnych w związku z obniżeniem wieku realizacji obowiązku szkolnego”, a także „Profilaktyka agresji i przemocy w szkołach”.

Podsumowując zeszły rok szkolny, można zauważyć, że warto w codziennej pracy pedagogicznej stosować innowacyjne rozwiązania, które sprawią, że proponowane przez nas zajęcia nie tylko będą atrakcyjne, ale rozbudzą ciekawość uczestników, skłonią ich do refleksji na konkretny temat i przede wszystkim zachęcą do sięgania po literaturę¹⁴.

Należy uświadomić sobie, że zmieniła się rola książki, która ma zupełnie inne znaczenie dla społeczeństwa niż kiedyś. Biblioterapia jest więc z jednej strony oazą ciszy i spokoju, skarbnicą niedocenianych często w innych sferach życia wartości. Z drugiej zaś strony jest formą czytelnictwa, która czyni je bardziej atrakcyjnym, ponieważ jest ukierunkowane na zaspokajanie różnorodnych indywidualnych potrzeb¹⁵.

Bibliografia

- Borecka I., *Biblioterapia: teoria i praktyka*, Warszawa 2001.
- Borecka I., *Biblioterapia w szkole podstawowej i gimnazjum: materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy*, Wałbrzych 2002.
- Biblioterapia w praktyce: poradnik dla nauczycieli, wychowawców i terapeutów*, red. E. Konieczna, wyd. 2, Kraków 2006.
- Koźmińska I., Olszewska E., *Wychowanie przez czytanie*, Warszawa 2010.
- Koźmińska I., Olszewska E., *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa 2014.
- Szulc W., *Arteterapia: narodziny idei, ewolucji teorii, rozwój praktyki*, Warszawa 2011.
- Tomasik Ewa, *Zagadnienia pedagogiki specjalnej w literaturze: przewodnik bibliograficzny*, cz. 1 i 2, Warszawa 1992, s. 114.
- Walska A., *Wykorzystanie zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie z zakresu biblioterapii i arteterapii do pracy z najmłodszymi czytelnikami*, „Biblioterapeuta” 2015, nr 1, s. 21–24.
- Zespół Niepublicznych Szkół Specjalnych „Krok za krokiem” w Zamościu*, oprac. D. Margol, <http://www.szkola.spdn.pl/metody-pracy/biblioterapia> [dostęp: 13 czerwca 2015].

Abstract: Due to the quickly progressing changes in the range of information and communication technologies it is necessary to support teachers and students in this field. According to the Regulation of the Minister of Education of 28th February 2013 it is one of the tasks of the pedagogical library. Allowing the use of these technologies in a pedagogical library supports teachers and students in using them purposefully. The statement presents some forms of work using the information and communication technologies offered by the Pedagogical Provincial Library in Cracow.

Keywords: Internet, computers, multimedia, information and communication technologies

¹⁴ A. Walska, *Wykorzystanie zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie z zakresu biblioterapii i arteterapii do pracy z najmłodszymi czytelnikami*, „Biblioterapeuta” 2015, nr 1, s. 24.

¹⁵ W. Sulc, *Arteterapia: narodziny idei, ewolucji teorii, rozwój praktyki*, Warszawa 2011, s. 151.

Wspieranie uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Komunikat

Z uwagi na szybko postępujące zmiany w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych potrzebne jest wsparcie dla nauczycieli i uczniów. Zgodnie z treścią *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. należy ono do zadań biblioteki pedagogicznej*¹. Technologie informacyjno-komunikacyjne (dalej: TIK) to „rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej”².

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie (dalej: PBW) w różnorodny sposób realizuje zadania nałożone przez rozporządzenie. Ważnym klientem bibliotek pedagogicznych jest uczeń. W ostatnim czasie zauważalne jest obniżenie wieku korzystających z tego typu bibliotek. Już nie tylko licealiści i studenci, ale często dzieci ze szkoły podstawowej i młodzież z gimnazjum przychodzą do biblioteki pedagogicznej, aby wyszukać informacje. Uczeń to wymagający odbiorca, posiadający pewien zasób wiedzy i umiejętności w zakresie TIK. Umożliwienie korzystania z powyższych technologii w bibliotece pedagogicznej wspiera uczniów w celowym korzystaniu z nowych technologii. Uczniowie w PBW w Krakowie mogą skorzystać z następujących form wsparcia: kursów na platformie e-learningowej, warsztatów i konkursów, w których uczestnicy muszą wykazać się znajomością technologii.

Kursy na platformie e-learningowej związane są z:

¹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU201300003691> [dostęp: 31 sierpnia 2015].

² J. Piotrowska, *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej*, <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1893,pojcie.html> [dostęp: 31 sierpnia 2015].

- organizacją gier terenowych – *Droga do wolności. Piłsudski w Krakowie oraz Kraków w czasie Wielkiej Wojny 1914–1918*,
- umożliwieniem uczniom poszerzenia i sprawdzenia ich wiedzy – np. kursy: *Prasa – źródło wiedzy i rozrywki* (szkoła podstawowa), a także *Quizy dotyczące twórczości mistrzów literatury dla dzieci i młodzieży*.

Zdając sobie sprawę z zagrożeń występujących we współczesnym świecie, PBW proponuje warsztaty *Bądź bezpieczny w Internecie*. Zaprasza na nie uczniów klas IV–VI szkół podstawowych i gimnazjów. Uczniowie często nie zdają sobie sprawy z zagrożeń, na które są narażeni, korzystając z nowych technologii, dlatego potrzeba takich zajęć jest bezsporna. Obecnie, aby przygotować ciekawy konkurs dla dzieci i młodzieży, dobrze jest wykorzystać TIK. Przykładem takich działań mogą być konkursy współorganizowane przez Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich Oddział w Krakowie i PBW – *Niezwykły świat braci Grimm czy też 100 lat temu w mojej miejscowości*. Uczestnicząc w pierwszym z nich, uczniowie musieli wykazać się znajomością edytora tekstu oraz programów do tworzenia prezentacji, w drugim m.in. wykonać komputerowo pierwszą stronę fikcyjnej gazety codziennej lub jednodniówki. Wiedza zdobyta podczas tych form wsparcia jest przydatna w edukacji szkolnej. Umożliwienie uczniom uzyskania nowych umiejętności w zakresie TIK poza szkołą jest bardzo ciekawą inicjatywą.

Klientem wyróżnionym w bibliotekach pedagogicznych są nauczyciele, dlatego oferta dla nich powinna być bogata i uwzględniać różne ich doświadczenia. PBW proponuje kursy na platformie e-learningowej, warsztaty, a także spotkania w ramach sieci współpracy i samokształcenia. Kursy umieszczane na platformie e-learningowej mają tę zaletę, że ich uczestnik może skorzystać z nich w dogodnym dla siebie czasie. Przydatne informacje można uzyskać, biorąc udział w kursach: *Erwidencja zbiorów w bibliotece szkolnej czy też Katalogowanie dokumentów elektronicznych*. Poszukując nowych rozwiązań w edukacji, nie zapomina się o sprawdzonych już formach, np. o stacjonarnych warsztatach. Częste zmiany w prawie i dynamika zasobów w Internecie powodują braki w wiedzy nauczycieli. Może temu zapobiec kurs *Zasoby Internetu i prawo autorskie w pracy biblioteki szkolnej*. Podczas kursu można dowiedzieć się, jak:

- przygotować wystawę biblioteczną z wykorzystaniem zasobów Internetu,
- wykonać dokumentację fotograficzną wystawy i wernisażu zgodną z prawem autorskim oraz zasadami ochrony wizerunku,
- opisać ilustracje znalezione w Internecie,
- znaleźć strony z bezpłatnymi zasobami ilustracji, filmów i muzyki,
- wykorzystać blogi czytelnicze, strony instytucji i fundacji przydatne w codziennej pracy bibliotekarza.

Wspomaganie nauczycieli poprzez tworzenie sieci współpracy i samokształcenia jest bardzo potrzebne. Nauczyciele podczas spotkań sami decydują, jakie

tematy są dla nich aktualne i ważne. Obecnie są to m.in. ewidencja podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych kupowanych w ramach dotacji ministerialnej oraz skontrum zbiorów bibliotecznych ściśle powiązane z ewidencją nowych podręczników.

Wspieranie uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych jest bardzo potrzebne, a przykłady jego realizacji przez PBW są godne polecenia³.

Bibliografia

- Kędracka-Feldman E., *Przyszłość TIK w edukacji*, „Dyrektor Szkoły” 2015, nr 2, s. 48–51. *Oferta edukacyjna*, <https://www.pbw.edu.pl/> [dostęp: 31 sierpnia 2015].
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <https://www.pbw.edu.pl/> [dostęp: 31 sierpnia 2015].
- Piotrowska J., *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej*, <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1893,pojecie.html> [dostęp: 31 sierpnia 2015].
- Puścińska A., *TIK i TOC – nowoczesne metody i narzędzia dydaktyczne na lekcjach w bibliotece*, „Biblioteka w Szkole” 2014, nr 6, s. 6–8.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU201300003691> [dostęp: 31 sierpnia 2015].
- Tyl M., *Narzędzia TIK? Obecnie! jak mądrze wykorzystać w szkole technologie informacyjno-komunikacyjną*, „Biblioteka w Szkole” 2012, nr 5, s. 5–7.
- Zaród M., *TIK nie gryzie*, „Dyrektor Szkoły” 2014, nr 1, s. 54–58.
- Zaród M., *Wykorzystanie TIK na lekcjach*, „Dyrektor Szkoły” 2015, nr 3, s. 43–47.

Abstract: Due to the quickly progressing changes in the range of information and communication technologies it is necessary to support teachers and students in this field. According to the Regulation of the Minister of Education of 28th February 2013 it is one of the tasks of the pedagogical library. Allowing the use of these technologies in a pedagogical library supports teachers and students in using them purposefully. The statement presents some forms of work using the information and communication technologies offered by the Pedagogical Provincial Library in Cracow.

Keywords: Internet, computers, multimedia, information and communication technologies

---

³ *Oferta edukacyjna*, <https://www.pbw.edu.pl/> [dostęp: 31 sierpnia 2015].

Sprawozdanie z pracy sieci współpracy i samokształcenia pracowników bibliotek pedagogicznych przygotowujących się do nowych zadań na rzecz wspomagania szkół

Sieć pracowników bibliotek pedagogicznych, przygotowujących się do nowych zadań na rzecz wspomagania szkół, działająca w roku szkolnym 2014/2015 została powołana z inicjatywy Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie¹ (ORE). Koordynatorem sieci była Elżbieta Mieczkowska (Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu), która realizowała swoje zadania pod kierunkiem pracowników ORE: Agnieszki Pietryki, Katarzyny Leśniewskiej i Marianny Hajdukiewicz.

Sieć liczyła 45 uczestników reprezentujących różne rejony Polski. Byli to pracownicy bibliotek zlokalizowanych w stolicach województw, bibliotek filialnych oraz bibliotek połączonych w zespoły z placówkami doskonalenia nauczycieli lub poradniami psychologiczno-pedagogicznymi. Większość uczestników sieci stanowili przedstawiciele placówek, które dopiero przygotowywały się do nowych zadań, mniejszość – uczestnicy-partnerzy w projektach pilotażowych, realizowanych w powiatach w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działania 3.5 „Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkół”.

Sieć współpracy pracowników bibliotek pedagogicznych, która zainaugurowała swoją działalność 26 września 2014 r., była przez blisko 10 miesięcy miejscem wymiany doświadczeń i rozwijania kompetencji mających pomóc bibliotekarzom księżnic pedagogicznych przygotować się do wdrażania nowego modelu wspomaganie szkół. Praca w sieci miała charakter spotkań stacjonarnych i spotkań na platformie ORE www.doskonaleniewsieci.pl².

¹ *Ośrodek Rozwoju Edukacji*, www.ore.edu.pl [dostęp: 5 listopada 2015].

² *Strona startowa*, www.doskonaleniewsieci.pl [dostęp: 5 listopada 2015].

Przewidziane harmonogramem pracy sieci cztery spotkania stacjonarne odbyły się w Centrum Szkoleniowym w Sulejówku. Obok wielu dedykowanych uczestnikom sieci szkoleń stały się też okazją do wzajemnego poznawania się „sieciowiczów”. Umożliwiły zdobywanie wiedzy i umiejętności zarówno w trakcie wykładów i warsztatów, jak i podczas dyskusji i rozmów kularowych.

Członkowie sieci na bieżąco zapoznawali się z rolą, jaką odegrały biblioteki pedagogiczne w projektach pilotażowych w powiatach, realizowanych w ramach działania 3.5, oraz z płynącymi z tego faktu rekomendacjami.

W trakcie wczesniowego spotkania inauguracyjnego określono potencjał uczestników sieci, ich potrzeby, wytyczono cele główne i szczegółowe, w tym wstępny harmonogram pracy.

Cele główne:

- nabywanie kompetencji do realizacji procesowego wspomaganie szkół i placówek,
- nabywanie kompetencji do realizacji zadań koordynatorów sieci współpracy i samokształcenia,
- budowanie motywacji uczestników sieci do podejmowania nowych zadań,
- budowanie lobby na rzecz bibliotek pedagogicznych i ich roli w nowym systemie doskonalenia nauczycieli.

Cele szczegółowe:

- zwiększenie wiedzy i umiejętności, niezbędnych do realizacji zadań w związku z nowym systemem doskonalenia szkół,
- nabycie umiejętności w zakresie pracy na platformie Doskonaleniewsieci.pl,
- wymiana dotychczasowych doświadczeń w zakresie wspierania szkół oraz doświadczeń z realizacji projektów pilotażowych,
- zwiększenie umiejętności w zakresie diagnozowania potrzeb i ewaluacji działań,
- nabycie umiejętności w zakresie planowania rozwoju procesów edukacyjnych w szkołach oraz planowania pracy sieci,
- rozwijanie umiejętności w zakresie motywowania i moderowania,
- rozwijanie kompetencji niezbędnych w promocji czytelnictwa,
- rozwijanie kompetencji informacyjno-komunikacyjnych (TIK), celem wspierania nauczycieli szkół i placówek w stosowaniu TIK w procesie dydaktycznym, opiekuńczym i wychowawczym,
- przygotowanie do zmian organizacyjnych i mentalnych w środowisku wewnętrznym bibliotek pedagogicznych,
- przygotowanie do budowania partnerstw lokalnych i promocji,
- stworzenie banku dobrych praktyk,
- doskonalenie dotychczasowych form wspierania szkół.

Pracę w sieci zakończono ewaluacją jej działań, która odbyła się w dniach 22–23 czerwca 2015 r. Dokonano wówczas oceny przydatności sieci jako formy doskonalenia, jakości warsztatów i szkoleń, aktywności członków sieci oraz efektywności komunikacji na platformie. W trakcie czerwcowego spotkania był również czas na autorefleksję i ocenę stopnia gotowości do implementowania na grunt macierzystych instytucji zasad procesowego wspomaganie i organizowania sieci współpracy.

Spotkania stacjonarne sieci pracowników bibliotek pedagogicznych przebiegały bez zakłóceń, gdyż szkolenia były prowadzone metodami aktywnymi, a wszyscy eksperci wykazali się profesjonalizmem. Dużo więcej trudności sprawiały spotkania na platformie. Uczestnicy sieci początkowo z rezerwą odnosili się do spotkań wirtualnych i z trudem pokonywali w sobie opór przed pracą w chmurze. Zdecydowanie chętniej czytali posty, niż włączali się do wirtualnej dyskusji. Tylko nieco ponad 50% uczestników pisało wiadomości. Na 3037 logowań było tylko 241 wpisów, a więc druzgocąca przewaga brania nad dawaniem. Niektórzy członkowie sieci swoją aktywność ograniczyli tylko do opublikowania zaleconych przez koordynatora zadań. Jednak mimo trudności zainicjowano 33 wątki, w których swoje uwagi zamieściły 24 osoby.

Najchętniej diskutowanymi zagadnieniami na platformie edukacyjnej były:

- zmiany struktury organizacyjnej bibliotek pedagogicznych,
- dobry koordynator sieci/organizator rozwoju szkoły/trener – jego kompetencje,
- działania bibliotek pedagogicznych na rzecz odzyskania lojalności nauczycieli,
- dekada czytania – promocja czytelnictwa i popularyzacja wartościowej książki,
- TIK w pracy nauczycieli.

„Sieciovicze” przyzwyczajeni do kontaktów rzeczywistych potrzebowali czasu, by przekonać się do komunikacji na platformie. Musieli pokonać w sobie niechęć do wypowiedzania się na forum i obawy przed ośmieszeniem. Ważny wpływ na dynamikę procesów odbywających się na platformie ORE oraz na częstotliwość kontaktów telefonicznych i e-mailowych uczestników z koordynatorem sieci miały: przedyskutowanie zasad współpracy, zrozumienie wagi informacji zwrotnej, różnorodność wątków i określenie zadań do wykonania dla uczestników.

W efekcie powstały ciekawe pomysły, scenariusze i opisy podejmowanych działań, służących wspieraniu szkół, zestawienia bibliograficzne, samuczki w zakresie stosowania narzędzi interaktywnych i otwartych zasobów edukacyjnych. Wszystkie trafiły do banku pomysłów w zakładce ‘Pliki’ na platformie Doskonaleniawieci.pl i są nadal dostępne dla wszystkich zalogowanych uczestników sieci.

Dziesięciomiesięczne funkcjonowanie w sieci było dla większości nauczycieli bibliotekarzy, pragnących zorganizować sieci współpracy i samokształcenia, uczeniem się przez doświadczenie. Będąc uczestnikami mogli bowiem z jednej strony

obserwować, jak prowadzić sieć, a z drugiej dzielić się spostrzeżeniami na temat pracy własnej i odczuć „bycia złapanym w sieć”. W trakcie działania powołanej w roku szkolnym 2014/2015 sieci współpracy i samokształcenia, zgromadzeni w niej pracownicy bibliotek pedagogicznych:

- usystematyzowali swoje informacje o nowym systemie doskonalenia nauczycieli, szczególnie o zasadach organizowania nauczycielskich sieci współpracy i procedurach procesowego wspomagania szkół,
- rozwinęli kompetencje w zakresie promocji czytelnictwa oraz stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- wzmocnili swoją motywację do podejmowania w swoich placówkach zadań wynikających z nowego modelu wspomagania,
- podnieśli swoją samoocenę i wyzwolili gotowość do bycia promotorami zmiany w macierzystych bibliotekach,
- poznali narzędzia diagnostyczne i ewaluacyjne oraz możliwość zastosowania ich w praktyce, np. grupy refleksyjne, balon, drzewo, róża wiatrów, tarcza strzelnicza, barometr, Word Cafe,
- nauczyli się czytać raporty, analizować wyniki badań edukacyjnych, wykorzystywać przykłady dobrych praktyk.
- poczuli się współodpowiedzialnymi za nowe, wspólne dla bibliotek pedagogicznych zadania.

Uczestniczenie w sieci ORE było szansą na ogólnopolską współpracę nauczycieli bibliotekarzy, przygotowujących się do nowych zadań bibliotek pedagogicznych, określonych *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r.*³ Było również doskonałą próbą przybliżenia nauczycielom bibliotekarzom książnic pedagogicznych tej formy doskonalenia.

Bibliografia

Ośrodek Rozwoju Edukacji, www.ore.edu.pl [dostęp: 5 listopada 2015].

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2013 poz. 369).

Strona startowa, www.doskonaleniewsieci.pl [dostęp: 5 listopada 2015].

Abstract: The report presents the activity of the national network of pedagogical libraries workers preparing for new tasks for supporting schools, active in the school year 2014/2015, started from the initiative of the Education Development Centre in Warsaw. It comprises 45 librarian teachers from pedagogical libraries of various sizes and organisation structures. The meetings with the library staff were mainly virtual in nature and took place on an Internet platform www.ore.edu.pl.

³ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz.U. 2013 poz. 369).

doskonaleniewsieci.pl and also took form of full time trainings, workshops and consultations. The pedagogical libraries staff network was a place of exchanging experiences and developing competences, necessary for modern pedagogical libraries' workers, as well as promoting the idea of networking teachers.

Keywords: Network, cooperation, self-development, improvement, teacher, pedagogical library

Indeks nazwisk

- Aleksander II Nikołajewicz 9
 Al-Mansour Haifaa 107
 Andrzejewska Jadwiga 63
 Antczak Mariola 116, 117
 Arkabus Agata 5, 38
 Atamańczuk Kazimiera 99
 Ayood Richard 107
- Baczyński Krzysztof Kamil 104
 Baran Joanna 99
 Baranowski Karol 94
 Bartnicka Agnieszka 6
 Bartosz Antoni 103
 Bennewicz Maciej 44, 45
 Betkowska Jolanta 82
 Bienia Sabina 136
 Borecka Irena 133, 134, 135
 Bralczyk Jerzy 81
 Brenk Mikołaj 10
 Brewczyńska Magdalena 38
 Broniewski Władysław 104
 Bryll Ernest 81
 Bzibziak Małgorzata 88, 94
- Celer Bogumiła 114
 Celmer Zuzanna 81
 Chichosz Mariusz 8
 Chotomska Ewa 81
 Chotomska Wanda 81
 Ciwoniuk Barbara 81
 Conard Norman 108
 Cyrański Bohdan 8
 Cywińska Ewa Anna 79
 Czacharowska Sylwia 5
 Czerwińska-Rydel Anna 104
 Czyńska Anna 9
 Czyżewski Krzysztof 103
- Dębski Łukasz 86
 Dehnel Jacek 81
 Długosz Jan 93
 Długosz Leszek 81
 Dróżdź Andrzej 95
 Drózdiewicz Krystyna 74
- Dudek Wanda 5, 99
 Dunaj Bogusław 79
 Dyląg Dariusz 86
 Dziedzic Stanisław 95
 Dzieniakowska Jolanta 21
- Elsner Danuta 60
- Falski Marian 115
 Fluda-Krokos Agnieszka 5, 21, 22, 99, 114
 Frankowski Jacek 81
- Galos Marta 95
 Gansel Dennis 107
 Gawryluk Barbara 81
 Glińska-Lachowicz Anna 106
 Gorman Michael 63
 Górski Paweł 85
 Gortat Grzegorz 81
 Gutenberg Johannes 20
- Hajdukiewicz Marianna 141
 Hermasz Katarzyna 107
 Hirszfeld Stanisław 9
 Horwath Ewa 85
- Ippoldt Lidia 6, 85
 Iwasiów Sławomir 5
- Jakubczyk Kamila 100
 Jamrozek Wiesław 10
 Jan Paweł II, papież 131
 Janik Beata 5, 6, 22, 85, 93, 114
 Jaracz Stefan 80
 Jarocka Marzena 99w
 Jednaka Wioletta 6
 Jędrych Jarosław 99
- Kamiński Aleksander 11
 Karolak Wiesław 106
 Kasdepke Grzegorz 81
 Kaszuba-Dębska Anna 86
 Kawoń-Noga Dagmara 6
 Klonowski Jerzy 79

- Knabit Leon 95
 Knapik Paulina 5
 Kocurek Maciej 58, 59
 Kołodziej Małgorzata 6, 118
 Konieczna Ewelina J. 133
 Kordziński Jarosław 99
 Kor-Walczak Eligiusz 114
 Kościelniak Cyprian 114
 Kościelniak Władysław 114
 Kosmowska Barbara 81
 Kozłowska Urszula 104
 Kozmińska Irena 133, 135
 Krause Katarzyna 106
 Kruk-Gruca Anna 89
 Krzywicki Ludwik 11
 Kwaśniewski Krzysztof 54
 Kwiecień Sabina 6
- Ladorucki Jacek 95
 Lasota Małgorzata 49
 Le Guin Ursula K. 133, 135
 Lem Stanisław 91
 Lepalczyk Irena 8, 9, 10
 Leśniewska Katarzyna 141
 Leszczyński Grzegorz 81
 Ligęza Jarosław 85
 Lipska Ewa 95
 Lutczyn Edward 81
- Maciąg Krzysztof 99, 109
 Maciejewska Małgorzata 52
 Marciniak Marianna 6, 112
 Marcinkowska Dorota 85
 Margol Dorota 135
 Marynowicz-Hetka Ewa 8
 Matras-Mastalerz Wanda 86
 McGregor Douglas 49
 Meller Marcin 81
 Meyer-Glitza Erika 90
 Mieczkowska Elżbieta 6, 121, 122, 123, 141
 Miśkiewicz Agnieszka 6
 Mojska Katarzyna 89, 96
 Munk Kaspar 107
 Myron Vicki 91
- Nitkowska-Węglarz Joanna 81
 Nowak Ewa 81
- Odija Daniel 81
 Olczak-Kardas Monika 21
 Oldenburg Ray 43
 Olech Joanna 81
 Olszewska Elżbieta 133, 135
- Papugowa Wanda 85
 Parczewski Alfons 114
 Parsloe Eric 46, 47
 Piątkowska Renata 104
 Pieprzyca Maciej 107
 Pietryka Agnieszka 141
 Piłsudski Józef 92
 Piotrowska Anna 5, 84, 99
 Piotrowska Ewa 115
 Piotrowska Joanna 138
 Plusa Anna 5, 38
 Pogorzelska Marzanna 108
 Pollak Michał 21
- Radlińska Helena 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
 Rajchman Aleksander (dyrektor filharmonii warszawskiej) 9
 Rajchman Aleksander (matematyk) 9
 Rajchman Ludwik 9
 Rajchman z Hirszfeldów Melania, „Orka” 9
 Ratajczak Krzysztof 10
 Reitman Jason 107
 Rogers Jenny 44, 46, 47
 Rubinkowska-Wasyłowska Katarzyna 86
 Rudowski Tomasz 106
 Rusinek Michał 81
- Safian Agata 38
 Sebesta Antonina 86
 Sandler Irena 108
 Skórka Stanisław 115
 Skrzyński Dariusz 99
 Stachurska Małgorzata 94
 Stadtmüller Ewa 95
 Stanecka Zofia 91

Stanny Janusz 81
Stasiuk Andrzej 103
Staszic Stanisław 15
Suchodolski Bogdan 8
Sula-Matuszkiewicz Marzena 89, 94
Surzykiewicz Janusz 50
Sygulska Katarzyna 109
Syposz Justyna 55
Szeligowski Piotr 99
Szulc Wit 106, 137
Szymczak Mieczysław 79

Ślusarek Marta 84, 95
Świtlicka Halina 88, 93

Tatara Agata 85
Templewicz Anna 114
Templewicz Ryszard 114
Terakowska Dorota 81
Theiss Wiesław 8, 11, 12, 14, 17
Tobolska Urszula 99
Tomasik Ewa 134
Tomczak Grzegorz 81
Truszczyńska Marta 93
Twardowski Jan 57

Urbanek Mariusz 104
Uziembło Adam Olgierd 11

Walczak Beata 99
Walczak Krzysztof 114, 117
Walska Anna 85, 99, 136, 137

Wańka Danuta 63, 70
Whitmore John 45, 47
Widłak Wojciech 91
Wiłkomirscy, rodzina 114
Wiśniewski Janusz Leon 81
Witek Rafał 91
Witkiewicz Stanisław 113
Witkiewicz Stanisław Ignacy 113
Witkowski Lech 7, 8
Wojciechowski Jacek 78
Wojczyńska Aanna 49
Wojnarowska Małgorzata 6
Wojtyła Karol 131
Wojtynka Anna 115
Wolski Marcin 81
Woźniak-Lipińska Zdzisława 99
Wray Monika 46, 47
Wyrobkowa-Pawłowska Wanda 10
Wysłouch Bolesław 11

Zacłona Anna 98
Zagańczyk Marek 104
Zajac Michał 116
Załuski Andrzej Stanisław 20
Załuski Józef Andrzej 20
Zaród Marcin 94
Zawacka Elżbieta 38
Ziejka Franciszek 95

Żołędź-Strzelczyk Dorota 10
Żółtaszek Małgorzata 104

Spis treści

Wstęp	5
SŁAWOMIR IWASIÓW „Książka wśród ludzi”. Znaczenie kultury w pedagogice społecznej Heleny Radlińskiej	7
AGNIESZKA FLUDA-KROKOS Ewolucja pojęcia nauczyciel – klient bibliotek pedagogicznych w świetle aktów prawnych	20
SYLWIA CZACHAROWSKA Biblioteki pedagogiczne dla nauczycieli – dynamika przemian	30
AGATA ARKABUS, ANNA PŁUSA Działania serwisu E-pedagogiczna SBP na rzecz wspomaganiania szkół i bibliotek	36
PAULINA KNAPIK Coaching w pracy bibliotekarza	43
WIOLETA JEDNAKA Prezi, Scribus i platforma Issuu – innowacyjne narzędzia do prezentacji i publikacji treści	52
MAŁGORZATA WOJNAROWSKA Doradca metodyczny – klient szczególnie wyróżniony w bibliotece pedagogicznej	57
SABINA KWIECIEŃ Oczekiwania nauczycieli wobec bibliotek pedagogicznych	63
AGNIESZKA BARTNICKA, LIDIA IPPOLDT Środowisko oświatowe gminy Skawina i formy jego wspierania przez Bibliotekę Pedagogiczną	72
JOLANTA BETKOWSKA Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku – z „okrągłaka” nawet do najmniejszych szkół	78
BEATA JANIK Wspomaganianie szkół i placówek oświatowych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie	84
DAGMARA KAWOŃ-NOGA Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu na rzecz szkoły, ucznia i nauczyciela. Charakterystyka wybranych inicjatyw edukacyjno-kulturowych	98

MARIANNA MARCINIAK, MAŁGORZATA KOŁODZIEJ	
Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu placówką wspierającą pracę szkół i nauczycieli	111
ELŻBIETA MIECZKOWSKA	
Trudne nowego początku. Pierwsze kroki w realizacji zadań z zakresu wspomaganie szkół i doskonalenia nauczycieli na przykładzie Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu	120
ANNA WALSKA	
Wykorzystanie terapeutycznych wartości literatury w pracy nauczyciela z dziećmi i młodzieżą– przykład Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie	133
AGNIESZKA MIŚKIEWICZ	
Wspieranie uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Komunikat	138
ELŻBIETA MIECZKOWSKA	
Sprawozdanie z pracy sieci współpracy i samokształcenia pracowników bibliotek pedagogicznych przygotowujących się do nowych zadań na rzecz wspomaganie szkół	141